

СТИВЪН КИНГ ДОЛОРЕС КЛЕЙБОРН

Превод от английски: Иванка Спасова, 1993

chitanka.info

Какво иска жената

Зигмунд Фройд

У-ВА-ЖЕ-НИ-Е

— познай какво значи това за мен

Арета Франклин

Какво попита, Анди Бисет? Дали „разбирам правата, които току-що ми изреди“? Божичко! Как може някои мъже да са такива дръвници?

Не, ти не обръщай внимание — стига дърдори и ме чуй. Имам чувството, че ще ме слушаш почти цяла нощ, така че ще е най-добре да се подготвиш. Естествено, че разбирам какво ми прочете! Нима изглеждам така, сякаш съм си изгубила ума, след като те срещнах на пазара? Това беше едва понеделник следобед, в случай че ти е изскочило от паметта. Предупредих те, че жена ти ще те нахока, задето си купил тоя стар-стар хляб, и бас държа, че точно тъй е станало. На триците скъп, на брашното евтин, нали така беше поговорката?

Прекрасно разбирам правата си, Анди, майка ми не е отгледала тъпаци. Отговорността си също разбирам и нека Бог ми е на помощ.

Всичко, което ще кажа, може да бъде използвано срещу мен в съда, нали така? Няма край чудесата на доброжелателството! А ти, Франк Праулкс, я по-добре свали от лицето си тая самодоволна усмивка. Сега може да си нафукано градско ченге, но не беше много отдавна, когато припкаше пред очите ми с напикани гащи и същия глупашки израз. Ще ти дам едно съветче — когато имаш работа със стара пушка като мен, просто си спести тая физиономия. По-ясен си ми от реклама на бельо в каталога на „Сиърс“.

Е, добре, помайтапихме се, сега да си гледаме работата. Ще започна веднага и ще ви разкажа страшно много неща, от които сигурно страшно много биха могли да се използват срещу мен в съда, стига някой да го пожелае след толкова години. Най-смешното е, че хората на острова знаят почти всичко, но на мен хич не ми пука, както

казваше старият Нили Робишо, когато се хванеше за чашката. А той почти не я пускаше — всеки от старите му познати ще го потвърди.

За едно нещо обаче наистина ми пука и точно заради това дойдох тук доброволно. Не съм убила аз тая кучка, Вера Донован, и независимо какво си мислите сега, ще ви накарам да ми повярвате. Не съм я бутнала от проклетата стълба. Ако искате да ме затворите заради другото, добре, но по ръцете ми няма дори капчица от кръвта на тая кучка. И смятам, че додето свърша, наистина ще ми повярвате, Анди. Винаги си бил свястно момче, по-свястно от другите — искам да кажа честно момче — и когато порасна, стана почтен човек. Ама ти да не навириш нос, не си много по-различен от другите — добре, че си имаш жена да ти пере дрехите, да ти бърше носа и да те сръчка, когато тръгнеш, накъдето не трябва.

Още нещо, преди да започнем — тебе, Анди, те познавам, Франк също, разбира се, но коя е тая жена с касетофона?

О, Боже, Анди, знам, че е стенографка! Нали ти казах преди малко, че майка ми не е отгледала тъпаца? Може през ноември да ставам на шейсет и шест, ама още не ми хлопа нито една дъска. Знам, че щом жената е с касетофон и тефтер, значи е стенографка. Гледам ги всичките предавания от съдебните зали, даже онова, „Правото в Лос Анжелос“, в което на всеки петнайсет минути някой се съблича.

Как се казваш, миличка?

А-ха... и отде се взе?

О, я стига, Анди! Какво друго имаш да правиш тая вечер? Да не си смятал да обикаляш брега, та ако може да пипнеш някой, дете вади от забранените миди без разрешително? Такова преживяване би било твърде силно за сърцето ти, нали? Ха!

Хубаво. Така е по-добре. Ти си Нанси Банистър от Кенебънк, а аз съм Долорес Клейборн от острова Литъл Тол. Вече казах, че докато свършим, аз ще изприказвам сума ти неща, а вие ще разберете, че изобщо не ви лъжа. Тъй че ако искаш да говоря по-високо или по-бавно, просто ми кажи. Не се притеснявай. Искам да чуеш всяка думичка от казаното, като се започне от това, че преди двайсет и девет години, когато тук присъстващият началник на полицията Бисет беше в първи клас и все още имаше жълто около устата, аз убих своя съпруг, Джо Сейнт Джордж.

Става някакво течение, Анди. Ако си затвориш тъпата уста, може и да спре. Във всеки случай не разбирам какво толкова те изненадва. Ти знаеш, че убих Джо. Всеки от Литъл Тол го знае, а сигурно го знаят и половината от хората оттагък, в Джонспърт. Просто никой не можа да го докаже. А и сега аз нямаше да съм тук и да го признавам пред Франк Праулкс и Нанси Банистър от Кенебънк, ако оная проклета кучка, Вера Донован, не ми беше скроила един от гадните си стари номера.

Е, повече няма да ги крои, нали така? Това поне е успокоение.

Дай го малко по-наблизо тоя касетофон, Нанси, мила — ако ще вършим работа, да я вършим както трябва, Бога ми. Ех, че хитри джунджурийки правят тия японци, нали? Така си е... да, ама и двете знаем, че лентата на това сладурче може да ме тикне зад решетките на женския до края на живота ми. Но нямам друг избор. Кълна се в небето, винаги съм знаела, че Вера Донован ще ми скъси дните — знам го от мига, в който я видях за първи път. И виж какво направи — виж само какво ми направи тая проклета дърта кучка. Тоя път наистина ми скрои шапката. Но такива са богатите — ако не могат да те ритат до смърт, ще те целуват до смърт.

Какво?

О, Божичко! И дотам ще стигна, Анди, само ме остави малко на мира! Просто се опитвам да реша дали да го разкажа отзад напред, или отпред назад. Не може ли да пийна нещо, а?

Уф, майната му на твоето кафе! Вземи си каничката и си я излей в гърлото. Дай ми просто чаша вода, щом си толкова стиснат, че не можеш да прежалиш една глътка от оня „Джим Бийм“, дето го държиш в шкафа си. Не съм...

Какво искаш да кажеш с това „откъде знаеш“? Ех, Анди Бисет, ако не те познавах по-добре, щях да си помисля, че едва вчера си изпъзлял от пелените. Нима смяташ, че единственото нещо, за което говорят хората на острова, е това как съм убила съпруга си? Ха, че то е вехта новина! Хайде сега — останал ти е малко „Бийм“.

Благодаря, Франк. И ти беше свястно момче, макар че преди майка ти да те отучи от навика да си чоплиш носа, никак не беше приятно да те гледа човек в църквата. Божичко, понякога пръстът ти се завираще толкова навътре, че е чудно как не си си изчоплил мозъка. И защо се изчервяваш, дявол да го вземе? Няма на света дете, което от

време на време да не е изравяло по малко зелено злато от мината си. Ти поне имаше достатъчно мозък да си държиш ръцете далеч от джобовете и от топките си, поне в църквата, а имаше момчета, които постоянно...

Добре, Анди, добре — ще разкажа. Тц, тц, тц, ти май никога не мирясваш, а?

Вижте сега, ще направя компромис. Вместо да разказвам отзад напред или отпред назад, ще започна от средата и ще карам някак в двете посоки. А ако така не ти харесва, Анди Бисет, можеш да се оплачеш на свещеника.

С Джо имахме три деца и когато през лятото на шейсет и трета той умря, Силина беше на петнайсет години, Джо Младши на тринайсет, а малкият Пит — само на девет. Хм, Джо не ми остави и едно гърне, в което да се изпикая, а почти нямаше и прозорец, през който да изхвърля...

Това сигурно ще трябва да го пооправиш, Нанси, нали? Аз съм просто една старица с мръсен характер и мръсен език, но това най-често се случва, когато си имал мръсен живот.

Та докъде бях стигнала? Още не съм си изгубила правото да говоря, нали?

А, да. Благодаря ти, сладичка.

Джо ме остави само с оная колибка до Ист Хед и двайсетина декара земя, почти цялата покрита с къпинаци и храсти — от ония, дето растат по сечищата. Какво друго? Я да видим. Три камионетки, които не вървяха — два пикапа и една платформа — с петнайсет кубика дърва, плюс сметка в бакалницата, сметка в железарския магазин, сметка в петролната компания, сметка в погребалното бюро... и знаете ли какво за капак? Не мина и седмица, откак го погребяхме, когато оня задник, Хари Дусет, се довлече с една разписка, според която Джо му дължал двайсет долара от облог за някакъв бейзболен мач!

Всичко това ми остави, но да не мислите, че ми е оставил и някаква застраховка? Как не! Макар че, както се развиха нещата, това може да си е било истински късмет. Сигурно ще стигна и до тая част, преди да свърша, но сега просто се опитвам да кажа, че Джо Сейнт Джордж всъщност не беше никакъв мъж, а воденичен камък, овесен на шията ми. Даже нещо по-лошо, защото воденичните камъни не се

напиват и не се връщат вкъщи, вонящи на бира, че и с желанието да ти се качат в един часа през нощта. Това няма нищо общо с причината, поради която го убих, но е добро като начало на разказа ми.

Не е хубаво да убиваш когото и да било на остров, от мен да го знаете. Като че наоколо все ще се намери някой, който мре да си напъха носа в твоите работи, точно когато най-малко ти се ще. Именно заради това го направих в съответния ден, дотам също ще стигна. Засега само ще кажа, че го направих около три години, след като мъжът на Вера Донован умря при автомобилна злополука край Балтимор, където живееха, когато не летуваха на Литъл Тол. По онова време повечето чивии на Вера си бяха още здраво затегнати.

Щом Джо изчезна от сцената и парите секнаха, здравата го загазих, казвам ви — струва ми се, че няма на света човек, който да се чувства по-отчаян от сама жена с деца на ръцете. Почти бях решила, че е по-добре да отида оттатък, в Джонспърт, и да видя дали не мога да си намеря работа като продавачка или сервитьорка в някой ресторант, когато оная повлекана изведнъж реши, че ще живее на острова постоянно. Почти всички помислиха, че нещо е превъртяла, но аз не бях толкова изненадана — тя и без друго вече бе започнала да прекарва доста време тук.

По това време при нея работеше един тип, не му помня името, но ти се сецаш за кого говоря, Анди — за оня тъп унгарчуга, който винаги носеше ужасно стегнати панталони, за да си личи, че топките му са големи като буркани. Та той ми се обади и каза, че „гуспужата“ (винаги така я наричаше — „гуспужата“; майчице, колко тъп беше!) питала дали бих отишла да работя при нея като икономка на пълен работен ден. Вярно, че от петдесета година всяко лято работех за семейството и сигурно беше съвсем естествено най-напред на мен да предложат мястото, но тогава това ми се видя като отговор на всичките ми молитви. Веднага казах „да“ и работих за нея чак до вчера сутринта, когато си строши кратуната на предното стълбище.

Какво работеше мъжа й, Анди? Не правеше ли самолети?

А-ха. Чувала съм, разбира се, но нали знаеш какво говорят хората на острова. Единственото, което знам със сигурност, е, че бяха заможни. Бая заможни бяха и тя наследи всичко след смъртта му. С изключение на това, което взе държавата, разбира се, но се съмнявам, че е взела и половината от онова, което сигурно е дължал. На Майкъл

Донован пипето му сечеше като бръснач. А беше и хитрец. И Вера, макар че никой няма да повярва, като я знае от последните десет години, беше не по-малко хитра от него... при това до самата си смърт. Чудя се дали е знаела какво ще ми навлече, като умре по някакъв друг начин, а не в леглото от един тих и кротък инфаркт? Почти цял ден бях до Ист Хед, седях на ония разнебитени стълби и мислих за това... и за още сума ти други неща, де. Първо си мислех, че едно пиле има повече мозък от Вера Донован, каквато беше накрая, но сетне си спомнях какво правеше с прахосмукачката и си казвах, че може би... да, може би...

Но сега това не е важно. Сега е важно само това, че аз налетях от трън та на глог, и страшно ми се ще да се измъкна, преди да съм си издрала задника още повече. Ако все още мога.

Започнах като икономка на Вера Донован, а накрая вече бях нещо като „платена компаньонка“, както го наричат. Не ми трябваше много време, за да усетя разликата. Като икономка на Вера трябваше да ям лайна пет дни седмично по осем часа. Като нейна платена компаньонка трябваше да ги ям непрекъснато.

Тя получи първия си инсулт през лятото на шейсет и осма, докато гледаше по телевизията Националния конгрес на демократите. Тоя удар беше слаб и тя обвиняваше за него Хюбърт Хъмфри. „Толкова често даваха оня щастлив задник — казваше тя, — че накрая проклетият ми кръвоносен съд изгърмя. Трябваше да се досетя, че така ще стане, а и Никсън да беше, все същото.“

През седемдесет и пета получи по-силен удар и този път не можеше да обвини никакви политици. Доктор Френо ѝ каза да спре пиенето и цигарите, но можеше да си спести тоя труд — такава надута пуйка като Нафуканата Вера Донован никога не би се вслушала в съветите на един обикновен провинциален лекар като Чип Френо. „Аз ще го погребя — често казваше тя — и ще пия скоч със сода върху надгробния му камък.“

Известно време изглеждаше като че точно така ще стане — той не преставаше да ѝ се кара, а тя си пердашеше все така невъзмутимо като кораба „Куин Мери“. После, през осемдесет и първа, получи първия наистина страшен удар, а на следващата година унгарчугата умря при автомобилна катастрофа от татък, на сушата. И тогава аз се преселих при нея — през октомври осемдесет и втора.

Дали се е налагало? Едва ли. Имах си моето „общително“ осигуряване, както го наричаше старата Хати Маклийд. Не беше много, но по това време децата отдавна бяха заминали — Малкия Пит въобще си бе заминал от света, клетото ми изгубено агънце — и бях успяла да скътам настрана някой и друг долар. Животът на острова винаги е бил евтин и макар сега да не е както беше, все още е далеч-далеч по-евтин, отколкото отгатък. Тъй че едва ли ми се е налагало да заживея с Вера Донован.

Но по това време двете с нея вече бяхме свикнали една с друга. Трудно е да го обясниш на един мъж. Предполагам, че Нанси с нейните тефтерчета, химикалки и касетофон го разбира, ама сигурно не ѝ се разрешава да говори. Бяхме свикнали една с друга така, както предполагам два стари прилепа свикват да висят един до друг с главата надолу в една и съща пещера, макар да не са това, което бихме нарекли „добри приятели“. Пък и всъщност нямаше кой знае каква промяна. Единствената разлика беше, че до всекидневните си дрехи в дрешника закачих и неделните, защото през есента на осемдесет и втора вече прекарвах там по цял ден, а и повечето нощи. Парите се поувеличиха, но не чак толкова, че да си направя първата вноска за кадилак, ако разбирате какво имам предвид. Ха!

Май го направих, главно защото нямаше кой друг. Тя си имаше финансов управител в Ню Йорк, някой си Грийнбуш, но Грийнбуш нямаше да дойде на Литъл Тол, та тя да му крещи от прозореца на спалнята да не пропусне да закачи чаршафите с шест щипки, а не с четири, нито да ходи в гостната да ѝ сменя пелените и да ѝ бърше лайната от дебелия стар задник, докато тя го обвинява, че е откраднал петачетата от порцелановото ѝ прасенце и го заплашва със затвор заради тая работа. Грийнбуш изпращаше чековете; аз чистех лайната и слушах изстъпленията ѝ за чаршафите, за кълбетата прах и за проклетото ѝ порцеланово прасе.

И какво от това? Не чакам да ми окачат медал, нито дори да ме потупат по рамото. През живота си съм бърсала много лайна, още повече съм ги слушала (не забравяйте, че шестнайсет години бях женена за Джо Сейнт Джордж), но не ме е хванал рахит от тая работа. В крайна сметка останах при нея сигурно защото тя си нямаше никого друго — въпросът беше: или аз, или старческият дом. Децата ѝ въобще не я посещаваха и аз я съжалявах за това. Не очаквах да дойдат

да живеят при нея, не ме разбирайте криво, ама не виждах защо да не забравят старите разпавии, каквито и да са били те, и да прекарват по някой ден, или може би уикенд с нея. Тя беше ужасна кучка, няма какво да се лъжем, но все пак им беше майка. А и по това време вече бе стара. Разбира се, сега знам много повече, отколкото знаех тогава, но...

Какво?

Да, вярно е. Да пукна, ако лъжа, както обичат да казват внуците ми. Ако не вярвате, обадете се на оня тип Грийнбуш. Сигурно, когато се разчуе — а няма начин да не се разчуе — в бангорския „Дейли Нюз“ ще излезе статия за това колко чудесно е всичко. Да, обаче аз имам новина за вас — въобще не е чудесно. Пълен кошмар е, ако питате мен. Независимо какво става тук, хората ще кажат, че аз съм я принудила да направи, каквото е направила, а после съм я убила. Знам го, Анди, и ти го знаеш. Нито на небето, нито на земята има сила, която да попречи на хората да мислят най-лошото, когато искат.

Да, ама нито дума от това не е истина. Нищо не съм я карала да прави, а и тя със сигурност не го е направила нито от обич, нито от симпатия към мен. Предполагам, че може да го е направила, защото е смятала, че ми е задължена — по някакъв свой особен начин може да е смятала, че ми е много задължена, но не би било в характера ѝ да каже нещо. Може би това е нейният начин да ми се отблагодари... не защото съм ѝ сменяла насраните пелени, а защото неотлъчно бях там всяка нощ, когато жиците излизаха от ъглите, а кълбетата прах се показваха изпод леглото.

Знам, че не разбирате това, но ще го разберете. Обещавам ви, че преди да отворите вратата и да излезете от тази стая, всичко ще ви стане ясно.

Тя имаше три начина да бъде мръсница. Познавам жени, които владеят повече начини, но три е добро постижение за изкуфяла старица, която през повечето време е прикована към инвалидната количка или към леглото. Три е страхотно добро постижение за такава жена.

По първия начин беше мръсница, просто защото не можеше да бъде друга. Нали помните какво ви казах за щипките — че за простиране на чаршафите винаги трябваше да се използват шест, никога само четири? Е, това е само един от примерите.

Имаше определени начини, по които нещата трябваше да се вършат, ако работиш за госпожа Нафуканата Вера Донован, и горко ти, ако забравиш дори един от тези начини. Тя казваше какво ще стане тогава и аз съм тук, за да кажа и на вас. Ако забравиш нещо веднъж, клъцва те с език. Ако забравиш втори път, отрязва ти от заплатата. Ако забравиш трети път, край — изхвърлен си на пътя и никой не ти слуша извиненията. Такива бяха правилата на Вера и аз нямах нищо против тях. Смятах ги за строги, но справедливи. Ако ти се каже два пъти на коя скара да сложиш печеното, след като го извадиш от фурната, и никога да не го оставяш да изстива на перваза, както би направила някоя мърлява ирландка, но ти въпреки това не можеш да запомниш, налице са всички шансове никога да не го запомниш.

Три опита и си въвн — такова беше правилото и нямаше абсолютно никакви изключения, ето защо през всички тези години аз работих в тая къща с много различни хора. По онова време неведнъж чувах да се говори, че да работиш за Вера Донован е като да стъпиш на въртяща се врата: може да направиш една обиколка, може две (някои стигаха и до десет-дванайсет), но накрая винаги те изплюва на тротоара. Тъй че когато започнах да работя за нея — това беше през четиридесет и девета, — започнах така, както човек влиза в драконова пещера. Но тя не беше толкова лоша, колкото хората обичаха да я представят. Ако човек си отваряше добре ушите, можеше да се задържи. Аз се задържах, а също и унгарчугата. Но през цялото време трябваше да се стои нащрек, защото тя беше хитра, защото винаги знаеше за хората на острова повече, отколкото който и да е друг летовник... и защото умееше да бъде подла. Дори тогава, преди да я сполетят всичките ѝ други неприятности, тя умееше да бъде подла. То ѝ беше като хоби.

„Какво правиш тук? — попита ме тя в онзи първи ден. — Не трябва ли да си вкъщи, да си гледаш бебето и да готвиш хубави обилни вечери за слънцето на твоя живот?“

„Госпожа Кълъм е готова да гледа Силина по четири часа на ден — отговорих аз. — Не мога да си позволя повече от работа на половин ден, м'дам.“

„Не искам повече от работа на половин ден — ако не се лъжа, точно така гласеше обявата ми в местното жалко подобие на вестник“ — изстреля в отговор тя, като просто ми показа връхчето на тоя свой

остър език, без да ме кльцне с него, както щеше да го прави толкова често по-късно. Помня, че плетеше. Тази жена работеше с иглите като светкавица — цял чифт чорапи на ден не ѝ представляваше никаква трудност, дори ако започнеше чак в десет часа. Но казваше, че трябва да е в настроение.

„Да, м’дам — отвърнах аз. — Така гласеше.“

„Не се казвам Дам-дам — рече тя, като остави плетката. — Казвам се Вера Донован. Ако те наема, ще ме наричаш «госпожо Донован» — поне докато се опознаем достатъчно добре, че да направим промяна, — а аз ще те наричам Долорес. Ясно ли е?“

„Да, госпожо Донован“ — отвърнах.

„Хубаво, започваме добре. Сега ми отговори на въпроса. Какво правиш тук, Долорес, след като си имаш своя къща, за която да се грижиш?“

„Искам да припечеля още малко пари за Коледа — рекох аз. Бях намислила предварително отговора. — А ако сте доволна от мен — и ако, разбира се, на мен ми хареса да работя за вас, — може да остана още малко.“

„Ако на теб ти харесва да работиш за мен — повтори тя, после така подбели очи, сякаш бе чула най-глупавото нещо през живота си — та как е възможно на някой да не му хареса да работи за великата Вера Донован? След което повтори: — Пари за Коледа. — Направи пауза, като през цялото време не откъсна поглед от мен, сетне отново го каза, този път още по-саркастично: — Пари за Кккк-оледа!“

Както Вера подозираше, аз всъщност бях там, защото меденият ми месец не беше минал, така да се каже, а брачните ми проблеми бяха започнали. Тя чакаше само да се изчервя и да сведа поглед, за да се убеди, че е права. Ето защо аз не се изчервих и не сведох очи, макар да бях само на двайсет и две и за малко да го направя. Но за нищо на света нямаше да кажа на когото и да било, че наистина вече имам семейни проблеми — дори с ченгел нямаше да измъкнат от мен такова признание. За Вера отговорът ми бе задоволителен, независимо от сарказма ѝ, а аз си позволих да призная единствено това, че бяхме малко финансово притеснени. Едва години по-късно можах да призная истинската причина, поради която този ден отидох да се изправя лице в лице с дракона в леговището му: трябваше да намеря начин да възстановявам малко от парите, които Джо изпиваше през седмицата и

губеше в петък-вечерните игри на покер в Таверната на Фъджи, оттатък, на сушата. Тогава все още вярвах, че любовта на мъжа към жената и на жената към мъжа е по-силна от влечението към пиенето и кавгите — че любовта най-накрая ще избие на повърхността като каймак в бутилка мляко. През годините научих друго. Научих друго през следващите десет години. Понякога светът е едно тъжно училище, нали?

„Е — каза Вера, — ще направим един опит, Долорес Сейнт Джордж... въпреки че дори да успееш, сигурно след година отново ще си бременна и тогава ще се видим за последен път.“

Всъщност още тогава бях бременна във втория месец, но и това нямаше да изтръгнат от мен дори с ченгел. Искях десетте долара седмично, които даваше работата, и ги получих, но можете да бъдете сигурни, че си изработвах всеки цент. Това лято работих като вол и когато Денят на труда^[1] наближи, Вера ме попита дали искам да продължа и след като те си заминат за Балтимор — такова голямо жилище трябваше да се поддържа както подобава през цялата година, нали разбирате — и аз се съгласих.

Спрях работа един месец, преди да се роди Джо Младши, и се върнах още преди да го отбия. През лятото го оставях при Арлийн Кълъм — Вера не би търпяла бебешки плач в къщата си, не и тя, — но когато двамата с мъжът ѝ си заминаха, водех и него, и Силина със себе си. Можех да оставям Силина сама — още докато караше третата си годинка можех да ѝ имам доверие почти през цялото време. Джо Младши возех с количка всеки ден. Той проходи в тяхната спалня, макар че Вера така и не разбра, честна дума.

Тя ми се обади седмица след като родих (за малко да не ѝ изпратя картичка по случай събитието, но после си рекох: Ако смята, че очаквам някакъв страхотен подарък, то си е неин проблем! , поздрави ме, че съм родила син, после каза онова, заради което всъщност се обади, струва ми се — че пази мястото ми. Сигурно очакваше да се чувствам поласкана и аз се почувствах. Това бе кажи-речи най-големият комплимент, който можеше да ти направи жена като Вера, и за мен той означаваше много повече от допълнителния чек за двайсет и пет долара, който намерих в пощата си през декември същата година.

Тя бе сурова, но справедлива и в къщата винаги тя бе господарката. Дори през лятото, когато се предполагаше, че живеят

там, мъжът ѝ идваше по веднъж на десет дена, но и в негово присъствие, пак се разбираше кой командува. Може Майкъл Донован да имаше двеста-триста подчинени, които да му козируват, щом им скръцне със зъби, но на остров Литъл Тол шефът на компанията беше Вера и когато тя му казваше да си събуе обувките, за да не оставя кални стъпки върху хубавия ѝ чист килим, той се подчиняваше.

Както казах, при нея имаше определени начини за вършене на нещата. И още как! Не знам откъде ѝ хрумваха тези идеи, но знам със сигурност, че им робуваше. Ако нещо не бе извършено по точно определения начин, получаваше болки я в главата, я в стомаха. Толкова много време прекарваше в проверки всеки ден, че често си мислех дали няма да ѝ е по-лесно, ако се предаде и започне сама да се грижи за къщата.

Едно от изискванията беше всички вани да се търкат със „Спик и Спан“. Никакъв „Лестойл“, никакъв „Топ Джоб“, никакъв „Мистър Клийн“. Само „Спик и Спан“. Ако те хванеше да търкаш някоя вана с нещо друго, Бог да ти е на помощ.

При гладенето пък трябваше да се използва специална бутилка за ръсене на кола върху яките на блузите и ризите, но преди да се поръси, трябваше да се сложи парче марля. Ако питате мен, от тая пуста марля нямаше абсолютно никаква полза, а сигурно съм изгладила поне десет хиляди ризи и блузи в къщата ѝ, но ако тя дойдеше в мокрото помещение и видеше, че гладиш ризите без това мрежесто парче върху яката или че то не е поне закачено на ръба на дъската за гладене, Бог да ти е на помощ.

Ако пържиш нещо в кухнята и забравиш да включиш вентилатора, Бог да ти е на помощ.

Друго от нещата бяха кофите за смет в гаража. Шест на брой. Веднъж седмично Сони Куист идваше да събере боклука и тогава икономката или някоя от прислужниците — зависи коя е най-близо — трябваше да прибере тези кофи на минутата, на секундата, в която той си тръгнеше. И не можеше просто да ги довлечеш в ъгъла и да ги оставиш — трябваше да са подредени две по две покрай източната стена на гаража с обърнати капаци. Ако забравиш да го направиш точно по този начин, Бог да ти е на помощ.

Или пък изтривалките пред вратите. Те бяха три — една отпред, една за вратата откъм вътрешния двор и една за задната врата. Върху

нея чак до миналата година висеше една от онези снобски табелки: ВХОД ЗА СНАБДЯВАНЕ. Писна ми да я гледам и я свалих. Веднъж седмично трябваше да събирам тези изтривалки и да ги просвам върху големия камък в дъното на задния двор — о, сигурно имаше четиридесетина метра от плувния басейн до там, — а после да ги изтупвам от мръсотията с една бухалка. Всичката прах трябваше да се махне. И ако протакаш работата, тя можеше да те хване. Не винаги гледаше тупането на изтривалките, но в повечето случаи го правеше, застанала в задния двор с бинокъла на мъжа си. А когато донесеш изтривалките обратно, трябва да внимаваш надписът ДОБРЕ ДОШЛИ да сочи в правилната посока. Това ще рече хората, които идват към вратата, да могат да го прочетат. Метни на площадката една изтривалка с обърнат надпис и Бог да ти е на помощ.

Сигурно имаше петдесетина подобни неща. По времето, когато започнах като дневна прислужница, долу, в централния магазин, се чуваха много приказки за Вера Донован. Донованови бяха голяма занимавка — през петдесетте години те наемаха доста домашни помощници и обикновено най-усилено я одумваше някое момиче, което е било наето на половин ден, а после е било уволнено затова, че три пъти поред е забравило някое от правилата. То разказваше на любопитните, че Вера Донован е подла, устата стара гарга, при това луда като краставо магаре.

Е, луда или не, аз мога да ви кажа едно — ако не забравяш, няма да те хока. И ето какво мисля още: всеки, който може да запомни кой с кого се чука във всичките следобедни сериалчета по телевизията, трябва да може да запомни, че за ваните се използва „Спик и Спан“, а изтривалките се постилат с надписа в правилната посока.

Сега за чаршафите. Това бе едно от нещата, които никога не биваше да се грешат. Чаршафите трябваше да висят идеално дори на простора — тъй че подгъвите да съвпадат, нали разбирате — и за всеки трябваше да се използват по шест щипки. Никога четири, винаги шест. А ако повлечеш някой чаршаф в калта, не е нужно да чакаш до три пъти. Просторите открай време са в страничния двор, който е точно под прозореца на спалнята. Година след година всеки път тя отиваше до този прозорец и изкрещяваше: „Шест щипки, Долорес! Чуй какво ти говоря! Шест, не четири! Броя ги и както винаги, виждам добре!“ Тя...

Какво, миличка?

О, Боже, Анди, остави я на мира. Въпросът си е съвсем намясто и никой мъж няма достатъчно мозък да го зададе.

Ще ти кажа, Нанси Банистър от Кенебънк, щата Мейн — да, имаше сушилня, голяма и хубава сушилня, но ни беше забранено да слагаме чаршафите в нея, освен когато имаше прогноза за петдневни валежи. „Единственият чаршаф, с който си заслужава почитеният човек да застеле леглото си, е чаршафът, изсушен навън — казваше Вера, — защото мирише приятно. Улавя и задържа малко от вятъра, който го развява, а този мирис носи сладки сънища.“

Тя говореше сума ти глупости за много неща, но за мириса на пресен въздух в чаршафите — не, признавам, че за това бе напълно права. Всеки може да усети разликата между чаршафа, който е премятан в сушилня, и този, който е бил развяван от хубав южен вятър. Но имаше немалко зимни утрини, когато температурата беше под минус десет градуса и духаше силен влажен вятър — източен вятър, който идеше направо от Атлантика. В такива сутрини аз бих се отказала от този сладък мирис съвсем безропотно. Да простираш чаршафи в такъв студ е вид изтезание. Никой не може да си го представи, ако не го е вършил, а вършил ли го е веднъж, никога не ще го забрави.

Занасяш коша до простора, а парата се вдига от него, така че първият чаршаф е топъл и може да си помислиш — ако ти е за първи път, разбира се — Хм, не било толкова страшно. Но додето овесиш този, първия, дори само краищата му, и додето сложиш шестте щипки, той престава да дими. Все още е мокър, но вече е и студен. Пръстите ти също са мокри и също са студени. Ти обаче продължаваш със следващия, после с още един и още един, а пръстите ти почервеняват и се вкоченяват, раменете те заболяват, устата ти се схваща от непрекъснатото стискане на щипките така, че ръцете ти да са свободни и да простират тия пусти чаршафи равни и нагласени, но най-голямата мъка са пръстите. Схващането е кажи-речи нищо. Почти ти се иска да се схванат. Те обаче само почервеняват, а ако има доста чаршафи, стигат до бледоморав цвят, като краищата на някои лилии. Докато свършиш, ръцете ти са заприличали на кокоши крака. А най-противното е, че знаеш какво ще стане, когато най-сетне се прибереш вътре с празния кош и горещината те удари в ръцете. Започват да

парят, а после да туптят в ставите — само че усещането е толкова дълбоко, че прилича повече на ридание, отколкото на туптене; ще ми се да можех да ти го опиша, Анди, но не мога. Нанси Банистър изглежда така, сякаш все пак знае нещичко, но има огромна разлика между простирането през зимата отгатак, на сушата, и простирането тук, на острова. Когато пръстите ти започнат да се позатоплят, имаш чувството, че в тях пъпли цял рояк бръмбари. Разтриваш ги с някакъв лосион за ръце и чакаш сърбежът да премине, но знаеш, че няма значение колко купешки лосион или обикновена овча лой ще им втриеш — до края на февруари кожата при всички случаи ще се е напукала така, че ако стиснеш здраво юмрук, цепнатините ще се отворят и ще закървят. А понякога, след като си се затоплил и дори може би си си легнал, ръцете ти те събуждат посред нощ, ридаещи от спомена за тази болка. Мислиш, че се шегувам? Можеш да се смееш, ако искаш, но на мен не ми е смешно, ама никак. Почти можеш да ги чуеш — приличат на дечица, които са изгубили майчицата си. То иде някъде отвътре, от дъното на сърцето ти, а ти лежиш, слушаш и през цялото време знаеш, че въпреки всичко пак ще излизаш навън, нищо не може да те спаси, защото това е част от женската работа, за която никой мъж не знае и не иска да знае.

И докато преживяваш всичко това — с изтръпнали ръце, морави пръсти и болящи рамене, простираш, а от носа ти текат сополи, които замръзват като кочанчета над горната устна, — тя най-често стои или седи до прозореца на спалнята си и те наблюдава. Челото ѝ е сбърчено, устните извити надолу, а ръцете не си намират място — цялата е напрегната, сякаш се извършва някаква сложна хирургическа операция, а не най-обикновено простиране на чаршафи, които трябва да се изсушат на зимния вятър. Личи ѝ как се опитва да се сдържи, да не отвори този път голямата си уста, но след малко вече се е предала, отваря прозореца, надвесва се от него така, че студеният източен вятър развява косите ѝ, и изкрещява: „Шест щипки! Не забравяй да сложиш шест щипки! Не оставяй вятърът да отвее хубавите ми чаршафи на другия край на двора! Слушай какво ти говоря! Най-добре ме слушай, защото гледам и броя.“

Докато дойде март, аз вече мечтая да грабна брадвичката, която с унгарчугата използвахме да цепим подпалки за кухненската печка (преди той да умре, разбира се, после цялата работа остана на мен,

каква съм късметлийка!), и да фрасна тая креслива кучка точно между очите. Понякога съвсем ясно се виждах как го правя, така ме вбесяваше, но май винаги съм усещала, че донякъде и тя самата мрази тези крясъци не по-малко от мен.

Това бе първият ѝ начин да бъде мръсница — просто не можеше да бъде друга. На практика то пречеше повече на нея, отколкото на мен, особено след тежките ѝ инсулти. По това време вече имаше много по-малко пране за простиране, но тя бе толкова откачена по тоя въпрос, колкото и преди да затворим повечето от стаите в къщата, да махнем чаршафите от леглата за гости и да ги приберем сгънати в найлонови торби в килера за бельото.

Най-трудно ѝ беше това, че някъде към осемдесет и пета вече бе престанала да изненадва когото и да било и трябваше да разчита на мен за самото си оцеляване. Ако ме нямаше да я вдигна от леглото и да я сложа в инвалидната количка, оставаше да лежи. Бая беше затлъстяла, нали разбирате — от шейсетина килограма в началото на шейсетте години бе стигнала близо до деветдесет и повечето от тях бяха струпани в оная жълтеникава подпухнала тлъстина, която сте виждали при някои старци. Висеше от ръцете, краката и задника ѝ като тесто от точилка. В третата възраст някои хора измършавяват като чирози, но не и Вера Донован. Доктор Френо казваше, че това било понеже бъбреците ѝ не си вършели работата. Сигурно е така, но много пъти съм си мислела, че тя трупа тия тлъстини, просто напук на мене.

А затлъстяването не беше всичко, към края тя почти не виждаше. Вследствие на ударите. Остатъкът от зрението ѝ ту идваше, ту си отиваше. В някои дни виждаше по мъничко с лявото око и доста добре с дясното, но през повечето време казваше, че сякаш гледа през плътна сива завеса. Сигурно разбирате защо толкова се вбесяваше от това — тя, дето бе свикнала всичко да държи под око. Няколко пъти дори плака, а поварвайте ми, на такова кораво човече му струва много да заплаче... дори след като годините я повалиха, на колене, тя все още бе коравоа.

Какво, Франк?

Изкуфяла ли?

Не знам със сигурност и това е самата истина. Като че не беше. Ако пък е била, то със сигурност не беше по обикновения начин — както изкуфяват хората. И не го казвам просто защото, ако се окаже, че

е била куку, съдията по легализиране на завещанието ще вземе да си избърше носа с него. Ако ще да си избърше и задника, все ми е едно, искам само да се измъкна от тая проклета каша, в която ме забърка. Но все пак трябва да кажа, че главата ѝ едва ли е била съвсем куха дори накрая. Може да е имало един-два кухи килера, но не повече.

Казвам го най-вече, защото понякога умът ѝ беше бистър почти както едно време. Обикновено това се случваше през дните, когато виждаше по малко. Тогава ми помагаше да я вдигна в леглото или дори сама правеше тези няколко крачки до инвалидната количка, вместо да се налага аз да я влача като чувал картофи. Слагах я в количката, за да мога да ѝ сменя чаршафите, а тя искаше да бъде в нея, за да може да отиде до прозореца — онзи, дето гледаше към страничния двор и към пристанището отвъд него. Веднъж ми каза, че ако трябва да лежи цял ден и цяла нощ, гледайки единствено в тавана и в стените, щяла направо да се побърка. Вярвам ѝ.

Наистина, имаше дни, когато не беше на себе си — не знаеше коя съм аз, а почти не знаеше и коя е самата тя. В тези дни приличаше на лодка, отвързана от брега. Само дето океанът, който я отнасяше, се наричаше време — склонна беше сутрин да вярва, че е четиридесет и седма година, а следобед — седемдесет и четвърта. Но я спохождаха и добри дни. Те намаляваха с времето и непреставашите слаби инсулти — старите хора ги наричат удари, — но все пак я спохождаха. Често обаче нейните добри дни бяха лоши за мен, защото ако я оставех, отново започваше с всичките си стари номера.

Ставаше подла. Това бе вторият ѝ начин да бъде мръсница. Когато пожелаеше, тая жена умееше да бъде мръсна като кучешко лайно. Дори прикована към леглото, дори с пелени и гумени гащи, тя успяваше да бъде същинска напаст. Най-добрият пример за това са гадостите, дето ми ги сервираше в дните за чистене. Не ги правеше всяка седмица, но се кълна, че такива неща се случваха все в четвъртък, и то прекалено често, за да бъде просто съвпадение.

Четвъртък беше денят за почистване у семейство Донован. Къщата е огромна — човек не може да си я представи, докато не му се наложи да броди из нея, — но повечето стаи са заключени. Двайсет и повече години минаха от времето, когато можеше да видиш как пет-шест момичета с вдигнати в забрадки коси лъскат нещо тук, бършат прозорци там или пък някъде другаде обират паяжините от ъглите на

таваните. Понякога се разхождах в тези мрачни стаи, гледах мебелите, покрити с калъфи, спомнях си как изглеждаше къщата през петдесетте, когато организирах летните си празненства — по поляните винаги имаше разноцветни японски фенери, колко ясно си спомням това! — и ме побиваха някакви странни тръпки. Накрая пъстрите цветове винаги напускат живота, не сте ли забелязали? Накрая нещата винаги изглеждат сиви — като рокля, обезцветена от много пране. През последните четири години се използваха само кухнята, салонът, трапезарията, слънчевата стая, която гледа към басейна, и вътрешният двор, както и четирите спални горе — нейната, моята и двете стаи за гости. През зимата стаите за гости не се отопляваха много, но се поддържаха в добър вид — в случай, че децата ѝ все пак дойдат за известно време.

Дори през последните няколко години в дните за чистене винаги виках по две момичета от града да ми помагат. В този дом никога не се задържах задълго на работа, но някъде от деветдесета година насам ми помагаша Шона Уиндъм и Сузи, сестрата на Франк. Не можех да се справя без тях, но все пак повечето работа вършех аз и додето дойдеше време момичетата да си тръгнат в четири следобед, вече бях капнала. Ала оставаше още доста работа — да се довърши гладенето, да се приготви списъкът за покупките в петък и, разбира се, да се занесе вечерята на Нейна Светлост. Луд умора няма, нали така казват?

Само че преди всички тези неща трябваше да се справям с някой и друг от нейните номера.

Почти винаги е била редовна по отношение на естествените си нужди. На всеки три часа ѝ пъхвах подлогата и тя ми пускаше малко водичка. А при обедното повикване обикновено имаше и нещо повече с водичката.

Освен в четвъртък, искам да кажа.

Не всеки четвъртък, но в четвъртъците, когато беше с ума си, можех да се обзаложа, че ще имам проблеми... както и болки в гърба, които ще ме държат будна до среднощ. Към края дори анацин не можеше да ги успокоява. Почти през целия си живот съм била здрава като кон и все още съм такава, но шейсет и пет са си шейсет и пет. Не можеш, както някога, да махнеш с ръка за някои неща.

Вместо да извадя подлогата наполовина пълна, в четвъртък в шест сутринта я изваждах само с няколко капчици. Същото ставаше и

в девет. А на обяд вместо и малкото, и голямото, обикновено нямаше нищо. Тогава разбирах, че направо зле ми се пише. Случаите, в които стопроцентово знаех, че зле ми се пише, бяха само тези, в които тя не беше ходила по голяма и в сряда на обяд.

Виждам, че се сдържаш да не прихнеш, Анди, но не се притеснявай — смей си се. Тогава хич не ми беше до смях, но сега вече всичко е минало и това, което си мислиш, е самата истина. Тая дърта мръсница си беше открила сметка за спестяване на лайна и като че ги събираше по няколко седмици, за да получи лихва върху тях... само дето аз бях този, който получаваше отчисленията. Получавах ги независимо от това дали ги исках, или не.

Често пъти в четвъртък следобед аз изтичвах горе, за да я хвана навреме и понякога дори успявах. Но независимо от състоянието на очите ѝ, тя винаги беше добре с ушите и знаеше, че никога няма да оставя някое от момичетата да чисти скъпия френски килим в салона. И когато чуеше прахосмукачката оттам, тя пускаше в действие старата си разнебитена фабрика за отпадъци и нейните спестявания от лайна започваха да плащат дивиденди.

По-късно измислих начин да я хващам. Виквах на някое от момичетата, че след малко ще започвам да чистя в салона. Виках силно, дори да бяха съвсем наблизко в трапезарията. Включвах прахосмукачката, наистина, но вместо да я използвам, отивах пред стълбището и заставах там с единия крак на първото стъпало и с ръка върху топката на парапета, като някой бегач, който е приклепнал и чака пистолетът да гръмне, за да се втурне напред.

Един-два пъти подраних. Стана кофти. Все едно че бях състезател, дисквалифициран за фалстарт. Трябваше да стигна, след като си е задвижила мотора твърде бързо и вече не може да го спре, но преди да е отпуснала съединителя и да си е разтоварила боклука в огромните стари гумени гащи. Доста се специализирах в това отношение. И вие щяхте да се специализирате, ако знаехте, че иначе ще трябва да мъкнете деветдесеткилограмова старица. Беше като да обезвреждаш ръчна граната, заредена с лайна вместо с експлозив.

Качвах се горе и я заварвах в болничното ѝ легло със зачервено лице, сгърчена уста, забити в дюшека лакти и свити в юмруци пръсти, а от гърлото ѝ се чуваше: „Ън-нх! Ън-н-н-н-х-хх! ЪННННХХХХХХ!“ И знаете ли какво ще ви кажа — това, което

липсваше, за да се чувствава съвсем добре, бяха няколко мухоловки, увиснали от тавана, и един каталог на „Сиърс“ в скута ѝ.

О, Нанси, престани да си хапеш бузите — признат грях не е грях, нали така? Освен това си има смешна страна — лайната винаги си имат смешна страна. Попитай някое дете. Сега, когато вече е минало, дори аз мога да видя нещичко от смешната страна, а това не е малко, нали? Независимо в каква каша се намирам, времето на разправиите с Верините лайняни четвъртъци за мен приключи.

Дали побесняваше, като ме чуеше да влизам? Побесняваше като мечка, заклешила лапата си в хралупа с мед. „Какво правиш ти тук, горе? — запитваше с онзи префърцунен тон, който използваше винаги, когато я хващях на местопрестъплението — сякаш все още учеше във «Васар» или «Холи Оукс» или който и да е там колеж, в който са я изпратили родителите ѝ. — Днес е ден за чистене, Долорес! Отивай да си вършиш работата! Не съм ти звънила и нямам нужда от теб!“

Въобщо не можеше да ме уплаши. „Струва ми се, че имаш нужда от мен — отвърщах. — Това, дето го усещам откъм задника ти, не е миризма на «Шанел Пет», нали?“

Понякога дори се опитваше да ме плесне през ръцете, докато издърпвах чаршафа и одеялото. Гледаше ме така свирепо, сякаш искаше да ме вкамени, ако не се откажа, и винаги издуваше долната си устна като дете, на което не му се ходи на училище. Но аз никога не позволявах това да ме спре. Инак не бих била Долорес — дъщерята на Патриша Клейборн. Издърпвах чаршафа за три секунди и ми трябваша още само пет, за да ѝ смъкна гащите и да дръпна лепенките на пелените, които носеше. Не ми пукаше дали ме пляска по ръцете, или не. И без друго след един-два опита тя най-често преставаше да го прави, защото бе заловена и го знаеше не по-зле от мен. Чарковете ѝ бяха толкова стари, че задвижеше ли ги веднъж, трябваше да ги остави на самотек. Пъхвах най-прилежно подлогата под нея и когато си тръгвах надолу, този път наистина да изчистя салона, тя най-често ругаеше като хамалин — и да ви кажа, въобщо не звучеше като възпитаничка на „Васар“! Защото знаеше, че този път е изгубила играта, нали разбирате, а Вера мразеше това повече от всичко на света. Колкото и да беше изкуфяла, страшно мразеше да губи.

Нещата продължиха така доста дълго време и аз започнах да си мисля, че съм спечелила цялата война, а не само няколко битки. Но трябваше да помисля по-добре.

Ето че дойде един от дните за чистене — това беше преди около година и половина — и аз стоях готова да се впусна в състезанието по стълбите и отново да я хвана. В известен смисъл дори бе започнало да ми харесва — компенсираше много случаи от миналото, когато се класирах на второ място след нея. Струваше ми се, че тоя път се готви за истински ураган от лайна, стига да ѝ мине номерът. Всички признаци бяха налице. И още нещо — вече цяла седмица беше с прояснено съзнание. В понеделник дори ме бе накарала да сложа дъската върху страничните облегалки на количката, за да нареди няколко пасианса, както някога. А що се отнася до червата ѝ, преживяваше някакъв страшно сух период — от неделя не беше пускала нищо за колекцията. Имах чувството, че този четвъртък се кани да ми сервира не само редовната си сметка, но и целогодишните си спестявания за Коледа.

Щом извадих подлогата изпод нея и видях, че е суха като хартия, казах ѝ: „Не мислиш ли, че ако се постараяш малко, можеш да направиш нещо, Вера?“

„О, Долорес — отвръща тя и ме поглежда с помътнелите си сини очи, невинна като херувимче, — вече се постарях, колкото можах — толкова силно се напъвах, че чак ме заболя. Сигурно просто стомахът ми е запечен.“

Побързах да се съглася с нея. „Сигурно е така и ако не се оправиш скоро, мила, ще трябва да те напомпам с цяла опаковка разхлабително, за да се облекчиш.“

„О, сигурно от само себе си ще се оправи — дарява ме тя с усмивка. По това време вече нямаше никакви зъби, разбира се, а не можеше да носи долната си протеза, докато лежеше, да не би, ако се закашля, тя да влезе в гърлото ѝ и да я задуши. Когато се усмихваше, лицето ѝ приличаше на стар дънер с прогнила дупка от чвор в средата. — Нали си ме знаеш, Долорес — аз съм на принципа, че всичко трябва да минава по естествения си път.“

„Знам те, и още как“ — промърморих аз, като се извърнах.

„Какво каза, скъпа?“ — пита тя с такъв сладък глас, че сякаш мед ѝ прокапа от устата.

„Казах, че не мога просто да стоя тук и да чакам — продължих аз. — Имам работа. Днес е денят за чистене, забрави ли?“

„О, няма! — възкликва тя, като че не е знаела какъв ден е от мига, в който се е събудила. — Тръгвай тогава, Долорес. Ако изпитам нужда да си освободя червата, ще те извикам.“

Не се и съмнявам — помислих си, — пет минути, след като вече си го направила. Но не го казах, просто си слязох обратно долу.

Извадих прахосмукачката от кухненския килер, занесох я в салона и я включих в контакта. Не започнах веднага — най-напред няколко минути бърсах прах. По това време вече можех да се доверявам на инстинктите си и чаках нещо отвътре да ми каже кога е дошъл моментът.

Щом това нещо се обади, викнах на Сузи и Шона, че ще чистя в салона. Толкова високо креснах, че трябва да са ме чули и половината хора в селото, не само кралицата-майка горе. Пуснах прахосмукачката, после отидох до стълбището. Този ден не чаках много — всичко на всичко трийсет-четиресет секунди. Сто на сто бях сигурна, че всичко се държи на косъм. Тъй че се качих горе, вземайки стълбите по две по две, и какво мислите?

Нищо!

Ни-щич-ко.

Освен.

Освен начина, по който ме гледаше, искам да кажа. Ведра и спокойна до немай къде.

„Забрави ли нещо, Долорес?“ — изгуква ми тя.

„Аха — отвърщам, — забравих да напусна тая работа преди пет години. Хайде стига вече, Вера.“

„Какво стига, скъпа?“ — пита тя и пърха с мигли, сякаш няма ни най-малка представа за какво говоря.

„Искам да кажа, че вече сме квит. Просто ми кажи направо — имаш ли нужда от подлогата, или не?“

„Нямам нужда — отвърща с възможно най-искрения си глас. — Вече ти казах!“ И просто ми се усмихна. Без нито дума повече, но и нямаше нужда. Лицето ѝ бе достатъчно красноречиво. Хванах те, Долорес — казваше то. — Хванах те натясно.

Аз обаче не се бях предала. Бях сигурна, че вече едва се сдържа и знаех какво ме чака, ако започнеш, преди да успея да ѝ пъхна

подлогата. Тъй че слязох долу, заставах до прахосмукачката и стоях така пет минути, а после отново изтичах горе. Само че тоя път тя не ми се усмихна. Тоя път лежеше на една страна и спеше дълбоко... или поне така си помислих аз. Наистина си го помислих. Изигра ме без грешка и нали знаете какво казват по въпроса — изиграй ме веднъж — срам за тебе, изиграй ме дважд — срам за мене. Когато слязох долу за втори път, наистина изчистих салона. Щом свърших тая работа, прибрах прахосмукачката и се качих да я проверя. Тя седеше в леглото съвсем будна, завивките бяха отменати, гумените гащи бяха смъкнати до едрите й старчески подутти колене, а пелените бяха отлепени. И каква ужасия беше направила! Велики Боже! Цялото легло беше в лайна, самата тя бе омазана с тях, имаше и по килима, по инвалидната количка, по стените. Дори по завесите. Като че ли беше гребала с шепи и ги беше замервала, както хлапетата се замерват с кал.

Как побеснях само! Побеснях до смърт!

„Ах, Вера! Ах, ти, КУЧКО мръсна!“ — изкрещях. Не съм я убила, Анди, но ако я бях убила аз, щях да го направя тогава — когато видях тази ужасия и усетих цялата смрад в стаята. Идеше ми да я убия, няма какво, защо да лъжа? А тя само ме погледна с онова объркано изражение, което се появяваше, когато умът й правеше номера... но аз виждах дяволските пламъчета в очите й и знаех за кого е тоя път номерът. Изиграй ме дважд — срам за мене.

„Кой е? — попита тя. — Бренда, ти ли си, мила? Пак ли са излезли кравите?“

„Много добре знаеш, че от петдесет и пета година насам на три мили наоколо няма жива крава!“ — ревах аз. Прекосих стаята с огромни крачки и това бе грешка, защото единият ми пантоф попадна върху лайно и за малко да се просна по гръб. Ако това беше станало, сигурно наистина щях да я убия — не бих успяла да се сдържа. Точно в тоя момент бях готова на всичко.

„Не знаая-а-а! — захленчи тя, опитвайки се да звучи като клета окаяна старица, каквато наистина беше през повечето дни. — Не знаая-а-а-а! Не виждам нищо и ми е толкова зле на стомаха! Ти ли си, Долорес?“

„Разбира се, че съм аз, дърта врано! — креснах, все така с пълно гърло. — Малко ми оставаше да те убия!“

По това време Сузи Праулкс и Шона Уиндъм сто на сто вече са стояли пред стълбището и са подслушвали, а ти положително вече си говорил с тях, Анди, тъй че те сигурно почти са ме окачили на въжето. Няма нужда да ми казваш нищо, лицето ти е ужасно красноречиво.

Вера видя, че ни най-малко не може да ме баламоса, затова се отказа от опитите си да ме убеди, че е изпаднала в умопомрачение и на свой ред побесня в усилие да се защити. Струва ми се, че я бях поизплашила. Като си спомням сега, виждам, че дори аз се бях стреснала от тоя изблик на гняв, но, Анди, само да беше видял тази стая! Приличаше на обяд в преизподнята!

„И сигурно ще го направиш! — изписка ми в отговор. — Някой ден наистина ще го направиш, грозна, зловна стара вещицо! Ще ме убиеш така, както уби и мъжа си!“

„Не, мадам — отвърнах аз. — Не точно така. Когато реша да те очистя, хич няма да си правя труда да го маскирам като злополука — просто ще те катурна от прозореца и светът ще остане с една смрадлива мръсница по-малко.“

Сграбчих я през кръста и я повдигнах като перце. Честно казано, през нощта го усетих в кръста си, а на следващата сутрин едва вървах, толкова ме болеше. Отидох при оня хиропрактик в Макайъс и той ми направи нещо, от което се почувствувах малко по-добре, но до ден-днещен не се е оправило съвсем. В оня момент обаче не усетих нищо. Измъкнах я от леглото, сякаш бях ядосано момиченце, а тя парцалената кукла, на която ще си изкарам яда. Тя цялата се разтрепера и щом осъзнах, че наистина се е изплашила, успях да овладее гнева си. Но нейният страх ме зарадва, бих била долна лъжкия, ако не го призная.

„А-а-а-у-у-у! — разпищя се тя. — А-а-а-у-у-у, неде-е-ей! Не ме носи към прозореца! Не ме изхвърляй, да не си посмяла! Остави ме! Боли ме, Долорес! А-А-У-У-У-У, ОСТАВИ МЕ-Е-Е-Е!“

„Я си затваряй устата — срязах я аз и я тръшнах на инвалидната количка толкова силно, че зъбите й щяха да изтракат... ако имаше такива. — Гледай какво безобразие си направила. И не се опитвай да ми казваш, че не го виждаш, защото знам, че го виждаш. Само погледни!“

„Съжалявам, Долорес — рече тя. Започна нещо да ломоти, но дълбоко в очите й все още виждах онова подло пламъче. Виждах го

така, както понякога можеш да видиш риба в бистра вода, ако застанеш на колене и погледнеш през ръба на лодката. — Съжалявам, не исках да изцапам, просто се опитвах да помогна.“ Така казваше винаги, когато насираше леглото, а сетне се позавърташе върху лайната... макар че сега за първи път бе решила и да порисува с тях. Просто се опитвах да помогна, Долорес! — Самата невинност, няма що!

„Стой там и не дрънкай — рекох аз. — Ако не искаш бързо-бързо да стигнеш до прозореца и още по-бързо до камънаците в градината, най-добре слушай какво ти говоря.“ Не се съмнявам, че ония момичета долу са чули всяка думичка от нашия разговор. Но в този момент бях прекалено бясна, за да мисля за това.

Тя прояви достатъчно разум да млъкне, както ѝ казах, но изглеждаше доволна и защо не? Беше осъществила плана си — този път тя бе спечелила битката и от ясно по-ясно ми бе показала, че войната съвсем не е приключила. Захванах се за работа — да почистя и отново да сложа стаята в ред. Това ми отне най-малко два часа и когато приключих, гърбът ми вече виеше от болка.

Казах ви как стоеше въпросът с чаршафите и по лицата ви разбрах, че горе-долу сте схванали за какво става дума.

За тези изпълнения обаче е по-трудно да се разбере. Аз, честно казано, не се гнуся от лайната. Никога не съм се гнусила. Е, не миришат на цветна градинка, разбира се, и трябва да внимаваш с тях, защото пренасят болести, също както сополите, слюнката и кръвта, но се изпират. Всеки, който някога е имал бебе, знае, че лайната се изпират. Тъй че не това беше най-страшното.

Най-страшното за мен бе подлостта, с която го правеше. Коварството. През цялото време чакаше стоден случай и когато усетеше момента, правеше възможно най-ужасната свинщина, на която бе способна, при това възможно най-бързо, защото знаеше, че няма да ѝ оставя много време. Правеше тия ужасии съвсем умишлено, разбирате ли какво искам да кажа? Доколкото ѝ позволяваше замъгленият ум, тя ги планираше и докато чистех след нея, сърцето ме болеше, причерняваше ми пред очите. Докато махах завивките, докато носех лайнияния дюшек, лайняните чаршафи и лайняните калъфки към улея на мокрото помещение, докато търках пода, стените и черчеветата на прозорците, докато свалях пердетата и закачвах нови, докато ѝ оправях леглото, докато стисках зъби и се опитвах да държа кръста си

в ред, за да я измия и да я облека в чиста нощница, а после да я вдигна от количката и пак да я занеса до леглото (а тя въобще не ми помагаше, просто се отпусна като дроб върху ръцете ми, макар много добре да зная, че този беше един от дните, в които би могла да помогне, стига да пожелае), докато миех пода, докато миех проклетата й количка — а всъщност тогава вече трябваше да жуля, защото онова се втвърдяваше — докато вършех всичко това, сърцето ми се гърчеше, а пред очите ми бе черна чернилка. И тя го знаеше.

Тя го знаеше и това й доставяше радост.

Когато същата вечер се прибрах в стаята си, взех няколко анацина за болките в кръста, а после си легнах, свих се на топка, макар че от това гърбът още повече ме болеше, и плаках, плаках, плаках... Като че не можех да спра. Никога — поне след онази стара история с Джо — не съм се чувствувала толкова измъчена и отчаяна. Нито толкова идиотски стара.

Това беше вторият начин да бъде мръсница — ставаше подла.

Какво казваш, Франк? Дали го е правила и друг път?

Адски правилно се досещаш. Направи го и следващата, и последващата седмица. Но не беше толкова ужасно, колкото първото приключение, отчасти защото не успяваше да събере толкова спестявания, а най-вече защото аз бях подготвена. Въпреки това и при втория случай си легнах разплакана и кръстът пак ужасно ме болеше. Тогава взех решение да напусна. Не знаех какво ще стане и кой ще се грижи за нея, но точно в тоя момент въобще не ми пукаше за това. Ако питаш мене, бях готова да я оставя да умре от глад в собственото си лайняно легло.

Продължих да плача, докато заспах, защото мисълта да напусна — след като тя ме е изстискала — ме накара да се чувствам по-зле от всякога, но когато се събудих, бях по-добре. Сигурно е вярно, че умът не заспива, дори когато човек смята, че е заспал — той просто продължава да мисли и като че ли тогава върши по-добра работа, защото неговият господар не му досажда с обичайния сив поток, който протича през всяка глава — какво трябва да се свърши, какво да се обядва, какво да се гледа по телевизията и тям подобни. Сигурно е вярно, защото причината, поради която се чувствах толкова добре, беше в мисълта, с която се събудих — мисълта, че тя ме разиграва. А не бях разбрала това по-рано по простата причина, че бях склонна да я

подценявам — да, дори аз, а аз знаех колко коварна може да бъде понякога. И щом веднъж разбрах какъв е номерът, вече знаех какво да правя.

Болеше ме, че ще трябва да се доверя на някое от момичетата да почисти килима в салона — а мисълта, че ще го прави Шона Уиндъм ми причиняваше нещо, което баба ми наричаше бодежни тръпки. Нали я знаеш каква е непохватна, Анди — всички Уиндъмови са непохватни, но тя бие рекорда. Като минава покрай нещата, сякаш тялото ѝ пуска израстъци и започва да събаря всичко. Тя не е виновна, то си ѝ е в кръвта, но не можем да понеса мисълта, че Шона ще шета из салона, пълен с Верините шарени стъкларии и порцелани, които само чакат да ги катурне.

Все пак трябваше да направя нещо: изиграй ме дважд — срам за мене. И добре, че беше Сузи, та да оставя работата на нея. Не беше като балерина, но цялата следваща година тя чистеше килима в салона и никога нищо не счупи. Тя е добро момиче, Франк, и нямаш представа как се зарадвах, когато получих известието за сватбата ѝ, нищо че момчето е отдалеч. Как върви при тях? Чувате ли се?

Е, това е чудесно. Чудесно. Радвам се за нея. Сигурно още не ѝ е пораснал коремът, а? Напоследък хората като че ли чакат да им дойде време за старческия дом и чак тогава...

Добре, Анди, ще разкажа! Просто ми се ще да си спомниш, че говоря за моя живот — този пусти мой живот! Тъй че защо просто не се друснеш обратно в огромното си столище и не вдигнеш крака да си почиваш? Ако все така припираш, ще си докараш разрыв на сърцето.

Все едно, Франк, предай ѝ много поздрави от мен и ѝ кажи, че през лятото на деветдесет и първа почти е спасила живота на Долорес Клейборн. Можеш да ѝ разкажеш и историята на лайняните четвъртъци, а също и как ги преустанових. Аз никога не им казах как точно стоят нещата — със сигурност знаеха единствено това, че с Нейно Кралско Величество не се имаме много-много. Сега разбирам, че ме е било срам да кажа какво всъщност става. Изглежда и аз като Вера не обичам да ме надиграват.

Ставаше въпрос за звука от чистенето, разбирате ли? Точно това разбрах, когато се събудих оная сутрин. Казах ви, че ушите ѝ бяха съвсем наред и по звука на машината тя разбираше дали наистина чистят салона, или стоя на стартовата линия пред стълбището. Когато

прахосмукачката стои на място, тя издава само един звук, нали се сещате? Само „зууууууу“, нещо такова. Но когато чистиш с нея, тя издава два звука, които идват на вълни. Докато чистиш, прави „У-У-У-П“, а като я дръпнеш от килима, се чува „зуууп“. „УУП-зууп, УУП-зууп, УУП-зууп“.

Стига сте се почесвали по главите вие двамата, ами вижте как се усмихва Нанси. Човек само трябва да ви погледне лицата, за да разбере на кой от вас му се е случвало да работи с прахосмукачка. Ако наистина мислиш, че е толкова важно, опитай сам, Анди. Веднага ще чуеш тези звуци, макар че Мария сигурно ще припадне, като влезе и те види да чистиш килима в дневната.

Онази сутрин осъзнах, че тя е престанала да се ослушва кога ще заработи прахосмукачката. Бе разбрала, че това вече не е достатъчно. Вече се вслушваше дали звукът ще се променя, както става, когато машината наистина върши работа. И не пускаше в ход мръсния си номер, докато не чуеше това вълнисто „УУП-зууп“.

Полудях от желание да изпитам новата си идея, но не можех веднага, защото точно тогава тя навлезе в един от лошите си периоди и доста време си вършеше работата в подлогата, или, ако се наложеше, напикаваше малко пелените. Аз пък започнах да се боя, че тоя път вече няма да излезе от това състояние. Знам, че звучи смешно, защото когато разсъдъкът ѝ се замъгляваше, грижите за нея бяха далеч по-малко, но когато на човек му хрумне такава добра идея, иска му се някак да я изпита. Пък и, честно казано, освен че ми идеше да я удуша, аз изпитвах нещо към тая мръсница. Би било странно, ако не изпитвах, след като я познавах от четиридесет години. Тя ми оплете едно одеяло, знаете ли — това беше доста преди да грохне съвсем, но одеялото още си стои на кревата ми и ме топли в онези февруарски нощи, когато вятърът задуха гадно.

По-късно, месец или месец и половина, след като се събудих с моята идея, тя отново започна да се освестява. Гледаше „Последна опасност“ на малкото телевизорче в спалнята и хулеше състезателите, когато не знаеха кой е бил президент по време на испано-американската война или пък коя играе Мелъни в „Отнесени от вихъра“. Започна пак да бръщолечи за това как можело децата ѝ да я посетят преди Деня на труда. И, разбира се, тормозеше ме да я слагам

в количката, за да може да гледа как ще простирам чаршафите и да бъде сигурна, че ще използвам шест щипки, а не само четири.

И ето че идва един четвъртък, в който на обяд изваждам подлогата суха като камък и празна като обещанията на автомобилен търговец. Не мога да ви опиша как се зарадвах, когато видях тая празна подлога. Много добре, коварна стара лисица — казах си наум. — Хайде да те видим сега. Слязох долу, повиках Сузи Праулкс в гостната и ѝ казах:

„Днес искам ти да изчистиш тук, Сузи.“

„Добре, госпожо Клейборн“ — отвърна тя. Те и двете ме наричаха така, Анди — всъщност повечето хора на острова ме наричат така. Никога не съм го обявявала в църквата или където и да било, но е така. Сякаш си мислят, че по някое време в многоцветното си минало съм била омъжена за някой Клейборн... или може би просто ми се ще да вярвам, че повечето от тях не помнят Джо, макар да съм сигурна, че има много, които го помнят. В крайна сметка не е толкова важно дали е така, или иначе — смятам, че имам право да вярвам каквото си искам. В края на краищата нали аз бях омъжена за тоя негодник?

„Нямам нищо против — продължи тя, — но защо шепнете?“

„Няма значение — отвърнах, — само не говори високо. И не чупи нищо вътре, Съюзън Ема Праулкс, да не си посмяла.“

Хм, тя почервеня точно като пожарна кола на доброволните отряди, направо да се спускаш от смях.

„Откъде знаете, че второто ми име е Ема?“

„Това не ти влиза в работата — отвърнах аз. — Живея на острова от време оно и са безброй нещата, които зная, както и хората, за които ги зная. Ти само внимавай с лактите покрай мебелите и цветните вази на госпожа Богинята, особено когато вървиш заднишком, а за останалото не бери грижа.“

„Ще бъда безкрайно внимателна“ — рече тя.

Включих ѝ прахосмукачката, после излязох в коридора, свих ръце като фуния и изкрещях: „Сузи! Шона! Сега ще чистя в салона!“

Сузи си стоеше там, разбира се, и цялото ѝ лице представляваше питанка, казвам ви. Аз просто ѝ магнах с ръка, за да покажа, че трябва да се захване със своята работа и да не ми обръща внимание. Което тя и направи.

Отидох на пръсти до стълбището и застанах на старото си място. Знаем, че е глупаво, но не се бях вълнувала така, откакто татко ме заведе за първи път на лов, когато бях дванайсетгодишна. И самото усещане беше същото — сърцето ми се разтупка и сякаш изпълни гърдите и гърлото ми. Освен скъпата стъклария в гостната имаше десетки ценни антики, но дори за миг не се замислих как Сузи Праулкс ще се върти и кърши между тях като дервиш. Вярвате ли ми?

Насилих се да остана на място, колкото се може по-дълго — около минута и половина, струва ми се. После хукнах. И когато нахълтах в стаята, хванах я на място — лицето ѝ бе зачервено, тя стискаше клепачи и юмруци и пъшкеше: „Ънхх! Ънххх! ЪНХХХ!“ Обаче щом чу, че вратата се отваря, веднага ококори очи. Ех, защо нямах камера — беше изключителен момент.

„Долорес, незабавно излез оттук! — изписка тя. — Опитвам се да дремна, а няма да мога, ако час по час нахълтваш тук като разгонен бик!“

„Добре — рекох, — ще изляза, но най-напред ще ти пъхна отдолу тоя стар тиган. По миризмата съдя, че ти е трябвало само малко страх, за да се погрижиш за запек си.“

Тя ме пляскаше по ръцете и ругаеше — умееше да ругае наистина свиреп, когато искаше, а искаше всеки път, когато някой ѝ противоречеше, — но аз не ѝ обръщах особено внимание. Пъхнах ѝ подлогата най-прилежно и, както казват, всичко излезе като по мед и масло. Щом свърши, се спогледахме и нямаше нужда да казваме каквото и да било. Твърде отдавна се познавахме, нали разбирате.

Е, гадна стара врано — говореше лицето ми. — Отново сме квит, как ти се харесва, а?

Не особено, Долорес — отвръщаше нейното, — но нищо, нищо — това, че сега сме квит, не значи, че и за в бъдеще ще останем.

Но останахме, тоя път останахме. Още на няколко пъти поизцапа, но никога не направи такива поразии, каквито направи в случая, за който ви разказах, когато дори по пердетата имаше лайна. Това беше на практика последното ѝ изпълнение. След този случай умът ѝ все по-рядко и по-рядко се проясняваше, а когато това ставаше, бе за кратко. Спестих си болките в кръста, но все пак ми беше мъчно. Тя бе същинско бреме, но от онези, с които бях свикнала, ако схващате какво имам предвид.

Може ли още една чаша вода, Франк?

Благодаря ти. От говоренето човек ожаднява. А ако решиш, Анди, да извадиш от шкафа си бутилката „Бийм“ за глътка свеж въздух, на никого няма да кажа.

Не? Е, от такъв като тебе друго не може да се очаква.

Та докъде бях стигнала?

А, сецам се. За това каква беше тя. Хм, третият ѝ начин да бъде мръсница бе най-ужасният. Тя беше мръсница, защото бе една нещастна бабичка, на която не оставаше нищо друго, освен да умре в спалнята си на един остров, далеч от местата и хората, които бе познавала през целия си живот. Само по себе си това бе достатъчно лошо, но едновременно с него тя губеше разсъдъка си... и част от нея знаеше, че другата част е като подкопан речен бряг, който всеки миг ще се свлече по течението.

Тя бе самотна и едно не разбирах — така и не го разбрах, защо по начало бе зарязала целия си предишен живот, за да дойде да живее на острова. Поне до вчера не можех да си обясня. Освен това бе уплашена, виж, това можех чудесно да разбера. Но въпреки това притежаваше ужасна, страховита сила — като умираща кралица, която до последния миг не си отстъпва короната — сякаш сам Господ Бог трябва всеки път да ѝ я издърпва с по едно пръстче.

Имаше добри дни и лоши дни, това ви го казах. Пристъпите, както ги наричах, винаги идваха в промеждутъците, когато от няколкото дни на просветление изпадаше в седмица или две на умопомрачение, а оттам отново в просветление. Когато преминаваше от едното състояние в другото, сякаш бе никъде... и част от нея го съзнаваше. Точно в такива периоди получаваше своите халюцинации.

Ако наистина са били халюцинации. Вече не съм така сигурна в това, както бях преди. Може да ви разкажа тия епизоди, а може и да не ви ги разкажа — ще видим как ще се чувствавам, когато им дойде времето.

Сигурно невинаги е ставало в неделя следобед или посред нощ, може би най-добре си спомням тия случаи, просто защото къщата бе съвсем тиха и аз ужасно се стряхах. Щом тя започнеше да пици. Все едно в горещ летен ден да ти изляят отгоре цяла кофа ледена вода — абсолютно всеки път сърцето ми спираше за миг и абсолютно всеки път мислех, че ще я заваря да умира в спалнята си. А нещата, от които

тя толкова се страхуваше, винаги бяха безсмислени. Тоест аз знаех, че се страхува, и имах доста ясна представа от какво се страхува, но никога не разбрах защо.

„Жиците! — пищеше често тя, когато влизах. Седеше цялата сгърчена в леглото, притиснала ръце между гърдите си, издала напред безформената си старческа трепереща уста. Беше бледа като смъртник, а сълзите се стичаха по бръчките под очите ѝ. — Жиците, Долорес, спри жиците!“ И винаги сочеше едно и също място — перваза на пода в отсрещния ъгъл на стаята.

Там, разбира се, нямаше нищо, само че за нея имаше. Тя виждаше как всички тези жици излизат от стените и дращят по пода към леглото ѝ — поне аз така си представях. Това, което правех, беше да изтичам долу, да взема един касапски нож от кухнята и да се кача с него горе. Коленичех в ъгъла — или по-близо до леглото, ако тя се държеше така, сякаш са стигнали дотам — и се правех, че ги кълцам. Докосвах пода с острието съвсем леко, тъй че да не издраскам хубавите кленови дъски, и продължавах така, докато тя спре да плаче.

После отивах при нея, избърсвах сълзите ѝ с престилката си или с някоя от хартиените кърпички, които винаги държеше на топка под възглавницата си, после я целувах един-два пъти и казвах: „Ето, мила, няма ги. Накълцах ги до една, тия пусти жици. Виж сама.“

Тя поглеждаше (въпреки че в случаите, за които ви говоря, на практика нищо не виждаше), поплакваше още малко, после ме прегръщаше и казваше: „Благодаря ти, Долорес. Мислех си, че този път няма начин да не ме хванат.“

Често ме наричаше и Бренда — така се казваше икономката им в Балтимор. Друг път ми викаше Кларис — това пък беше сестра ѝ, която почина през петдесет и осма.

Понякога, когато влизах в стаята, тя висеше наполовина изхлузена от леглото и пищеше, че във възглавницата ѝ има змия. Друг път седеше с одеялата на главата си и крещеше, че прозорците усилват слънчевата светлина и тя ще я изгори. Чувала съм я да се кълне, че усеща как косата ѝ се накъдря. Нямаше значение, че навън вали или има повече мъгла, отколкото в главата на някой пияница — тя беше убедена, че слънцето жива ще я изпържи, тъй че аз спусках всички щори и я държах в обятията си, докато спре да плаче. Понякога я държах и по-дълго, защото дори след като притихнеше, усещах как

трепери като кутре, изтормозено от жестоки хлапета. Караше ме по няколко пъти да оглеждам кожата ѝ и да казвам дали някъде не са излезли мехури. Аз повтарях, че не са и след известно време тя понякога заспиваше. Друг път не можеше — просто изпадаше в някакъв транс и мърмореше нещо на хора, които не бяха там. От време на време говореше на френски, при това не на оня островен френски — „парле ву“, дрън-дрън. Тя и мъжът ѝ обичаха Париж и ходеха там при всеки удобен случай, кога с децата, кога сами. Когато идваше на себе си, понякога разказваше какво е било — за кафенетата, за нощните клубове и за галериите, както и за лодките по Сена. Обичах да я слушам — имаше дар слово тая Вера и когато описваше нещо, човек можеше направо да го види.

Ала най-страшното — това, от което най-много се плашеше, — бяха някакви кълбета прах. Нали се сецате за какво говоря — за ония мъхчета, които се събират под леглата, зад вратите и по ъглите. Приличат на главичка на глухарче. Знаех, че става въпрос за тях, дори когато не можеше да ми го обясни, и в повечето случаи успявах да я успокоя, но така и не разбрах защо толкова се плашеше от купчина курешки на привидения — за каквито всъщност ги вземаше. Макар че веднъж ми просветна нещо. Не се смейте, насън стана.

Слава Богу, това с кълбетата прах не се случваше толкова често, колкото историите с жиците от ъгъла или със слънцето, което ѝ изгаряло кожата, но когато се случеше, знаех каква мъка ме чака. Разбрах, че са кълбетата прах, дори когато се разпищяваше посред нощ, когато бях в стаята си и спях дълбоко на затворена врата. Влезеше ли ѝ мухата за другите неща...

Какво, миличка?

О, така ли?

Не, няма нужда да приближаваш сладкото си касетофонче — ако искаш да говоря по-високо, няма проблеми. Сто на сто съм най-грьмогласната кучка, която някога си срещала — Джо казваше, че когато вляза в къщата, човек трябвало да си сложи памук в ушите. Но като се сетя какво ѝ ставаше от кълбетата прах, тръпки ме побиват, и ако гласът ми е спаднал, това сигурно доказва, че още ме побиват. Понякога я хоках. „Защо изглупяваш така, Вера?“ — казвах. Но то не беше изглупяване. Поне за нея. Неведнъж съм си мислела, че знам как

ще хвърли топа — ще пукне от страх пред тия тъпи кълбета прах. И като гледам, не съм била далеч от истината.

Бях започнала да разправам, че когато ѝ влезеше мухата за другите неща — за змията под възглавницата, за слънцето или за жиците, — тя крещеше. Когато обаче дойде кълбетата прах, направо виеше. Обикновено нямаше дори думи. Просто пищеше толкова продължително и силно, че да ти се смръзне кръвта.

Втурвах се при нея, а тя си скубеше косите или си дереше с нокти лицето и приличаше на вещица. Очите ѝ бяха винаги толкова изцъклени, че приличаха на рохки яйца, и винаги бяха втренчени в единия или другия ъгъл на стаята.

Понякога успяваше да каже: „Кълбета прах, Долорес! О, Божичко, кълбета прах!“ Друг път можеше само да плаче и да хълца. За секунда-две закриваше очите си с ръце, но после пак ги откриваше. Като че ли не можеше да гледа, но не можеше и да не гледа. И отново започваше да си дере лицето с нокти. Поддържах ги изрязани толкова дълбоко, колкото бе възможно, но въпреки това често се разкървавяваше и всеки път, когато се случваше, аз се чудех как сърцето ѝ издържа на тоя нечовешки ужас, като се има предвид колко бе стара и дебела.

Веднъж направо изпадна от леглото и остана така с единия крак подвит под тялото. Направо ми изкара ангелите. Притичах вътре, а тя лежеше на пода и удряше с юмруци като хлапе, което се инати и вдига врява до небесата. През всичките години, в които работих за нея, това бе единственият случай, когато извиках доктор Френо посред нощ. Той дойде от Джонспърт с моторницата на Коли Вайълет. Повиках го, защото мислех, че кракът ѝ е счупен — трябваше да е счупен, както се бе огънал под нея — и смятах, че тя сто на сто ще умре от тоя шок. Но не беше счупен — нямам представа как бе оцелял, но Френо каза, че само е изкълчен, — а на другия ден тя отново мина в период на просветление и вече нищичко не помнеше. Докато погледът ѝ върху света беше що-годе на фокус, един-два пъти я попитах за кълбетата прах, но тя ме гледаше така, сякаш бях луда. Нямаше никаква представа за какво говоря.

След няколко подобни случая вече знаех какво да правя. Щом я чуех да крещи по тоя начин, веднага скачах от леглото и изтичах от стаята — моята спалня е през една врата от нейната, нали разбирате,

по средата е килерът, в който държим спалното бельо. След първия ѝ пристъп по повод на кълбетата прах, винаги държах в коридора една метла със забучена отгоре лопатка. Нахълтвах като фурия в стаята, размахвайки метлата като знаме, сякаш искам да спра влак, и крещях (само така можех да се чуя):

„Ще ги хвана, Вера! Ще ги хвана! Само спри да викаш, по дяволите!“

И започвах да мета ъгъла, в който тя се взираше, а после и другия — за всеки случай. След това понякога се успокояваше, но обикновено започваше да хленчи, че под леглото има още. Тъй че, застанала на четири крака, се преструвах, че мета и там. Веднъж тая глупава и уплашена жалка стара дебелана едва не падна от леглото право върху мен, докато се опитваше да се наведе и сама да погледне под леглото. Сигурно щеше да ме смаже като муха. Това пък каква комедия щеше да бъде!...

Измитах всички места, които я плашеха, после ѝ показвах празната лопатка и я уверявах: „Ето, мила, виждаш ли? До едно ги изметох тия отвратителни неща!“

Тя най-напред поглеждаше лопатката, после вдигаше поглед към мен, цялата разтреперана. Очите ѝ плуваха в сълзи като речни камъни под водата. Тогава казваше: „О, Долорес, толкова са сиви! Толкова са гадни! Махни ги. Моля те, махни ги!“

Оставях метлата и празната лопатка пак до вратата си, за да са готови за следващия път, после се връщах да я успокоя, доколкото ми позволяваха силите. А и аз да се успокоя. Ако мислите, че не съм имала нужда от успокоение, опитайте сами какво е да се събудиш посред нощ, когато навънка вие вятър, а вътре вие полудяла старица. Сърцето ми биеше като парен чук и едва си поемах дъх... но не можех да я оставя в това състояние, иначе би започнала да не ми вярва, а докъде щяхме да стигнем така?

След тези изпълнения в повечето случаи започвах да ѝ реша косите — това като че най-бързо я успокояваше. Отначало стенеше и плачеше, а понякога протягаше ръце и ме прегръщаше, като притискаше лице към корема ми. Спомням си колко горещи бяха бузите и челото ѝ след тези изстъпления с кълбетата прах и как понякога ме мокреше със сълзите си през нощницата. Клетата старица! Май никой от нас тук не знае какво значи да си толкова стар и да те

преследват дяволи, които дори на себе си не можеш да обясниш. Понякога и половин час решене не вършеше работа. Тя продължаваше да наднича покрай мен към ъгъла, като от време на време хълцаше и скимтеше. Или пък провесваше ръка от леглото, а после я дръпваше, сякаш очакваше нещо отдолу да я захапее. Един-два пъти дори самата аз си помислих, че отдолу има нещо и трябваше да стисна зъби, за да не закрепя като нея. Бях видяла само движещата се сянка на ръката ѝ, разбира се, но това показва до какво състояние ме докарваше тя, нали разбирате? Да-а, дори мен, а аз по принцип съм толкова сърцата, колкото и устата.

В случаите, когато нищо не помагаше, лягах до нея. Ръцете ѝ ме обгръщаха, тя слагаше глава на онова, което е останало от гърдите ми, аз също я прегръщах и я държах така, докато се унесе. После се измъквах от леглото страшно бавно и внимателно, за да не я събудя, и се връщах в стаята си. На няколко пъти дори това не направих. В тези случаи — всички те бяха от онези, в които ме събуждаше посред нощ с писъците си — заспивах в леглото до нея.

Точно в една от тези нощи сънувах кълбетата прах. Само че в съня аз не бях аз. Аз бях тя, прикована към болничното легло и толкова дебела, че едва се обръщах настрани без чужда помощ, а отдолу страшно ми пареше от пикочната инфекция, която на практика не можеше да изчезне, като се има предвид, че тя непрекъснато бе подмокрена и нямаше никакви задръжки. Може да се каже, че изтривалката ѝ приканваше всякакви бактерии и бацили отвсякъде. И винаги сочеше в правилната посока.

Погледнах към ъгъла и видях нещо, което приличаше на глава от прах. Очите бяха обърнати, а устата зееше пълна с дълги стърчащи зъби от прах. Започна да се търкаля към леглото, само че бавно-бавно, и когато се преобърна отново с лицето напред, очите се вторачиха право в мен и видях, че това е Майкъл Донован, съпругът на Вера. Когато обаче се преобърна за втори път, беше моят съпруг, Джо Сейнт Джордж, който се хилеше мръснишки и тракаше с безбройните си дълги зъби от прах. После се преобърна за трети път и вече не беше някой, когото познавах, но беше нещо живо и хищно, което възнамеряваше да се дотъркаля чак до мен, за да ме изяде.

Събудих се с такъв ужасен гърч, че за малко и аз да падна от леглото. Беше ранно утро и на пода лежеше ивица слънчева светлина.

Вера още спеше. Беше ми олигавила цялата ръка, но отначало нямах сили дори да се избърша. Само лежах разтреперана и плувнала в пот и се опитвах да си внуша, че наистина съм будна и наистина всичко е наред — както човек прави след някой страшен кошмар, нали знаете. И тогава за секунда видях тази глава от прах, с големи кухи очи и дълги зъби да лежи все още там, на пода до леглото. Толкова страшен бе тоя сън. После изчезна — подът и тългите на стаята бяха чисти, както винаги. Но оттогава все се питам дали пък Вера не ми е изпратила тоя сън, дали не съм видяла нещичко от онова, което виждаше тя в случаите, когато се разпищяваше. Може би тогава се заразих от нейния страх, който се превърна и в мой собствен. Мислите ли, че такива неща се случват в истинския живот, или ги има само по евтините вестници, дето ги продават долу в магазина? Не знам... но знам, че тоя сън направо ми изкара ангелите.

Е, както и да е. Достатъчно е да кажа, че крясъците до небесата в неделя следобед или посред нощ бяха третият ѝ начин да бъде мръсница. И все пак това си остава една много, много тъжна история. В дъното си всички тия начини бяха тъжни, макар това да не ми пречеше понякога да искам да ѝ извия врата като на пиле, но мисля, че само Жана д'Арк не би се почувствувала така, дявол го взел. Сигурно, когато Шона и Сузи оня ден са ме чули да ѝ крещя, че искам да я убия... или когато другите хора ме слушаха... или ни чуваха как се обиждаме... хм, сигурно са си мислели, че когато най-накрая се предаде, аз ще си запретна полите и ще затанцувам степ върху гроба ѝ. Предполагам, че вчера и днес сте поразпитали тоя-оня, нали, Анди? Няма нужда да ми отговаряш — целият отговор е на лицето ти. Като дъска за обяви е това твое лице. Освен това зная, че хората много обичат да си чешат езиците. Ключкарстваха за мен и Вера. а имаше немалко панаирджийски одумки и за двама ни с Джо; и преди да умре говореха, а след като умря — още повече. В тия затънтени краища едно от най-интересните неща, които може да направи човек, е да умре неочаквано, не сте ли забелязали?

И ето че стигнахме до Джо.

Страхувах се от тази част на разказа си, но ми се струва, че няма смисъл да ви разправам лъжи. Вече ви казах, че го убих, така че с тоя въпрос приключихме, но най-трудната част все още предстои: как... защо... и кога трябваше да стане.

Днес много мислих за Джо, Анди — честно казано, повече мислих за него, отколкото за Вера. Опитвах се да си спомня защо в края на краищата въобще се омъжих за него, но отначало не можах да си спомня. След известно време направо изпаднах в паника от тоя въпрос, както ставаше с Вера, когато си въобразеше, че в калъфката на възглавницата ѝ има змия. После осъзнах какъв ми е проблемът — търсех нещо, свързано с любов, сякаш бях едно от онези вятърничави момиченца, които Вера наемаше през юни, а после изхвърляше още преди средата на лятото, защото не можеха да се придържат към правилата ѝ. Търсех любовта, а тя беше в съвсем оскъдно количество, дори по онова време, през четиресет и пета, когато бях на осемнайсет, той на деветнайсет, а светът изглеждаше чисто нов.

Знаете ли какво бе единственото, което ми дойде на ума, докато седях днес на стълбите, зъзнях като куче и се мъчех да си спомня нещо, свързано с любов? Той имаше хубаво чело. Когато още учехме в гимназията — беше по време на Втората световна, — седях близо до него в занималнята и помня колко гладко изглеждаше челото му, без нито една пъпчица по него. Тук-там по бузите и брадата имаше пъпки, а отстрани на носа му често се появяваха черни точки, но челото изглеждаше гладко като сметана. Спомням си как ми се искаше да го докосна... как мечтаех да го докосна, ако трябва да бъде откровена; щеше ми се да разбера дали е толкова гладко, колкото изглежда. И когато ме покани на бала в края на годината, аз се съгласих, така че получих възможност да докосна челото му, и всяка негова частица бе точно толкова гладка, колкото изглеждаше, а косите му бяха сресани назад на красиви меки вълни. Как само милвах косите му и гладкото чело в тъмното, докато оркестърът в салона на „Сомъсет Ин“ свиреше „Мунлайт коктейл“... След като няколко часа седях и треперих на онези разнебитени стълби, спомних си това, поне това, така че, както виждате все пак е имало нещичко в цялата работа. Разбира се, не бяха минали много седмици, когато се оказа, че докосвам далеч не само челото му и точно там ми беше грешката.

Но най-напред нека да се изясним по тоя въпрос — не се опитвам да кажа, че в крайна сметка прекарах най-хубавите си години с тоя стар задник, само защото харесвах как изглежда челото му в занималнята, когато светлината падаше косо върху него. Пфу, не. Опитвам се обаче да ви кажа, че това е всичко, свързано с любовта,

което успях да си спомня днес, и ето защо ми е толкова неприятно. Адски трудно беше... да седя там, до Ист Хед, и да прехвърлям в ума си тия минали времена. За първи път осъзнах, че може би много евтино съм се продала и може би съм го направила понеже съм смятала, че това е най-добрата цена, която може да очаква такава като мен. Сигурна съм, че именно тогава за първи път се осмелих да помисля, че заслужавам повече любов, отколкото Джо Сейнт Джордж можеше да даде на когото и да било (освен може би на самия себе си). Вероятно си мислите, че такава цинична стара кучка като мен не може да вярва в любовта, но истината е, че това е, кажи-речи, единственото нещо, в което вярвам.

Но, да си кажа правичката, това няма много общо с причината, поради която се омъжих за него. Бебето в корема ми беше на месец и половина, когато казах „да“, „съгласна съм“, „докато смъртта ни раздели“. И това беше най-хубавата част... тъжно, но вярно. Останалото се състоеше от обичайните глупави причини, а от живота си съм научила, че глупавите причини раждат глупави бракове.

Беше ми писнало да воювам с майка си.

Беше ми писнало баща ми да ме хока.

Всичките ми приятелки постъпваха така — създаваха си собствени домове. — и аз исках да бъда голям човек като тях; беше ми писнало да съм глупаво малко момиче.

Той казваше, че ме иска, и аз му вярвах.

Той казваше, че ме обича, и аз вярвах и на това... а след като го кажеше и ме питаше дали и аз изпитвам същото към него, единственият любезен отговор беше положителният.

Страхувах се какво ще стане с мен, ако не е така — къде ще трябва да отида, какво ще трябва да работя, кой ще гледа детето ми, докато работя.

Всичко това би изглеждало твърде глупаво, ако го напишеш, Нанси, но най-глупавото е, че аз познавам десетина жени, мои бивши съученички, които се омъжиха по същите причини, и повечето все още са омъжени, но много от тях просто стискат зъби и се надяват да надживеят стареца си, за да могат да го погребат и завинаги да изтръскат бирената му пръдня от чаршафите си.

До петдесет и втора вече съвсем бях забравила челото му, към петдесет и шеста вече нямах особена полза и от другите му части, а

когато Кенеди замести Айк в Белия дом, бях започнала да го мразя, но мисълта да го убия ми хрумна доста по-късно. Мислех си, че трябва да остана при него, ако не за друго, поне защото децата ми имат нужда от баща. Не е ли това същинска смехория? Но е истина. Кълна се. Кълна се и в още нещо: ако Господ ми даде втора възможност, пак ще го убия, дори това да означава проклятие и вечни мъки в ада... а сигурно точно това означава.

Като се изключат пришълците, май всички на Литъл Тол знаят, че аз го убих и повечето сигурно мислят, че знаят защо: заради навика му да ми посяга. Само че не навикът да посяга на мен го довърши и истината за това е съвсем проста: независимо какво са си мислели хората на острова по това време, през последните три години от брака ни той не ме е удрял нито веднъж. Излекувах го от тая глупост в края на шейсета или началото на шейсет и първа година.

Дотогава ме бяхташе често, наистина. Не мога да го отрека. А аз го търпях — и това не мога да отрека. Първият случай беше на втората вечер след сватбата ни. За уикенда отидохме в Бостън — това ни беше меденият месец — и отседнахме в „Паркър Хаус“. През цялото време почти не излязохме оттам. Нали разбирате, бяхме просто двойка селски мишки и се бояхме да не се изгубим. Джо каза, че щял да пукне, но нямало да похарчи за такси двайсет и петте долара — нашите ни ги бяха дали за развлечения — само защото няма да намерим пътя за хотела. Божичко, колко тъп беше тоя човек! Разбира се, и аз бях тъпа... но Джо притежаваше нещо, което у мен го нямаше (радвам се, че е така), и това беше неговата вечна мнителност. Все си мислеше, че целият човешки род се е втурнал да му прави мръсни номера и неведнъж ми е идвало наум, че той се напива, защото това е единственият начин, по който може да заспи, без да остави едното си око отворено.

Уф, това беше ни в клин, ни в ръкав. Канех се да ви кажа, че оная събота вечер слязохме в салона, навечеряхме се добре, после пак се качихме в стаята си. Джо доста се клатушкаше по коридора, спомням си го — на вечеря изпи четири-пет бири, а преди това се беше заредил с още девет или десет. Щом влязохме в стаята, той се спря и ме изгледа толкова продължително, че го попитах дали не е видял летяща чиния.

„Не — каза той, — но долу в ресторанта видях един мъж, който ти зяпаше под полата, Долорес. Очите му направо щяха да изтекат. И

ти знаеше, че те гледа, нали?“

За малко да му кажа, че дори в ъгъла да са седели Гари Купър и Рита Хейуърт, пак е нямало да забележа, но после си помислих, че не си заслужава. Нямаше смисъл да се спори с Джо, когато беше пиян; не бях съвсем сляпа, когато се омъжих, няма какво да ви баламосвам.

„Ако някой е гледал под полата ми, Джо, защо не отиде и не му каза да си затвори очите?“ — попитах аз. Беше само шега — може би съм се опитвала да го отклоня от въпроса, не помня, — но той не го прие като шега. Виж, това си спомням. Джо не беше от хората, дето биха приели нещо на шега; всъщност, да ви кажа, той нямаше почти никакво чувство за хумор. Това беше нещо, което не знаех, когато се захванах с него; тогава си мислех, че чувството за хумор е като носа или ушите — при някои хора работи по-добре, но всеки го притежава.

Той ме сграбчи, обърна ме по корем върху коляното си и ме напердаши с обувката си. „Отсега нататък никой освен мен няма да разбере какво бельо носиш, Долорес. Чу ли? Никой освен мен.“ Така каза.

Аз реших, че това е някаква любовна игра, че той се прави на ревнив, за да ме поласкае — ето каква наивница съм била. Това наистина беше ревност, но любовта нямаше нищо общо с нея. Повече приличаше на начина, по който кучето слага лапа на кокала си и ръмжи, ако се приближиш твърде много. Тогава не го знаех и затова се примирих. По-късно се примирявах, защото смятах, че пердахът от време на време си е естествен елемент от брака — не че е приятен, ама пък и чистенето на клозета не е, а повечето жени са узнали доста за това занимание след деня, в който са опаковали и прибрали на тавана сватбената рокля и булото си. Не е ли така, Нанси?

Собственият ми баща от време на време посягаше на майка ми и сигурно оттам съм добила впечатлението, че това е в реда на нещата — просто нещо, с което трябва да се примириш. Страшно обичах баща си, а и те двамата страшно се обичаха, но когато станеше със задника нагоре, често го засърбяваха ръцете.

Спомням си веднъж, сигурно съм била на... е, да речем, на девет години, когато татко се прибра от работа — бяха събирали сеното на Джордж Ричард в Уест Енд — и мама не му беше сервирала вечерята. Вече не помня защо, но съвсем ясно си спомням какво се случи, когато той влезе. Беше само по панталон (работните си ботуши и чорапите бе

събул отвън, защото целите бяха в слама), а лицето и плещите му бяха изгорели и яркочервени на цвят. Косата на слепоочията му беше потна, а една сламка бе залепнала точно по средата на вълнообразните линии, които браздяха челото му. Изглеждаше пламнал, изтощен и готов да избухне.

Влезе в кухнята, а на масата нямаше нищо освен една стъклена кана с цветя. Той се обърна към мама и я попита: „Къде ми е вечерята, глупачке?“ Тя понечи да отговори, но преди да успее да каже каквото и да било, той я сграбчи за лицето и я събори в ъгъла. Аз стоях на прага на кухнята и видях всичко. Той тръгна към мен с наведена глава, а косата му висеше някак пред очите — щом видя някой да върви към къщи така, изтощен от работа и с канче за храна в ръката, винаги се сещам за татко. Поуплаших се. Искях да се дръпна от пътя му, защото имах чувството, че и мен ще събори, но краката ми бяха натежали като олово. Той не го направи, де. Просто ме хвана с едрите си, топли и корави ръце, отмести ме и излезе отново навън. Седна на дръвника, отпусна ръце на коленете си и наведе глава, сякаш за да ги разглежда. Отначало пропъди пилетата, но след малко те се върнаха и взеха да кълват около обувките му. Помислих, че ще ги разрита и ще захвърчи перушина, но той и това не направи.

След известно време погледнах към мама. Тя все още седеше в ъгъла. Беше покрила лицето си с един пешкир и плачеше. Ръцете ѝ лежаха кръстосани на гърдите. Не знам защо, но това си спомням най-добре — как ръцете ѝ лежаха кръстосани на гърдите. Отидох при нея и я прегърнах, а тя, усетила ръцете ми около кръста си, също ме прегърна. После свали пешкира от лицето си, изтри с него сълзите и ми каза да изляза да питам татко дали иска чаша студена лимонада, или бутилка бира.

„И не забравяй да му кажеш, че има само две бутилки бира — рече ми тя. — Ако иска повече, по-добре да иде до магазина, или въобще да не започва.“

Аз излязох и му казах, а той рече, че не иска бира, но една лимонада щяла да му дойде добре. Изтичах да я донеса. Мама му приготвяше вечерята. Лицето ѝ все още бе подпухнало от сълзите, но тя си тананикаше нещо и същата тая нощ пружините им здравата скърцаха, точно както през повечето нощи. Нито казаха, нито направиха нещо повече по въпроса. В ония години това се наричаше

„домашен урок“, той беше част от мъжката работа и ако по-късно въобще съм се сещала за тоя случай, винаги съм мислела, че мама сигурно е имала нужда от него, иначе татко никога не би го направил.

Още няколко пъти съм го виждала да ѝ дава уроци, но тоя случай си спомням най-добре. Не помня да я е удрял с юмрук, както понякога правеше Джо, но веднъж я шибна през краката с мокър парцал и сигурно дяволски я е заболяло. Помня, че ѝ останаха червени следи, които не изчезнаха чак до вечерта.

Вече никой не нарича това „домашен урок“ — доколкото знам, терминът излезе от употреба и слава Богу, — но аз отраснах с мисълта, че когато жените и децата кривнат от правия път, работата на мъжа е отново да ги върне в него. Все пак не се опитвам да кажа, че съм смятала това за правилно, защото съм отраснала с него — няма да си позволя да се измъкна така лесно. Знаех, че пердахът няма много общо с урока... но въпреки това дълго време позволявах на Джо да ме налага. Вероятно съм била просто много уморена от поддържането на къщата, чистенето за летовниците, грижите за семейството и опитите да оправям кашите, които Джо забъркваше със съседите, за да имам време да мисля много върху това.

Бракът ми с Джо... о, по дяволите! Какво е бракът? Сигурно всички са различни, но мога да ви кажа едно: нито един не е такъв, какъвто изглежда отстрани. Това, което хората виждат от живота на съпрузите, обикновено има много малко общо с онова, което става помежду им. Понякога това е ужасно, понякога е смешно, но най-често е като всички други неща от живота — едновременно ужасно и смешно.

Хората си мислеха, че Джо е алкохолик, който, щом се напие, има навика да ме налага — а сигурно и децата също. Мислят си, че накрая е започнал да го прави твърде често и затова съм му светила маслото. Вярно е, че пиеше, както и че понякога ходеше на сбирките на Анонимните алкохолици в Джонспърт, но беше толкова алкохолик, колкото съм и аз. Веднъж на четири-пет месеца се напиваше зверски, предимно с някой боклук като Рик Тибодо или Стиви Брукс — те наистина бяха алкохолици, — но после си налягаше парцалите и пиеше само по чашка-две след работа. Нищо повече, защото изпиеше ли цяла бутилка, искаше тя да му е последната. Истинските алкохолици, които познавам от мое време, никога не искаха каквато и

да било бутилка да им бъде последната — независимо дали е „Джим Бийм“, „Олд Дюк“ или антифриз, изстискан през памучна вата. Истинският пияница се интересува само от две неща: как да плати за халбата, дето му е в ръката, и как да хване тая, дето е още в небето.

Не, не беше алкохолик, но нямаше нищо против хората да го смятат за такъв. Това му помагаше да си намира работа, особено през лятото. Според мен отношението към Анонимните алкохолици се е променило с годините — знам, че сега говорят за тях много повече, отколкото преди, — но едно от нещата, които не са се променили, е желанието на хората да помагат на онзи, който твърди, че сам е започнал да си помага. По едно време Джо не пи цяла година — или не казваше, когато пиеше — и в Джонспърт направиха празненство в негова чест. Даже му дадоха един кейк и медал. Тъй че, когато си предлагаше услугите на някой от леговниците, първата му работа бе да каже, че е алкохолик, който се лекува. „Ако по тая причина не ме наемете, няма да се разсърдя — така им казваше, — но трябва да си призная. Повече от година ходя на сбирките на Анонимните алкохолици и там ни учат, че не можем да останем трезви, ако не можем да бъдем искрени.“

После изваждаше златното медалче и го показваше с такъв поглед, сякаш четири недели поред е ял само кекс „Невинност“. Сигурно поне един-двама от тях е просълзил, докато им е разказвал как е работил само от време на време по един ден и как се е справял с положението, когато го е обземало желанието да пие... което според него се случвало на всеки петнайсет минути. Обикновено те бързаха веднага да го наемат, при това с петдесет цента или дори долар повече на час, отколкото са възнамерявали преди това. Може би си мислите, че след Деня на труда номерът едва ли е минавал, но той минаваше изумително добре дори тук, на острова, където хората го виждаха всеки ден и би трябвало да го познават по-добре.

Истината е, че когато ме удряше, Джо обикновено беше съвсем трезвен. Когато беше на градус, не ми обръщаше особено внимание, ни за добро, ни за лошо. Веднъж, през шейсета или шейсет и първа, беше помагал на Чарли Диспензиери да си извади лодката от водата и когато се прибра вечерта и се наведе да си извади кола от хладилника, аз видях, че бричовете му са цепнати точно отзад. Разсмях се. Той нищо не каза, но когато тръгнах към печката да проверя зелето — тая

вечер готвех варено, помня го, сякаш е било вчера, — той взе една кленова цепеница от кутията за дърва и ме халоса с нея през кръста. Ах, как ме заболя! Ако някога са ви удряли по бъбреците, сигурно ще ме разберете. Започвате да ги усещате малки, горещи и ужасно тежки, сякаш ще се изскубнат от това, дето ги държи на, мястото им, и просто ще потънат като оловни куршуми в кофа с вода.

Докретах до масата и седнах на един стол. Ако той беше подалече, щях да се строполя на пода. Просто седях там и чаках болката да премине. Не се разплаках истински, защото не исках да плаша децата, но сълзите все пак потекоха по бузите ми. Не можех да ги спра. Това бяха сълзи от болка — тези, дето не можеш да спреш за никого и нищо на света.

„Никога не ми се присмивай, кучко — рече Джо. Метна обратно в кутията цепеницата, с която ме беше ударил, после седна да Чете «Америкън». — Трябваше да си го научила още преди десет години.“

Минаха двайсет минути, докато успея да се вдигна от стола. Наложих се да извикам Силина да намали котлона на вареното, въпреки че печката беше само на четири крачки от мен.

„Защо не го намали ти, мамо? — попита тя. — С Джоуи гледахме анимационен филм.“

„Почивам си“ — рекох.

„Точно така — обади се Джо иззад вестника, — устата ѝ мели толкова много, че капна от умора.“ И се разсмя. Това бе достатъчно — тоя смях реши въпроса. В същия миг си казах, че никога повече няма да ме удари, ако не иска скъпо да плати за това.

Вечеряхме както обикновено, после както обикновено гледахме телевизия. Аз и големите деца седяхме на канапето, а Малкия Пит — в скута на баща си на креслото. Както почти винаги се случваше, Пит задряма към седем и половина и Джо го занесе в леглото. Час по-късно отпратих Джо Младши, а Силина си легна в девет. Аз обикновено си лягах към десет, а Джо седеше докъм полунощ — дремеше, събуждаше се, гледаше по малко телевизия, четеше статиите, които бе пропуснал първия път, и си чоплеше носа. Виждаш ли, Франк, не си толкова тежък случай — някои хора не се отказват от тоя навик дори когато пораснат.

Тая вечер не си легнах в обичайния час. Вместо това останах с Джо. Кръстът ми беше малко по-добре. Във всеки случай достатъчно

добре, за да направя каквото трябва. Може да съм била нервна, но ако съм била, не си спомням. Гледах само кога ще заспи и той накрая заспа.

Станах, отидох в кухнята и взех каничката за сметана от масата. Не съм търсела точно нея — просто тя беше там, защото тая вечер беше ред на Джо Младши да разчиства масата и той беше забравил да я сложи в хладилника. Джо Младши винаги забравяше по нещо — я да прибере каничката за сметана, я да сложи стъкления капак на купата за маслото, я да загъне хубаво хляба с кърпата, за да не изсъхне първата филийка през нощта — и когато сега го виждам но новините да държи реч или да дава интервю, най-често се сещам за това... и се чудя какво биха си помислили демократите, ако знаеха, че когато беше на единайсет, лидерът на мнозинството в сената на щата Мейн никога не успяваше добре да разчисти кухненската маса. Все пак се гордея с него и никога, никога не се съмнявайте в това. Гордея се с него, въпреки че наистина е един проклет демократ.

Както и да е; тая вечер наистина бе успял да забрави каквото трябва — каничката беше малка, но тежка, и много добре ми пасваше в ръката. Отидох до кутията за дърва и взех брадвичката с късата дръжка, която държахме на рафта точно над кутията. После се върнах в дневната, където той дремеше. Бях стиснала каничката здраво в шепата си, замахнах с нея и я стоварих отстрани върху лицето му. Разби се сигурно на хиляди парчета.

Той веднага се ококори, Анди. Трябваше да го чуеш. Силно ли? Боже Господи, Исусе Христе! Изрева като бик, който си е прищипал оная работа на градинската порта. Облецил очи, затиснал с ръка ухото си, което вече кървеше. Малки капчици втвърдена сметана бяха останали по бузите и рехавите косми отстрани на лицето му, които той наричаше бакенбарди. ,

„Знаеш ли какво, Джо? — казвам му аз. — Вече не съм уморена.“

Чух, че Силина скача от леглото си, но не смеех да се обърна. Ако бях направила това, щях да загазя — когато искаше, той умееше да бъде дяволски бърз. Държах брадвичката отпусната в лявата си ръка и престилката ми почти я покриваше. И когато Джо понечи да стане от креслото, аз я извадих, показах му я и рекох: „Ако не искаш това да се стовари върху главата ти, Джо, по-добре седни обратно.“

За миг си помислих, че въпреки това ще стане. Ако беше го направил, това щеше да е краят му, защото не се шегувах. Той също го разбра и задникът му замръзна на петнайсетина сантиметра от седалката.

„Мамо?“ — извика Силина от прага на стаята си. „Върни се в леглото, миличка — отвърнах ѝ аз, без нито за миг да откъсвам поглед от Джо. — Баща ти и аз обсъждаме нещо тук.“

„Всичко наред ли е?“

„Аха — отвързвам аз. — Нали така, Джо?“

„Ъ-хъ — казва той. — Напълно.“

Чух я, че прави няколко крачки назад, но вратата ѝ не се затвори още известно време — десет, може би петнайсет секунди — и разбрах, че стои и ни гледа. Джо остана както си беше — едната му ръка подпряна на страничната облегалка, а задникът му увиснал над седалката. После чухме вратата да се затваря и това изглежда го накара да осъзнае колко глупав вид има — ни прав, ни седнал, притиснал с другата ръка ухото си и пръски сметана, стичащи се по бузата му.

Седна отново и свали ръката от ухото си. Всичко беше в кръв, но за разлика от ухото, ръката не се подуваше.

„Ах, ти, кучко, ще си платиш за това“ — закани се той.

„Така ли? — казвам. — Добре тогава, запомни хубаво, Джо Сейнт Джордж: каквото си платя аз, ти ще си платиш двойно.“

Той се ухили насреща ми, сякаш не можеше да повярва на ушите си.

„Е, тогава ще се наложи просто да те убия, нали така?“

Едва изрече тия думи и аз му подадох брадвичката. Нямах намерение да постъпвам така, но щом я видях в ръцете му, разбрах, че това е било единственото, което съм могла да направя.

„Хайде — рекох му. — Само гледай да улучиш добре още с първия удар, за да не се мъча.“

Той премести поглед от мен към брадвичката, после пак към мен. Ако работата не беше толкова сериозна, изненадата върху лицето му би изглеждала комична.

„И след като го направиш, стопли си вареното и хапни пак от него — рекох. — Яж, докато се пръснеш, защото ще идеш в затвора, а не съм чувала там да сервират нещо вкусно и домашно приготвено.“

Като начало сигурно ще те закарат в Белфаст. Бас държа, че ще се намери един оранжев гащеризон точно с твоя размер.“

„Млъквай, путко“ — викна той.

Аз обаче не млъкнах.

„След това сигурно ще те изпратят в Шошънк, а там, зная го със сигурност, не сервират храната топла на масата. Нито пък в петък вечер те пускат да играеш покер с бирените ти приятелчета. Моля те само да го направиш бързо и като свършиш, да не позволяваш децата да видят бъркотията.“

После затворих очи. Бях почти сигурна, че няма да го направи, но „почти сигурна“ не означава нищо, когато си заложил живота си на карта. Тая нощ направих едно откритие. Стоях там със затворени очи, гледах в тъмнината под клепачите си и се чудех какво ли ще изпитам, когато бравичката разцепи носа ми, устните, зъбите. Помня как си мислех, че преди да умра, сигурно ще усетя вкуса на треските по острието, помня също как се зарадвах, че я бях наточила само преди два-три дни. Ако ме убиеше, не исках да го направи с тъпа брадва.

Сякаш цяла вечност стоях така. После той каза някак грубо и сърдито: „Ще отиваш ли да си лягаш, или ще стоиш така като курва, замечтана за чукане?“

Отворих очи и видях, че е оставил бравичката под креслото си — крайт на дръжката ѝ се подаваше изпод калъфката. Вестникът покриваше стъпалата му като палатка. Той се наведе, вдигна го и го разгъна — опитваше се да се държи така, сякаш нищо не се е случило, но от ухото по бузата му се стичаше кръв, а ръцете му трепереха точно толкова, че вестникът да шумоли лекичко между пръстите му. Върху първата и последната страница имаше червени отпечатъци и аз си рекох, че преди да си легна, трябва да изгоря проклетото нещо, та децата да не го видят и да се запитат какво ли се е случило.

„След малко ще си облека нощницата, Джо, но най-напред трябва да се разберем по този въпрос.“

Той вдигна поглед и каза през зъби:

„Не прекалявай, Долорес. Ще направиш много, много лоша грешка. Не ме дразни.“

„Не те дразня — отвърнах аз. — Само искам да кажа, че мина времето, когато ме биеше. Ако го направиш още веднъж, един от нас ще иде в болницата. Или в моргата.“

Той ме изгледа много, много продължително, Анди. Аз също го гледах. Бравичката не беше в ръката му, беше под креслото, но това нямаше значение — знаех, че ако сведа очи преди него, плесниците по врата и ударите в кръста никога няма да спрат. Най-накрая той се наведе отново над вестника си и промърмори:

„Направи нещо, жено. Ако не можеш да свършиш нищо друго, поне ми донеси пешкир за главата. Тая пуста риза цялата стана в кръв.“

Това беше последният случай, в който ме е удрял. Дълбоко в себе си той беше страхливец, разбирате ли, макар че никога не съм му го казвала — нито тогава, нито когато и да било. Според мен това е едно от най-опасните неща, които може да направи човек, защото от всичко друго на света страхливецът се бои най-много да не бъде разкрит. Дори смъртта не го плаши толкова.

Разбира се, аз знаех, че си пада пъзльо; преди всичко не бих посмяла да го ударя с каничката, ако не бях усетила, че имам доста добри шансове да му надвия. Освен това, докато седях на стола след като ме удари и чаках болката в бъбреците ми да спре, съвсем ясно разбрах, че ако тогава не му се противопоставя, сигурно никога няма да го направя. Тъй че го направих тогава.

Знаете ли, да ударя Джо с каничката бе всъщност най-лесното. Преди да се реша да го направя, трябваше веднъж завинаги да превъзможна спомена за това как татко блъсна мама на пода и как онзи път я шибна с мокрия парцал. Трудно ми беше да се освободя от тези спомени, защото много обичах и двамата, но накрая се справих... може би защото трябваше да се справя. И съм благодарна, че успях — ако не за друго, поне за това, че Силина никога няма да си спомня как майка ѝ е седяла в ъгъла и е плакала с пешкир върху лицето. Майка ми се примиряваше, когато нейният съпруг ѝ го сервираше, но нямам намерение да ставам адвокат на никого от тях. Може би е трябвало да се примирява и може би той е трябвало да ѝ го сервира, защото иначе мъжете, с които е работил, по цял ден са щели да го подиграват. Тогава времената бяха други — повечето хора не осъзнават колко различни бяха, — но това не означаваше, че трябва да търпя ударите на Джо, само защото съм била толкова голяма гъска, че да се омъжа за него. Никакъв домашен урок не е това мъж да бие жена с юмруци или с

цепеници, тъй че накрая аз реших да не търпя повече подобни неща от такъв като Джо Сейнт Джордж, нито пък от който и да било друг мъж.

Имаше случаи, когато той вдигаше ръка да ме удари, но после се отказваше. Понякога, когато ръката му увисваше във въздуха, а той искаше да ме удари, но не смееше, разбирах по очите му, че си спомня за каничката... може би и за брадвичката. А после се преструваше, че е вдигнал ръка, само защото трябва да си почеше главата или да си избърше челото. Този урок научи от първия път. Друг такъв като че ли нямаше.

Още нещо излезе наяве онази вечер, когато ме удари с цепеницата, а аз му го върнах с каничката. Не ми се ще да зачеквам тоя въпрос — аз съм от ония старомодни люде, които смятат, че това, което става зад вратата на спалнята, трябва да си остане там — но сигурно е по-добре да го кажа, защото като че ли то е една от причините да се развият така нещата.

Макар да бяхме женени и да прекарахме под един покрив следващите две години — а може да са били по-скоро три, не помня, — след тоя случай той само на два-три пъти се опита да упражни над мен съпружеските си права. Той...

Какво, Анди?

Разбира се, че това имам предвид! Импотентен беше! За какво друго бих могла да говоря? За правото да ми носи бельото ли, ако му се прииска? Никога не съм му отказвала — той просто загуби способността си да го прави. Дори в самото начало не беше кой знае колко способен, нито пък умееше да удължава нещата — винаги го правеше в стил „бам-бам, благодаря, мадам“. Все пак имаше достатъчно желание, че да ми се качва по един-два пъти в седмицата... докато не го ударих с каничката, имам предвид.

Може би една от причините беше пиенето — през тези последни години пиеше много повече, — но според мен това съвсем не бе единствената причина. Помня как една нощ се свлече от мен, след като двайсет минути напразно беше пухтял и пъшкал — дребоськът му продължаваше да си виси мек като гюдерийка. Не знам колко време след вечерта, за която току-що ви разказах, трябва да е било това, но знам, че беше след нея, защото помня как бърбреците ми туптяха и се канех да стана и да взема аспириин.

„Ето — рече той почти през сълзи, — надявам се, че си доволна, Долорес. Доволна ли си?“

Не казах нищо. В някои случаи каквото и да каже жената, би било погрешно.

„Доволна ли си? — повтори той. — Доволна ли си, Долорес?“

Пак не отговорих, просто лежах, гледах тавана и слушах вятъра навън. Тази нощ идваше от изток и долавях шума на океана в него. Винаги съм обичала този шум. Той ме успокоява.

Джо се обърна и усетих в лицето си бирения му дъх — остър и кисел. „Като гасях лампата преди, помагаше — рече, — ама сега вече не. Дори в тъмното виждам грозното ти лице. — Посегна, сграбчи гърдата ми и я разтърси. — Ами това? — казва. — Разпльокано и плоско като палачинка. Путката ти е още по-скапана. Господи, нямаш още трийсет и пет, а да те чука човек е все едно да чука кална локва.“

Мислех си да му кажа: „Ако наистина беше кална локва, можеше да го пъхнеш и мек, Джо, което щеше да те успокои, нали?“, но си задържах езика зад зъбите. Както ви казах, Патриша Клейборн не е отгледала тъпаци.

Помълча още известно време и почти реших, че е изрекъл достатъчно гадости, та най-сетне да заспи. Мислех вече да се измъкна, за да си взема аспирин, когато отново проговори... и тоя път, почти сигурна бях, че плачеше.

„Ще ми се никога да не бях виждал лицето ти — рече, а после продължи: — Защо не приключи въпроса още тогава, с оная шибана брадва, Долорес? По-добре щеше да стане.“

Както виждате, не бях единствената, която смяташе, че да те ударят с каничка за сметана — и да ти кажат, че нещата в този дом ще се променят — вероятно има нещо общо с неговия проблем. Ала пак не отговорих нищо — просто чаках да видя дали ще заспи, или ще се опита отново да ми посегне. Той лежеше гол и знаех къде точно да го напада, ако ме удари. Не след дълго го чух да хърка. Не знам дали това беше последният път, когато се опита да бъде мъж с мен, но със сигурност бе един от последните.

Разбира се, никой от приятелите му не успя да подуши какво става — той сто на сто нямаше да им каже, че жена му с една каничка му е взела страха, нито пък, че животинчето му не ще вече да си повдига главичката, нали? Не и той! Тъй че, когато другите се перчеха

с това как строят жените си, той не оставаше по-назад и разправяше как ме бил напердашил, задето много ми знаела устата, или пък задето съм си купила от Джонспърт рокля, без най-напред да го попитам дали може да взема пари от кутията.

Откъде знам ли? Ами понякога си затварям устата и си отварям ушите. Знам, че е трудно човек да повярва, като ме слуша тая вечер, но е така.

Спомням си един случай от времето, когато работех на четири часа за Маршълви — помниш ли Джон Маршъл, Анди, — как все говореше, че щял да построи мост до сушата? На вратата се звънна и понеже бях сама в къщата, забързах да отворя. Пътьом обаче се подхлъзнах на едно чердже и се блъснах силно в ръба на полицата. Точно над лакътя ми. остана една огромна синина.

Три-четири дена по-късно, точно когато натъртеното място от тъмнокафяво взе да става жълто-зелено, както става винаги, в селото случайно се срещнахме с Ивет Андерсън. Тя излизаше от магазина, а аз влизах. Погледна синината и като ми заговори, гласът ѝ се топеше от съчувствие. Така може да се разтапя само жена, която току-що е видяла нещо, дето я прави по-щастлива от свиня в лайна. „Мъжете са направо ужасни, нали, Долорес?“ — казва.

„Ами, понякога да, понякога не“ — отвърщам ѝ аз. Нямах никаква представа за какво говори — умът ми бе в свинските пържоли, как да взема преди съвсем да са свършили. Тоя ден бяха много хубави.

Тя ме потупа някак нежно по ръката — другата, не натъртената — и рече: „Не се предавай. Всяко зло за добро. Минала съм по тоя път и знам. Ще се моля за тебе, Долорес.“ Това последното ми го рече така, сякаш току-що ми е съобщила, че ще ми даде един милион долара, после си хвана пътя нагоре. Влязох в магазина все още озадачена. Бих помислила, че си е загубила ума, но всеки, който е прекарал с Ивет поне един ден, знае, че в това отношение тя няма кой знае какво да губи.

Почти бях привършила с пазаруването, когато ми светна. И както стоях с провесена през ръката пазарска кошница и гледах как Скипи Портър ми мери пържолите, така се разкикотих, отметнала глава назад, че сякаш смехът ми идеше от дълбините на стомаха — както човек се смее, когато не може по никакъв начин да се удържи. Скипи извърна поглед към мен и запита:

„Добре ли сте, госпожо Сейнт Джордж?“

„Да, да — отвърнах аз. — Просто се сетих за нещо смешно.“ И пак се разкисках.

„Така изглежда“ — рече Скинни и отново се обърна към кантара. Бог да поживи всички Портъррови, Анди — докато те са тук, на острова ще има поне едно семейство, което знае как да си гледа собствената работа. Междувременно аз продължавах да се смея. Още няколко човека ме изгледаха така, сякаш съм полудяла, но на мен не ми пукаше. Понякога животът е толкова смешен, пустият му живот, че просто не можеш да не се разсмееш.

Ивет е женена за Томи Андерсън, разбира се, а Томи беше един от приятелчетата на Джо, с които той пиеше бира и играеше покер в края на петдесетте и началото на шейсетте години. Два-три дни след като си бях ударила ръката, неколцина от тях бяха дошли вкъщи, за да се опитат да спечелят на покер последната придобивка на Джо — един пикап Форд, стар, но в движение. Имах свободен ден и им занесох кана чай с лед, най-вече с надеждата да ги задържа далеч от бутилката, поне докато се мръкне.

Сигурно Томи е видял синината, докато съм му наливала чая. Може би, след като съм излязла, е попитал Джо какво се е случило, а може просто да е споменал нещо. Във всеки случай Джо Сейнт Джордж не беше от хората, които ще оставят някоя възможност да ги подмине — поне не и такава. Докато си мислех за това на връщане от пазар, чудех се само какво ли им е казал Джо, че съм направила — може би, че съм забравила да сложа чехлите му под печката, за да са топли, когато ги обуе, или пък, че фасулът, който съм сготвила в събота вечер, е бил преварен. Каквото и да бе съчинил, Томи бе предал на Ивет, че Джо Сейнт Джордж е трябвало да даде на жена си един домашен урок. А аз просто се бях ударила в ръба на полицата на Маршъллови, тичайки да видя кой звъни!

Ето какво имам предвид, когато казвам, че бракът има две страни: външна и вътрешна. Хората на острова виждаха мен и Джо така, както виждаха повечето от другите двойки на нашата възраст: не особено щастливи, не особено нещастни, най-вече като два коня, които кретат един до друг и теглят каруцата... може да не се забелязват един друг, както някога, а когато се забелязват, може да не се разбират толкова добре, но въпреки всичко са впрегнати заедно и продължават

напред колкото могат, без да се хапят помежду си, без да се разсейват и без да вършат каквото и да било, което да плаче за камшик.

Но хората не са коне и бракът не е като да теглиш каруца, макар да знам, че отстрани понякога изглежда така. Хората на острова не знаеха как бях ударила Джо с каничката, нито как той плака в тъмното и каза, че му се щяло никога да не е виждал грозното ми лице. Макар че и това не бе най-лошото. Най-лошото започна година-година и нещо, след като приключихме със заниманията в леглото. Не е ли смешно как хората, макар да гледат право в дадено нещо, могат да си извадят погрешни заключения как се е случило. Ала това е съвсем естествено, като се има предвид, че бракът съвсем не е един и същ, погледнат отвън и отвътре. Това, което ще ви разкажа, спада към вътрешната страна на нашия брак и до ден-днешен винаги съм смятала, че там ще си остане.

Като поглеждам назад, струва ми се, че проблемът трябва наистина да е започнал през шейсет и втора. Силина току-що бе постъпила в гимназията отгътък, на сушата. Наистина се бе разхубавила и помня, че през онова лято, след първата ѝ година в гимназията, започна да се разбира с татко си много по-добре, отколкото през последните няколко години. Преди това бях големи страхове за пуберитета ѝ, предвиждайки между тях доста разпри, свързани с това, че тя колкото повече растеше, толкова повече подлагаше на съмнение неговите идеи, както и възгледите му по отношение на правата, които той има над нея.

Вместо това започна период на мир, спокойствие и добри отношения помежду им. Тя излизаше навън, за да го гледа как поправя старите си таратайки зад къщата, или седаше вечер до него на кушетката, докато той гледаше телевизия (трябва да ви кажа, че на Малкия Пит това никак не се харесваше) и по време на рекламите го разпитваше как е минал денят му. Той ѝ отговаряше по един спокоен и дълбокомислен начин, с който не бях свикнала... но който ми беше някак познат. Познавах го от гимназиалните години, когато се запознах с него и той вече бе решил, че иска да ме ухажва.

По същото това време тя се отчужди от мен. О, все още вършеше домакинската работа, която ѝ възлагах, и понякога разказваше за училището... но само когато решавах, че трябва да го измъкна от нея. Между нас се установи хладина, каквато преди това нямаше, и едва по-

късно започнах да виждам как всичко си пасва и как всичко бе започнало от вечерта, когато тя бе излязла от стаята си и ни бе видяла: татко ѝ притиска ръка към ухото си и между пръстите му се стича кръв, а майка ѝ изправена над него с брадва в ръка.

Той не беше от хората, които ще оставят дадена възможност да ги подмине, нали ви казах, а тази беше точно такава. На Томи бе разказал една история; на дъщеря си бе разказал друга, но пак от той род. Според мен отначало в ума му не е имало нищо друго освен злоба; той знаеше колко много обичам Силина и сигурно е смятал, че като ѝ каже колко съм подла и злонравна — може би дори колко съм опасна, — ще си отмъсти подобаващо. Опита се да я настрои против мен и макар че никога не успя в това начинание, в крайна сметка се сближи с нея повече от когато и да било. И защо не? Силина винаги е имала меко сърце, а никога не съм попадала на човек, който да умее да се самосъжалява по-добре от Джо.

Той бе влязъл в живота ѝ и щом като разбра това, сигурно забеляза и колко се е разхубавила, при което сигурно е решил, че иска от нея нещо повече от това да го слуша, когато говори, или да му подава следващия инструмент, когато е заврял глава в двигателя на някой стар изпотрошен камион. И през цялото време, докато са настъпвали всички тия промени, аз тичах нагоре-надолу и работех на четири места, опитвайки се да поддържам достатъчна преднина пред разходите, така че всяка седмица да заделям по малко за обучението на децата в колеж. Не забелязах нищичко, додето едва не стана късно.

Моята Силина беше живо, приветливо момиче и винаги искаше да радва хората. Като ѝ кажеш да донесе нещо, няма да ходи, ами ще тича. Когато порасна, а аз ходех на работа, винаги приготвяше вечерята и никога не се налагаше аз да я карам. В началото на няколко пъти прегори яденето, при което получаваше от Джо или хули, или подигравки — неведнъж я е изпрацал разплакана в стаята ѝ, но по времето, за което ви говоря, престана да го прави. Тогава, през пролетта и лятото на шейсет и втора, той се държеше така, сякаш всеки неин кекс беше истинска амброзия, дори когато кората му беше като цимент, а всеки неин пирог превъзнасяше като някакъв френски специалитет. Тя се радваше на похвалите — та кой не би се радвал? — но не се възгордяваше. Не беше такава момиче. Ще ви кажа обаче

едно: когато накрая Силина напусна дома, най-лошите ѝ гозби бяха по-добри от моите най-хубави.

Когато трябваше да се помага за къщната работа, никоя майка не е имала по-добра дъщеря... особено майка, която трябва да прекарва повечето от времето си в чистене на чуждите мръсотии. Силина никога не забравяше да провери дали Джо Младши и Малкия Пит са си взели обяда, преди да тръгнат сутрин за училище, и винаги подвързваше учебниците им в началото на учебната година. Това поне Джо Младши можеше да върши и сам, но тя никога не му даде възможност.

През първата година в гимназията беше отличничка, но нито за миг не загуби интерес към нещата въкъщи, както става с някои умни деца на тази възраст. Повечето деца на тринайсет-четирнайсет години решават, че всеки, който е прехвърлил трийсетте, е дъртак и гледат да излязат през вратата най-много две минути, след като дъртаците са влезли през нея. Но не и Силина. Тя ще им донесе кафе, ще измие чиниите или ще свърши нещо друго, после ще седне на стола до печката и ще слуша какво си говорят възрастните. Дали ще съм аз с една-две приятелки, или Джо с трима-четирима приятели, тя ще слуша. Ако ѝ позволявах, щеше да остава дори когато играеха покер. Но аз не ѝ позволявах, защото ония говореха много мръсотии. Това дете смилаше разговорите, както мишка изгризва сиренце, а което не можеше да смели, складираше.

После се промени. Не знам кога точно бе започнала тази промяна, но аз я забелязах малко след началото на втората ѝ година в гимназията. Към края на септември, струва ми се.

Първото, което установих, беше, че не се прибира с ранния ферибот, както редовно бе правила след училище предишната година, въпреки че това я устройваше идеално: успяваше да си напише домашните, преди да се върнат момчетата, а после поразчистваше или се захващаше с вечерята. Вместо да си идва с ферибота в два часа, тя чакаше следващия, който тръгваше от брега в пет без петнайсет.

Когато я попитах защо прави така, тя каза, че просто предпочита да пише домашните си в занималнята след часовете, нищо повече, а сетне ми хвърли някакъв странен бегъл поглед, който казваше, че няма желание да говори повече за това. Стори ми се, че долових в този поглед срам, а може би и лъжа. Тия неща ме разтревожиха, но реших да не настоявам, докато не открия със сигурност, че нещо не е наред.

Да се говори с нея беше трудно, нали разбирате. Бях усетила хладината помежду ни и много добре знаех, че причините за нея се крият в оная гледка: Джо, полустанал от стола си и окървавен, а аз изправена с брадвичката над него. И за първи път осъзнах, че той може би ѝ е говорил за това, както и за други неща. Само от своята гледна точка, разбира се.

Реших, че ако твърде много досаждам на Силина с въпроса защо остава след часовете в училище, проблемите ми с нея могат да се влошат. Каквито и начини да измислях за задаване на повече въпроси, те все ми звучаха така: Какво си намислила, Силина? А ако звучаха така на мен, трийсет и пет годишната жена, как ли биха звучаха на едно момиче, което няма още и петнайсет? Толкова е трудно да се разговаря с детето на тая възраст — трябва да стъпваш около него на пръсти, все едно че е буркан с нитроглицерин.

Хм, малко след началото на учебната година организирах някаква „вечер на родителите“ и аз си направих труда да отида. С класната на Силина не бях толкова деликатна, колкото със самата Силина — просто влязох при нея и направо я попитах дали знае някаква конкретна причина, поради която тази година Силина да остава за късния ферибот. Учителката ми каза, че не знаела, но предполага, че Силина просто иска да си написва домашните в училище. Хм — помислих си, без да го казвам, — миналата година прекрасно се справяше с домашните си и на малкото бюро в стаята си, тъй че какво се е променило? Може би щях да го кажа, ако смятах, че учителката има някакъв отговор, но от ясно по-ясно беше, че няма. Ха, самата тя сигурно изхвърчаше от училището веднага, щом удари последният звънец.

Не помогна и никой от другите учители. Слушах ги — което никак не ми беше трудно — как хвалят Силина до небесата, после си тръгнах за вкъщи с чувството, че не съм мръднала и на крачка оттам, където бях при тръгването си от острова.

В кабината на ферибота седнах до прозореца и видях отвън до парапета момче и момиче, не много по-големи от Силина, хванати за ръка и загледани в луната, която изгряваше над океана. Той се обърна към нея и каза нещо, а тя в отговор се засмя. Глупак си, ако пропуснеш такъв шанс, синко — помислих си аз, но той не го пропусна — просто се наведе към нея и нежно-нежно я целуна. Божичко, каква съм

глупачка — рекох си, докато ги гледах. — Или съм глупачка, или съм прекалено остаряла, за да си спомня какво е да си на петнайсет, когато всеки нерв в тялото ти гори като фойерверк по цял ден и почти по цяла нощ. Силина е срещнала някое момче, това е всичко. Срещнала е някое момче и сигурно двамата заедно си пишат домашните в занималнята след училище. И сигурно повече изучават другия до себе си, отколкото урока. Да ви кажа честно, поотдъхнах си.

През следващите няколко дни премислях тази идея — когато переш чаршафи, гладиш ризи и чистиш килими, винаги имаш доста време за мислене — и колкото повече я премислях, толкова повече спокойствието ми се изпаряваше. Първо, тя не бе споменавала никакво момче, а не беше в стила на Силина да мълчи за това, което става в живота ѝ. Не беше толкова открита и дружелюбна към мен, както преди, но не може да се каже, че помежду ни имаше стена от мълчание. Освен това винаги съм смятала, че ако Силина се влюби, най-вероятно ще пусне обява за това във вестника.

Но важното нещо — страшното нещо — бе изражението в очите ѝ. Забелязала съм, че винаги, когато някое момиче хлътне по някое момче, очите му заблестяват така, сякаш някой е пуснал прожектори зад тях. Потърсих тая светлина в очите на Силина и не я намерих... ала не това беше най-лошото. Светлината, която грееше там преди това, също бе изчезнала — ето кое бе най-лошото. Като гледах очите ѝ, сякаш гледах прозорците на къща, която хората са напуснали, забравяйки да спуснат щорите.

Щом осъзнах това, най-сетне прогледнах и започнах да забелязвам всякакви неща, които трябваше да съм видяла по-рано — които смятам, че бих видяла по-рано, ако не работех толкова много и ако не бях толкова убедена, че Силина страшно ми се сърди за оня път, когато ударих баща ѝ.

Първото, което забелязах, беше, че тя вече се е отчуждила и от Джо. Бе престанала да излиза, за да разговаря с него, докато той работеше по някоя от старите си таратайки или нечий двигател за лодка, престанала бе и да сяда до него вечер пред телевизора. Ако останеше в дневната, сядаше в люлеещия се стол до печката с някоя плетка в скута. Но в повечето случаи не оставаше, а се прибираще в стаята си и заключваше вратата. Джо като че нямаше нищо против и

дори не забелязваше. Просто сядаше на креслото с Малкия Пит на коленете си, докато станеше време момчето да си ляга.

Друг показател беше косата ѝ — вече не я миеше всеки ден, както преди. Понякога изглеждаше толкова мазна, че да изпържиш яйца в нея, а това никак не беше в характера на Силина. Кожата на лицето ѝ винаги е била прекрасна — тази хубава кожа, напомняща за праскови със сметана, вероятно е наследила от рода на Джо, — но през този октомври лицето ѝ се осея с пъпки, както градската мера с глухарчета след Деня на загиналите. Беше загубила и хубостта, и апетита си.

Продължаваше от време на време да се вижда с двете си най-добри приятелки, Таня Карън и Лори Лангил, но съвсем не толкова често, колкото предишната година. Изведнъж осъзнах, че нито Таня, нито Лори са идвали у нас, откак бе започнала учебната година... а може би и през последния месец от ваканцията. Това ме уплаши, Анди, и ме накара още по-внимателно да наблюдавам моето момиче. Онова, което видях, още повече ме уплаши.

Например как бе сменила дрехите си. Не просто един пуловер с друг или пола с рокля — тя бе променила целия си стил на обличане и всички промени бяха към по-лошо. Формите ѝ например вече изобщо не можеха да се забележат. Вместо да ходи на училище с рокля или пола, обикновено обличаше разкроени джемperi, които по правило бяха твърде големи за нея. С тях изглеждаше дебела, а всъщност не беше, у дома носеше огромни торбести пуловери, които ѝ стигаха почти до коленете, и винаги беше с джинси и работни ботуши. Когато излизаше, увиваше главата си с някой грозен и парцалив огромен шал, който увисваше над челото ѝ, а очите ѝ под него заприличваха на животинчета, надничащи от пещера. Имаше вид на мъжкарана, но аз си мислех, че като мине тая възраст, ще приключи с това. А една нощ, когато забравих да почукам, преди да вляза в стаята ѝ, едва не си строши краката от бързане да вземе халата от вратата на дрешника, макар да беше по комбинезон — не съвсем по гол задник или нещо такова.

Но най-лошото беше, че вече почти не говореше. И не само с мен — като се имат предвид отношенията ни, можех да го разбера. Обаче тя престана да говори с всички. Сядаше на масата за вечеря с наведена глава, така че дългите кичури, които си беше пуснала, увисваха пред

очите й, а когато се опитвах да я заговоря с въпроси за това как е минал денят в училище и други подобни, в отговор получавах само „Д’ре съм“ и „Не ’нам“, вместо порой от думи, както преди. Джо Младши също опитваше и също се натъкваше на каменна стена. Един-два пъти ме погледна някак объркан, но аз само вдигнах рамене. А щом свършихме с вечерята и измиехме чиниите, тя веднага излизаше навън или се качваше в стаята си.

И след като реших, че причината не е някое момче, първото, което ми хрумна (прости ми, Боже), беше марихуана... и не ме поглеждай така, Анди, сякаш не знам какво говоря. Тогава я наричаха „мариана“ или „трева“, а не „чай“, както сега, но беше същото и когато цената на раците падаше... или не падаше, немалко хора от острова бяха склонни да я разпространяват. По онова време, както и сега, доста трева проникваше при нас през крайбрежните острови и част от нея си оставаше тук. Слава Богу, кокаин нямаше, но искаше ли човек да пуши чай, винаги можеше да си намери малко. Същото лято крайбрежната полиция беше арестувала Марки Беноа — намерили четири бали марихуана в трюма на „Радостта на Маги“. Сигурно оттам ми е хрумнала тая мисъл, но дори сега, след толкова много години, продължавам да се чудя как успях толкова да усложня нещо, което всъщност бе толкова просто. Истинският проблем бе пред очите ми, всяка вечер сядаше на масата, обикновено немит и небръснат, а аз се настанявах срещу него — срещу Джо Сейнт Джордж, специалистът по всичко и майстор по нищо на острова Литъл Тол — и се чудех дали моето добро момиче не ходи след училище зад дърводелницата на гимназията да пуши там марихуана. И аз съм тази, която обича да казва, че майка й не била отгледала тъпаци! Божичко!

Замислих се дали да не вляза в стаята й, за да претърся дрешника и чекмеджетата на шкафа, но после се отвратих от себе си. Може да съм всякаква, Анди, но вярвам, че никога не съм била подлярка. И все пак именно тази мисъл ме накара да осъзная, че съм загубила твърде много време в обикаляне на пръсти около това, което ставаше, с надеждата, че проблемът ще се разреши от само себе си или че Силина ще го сподели с мен.

Един ден — било е малко преди празника на Все Светии, защото помня, че Малкия Пит бе сложил на предния прозорец една книжна вещица — след обяд трябваше да отида в Стрейхорнови. С Лиза

Макандлес щяхме да обръщаме персийските килими на долния етаж — това трябвало да се прави на всеки шест месеца, за да не избелеят, или може би точно за да избелеят, или кой знае какво. Облякох си палтото, закопчах го и тръгнах да излизам, но в един момент си помислих: Какво си се навлякла с това тежко есенно палто, глупачке? Навън е към двайсет градуса, същинско циганско лято. А друг глас в мене се обади: Оттатък няма да е двайсет градуса, там ще е по-Скоро десет. А също и влажно. Ето как разбрах, че няма да ходя в никакви Стрейхорнови тоя следобед. Вместо това щях да взема ферибота до Джонспърт и да се разбера с дъщеря си. Обадих се на Лиза, казах ѝ, че ще трябва да обърнем килимите някой друг ден, и тръгнах за пристанището на ферибота. Стигнах точно навреме, за да хвана този в два и петнайсет. Ако го бях изпуснала, щях и нея да изпусна, и кой знае колко по-различно щяха да се развият нещата тогава?

Слязох от ферибота първа — още връзваха последното въже за стълба, когато стъпих на пристана — и тръгнах направо към гимназията. Докато се качвах по стълбите, мислех си, че все пак няма да я заваря в занималнята, независимо какво казваха тя и класната ѝ, че все пак наистина е зад дърводелницата, заедно с останалите тъпанарчета... и всички те се кискат, опипват се и може би си подават от ръка на ръка бутилка евтино вино в хартиен плик. Ако никога не сте били в подобна ситуация, значи нямате представа какво е и аз не мога да ви го опиша. Мога само да кажа, че няма как човек да се подготви да остане с разбито сърце. Трябва просто да продължава напред и отчаяно да се надява, че това няма да се случи.

Но когато отворих вратата на занималнята и надникнах вътре, тя наистина беше там — седеше на един чин до прозореца, свела глава над учебника по алгебра. Отначало не ме видя и аз просто постоях така, загледана в нея. Не се бе събрала с лоша компания, както се опасявах, но въпреки това сърцето ми се сви, Анди, защото тя изглежда не се бе събрала с никаква компания, а това като че ли бе още по-лошо. Може би класната ѝ не виждаше нищо нередно в това едно момиче да учи сам-само след училище в тая огромна празна стая, може дори да го намираше за похвално. Аз обаче не виждах нищо похвално, нито пък нещо здравословно. Нямаше ги дори наказаните ученици, за да ѝ правят компания, защото в Джонспъртската гимназия калпазаните ги държат в библиотеката.

Вместо да е с приятелките си и да слуша музика или да въздиша по някое момче, тя седеше там в прашните лъчи на следобедното слънце, сред миризмата на тебешир, подов лак и ония отвратителни червени стърготини, с които ръсят подовете, след като учениците си тръгнат, седеше там, толкова ниско сведена над учебника, та човек би си помислил, че в него са скрити всички тайни на живота и смъртта.

„Здравей, Силина“ — рекох аз. Тя се сепна като заек и докато се обърне да види кой ѝ е казал „здравей“, изпосъбори половината си книги от чина. Очите ѝ бяха толкова ококорени, че сякаш изпълваха цялата горна половина на лицето ѝ, а това, което се виждаше от бузите и челото, бе бледо като мътеница в бяла чаша. Освен на местата, където бяха новите ѝ пъпки, разбира се. Те бяха яркочервени и се открояваха като белези от изгаряне.

И тогава ме видя. Ужасът ѝ изчезна, но не го замести усмивка. Все едно върху лицето ѝ падна капак... или пък все едно стоеше в някаква крепост и току-що бе вдигнала подвижния мост. Да, нещо такова. Разбирате ли какво имам предвид?

„Мамо! — казва. — Ти пък какво правиш тук?“ Мислех си да ѝ река: — Дойдох да те заведа у дома с ферибота и да получа от теб няколко отговора, милинката ми — но нещо ми подсказа, че би било грешка да ѝ говоря така в тази стая — в тази празна стая, където нейният проблем се чувствуваше толкова осезателно, колкото тебеширът и стърготините. Усещах миризмата му и се мъчех да разбера какъв е. Като я гледах, разбирах, че съм чакала твърде дълго. Вече не мислех, че са наркотици, но каквото и да беше, то бе като пиявица. Жива я изпиваше.

Казах ѝ, че съм зарязала следобедната си работа и съм дошла да позяпам магазините, но не съм си харесала нищо. „И си помислих, че можем да се върнем заедно с ферибота — рекох. — Имаш ли нещо против?“

Тя най-сетне се усмихна. Бих платила хиляда долара за тая усмивка, казвам ви... усмивката, която бе предназначена единствено за мен. „О, мамо, нямам — казва. — Ще бъде чудесно да си правим компания.“

Слязохме заедно по хълма до пристанището на ферибота и като я питах за училището, тя ми разказа повече, отколкото ми беше разказала за няколко седмици преди това. След този първи поглед,

който ми отпрати — като хванат натясно заек, вторачен в котарака насреща, — тя се държа както едно време, за разлика от последните месеци, и надеждите ми започнаха да се пробуждат.

Е, Нанси може да не знае колко е празен фериботът в пет без петнайсет до Литъл Тол и другите острови, но вие с Франк знаете, нали, Анди? Повечето хора, които работят оттатък, се връщат с този в пет и половина, а за предишния остават главно колетти, както и различни стоки, плодове и зеленчуци за снабдяване на пазара. Тъй че макар да бе чудесен есенен следобед, съвсем не толкова студен и влажен, както си го представях, задната палуба остана кажи-речи на наше разположение.

Постояхме малко там, загледани във водната опашка на ферибота, която се точеше назад към брега. Слънцето вече клонеше на запад и очертаваше върху водата пътека, разкъсвана от тази пенеста опашка на малки златни парченца. Когато бях малка, татко ми казваше, че това наистина е злато и че понякога морските сирени излизат на повърхността да го събират. Казваше ми, че използват тези натрошени късчета късно следобедно слънце като керемиди за своите възшебни замъци под водата. Когато виждах върху морето такава разкъсана слънчева пътека, винаги се взирах във водата за сирени и почти до възрастта на Силина никога не се усъмних в тяхното съществуване, просто защото именно татко ми беше казал, че ги има.

Водата този ден бе с онзи плътносин цвят, който сякаш може да се види само в спокойните октомврийски дни, а шумът от двигателите звучеше успокояващо. Силина махна забрадката, която носеше на главата си, вдигна ръце и се разсмя. „Нали е красиво, мамо?“ — попита ме тя.

„Да — рекох, — красиво е. И ти преди беше красива, Силина. Защо вече не си?“

Тя ме погледна и в този момент сякаш имаше две лица. Това отгоре бе смутено и все още някак се усмихваше... но изпод него ме гледаше внимателен и донякъде недоверчив поглед. В това лице отдолу видях всичко, което Джо ѝ бе казал за мен през пролетта и лятото на тази година, преди тя да се отдръпне и от него. Аз нямам никакви приятели — така ми казваше лицето отдолу. — Нито ти си ми приятел, нито той. И колкото повече се гледахме, толкова повече това лице изплуваше на повърхността.

Тя престана да се смее, извърна се от мен и се загледа над водата. От това ми стана мъчно, Анди, но не можех повече да чакам, както покъсно не можех да чакам с Верините номера, независимо колко тъжно бе всичко в същността си. Истината е, че действително понякога трябва да бъдем жестоки, за да сме добри — както докторът бие инжекцията на детето, макар да знае, че то ще плаче и няма да разбере. Вгледах се вътре в себе си и видях, че ако се налага, аз също мога да бъда жестока. Тогава това ме уплаши и все още мъничко ме плаши. Страшно е да знаеш, че можеш да бъдеш толкова суров, колкото е нужно, и нито да се колебаеш предварително, нито пък след това да се оглеждаш назад и да поставяш под въпрос онова, което си сторил.

„Не разбирам какво искаш да кажеш, мамо“ — отвърна тя, но ме гледаше много внимателно.

„Променила си се — рекох. — Видът ти, дрехите ти, държанието ти. Всичко това ми казва, че имаш някакви проблеми.“

„Нищо ми няма“ — каза тя, но започна да отстъпва настрана. Грабнах ръцете ѝ, преди да се е отдалечила твърде много и да не мога да я достигна.

„Има ти — рекох, — и никоя от нас няма да слезе от този ферибот, преди да си ми казала какво е.“

„Нищо! — извика тя. Опита се да си измъкне ръцете, но аз ги държах здраво. — Нищо ми няма, а сега ме остави! Остави ме на мира!“

„Още не — казах. — Какъвто и да е проблемът ти, той няма да промени обичта ми към теб, Силина, но не мога да ти помогна да го разрешиш, преди да си ми казала какъв е.“

Тогава тя престана да се дърпа и само ме погледна. В този момент видях трето лице под другите две — лукаво, жалко лице, което никак не ми хареса. Като се изключи кожата, Силина прилича повече на моя род, но точно тогава изглеждаше досущ като Джо.

„Първо ми кажи нещо“ — рече тя.

„Стига да мога“ — отговорих аз.

„Защо го удари? — попита. — Защо го удари онзи път?“

Отворих уста да кажа: Кой път?, просто за да спечеля няколко секунди за размисъл, но изведнъж осъзнах нещо, Анди. Не ме питай как — може да е било предчувствие, или онова, дето наричат „женска интуиция“, а може би просто някак надникнах в мислите на дъщеря си.

Не зная как, но го осъзнах. Осъзнах, че ако се поколебая дори за секунда, ще я изгубя. Може би само за този ден, но най-вероятно завинаги. Просто разбрах това нещо и не се колебах нито миг.

„Защото преди това той ме удари в гърба с една цепеница — отвърнах. — Едва не ми смаза бъбреците. Изглежда просто бях решила, че повече няма да се отнасят така с мен. Никога повече.“

Тя примигна като човек, срещу когото са замахнали с ръка, а устната ѝ увисна в огромно изненадано „о“.

„Той ти е казал друго, нали?“

Тя кимна.

„Какво ти каза? Че е било заради пиенето?“

„Да, и заради покера също — рече с толкова тих глас, че едва се чуваше. — Каза, че не искаш нито той, нито който и да било друг да се чувствува добре. Затова не си искала да играе покер и затова не си ме пуснала да спя у Таня миналата година. Каза, че си искала всички да работят като теб, по осем дена в седмицата. И когато той възразил, ти си го халосала с каничката и си казала, че ако направи нещо, ще му отрежеш главата. Щяла си да го направиш докато спи.“

Ако не беше толкова ужасно, Анди, щях да се разсмея.

„И ти му повярва?“

„Не зная — рече тя. — Толкова ме беше страх, като се сецах за брадвата, че не знаех на какво да вярвам.“

Тези думи пронизаха сърцето ми като нож, но не го показах. „Силина — рекох, — той те е излъгал.“

„Остави ме на мира! — извика тя и се дръпна назад. Онзи поглед на уловен заек отново се появи и аз разбрах, че тя крие нещо, не само защото се срамува и притеснява — беше уплашена до смърт. — Ще се оправя! Не искам помощта ти, остави ме на мира!“

„Не можеш да се справиш сама, Силина — казах аз. Говорех с онзи тих и успокоителен глас, с който приласкаваме конче или агънце, заплетено в бодлива тел. — Ако можеше, щеше вече да си се оправяла. А сега ме чуй — съжалявам, че трябваше да ме видиш с бравичката, съжалявам за всичко, което видя и чу оная вечер. Ако знаех колко ще те уплаши и натъжи, никога нямаше да му се противопоставя, независимо колко ме бе предизвикал.“

„Не можеш ли просто да спреш? — попита тя и като успя най-накрая да си измъкне ръцете, запуши с тях ушите си. — Не искам да

слушам повече. Няма да слушам повече.“

„Не мога да спра, защото онова е минало, приключено е — рекох, — но това тук не е. Тъй че нека да ти помогна, милото ми. Моля те.“ Понечих да я прегърна и да я прилаская към себе си, но тя се дръпна и изкрещя:

„Не! Не ме удряй! Не смей да ме докосваш, мръсницо такава!“

В този момент се блъсна в парапета и бях убедена, че ще се прекатури и ще цамбурне във водата. Сърцето ми спря, но, слава Богу, не и ръцете ми. Протегнах се, хванах я отпред за палтото и отново я дръпнах към себе си. Подхлъзнах се на нещо и за малко да падна, но успях да се задържа, а когато вдигнах поглед към нея, тя се отдръпна и ме зашлеви през лицето.

Не обърнах внимание на това, просто я хванах отново и я притиснах към себе си. В такъв момент човек се прощава с детето си на тази възраст. Много от това, което е съществувало помежду им, си отива завинаги. Пък и никак не ме заболя от тая плесница. Просто се страхувах да не я загубя — и то не само от сърцето си. В този единствен миг бях сигурна, че ще се преобърне през парапета с главата надолу. Толкова бях сигурна, че го видях пред очите си. Истинско чудо е как косата ми не побеля още тогава.

После тя вече плачеше и ми казваше, че съжалява, че не е искала да ме удря, че никога, никога не го е искала, а аз я уверявах, че зная. „Замълчи малко“ — казах й, а това, което тя ми отвърна, направо ме смрази. „Трябваше да ме оставиш, мамо — рече. — Трябваше да ме оставиш да падна.“

Поотдръпнах я леко от себе си — вече и двете плачехме — и казах: „За нищо на света не бих направила подобно нещо, милото ми.“

Тя клатеше глава. „Не мога повече да издържам, мамо... не мога. Чувствувам се толкова омърсена и объркана и не мога да бъда щастлива, колкото и да се опитвам.“

„Какво има? — попитах аз, а страхът отново започна да ми стяга сърцето. — Какво има, Силина?“

„Ако ти кажа, сигурно ти самата ще ме блъснеш през парапета“ — отвърща ми тя.

„Знаеш, че няма — рекох. — И ще ти кажа още нещо, милинка — няма да стъпиш на твърда земя, докато не си изясним нещата. Ако трябва, ще се возим напред-назад с този ферибот до края на годината...“

макар че през ноември според мен вече ще сме станали на ледени висулки, ако преди това не пукнем от дрисък, като се има предвид какво сервира в това лайняно барче тук.“

Мислех си, че така ще я разсмея, но не би. Вместо това тя наведе глава, заби очи в палубата и съвсем тихо каза нещо. От шума на вятъра и двигателите не можах да чуя добре.

„Какво каза, милинка?“

Тя повтори и този път я чух, макар че не го каза много по-силно. Изведнъж разбрах всичко и от тоя момент нататък, дните на Джо Сейнт Джордж бяха преброени.

„Не съм искала да правя нищо. Той ме накара.“ — Това каза.

За миг останах зашеметена, а после, когато посегнах към нея, тя се дръпна. Лицето ѝ беше бледо като платно. И тогава фериботът — старата „Островна принцеса“ — изведнъж се разклати. Светът и без това се бе завъртял пред очите ми и сигурно щях да се друсна на дъртия си мършав задник, ако Силина не ме беше хванала през кръста. В следващия миг аз отново я прегръщах, а тя плачеше във врата ми.

„Ела — рекох ѝ. — Ела насам и седни до мен. Стига сме се лашкали насам-натам, време е да си починем, нали?“

Отидохме прегърнати до пейката на задната палуба, като се крепяхме една друга, подобно на двойка инвалиди. Не знам дали Силина се е чувствувала като инвалид, но аз определено се чувствувах така. И от моите очи потекоха сълзи, но тя така ридаеше, че ако не престанеше скоро, сигурно щеше да си разкъса гърдите. На мен обаче ми беше драго да я чуя така да плаче. Чак когато се разрида и видях как сълзите се стичат по бузите ѝ, разбрах колко много от нейните чувства са били изчезнали също както светлината в очите ѝ и фигурата под дрехите. Страшно повече бих се зарадвала да я чуя да се смее, вместо да плаче, но бях готова да приема каквото ми се предложи.

Седнахме на пейката и я оставих да поплаче още малко. Когато накрая взе да се успокоява, подадох ѝ кърпичката от чантата си. Отначало тя дори не я употреби. Обърна се към мен с мокри бузи и тъмнокафяви сенки под очите, и каза: „Не ме ли мразиш, мамо? Наистина ли не ме мразиш?“

„Наистина — отвърнах. — Нито сега, нито когато и да било. Кълна се в душата си. Но искам да изясним това. Искам да ми разкажеш всичко, от начало до край. Ти смяташ, че не можеш да го

направиш, по лицето ти виждам, но аз зная, че можеш. И запомни — ако не искаш, никога повече няма да ти се налага да го разказваш, дори на съпруга си. Все едно, че отсичаш един клон. За това също се кълна в душата си. Разбираш ли?“

„Да, мамо, но той ме предупреди, че ако кажа... той каза, че понякога така се разбесняваш... както онази вечер, когато го удари с каничката... каза ми, че ако някога ми се прииска да ти кажа, по-добре да си спомня брадвата... и...“

„Не, не така — рекох ѝ. — Трябва да започнеш отначало и всичко да ми разкажеш. Но най-напред искам да изясним нещо. Баща ти ти е посегнал, нали?“

Тя просто сведе глава и не каза нищо. Аз нямах нужда от друг отговор, но сметнах, че тя има нужда да го каже на глас.

Вдигнах брадичката ѝ с пръст, така че да се погледнем в очите. „Нали?“

„Да“ — рече тя и отново избухна в ридания. Но този път не бяха нито толкова продължителни, нито толкова бурни. Все пак я оставих да поплаче, защото имах нужда от време, за да реша как да продължа. Не можех да я попитам: Какво ти е направил?, защото имаше голяма вероятност тя да не знае със сигурност. Няколко минути единственото, което се въртеше в главата ми, беше: Чукал ли те е?, но реших, че дори да го кажа по този груб начин, тя пак може да не знае със сигурност. А и толкова грозно звучеше в главата ми...

Накрая казах: „Слагал ли е члена си в теб, Силина? Слагал ли го е в твоето нещо?“

Тя поклати глава. „Не му позволих. — Изхлипа сподавено и добави: — Поне още не съм.“

Е, след тия думи и двете можехме да си отдъхнем малко — поне една от друга. Вътрешно усещах истински бяс. Сякаш имах в гърдите си някакво око, за което не бях и подозирала преди този ден, и което бе в състояние да вижда единствено издълженото конско лице на Джо, вечно напуканите му устни, вечно жълтеещите зъби и вечно изпръхналите, зачервени скули. От този миг нататък го виждах непрекъснато, това око не се затваряше, дори когато другите две се затваряха и заспивах, а аз започнах да осъзнавам, че то няма да се затвори, докато той не умре. Все едно, че бях влюбена, само че наопаки.

Междувременно Силина ми разказваше историята си от началото до края. Аз я слушах и нито веднъж не я прекъснах. Разбира се, започна от вечерта, в която ударих Джо с каничката за сметана, а тя излезе на вратата си, точно когато той се държеше за кървящото ухо, а аз бях надвесена с брадвата над него, сякаш наистина се готвех да му отсека главата. Исках единствено да го накарам да престане, Анди, и с тая цел рискувах живота си, но тя не видя това. Всичко, което видя, говореше само в негова полза. Казват, че пътят към рая е постлан с добри намерения и зная, че е така. Знам го от горчивия си опит. Само не знам защо — защо толкова често става така, че намеренията ти са добри, а резултатите излизат лоши? Сигурно този въпрос е за по-умни глави от моята.

Тук няма да ви разказвам цялата история, и не от уважение към Силина, а защото е много дълга и много болезнена, дори сега. Но ще ви кажа как точно е започнала. Никога няма да го забравя, защото отново бях поразена от разликата, която съществува между това как изглеждат нещата отвън и какви са в действителност... разликата между външната и вътрешната страна.

„Толкова тъжен изглеждаше — рече тя. — Между пръстите му течеше кръв, в очите му имаше сълзи и изглеждаше просто толкова тъжен. Намразих те повече заради този вид, отколкото заради кръвта и сълзите, мамо, и реших да му помогна да забрави това. Преди да си легна, коленичих и се помолих. Господи — казах, — ако не й позволиш повече да го удря, аз ще му помогна да забрави това. Кълна се. В името на Исус Христос, амин.“

Представяте ли си как се почувствах, когато чух това от дъщеря си, повече от година, след като бях решила, че този въпрос е приключен? Представяш ли си, Анди? Франк? Ами ти, Нанси Банистър от Кенебънк? Не — виждам, че не можете. Моля се на Бога никога да не си го представите.

Започнала да се държи мило с него — да му носи нещо за хапване, докато той е в задната барака или поправя нечий снегорин или двигател, да сядат до него, докато гледаме телевизия вечер, да му прави компания на стълбите пред верандата, докато той дялка нещо, и да слуша обичайните тъпи политически коментари в стил „Джо Сейнт Джордж“ — как Кенеди оставял евреите и католиците да управляват страната, как комунистите от Юга се опитвали да вкарат чернилките в

училищата и ресторантите и как много скоро страната щяла да бъде съсипана. Слушала го, усмихвала се на шегите му, слагала лейкопласт на напуканите му ръце, а той не бил толкова глух, че да не чуе как шансът чука на вратата му. Престанал да хули политиците и започнал да хули мен — колко свирепа съм ставала, когато някой ме ядоса, и как всичко в брака ни било с главата надолу. Според него вината за това била главно моя.

В края на пролетта на шейсет и втора година той започнал да я докосва по не съвсем бащински начин. Отначало било само това — милвал я леко по крака, когато седели на леглото, а мен ме нямало в стаята, потупвал я по дупето, когато му носела бирата в бараката. Но това било само началото. В средата на юли клетата Силина и от него се страхувала толкова, колкото и от мен. Додето реша да отида в училището и да я поразпитам, той вече бил правил с нея почти всичко, което мъж може да прави с жена, като се изключи чукането... а и тя от страх правила с него почти всичко, което искал.

Ако не са били Джо Младши и Малкия Пит, които са му се пречкали през ваканцията, според мен той е щял да я обезчести още преди Деня на труда. Малкия Пит е пречел просто с присъствието си, но мисля, че Джо Младши се е досещал какво става и нарочно се е мотал наоколо. Да го благослови Господ, ако е така — това мога да кажа. Във всеки случай аз с нищо не съм помагала, като се има предвид, че тогава работех по дванайсет, дори по четиринайсет часа на ден. И през цялото време, докато ме нямало, Джо се навъртал около нея, опипвал я, карал я да го целува и да го докосва по „специалните места“ (така ги наричал), като непрекъснато повтарял, че не може да се сдържа, че трябвало да иска това от нея, защото тя била мила с него, а аз не, пък мъжът имал определени потребности, и това било всичко.

Тя обаче не можела да ми каже. Той ѝ втълпявал, че ако ми каже, нищо чудно да ги убия и двамата. Непрекъснато ѝ напомнял за каничката и за брадвата. Повтарял ѝ, че съм една студенокръвна зла мръсница и че той не можел да се сдържа, защото мъжът имал определени потребности. Така ѝ втълпил тия неща, че накрая почти полудяла от тях.

Той...

Какво, Франк?

Да, работеше, наистина, но работата му бе такава, че не му е пречила да преследва дъщеря си. Момче за всичко — така го наричах и точно такъв беше. Вършеше по нещо за много от летовниците, поддържаше две къщи (дано хората, които го наемаха, да са имали точен списък на вещите си), четирима-петима рибари го викаха със себе си, когато тръгваха за риба — ако нямаше силен махмурлук, той умееше да тегли мрежите наравно с най-добрите от тях — и, разбира се, поправяше малки двигатели като странично занимание. С други думи, работеше като много мъже на острова (макар и не толкова усилено, колкото повечето от тях) — от всичко по малко. Такъв човек може сам да си разпределя времето и това лято и през ранната есен Джо така си бил разпределил времето, че докато мен ме няма, да се навърта вкъщи колкото се може повече. Да се навърта около Силина.

Чудя се дали разбирате това, което се опитвам да ви кажа. Схващате ли, че той е полагал всички усилия да влезе не само в гащичките ѝ, но и в ума ѝ? Изглежда споменът за това как съм вдигнала брадвата над главата му е имал най-голяма власт над нея, тъй че той най-често прибягвал до него. Когато видял, че не може повече да го използва, за да спечели съчувствието ѝ, започнал да я плаши с него. Повтарял ѝ, че ако разбере какво правят двамата, ще я изгоня от къщи.

Какво правят двамата! Божичко!

Казвала му, че не желае да го правят, а той ѝ отвърщал, че това наистина е много лошо, но било твърде късно да спрат. Повтарял, че тя го била предизвиквала, докато едва не полудял, както и че изнасилванията ставали най-често точно от такива предизвикателства, а „добрите“ съпруги (сигурно в смисъл на зли и размахващи брадви мръсници като мен) знаели това. Джо я уверявал, че ще мълчи за нея, докато тя мълчи за него... „Обаче — казвал, — трябва да разбереш, пиленце, че ако се изтърве нещо, всичко излиза наяве.“

Тя не знаела какво има предвид под „всичко“ и не разбирала как това, че следобед му е занесла чаша чай с лед и му е разказала за новото кутре на Лори Лангил, го е навело на мисълта, че щом си поиска, може да се пресегне и да я стисне между краката, но била уверена, че трябва да е направила нещо, което го е накарало да се държи толкова ужасно, и се срамувала. Според мен това е било най-лошото — не страхът, а срамът.

Каза ми, че един ден се решила да разкаже цялата история на госпожа Шийтс, съветничката в училището. Дори си уредила час за среща, но момичето преди нея се позабавило вътре и тя не издържала. Това станало преди по-малко от месец, почти веднага след началото на учебната година.

„Започнах да си мисля как ще прозвучи — каза ми тя, докато седяхме на пейката на ферибота. Бяхме вече по средата на пътя и Ист Хед се виждаше — целият окъпан в следобедното слънце. Силина най-сетне бе престанала да плаче. От време на време подсмърчаше шумно, а кърпичката ми цялата бе мокра, но тя почти се беше овладяла и аз страшно се гордеех с нея. Все пак не пусна ръката ми нито за миг. През цялото време, докато говорехме, я стискаше до болка. На другия ден имах синини. — Мислех си как ще седна и ще кажа: Госпожо Шийтс, баща ми се опитва да ме... нали се сецате? А тя е толкова задръстена, толкова стара, че сигурно щеше да отвърне: Не, не се сецам, Силина. За какво говориш? Само че тя щеше да каже «гъвоуриш» — така прави, когато навири нос. А после трябваше да й кажа, че собственият ми баща се опитва да спи с мен, а тя нямаше да повярва, защото там, откъдето идва, хората не вършат подобни неща.“

„Мисля, че тия неща стават навсякъде по света — рекох. — Тъжно, но вярно. И мисля, че една училищна съветничка също го знае, освен ако не е пълна глупачка. Госпожа Шийте такава ли е, Силина?“

„Не — рече тя, — не смятам, но, мамо...“

„Миличка, ти мислеше, че си първото момиче, на което някога се е случвало, така ли?“ — попитах аз, а тя отново каза нещо, което не можах да чуя, защото го произнесе много тихо. Трябваше да я помоля да го повтори.

„Не знаех дали съм първата, или не — каза тя и ме прегърна. Аз също я прегърнах. — Няма значение — продължи накрая. — Докато седях и чаках, разбрах, че не мога да го кажа. Може би ако бях влязла вътре веднага, щях да успея да го изрека, но не и след като бях принудена да седя там и имах време да премислям, да се питам дали татко е прав и дали ти ще си помислиш, че съм лошо момиче...“

„Никога не бих си помислила такава неща“ — рекох аз и отново я прегърнах.

Тя ми се усмихна и стопли сърцето ми. „Сега го знам — рече, — но тогава не бях така сигурна. И докато седях там и гледах през

стъклото как госпожа Шийте привършва с момичето преди мен, измислих една съвсем основателна причина да не влизам вътре.“

„Така ли? — рекох. — И каква по-точно?“

„Ами — отвърна тя, — не беше свързано с училището.“

Това ми се стори толкова смешно, че се разкисках. Не след дълго Силина се разкиска заедно с мен и така продължихме да се смеем все по-силно и по-силно, седнали на пейката, хванати ръка за ръка, като двойка гмурци в любовен период. Толкова силно се кикотехме, че оня, дето продава закуски и цигари долу, подаде глава, за да види дали сме наред.

Докато пътувахме с ферибота, тя ми каза още две неща — едното с устата, другото с очите си. Това, което каза на глас, беше, че мислела да си събере нещата и да избяга — изглеждало като някакъв изход, все пак. Но ако са те наранили толкова жестоко, бягството няма да разреши проблема ти — в крайна сметка, където и да избягаш, ще отнесеш сърцето и главата със себе си. Това, което видях в очите ѝ, беше, че мисълта за самоубийство е минавала през ума ѝ не просто като случайно хрумване.

Когато се сецах за това — за това как съзрях мисълта за самоубийство в очите на дъщеря си, — още по-ясно виждах лицето на Джо с онова вътрешно око. Виждах как вероятно е изглеждал, докато я е тормозел месеци наред, как се е опитвал да си пъха ръката под полата ѝ, докато тя не започна да носи само панталони, за да се брани от него, как не е получил каквото е искал (или поне не всичко), просто по една случайност — за нея добра, за него лоша, — а не защото не се е опитвал. Мислех си какво можеше да се случи, ако Джо Младши няколко пъти не бе прекъсвал играта си с Уили Брамхол и не се бе прибирал по-рано, или ако аз най-сетне не си бях отворила очите достатъчно, за да я огледам добре. Мислех най-вече за това как я е мъчил. Беше я мъчил като безсърдечен човек, който прищпорва кон с пръчка или камшик, без да спира дори за миг, нито от обич, нито от жал, докато накрая животното падне мъртво в краката му... а той вероятно се чуди защо, по дяволите, е станало това. Ето докъде ме доведе желанието да докосна челото му, желанието да разбере дали е толкова гладко, колкото изглежда; ето какво стана в крайна сметка. Очите ми се отвориха напълно и аз разбрах, че живея с безчувствен,

безмилостен човек, който смята, че може да вземе всичко, което достигне с ръка, дори собствената си дъщеря.

Именно докато си мислех тия неща, за първи път ми хрумна мисълта да го убия. Всъщност не точно тогава реших да го направя — Божичко, не, — но ще ви излъжа, ако кажа, че тая мисъл просто мина и замина. Съвсем не беше така.

Силина сигурно бе видяла нещичко в очите ми, защото ме хвана за лакътя и каза: „Ще има ли неприятности, мамо? Моля те, кажи, че няма да има — ще разбере, че съм ти казала, и ще побеснее!“

Щеше ми се да я успокоя, като кажа каквото искаше да чуе, но не можех. Неприятности щеше да има — какви и колко, може би зависеше от Джо. Онази вечер, когато го ударих с каничката, той бе отстъпил, но това не означаваше, че пак ще отстъпи.

„Не зная какво ще се случи — рекох, — но ще ти кажа две неща, Силина: първо, ти нямаш никаква вина, и второ, той вече никога няма да те опипва и да те тормози. Разбираш ли?“

Очите ѝ отново се наляха със сълзи, а една се отрони и се търкулна по бузата ѝ. „Просто не искам да има неприятности — каза. Спря за миг с разтреперани устни, а после избухна: — Ах, как мразя всичко това! Защо трябваше да го удряш? Защо той трябваше да започва това с мен? Защо не можеше нещата да останат, каквито си бяха?“

Хванах ръката ѝ. „Те никога не остават такива, милото ми — понякога се объркват и трябва да се оправят. Ти го знаеш, нали?“

Тя кимна. Видях в лицето ѝ болка, но не и съмнение. „Да — рече. — Май че го знам.“

Вече навлизахме в пристанището и нямаше време за повече разговори. Но аз бях доволна — не исках да продължи да ме гледа с тези уплашени нейни очи, желаещи това, което децата винаги желаят — всичко да се оправи, но никой да не пострада. Те искаха да дам обещания, каквито не бях в състояние да дам, защото не знаех дали мога да ги спазя. Не бях сигурна, че това вътрешно око ще ми позволи да ги спазя. Слязохме от ферибота, без да разменим нито дума повече, а за мен това бе добре дошло.

Същата вечер, щом Джо се прибра от строежа, на който работеше, изпратих и трите деца на пазар. Видях как, докато слизаше надолу по пътеката, Силина на няколко пъти се обърна към мен, а

лицето ѝ беше побеляло като чаша мляко. Всеки път, щом се обърнеше, Анди, виждах тази трижди проклета брадва в очите ѝ. Но видях в тях и друго. Струва ми се, облекчение. Поне ще се сложи край на този омагьосан кръг — така сигурно си е мислела; като се има предвид колко беше уплашена, част от нея трябва да си е мислела точно така.

Джо седеше до печката и четеше „Америкън“, както всяка вечер. Аз стоях до кутията за дървата, гледах го и онова вътрешно око сякаш се отваряше по-широко от всякога. Виж го само — мислех си, — как си седи, сякаш целият свят е в краката му. Сякаш не си пъха краката един по един в панталоните, както всички останали. Седи си, сякаш да опипваш единствената си дъщеря е най-нормалното нещо на света и всеки би могъл да спи спокойно, след като го е правил. Опитах се да си спомня как бяхме стигнали от бала на гимназията в „Сомъсет Ин“ до там, където бяхме в момента — той да чете вестник, седнал до печката със старите си кърпени джинси и мръсна долна фланела, а аз да стоя до кутията за дърва и да усещам убийството в сърцето си, — но не можах. Все едно да си в омагьосана гора и щом погледнеш през рамо, пътеката зад гърба ти да изчезне.

Междувременно това вътрешно око виждаше все повече и повече. Видя кръстосаните белези върху ухото му, където го бях ударила с каничката, видя кривулиците на капилярчетата по носа му, видя издадената напред долна устна, която почти винаги му придаваше намусен вид, видя пърхота във веждите, видя как пръстите му често често подръпват космите от носа или панталоните точно на чатала.

Всичко, което видя това око, беше лошо, и стигнах до извода, че женитбата ми с него е била нещо много повече от най-голямата грешка в живота ми — тя бе единствената грешка, която наистина имаше значение, защото в крайна сметка не само аз щях да плащам за нея. По това време той се занимаваше със Силина, но след нея идваха двете момчета и ако не прекратеше опитите си да изнасили по-голямата им сестра, какво ли би направил на тях?

Извърнах глава и това вътрешно око видя брадвата, която, както винаги, лежеше върху рафта над кутията за дървата. Протегнах се и склочи пръсти около дръжката ѝ, като си мислех: Тоя път няма просто да я сложа в ръката ти, Джо. После си спомних как Силина се обръщаше и ме поглеждаше, докато тримата вървяха надолу по

пътеката, и реших, че каквото и да се случи, проклетата брадва няма да вземе участие. Наведох се и вместо брадвата, взех една кленова цепеница от кутията.

Брадва или цепеница, все едно — в тоя момент животът на Джо висеше на косъм. Колкото повече го гледах как си седи с мръсната фланела и си подръпва космите от носа, зачетен в хумористичната страница, толкова повече си мислех за това, което се е опитвал да прави със Силина; колкото повече си мислех за това, толкова повече побеснявах; колкото повече побеснявах, толкова по-лесно ми беше просто да пристъпя към него и да му разцепя черепа с това парче дърво. Дори виждах къде точно ще стоваря първия удар. Косата му бе доста оредяла, особено на темето, и сега върху него лъщеше петно светлина от лампата до стола. Между няколкото останали косъма се виждаха луничките по кожата му. Точно там — мислех си, — точно на това място. Кръвта ще бликне и ще оплиска целия абажур, но не ми пука — и без друго цялата работа е достатъчно грозна. Колкото повече си мислех за това, толкова повече желяех да видя как кръвта ще оплиска абажура, защото знаех, че ще стане точно така. После си представих как няколко капки ще попаднат върху крушката и тихичко ще изсъскат. Представях си тези неща и колкото повече си ги представях, толкова по-здраво пръстите ми стискаха цепеницата. Беше лудост — да, разбира се, но сякаш не можех да откъсна очи от него, а дори да успеех, знаех, че вътрешното око ще продължи да го вижда.

Наложих си да помисля как ще се почувствува Силина, ако го направя, — и превърна в действителност най-ужасните й страхове, — но и това не помогна. Не помогна въпреки цялата ми обич и желанието отново да я спечеля. Това око бе прекалено силно, за да отстъпи пред обичта. То не се затвори, дори когато си помислих какво би станало с трите ми деца, ако той умре, а аз отида в затвора заради убийството му. Остана си отворено и продължи да вижда още и още грозни неща по лицето на Джо. Как смъква бели люспи кожа от скулите си, докато се бръсне. Как някоя капка горчица засъхва на брадата му. Големите конски зъби на изкуствените му челюсти, които си поръча по пощата и които не му паснаха добре. И щом видех още нещо с вътрешното си око, хватката ми върху цепеницата ставаше още по-здрава.

В последния миг видях друго. Ако го направиш точно тук и точно сега, няма да бъде заради Силина — така си помислих. Нито пък

заради момчетата. Ще го направиш, защото цялата тази мръсотия е ставала под носа ти в продължение на три-четири месеца, а ти си била твърде тъпа, за да забележиш. Ако ще го убиваш и ще отиваш в затвора, където ще виждаш децата си само в събота следобед, по-добре разбери защо точно го правиш: не защото е тормозил Силина, а защото те е изиграл, а по отношение на това ти си точно като Вера — най-много от всичко мразиш да те изиграят.

Това най-сетне ме отрезви. Вътрешното ми око не се затвори, но погледът ми се замъгли и загуби малко от силата си. Опитах се да пусна цепеницата, но я бях стискала твърде силно и сякаш не можех да разтворя пръстите си. Трябваше да посегна с другата ръка и да отлепя първите два пръста, при което дървото падна обратно в кутията, а другите три останаха свити, сякаш все още го държаха. Трябваше няколко пъти да свия и отпусна пестник, преди отново да ги усетя нормални.

След това пристъпих към Джо и го потупах по рамото. „Искам да поговоря с теб“ — казах.

„Говори тогава — отвръща той иззад вестника. — Не те спирам.“

„Искам да ме гледаш, докато ти говоря. Остави този парцал.“

Той пусна вестника върху коленете си и ме погледна. „Напоследък май доста ти работи устата“ — рече.

„Аз ще се погрижа за устата си, а ти се погрижи за ръцете си. В противен случай ще ти докарат повече неприятности, отколкото можеш да понесеш, дори цяла година да почиваш.“

Той повдигна вежди и ме попита какво би трябвало да означава това.

„Това означава, че искам да оставиш Силина на мира“ — рекох.

Той ме изгледа така, сякаш го бях ритнала по топките. Това беше най-жалката гледка, която съм виждала, Анди — лицето на Джо в момента, когато разбра, че е разкрит. Кожата му пребледня, челюстта му увисна, а цялото му тяло някак се сгърчи в тъпия стар люлеец се стол, както човек може да се сгърчи, когато тъкмо заспива и някаква лоша мисъл мине през ума му.

Опита се да го представи така, сякаш нещо го е прещракало в гърба, но не успя да заблуди никого от двамата ни. Всъщност изглеждаше и малко засрамен от себе си, но това не му спечели никакви точки пред мен. Дори едно тъпо куче-кокошкар има

достатъчно чувство, че да изглежда засрамено, когато го хванеш да краде яйца от курника.

„Не разбирам за какво говориш“ — каза.

„Тогава защо изглеждаш така, сякаш дяволът току-що ти е бръкнал в гащите и те е стиснал за топките?“ — питам аз.

В тоя момент на челото му взеха да се събират буреносни облаци. „Ако проклетият Джо Младши ти е разправял разни лъжи за мен...“ — започна той.

„Джо Младши не е обелил нито дума за теб — прекъснах го аз, — тъй че можеш да престанеш с тоя театър, Джо. Силина ми каза. Всичко ми разказа — как се е опитала да бъде мила с теб след оная вечер, когато те ударих с каничката, как си й се отплатил и какво си я лъгал, че ще стане, ако някога ми каже.“

„Малка лъжкия! — извика той, като запрати вестника на пода, сякаш това доказваше думите му. — Само лъже и ме предизвиква, проклетницата! Ще си взема колана и щом се появи — ако въобще смее да се вести пак пред очите ми...“

Той понечи да стане, но аз протегнах ръка и го блъснах обратно на стола. Страшно лесно е да блъснеш някого, който се опитва да стане от люлеещ се стол — дори малко се изненадах, като видях колко е лесно. Разбира се, нямаше и три минути, откак едва не му бях пръснала черепа с дървото, тъй че двете неща може да са имали нещо общо.

Очите му се присвиха в малки цепнатинки и той ми каза, че ще е най-добре да не си играя с него. „Вече си го правила — каза, — но това не означава, че можеш да го правиш всеки път, когато си поискаш.“

Същото си бях помислила и аз, и то немного отдавна, но това едва ли бе моментът, в който трябваше да му го кажа. „Можеш да запазиш големите приказки за приятелите си — рекох. — А сега вместо да говориш, по-добре слушай... и чуй какво ще ти кажа, защото го мисля съвсем сериозно. Ако отново посегнеш на Силина, ще те изпратя в щатския затвор за гавра с малолетна или за опит за изнасилване — зависи кое от двете обвинения ще те държи по-дълго на топло.“

Това го шашардиса. Отново зяпна и просто остана така няколко секунди, вторачен в мен.

„Няма да го направиш — започна, но спря. Защото видя, че ще го направя. Затова смени ролята и издаде долната си устна напред повече от всякога. — На нейна страна си, нали? — продължи той. — Дори не попита за моята страна, Долорес.“

„Имаш ли такава? — възразих аз. — Когато някой мъж малко под четиридесетте кара четиринайсетгодишната си дъщеря да си събува гащичките, за да види той колко косми са ѝ поникнали отдолу, можеш ли да кажеш, че такъв мъж има някаква страна?“

„Другия месец ще стане на петнайсет“ — рече той, като че това по някакъв начин променяше нещо. Рядък образ беше, не ще и дума.

„Чуваш ли се какво говориш? — питам го. — Чуваш ли се какви ги плещиш?“

Той ме погледа още няколко секунди, после се наведе и вдигна вестника от пода. „Остави ме на мира, Долорес — каза с възможно най-намусения и мъченически тон. — Искам да дочета тази статия.“

Прииска ми се да издърпам проклетия вестник, да го накъсам и да го хвърля в лицето му, но ако го направех, със сигурност щеше да последва кървава свада, а аз не исках децата — и особено Силина — да станат свидетели на подобно нещо. Тъй че само протегнах ръка и бутнах надолу горния ръб — полекичка, с един пръст.

„Най-напред ще ми обещаеш, че ще оставиш Силина на мира — рекох, — за да сложим край на тая жалка говняна история. Обещай ми, че никога повече няма да я докосваш по тоя начин до края на живота си.“

„Долорес, ти не...“ — започна той.

„Обещай ми, Джо, или ще превърна живота ти в ад.“

„Да не мислиш, че ще ме уплашиш с това? — казва. — През последните петнайсет години ти вече превърна живота ми в ад, кучко такава — отвратителното ти лице е нищо в сравнение с гадния ти характер! Ако не ти харесвам такъв, търси вината в себе си!“

„Още нямаш представа какво е ад — рекох му аз, — но ако не обещаеш да я оставиш на мира, ще се погрижа да разбереш.“

„Добре! — кресна. — Добре, обещавам! Ето! Готово! Доволна ли си сега?“

„Да“ — отвърнах, въпреки че не бях доволна. Никога вече нямаше да бъда доволна от него. Дори да извършеше чудесата с хляба и рибата, все едно. Възнамерявах до края на годината или да се махна с

децата от къщата, или да го видя мъртъв. За мен и двата пътя бяха равностойни, но не исках да разбере, че му готвя нещо, преди да е станало твърде късно да промени нещо.

„Хубаво — казва. — Значи, пито-платено, нали, Долорес? — Обаче в очите му имаше някакви особени пламъчета, които никак не ми харесаха. — Мислиш се за много умна, нали?“

„Не знам — казвам. — Едно време се смятах за доста интелигентна, но виж с кого се събрах под един покрив.“

„Хайде, хайде — казва той и продължава да ме гледа с оня странен хитряшки поглед. — Толкова си си навирила носа, че ще вземеш да се спънеш някъде. Но все пак не знаеш всичко.“

„Какво искаш да кажеш?“

„Познай сама — рече той и разтвори вестника с такъв замах, сякаш беше някакъв баровец, който иска да се увери, че фондовата борса не го е изработила много зле тоя ден. — За умница като теб не би трябвало да представлява никаква трудност.“

Това не ми хареса, но се примирих. Отчасти защото не исках да дразня лъва повече, отколкото трябва, но не само заради това. Другото беше, че наистина се смятах за умна, във всеки случай по-умна от него. Мислех си, че ако се опита да направи нещо зад гърба ми, ще разбере пет минути, след като го е започнал. С други думи, ставаше въпрос за гордост, обикновена гордост и нищо повече, затова въобще не ми хрумна, че той вече е започнал.

Когато децата се върнаха от пазар, изпратих момчетата вътре и отидох със Силина зад къщата. Там има огромен трънак от къпинови храсти, които по това време на годината вече са почти голи. Беше излязъл слаб ветрец и клоните им тихо потракваха. Самотен звук. А и зловещичък. Там има един голям бял камък, който стърчи от земята, тъй че седнахме на него. Над Ист Хед бе изгрял полумесец и когато тя ме хвана за ръцете, пръстите ѝ бяха толкова студени, колкото изглеждаше луната.

„Не смея да вляза, мамо — рече тя с разтреперан глас. — Да отида у Таня, а? Моля те, кажи, че може.“

„Няма от какво да се боиш, миличка — казвам. — Всичко вече е наред.“

„Не ти вярвам“ — промълви тя, макар лицето ѝ да казваше, че иска да повярва — лицето ѝ казваше, че повече от всичко на света тя

иска да ми повярва.

„Вярно е — рекох. — Той обеща да те остави на мира. Не винаги спазва обещанията си, но това ще спази, защото знае, че го наблюдавам, а вече не може да разчита на мълчанието ти. Освен това е уплашен до смърт.“

„Уплашен до см... защо?“

„Защото му казах, че ако продължи да върши тези ужасни неща с теб, ще го изпратя в затвора.“

Тя ахна и ръцете ѝ отново стиснаха моите. „Мамо, няма го каза?“

„Да, казах го. Добре е да го знаеш, Силина. Но не бих се тревожила много — през следващите четири години Джо сигурно няма да припари на по-малко от три метра от теб... а дотогава ти вече ще си постъпила в колеж. Ако има на света нещо, за което да мисли, то е собствената му кожица.“

Тогава тя пусна ръцете ми — бавно, но с увереност. Видях как надеждата изплува върху лицето ѝ, а с нея и още нещо. Сякаш че младостта ѝ отново се завръщаше при нея и чак тогава, седнала на лунната светлина до къпиновите храсти заедно с нея, аз осъзнах колко стара бе започнала да изглежда през тази есен.

„И няма ли да ме бие, или нещо такова?“ — попита тя.

„Няма — рекох. — Всичко свърши.“

Тогава повярва напълно, сведе глава на рамото ми и заплака. Бяха сълзи на облекчение, обикновено облекчение. Това, че бе принудена да плаче по този начин, още повече засили омразата ми към Джо.

Струва ми се, че през следващите няколко нощи едно момиче в къщата ми спа по-добре, отколкото бе спало през последните три-четири месеца... но аз лежах будна. Слушах как Джо хърка до мен, гледах го с онова вътрешно око и изпитвах желание да се обърна и да прегриза проклетото му гърло. Но вече не бях толкова бясна, както в оня миг, когато едва не му разполсвих черепа с цепеницата. Тогава мисълта за децата и това какво ще се случи с тях, ако ме приберат за убийство, нямаше много власт над вътрешното ми око, но по-късно, след като бях казала на Силина, че е в безопасност и след като бях успяла да се поовладея, вече имаше. Все пак знаех, че не може да стане така, както най-вероятно искаше Силина — нещата да продължат нормално, сякаш нищо не е било. Не можеше да стане дори ако Джо

удържи обещанието си и не я докосне никога... а и независимо какво ѝ бях казала, не бях съвсем сигурна, че той ще удържи обещанието си. Рано или късно мъжете като Джо обикновено си внушават, че следващият път ще се измъкнат безнаказано, че ако бъдат малко по-внимателни, могат да получат каквото пожелаят.

Докато лежах така в тъмното, най-сетне възвърнала спокойствието си, разрешението на въпроса ми изглеждаше съвсем лесно: трябваше да взема децата и да напусна острова, и то час по-скоро. Тогава бях спокойна, но знаех, че това няма да продължи дълго — вътрешното око нямаше да ми го позволи. При следващия ми изблик то щеше да вижда още по-ясно, Джо щеше да изглежда още по-отвратителен и сигурно никаква мисъл нямаше да ме възпре. Това беше някакъв нов вид гняв, поне за мен, и аз имах достатъчно разум, за да предвидя щетите, които той можеше да нанесе, ако го оставех без контрол. Трябваше да се махнем от Литъл Тол, преди този гняв да е избил на повърхността. И когато направих първата стъпка в това отношение, открих какво е означавал оня хитряшки пламък в очите му. Божичко!

Изчаках малко нещата да се поуталожат, след което една петъчна сутрин взех ферибота в единайсет часа и поех към сушата. Децата бяха на училище, а Джо бе в морето с Майк Старгил и брат му Гордън на лов за раци — нямаше да се върне преди залез слънце.

Бях взела спестовните книжки на децата. Откакто се бяха родили, заделяхме пари за обучението им в колеж... аз заделях, де — Джо не даваше и пет пари за това дали ще учат в колеж, или не. Щом станеше въпрос за това — разбира се, винаги аз го повдигах, — той най-често седеше в тъпия си люлеещ се стол, а лицето му се криеше зад елсуъртския „Америкън“. Тогава обаче го вдигаше, само за да каже: „Защо, по дяволите, толкова държиш да изпратиш децата в колежи, Долорес? Аз самият не съм учил в колеж, пък се справям чудесно.“

Е, за някои неща просто не може да се спори, нали така? Ако Джо смяташе, че да четеш вестник, да си човъркаш в носа и да мажеш изчопленото по облегалката на стола, означава, че се справяш чудесно, нямаше никакво място за приказки — работата бе напълно безнадеждна. Но това нямаше значение. Докато можех да го карам да дава своя дял, когато попаднеш на нещо добро, както оня път, когато

участва в групата по строежа на окръжната магистрала, не давах и пет пари дали смята, че всички колежи в страната се управляват от комунягите. През зимата, когато работи на окръжната магистрала, го накарах да внесе петстотин долара в книжките на децата и той ви като настъпено кутре. Каза, че съм била взела целия му личен дял. Но аз не бях вчерашна, Анди. Ако тая зима кучият му син не бе спечелил две хиляди, може би дори две и петстотин, готова съм да целуна свински задник.

„Защо винаги ми пилиш на главата, Долорес?“ — питаше той.

„Ако беше мъж на място и правеше каквото трябва за децата си, нямаше да ми се налага да ти пиля“ — казвах аз и започвахме да предъвкваме едно и също, отново и отново, бла-бла-бла. Понякога страшно ми писваше, Анди, но почти винаги измъквах от него онова, което смятах, че е нужно за децата. Не можеше да ми писне чак толкова, защото нямаше кой друг да се погрижи бъдещето им със сигурност да бъде на мястото си, когато стигнат до него.

От днешна гледна точка в трите сметки нямаше кой знае колко пари — около две хиляди в сметката на Силина, около осемстотин на Джо Младши и четири-петстотин на Малкия Пит — но аз говоря за шейсет и втора година, а по онова време тия пари не бяха никак малко. Повече от достатъчно, за да се махнем с тях — в това нямаше съмнение. Смятах да изтегля сметката на Малкия Пит в брой, а другите да взема в чекове. Бях решила да се махнем завинаги и да отидем чак в Портланд, където да намеря място за живеене и някаква прилична работа. Никой от нас не бе свикнал с градския живот, но човек може да свикне с почти всичко, ако му се наложи. Пък и по онова време Портланд беше просто голям град — не какъвто е сега.

Щом се установяхме, можех да започна да връщам парите, които трябваше да изтегля, и смятах, че ще успея. Дори да не успееш, децата ми бяха умни и знаех, че за такива има стипендии. Ако пропуснеха този шанс, не бях толкова горда, и можех да попълня няколко молби за заеми. Главното беше да ги махна оттам — в тоя момент това ми изглеждаше много по-важно от колежите. Първо първото, както пишеше на лепенката върху стария трактор на Джо.

Вече кажи-речи цял час ви меля само за Силина, а не само тя страдаше от него. Беше поела най-тежката част, но и за Джо Младши оставаше доста. През шейсет и втора той беше на дванайсет — доста

крехка възраст за едно момче, но като го погледнеше човек, не би казал така. Той почти не се усмихваше, камо ли да се засмее, и нищо чудно: щом влезеше в стаята, баща му се нахвърляше върху него като невестулка на пиле — казваше му да си прибере ризата в панталоните, да си среши косата, да не се изгърбва, да порасне и да престане да се държи като лигльо, вечно забол нос в книгите, да бъде мъж. Когато Джо Младши не влезе в представителния отбор на младежката лига предишното лято, по думите на баща му бихте заключили, че е бил изхвърлен от олимпийския отбор по лека атлетика за вземане на допинг. Прибавете към това и всичко, което е видял да прави Джо с кака му, и се получава истинска каша. Понякога го улавях да гледа втренчено баща си и виждах истинска омраза върху лицето на това момче — искрена и неприкрита омраза. И през тези една-две седмици преди да отида оттатък със спестовните книжки в джоба си, аз осъзнах, че по отношение на баща си Джо Младши има свое собствено вътрешно око.

От другата страна бе Малкия Пит. Когато стана четиригодишен, той вече неотстъпно следваше Джо, вдигнал високо колана на панталоните си, както баща му носеше своите, и час по час подръпваше носа и ушите си, точно както Джо. Разбира се, Малкия Пит нямаше там косми, които да подръпва, тъй че само се преструваше. След първия си учебен ден той се прибра у дома подсмърчащ, с окаляни на задника панталони и драскотина на бузата. Седнах до него на стълбите пред верандата, прегърнах го през рамо и го попитах какво се е случило. Той отвърна, че „онова проклето чифутче Дики О’Хара“ го е бутнало. Казах му, че не бива да употребява думата „проклет“, защото е ругатня, после го запитах дали знае какво е това „чифутче“. Честно казано, любопитно ми беше какво би могъл да изтърси.

„Разбира се, че зная — казва. — Чифутче е такова тъпо говедо като Дики О’Хара.“ Казах му, че не е това, че греша, а той ме попита какво е тогава. Отвърнах му, че няма значение, защото не е хубаво и не искам повече да употребява тая дума. Той просто ме зяпна втренчено, издал напред долната си устна. Досуц приличаше на дъртия. Силина се страхуваше от баща си, Джо Младши го мразеше, но в известен смисъл Малкия Пит ме тревожеше най-много, защото искаше когато порасне, да стане точно като него.

И така, аз взех спестовните им книжки от долното чекмедженце на малката си кутия за бижута (държах ги там, защото единствено за това място имах ключ — носех го на верижка около врата си) и влязох в банката „Коустъл Нортърн“ в Джонспърт към дванайсет и половина на обяд. Когато дойде моят ред на опашката, бутнах книжките към касиерката, казах, че ще закрия и трите сметки и обясних как искам парите.

„Ще стане за миг, госпожо Сейнт Джордж“ — казва момичето и отива отзад да намери сметките. Това става далеч преди времето на компютрите, разбира се, когато имаше много повече разтакаване.

Тя намери сметките — видях я как извади и трите, — после ги отвори и ги погледна. Между веждите ѝ се появи бръчка и я видях да казва нещо на една от другите жени. После и двете се загледаха в листата, а аз стоях от другата страна на гишето, наблюдавах ги и си повтарях, че няма абсолютно никаква причина да нервнича, но въпреки това нервите ми бяха опънати до скъсване.

После вместо да се върне при мен, касиерката се качи в една от онези кабинки, дето ги наричат офиси. Тя беше цялата остъклена и видях как момичето говори с някакво плешиво човече в сив костюм и черна вратовръзка. Когато се върна на гишето, вече не носеше сметките. Беше ги оставила върху бюрото на плешивия.

„Мисля, че ще е по-добре да обсъдите спестовните сметки на децата си с господин Пийз, госпожо Сейнт Джордж“ — казва тя и бутва книжките отново към мен. Докосна ги само с опакото на ръката си, сякаш бяха пълни с бацили и ако ги пипаше твърде много или твърде дълго, можеше да се зарази.

„Защо? — попитах аз. — Какво не е наред?“ — Вече се бях отказала да си повтарям, че няма причини да нервнича. Сърцето ми биеше с удвоено темпо в гърдите, а устата ми бе съвсем пресъхнала.

„Не мога да кажа със сигурност, но съм убедена, че ако има някакво недоразумение, господин Пийз ще го изясни веднага“ — казва тя, но без да ме погледне в очите, и аз разбрах, че въобще не мисли така.

Добрах се до тоя офис така, сякаш на всеки крак имах по една торба цимент. Вече бях разбрала какво най-вероятно се е случило, но нямах представа как би могло да се случи. Божичко, та нали книжките бяха у мен? Джо не можеше да ги е взел от кутията и после пак да ги е

върнал, защото ключалката щеше да е разбита, а тя не беше. Дори да ги бе измъкнал някак (което е направо смешно — тоя човек не можеше да поднесе лъжица боб до устата си, без да изсипе половината на коленете си), в книжката щеше да е отбелязано, че са изтеглени суми, или пък щеше да има един от ония червени печати, които използват в банката: СМЕТКАТА Е ЗАКРИТА... а нямаше нищо такова.

Въпреки това знаех какво ще ми каже господин Пийз — че мъжът ми е скроил някакъв мръсен номер — и щом влязох в кабинета му, той ми каза точно това. Каза ми, че сметките на Джо Младши и Малкия Пит са били закрити преди два месеца, а тази на Силина — преди по-малко от две седмици. Джо го бе направил точно по това време, защото знаеше, че никога не внасям пари в книжките им след Деня на труда, додето не се уверя, че в супника на най-горния кухненски рафт съм скътала достатъчно, за да посрещна разходите около Коледа.

Пийз ми показва няколко от ония зелени листове, които използват счетоводителите, и аз видях, че Джо е отмъкнал последната тлъстичка сума — петстотин долара от сметката на Силина — на следващия ден, след като му бях заявила, че знам какви ги е вършил с нея, а той бе седял в люлеещия се стол и ми бе казал, че не знам всичко. Наистина си беше така.

Прегледах цифрите пет-шест пъти и когато вдигнах очи, господин Пийз седеше срещу мен, разтриваше ръцете си и изглеждаше доста притеснен. Видях капчици пот върху голото му теме. Той не погледа от мен знаеше какво се е случило.

„Както виждате, госпожо Сейнт Джордж, съпругът ви е закрил тези сметки и...“

„Как е възможно? — попитах го и хвърлих трите книжки върху бюрото му. Те шляпнаха силно и той като че примигна и се дръпна назад. — Как е възможно, след като тия пусти книжки са у мен?“

„Ами — казва той и примигва, като гущер на слънце, — Виждате ли, госпожо Сейнт Джордж, това са — впрочем бяха, — от онези сметки, които наричаме «попечителски». Това означава, че детето, на чието име е сметката, може да тегли пари от нея с подписа на единия от родителите. Това означава също, че вие двамата като родители можете да теглите от всяка сметка, когато пожелаете. Както щяхте да направите днес, ако парите, хм, все още бяха налице.“

„Но в книжките не са отбелязани никакви изтеглени суми! — казах аз, но сигурно съм го изкрещяла, защото разни хора в банката се заизвърщаха към нас. Виждах ги през стъклените стени. Не че ми пукаше, де. — Как ще изтегли парите без тия пусти книжки?“

Той разтриваше ръцете си все по-бързо и по-бързо. Чуваше се някакъв звук като от шкурка и сигурно, ако имаше съчки между дланите си, можеше да подпали обелките от дъвки в пепелника. „Госпожо Сейнт Джордж, моля ви, не бихте ли понижили тона си...“

„Аз ще се погрижа за тона си — крясвам още по-силно. — А ти, мой човек, се погрижи за това как тая тъпанарска банка си върши работата! Като гледам, имаш доста грижи в това отношение!“

Той извади от бюрото си лист хартия и го погледна. „В тази декларация съпругът ви е заявил, че книжките са изгубени — каза най-накрая. — Пожела да бъдат издадени нови. Доста често се...“

„Доста често, дрън-дрън! — креснах аз. — Защо не ми се обадохте? Защо никой от банката не ми се обади? Тия сметки се попечителстват от двамата — така ми казаха, още когато открихме книжките на Силина и Джо Младши през петдесет и първа, и още беше така през петдесет и четвърта, когато открихме книжка и на Питър. Да не искате да ми кажете, че правилата са се променили?“

„Госпожо Сейнт Джордж“ — започна той, но все едно се опита да свирне с пълна уста — аз не го оставих да ме прекъсне.

„Разказал ви е някаква измислица и вие сте му повярвали — поръчали сте нови книжки и сте му ги дали. Божичко мили! Кой въобще мислите, че е внасял тия пари в банката, а? Ако мислите, че е бил Джо Сейнт Джордж, значи сте много по-тъп, отколкото изглеждате!“

Всички в банката вече бяха престанали дори да се преструват, че си вършат работата. Просто стояха по местата си и гледаха в нас. Ако се съди по лицата им, повечето изглежда го намираха за интересно представление, но се чудя дали щяха така да се забавляват, ако парите за колежите на техните деца бяха отишли по дяволите. Господин Пийз се бе зачервил като домати. Дори плешивото му теме беше яркочервено.

„Моля ви, госпожо Сейнт Джордж — казва. Вече изглеждаше така, сякаш всеки миг ще заплаче. — Уверявам ви, че това, което сме направили, не само е напълно законно, но представлява стандартна банкова практика.“

Тогава аз понижих тона си. Усетих как целият ми гняв се изпарява. Джо ме беше изиграл, няма какво, хубаво ме беше изиграл и нямаше нужда да ми се случва втори път, за да кажа „срам за мене“.

„Може да е законно, може и да не е — казвам. — Трябва да ви завлека в съда, за да разбере каква е истината, нали, а нямам нито време, нито пари, за да го направя. Освен това не съм потресена толкова от въпроса какво е законно и какво не... потресена съм от това как нито за миг не ви е хрумнало, че някой друг също може да се вълнува от това какво ще стане с тия пари. Вашата «стандартна банкова практика» не ви ли позволява да завъртите един телефон, дявол да го вземе? Та номерът е ето тук, стои на всеки лист и не е променен.“

„Госпожо Сейнт Джордж, съжалявам, но...“

„А ако беше станало обратното? — казвам. — Ако аз бях започнала да тегля това, което е спестявано в продължение на единайсет или дванайсет години... нямаше ли да се обадите на Джо? Ако днес парите все още бяха тук, за да ги изтегля, както смятах да направя, нямаше ли веднага след като изляза да се обадите на Джо, за да го уведомите какво е направила съпругата му — просто от любезност, подчертавам!“

Точно това очаквах, Анди, затова бях избрала ден, в който той бе излязъл със Старгилови. Смятах да се върна на острова, да събера децата и да изчезна, далеч преди той да се появи по пътеката с кашонче бира в едната ръка и канчето за обяда му в другата.

Пийз ме погледна и отвори уста. После отново я затвори и не каза нищо. Не беше нужно да казва. Отговорът бе изписан върху лицето му. Разбира се, че той — или който и да било от банката — щеше да се обади на Джо и да продължи да го търси, додето го намери. Защо ли? Защото Джо бе мъжът в семейството, затова. А никой не си бе направил труда да уведоми мен, защото бях просто неговата жена. Какво ли можех аз да знам за парите, като се изключи това как да ги печеля, лазейки на колене и жулейки подове, цокли и тоалетни чинии? Щом мъжът в семейството е решил да изтегли парите за колеж на всичките си деца, сигурно е имал страшно сериозна причина, а дори да не е имал, все едно, защото той е мъжът в семейството, той отговаря. Неговата съпруга е просто женичката и нейната отговорност са

единствено цоклите, тоалетните чинии и неделните печени пилета за вечеря.

„Ако има някакъв проблем, госпожо Сейнт Джордж — казва Пийз, — много съжалявам, но...“

„Ако още веднъж ми кажеш колко съжаляваш, така ще те изритам по задника, че ще ходиш като гърбав — казвам му аз, но всъщност нямаше опасност да му направя нищо. Точно в тоя момент не усещах в себе си достатъчно сила да ритна дори бирена кутия на тротоара. — Кажи ми само едно нещо и ще ти се махна от главата: похарчени ли са парите?“

„Как бих могъл да зная?“ — отвърща ми той с онова свое превзето и шашнато гласче. Все едно му бях казала, че ще си покажа моето, ако той си покаже неговото.

„Джо цял живот има взимане-даване само с тая банка — казвам. — Би могъл да отиде до «Мъкайъс» или «Колумбия Фолс» и там да тикне парите, но не го е направил — прекалено е тъп, мързелив и инертен. Не, той или ги е натъпкал в няколко буркана и ги е заровил нейде, или ги е внесъл пак тука. Точно това искам да знам — Дали мъжът ми не е открил някаква нова сметка тук през последните няколко месеца.“ Но всъщност по-скоро имах усещането, че трябва да знам, Анди. Когато разбрах как ме е изиграл, усетих, че ми се гади и това беше лошо, но да не зная дали не ги е прахосал някак... това ме убиваше.

„Дали не е... но това е поверителна информация!“ — казва той и все едно вече му бях казала, че ще пипна неговото, ако той пипне моето.

„Аха — викам. — Така и предполагагах. Искам от вас да нарушите правилата. Като ви гледам, не сте от хората, които го правят често. Виждам, че не е в характера ви. Но това бяха парите на децата ми, господин Пийз, а той е излъгал, за да ги вземе. Знаете, че е така. Доказателството е пред вас, върху бюрото ви. Тая лъжа нямаше да мине, ако банката — вашата банка — бе проявила обичайната коректност да проведе един телефонен разговор.“

Той си прочисти гърлото и започна: „Не сме длъжни...“

„Зная, че не сте — казвам. Щеше ми се да го хвана за яката и да го разтърся, но виждах, че няма да е от полза — не и с такъв човек. Освен това майка ми винаги казваше, че с мед можеш да уловиш

повече мухи, отколкото с оцет, а аз съм стигнала до извода, че е била права. — Зная това, но си помислете колко скръб и болка бихте ми спестили с едно такова обаждане. И ако искате да компенсирате малко от тази болка — зная, че не сте длъжен, но ако желаете, — моля ви, кажете ми дали той е открил сметка в банката ви, или ще трябва да започна да ровя земята около къщата. Моля ви — на никого няма да кажа. Кълна се в Бога, че няма.“

Той седеше, гледаше ме и барабанеше с пръсти върху зелените счетоводни листа. Ноктите му бяха съвсем чисти и сякаш бе ходил на маникюрст, но не вярвам — все пак говорим за Джонсиърт през шейсет и втора година. Сигурно жена му ги беше оформила. Тези изрядни нокти тупкаха приглушено по листата, а аз си мислех: „Нищо няма да направи за мен, не и такъв човек. Какво го е грижа него за хората от острова и за техните проблеми? Гърбът му е осигурен, а това е всичко, което го интересува.“

Тъй че когато проговори, почувствувах срам от това, което си бях помислила за мъжете като цяло и в частност за него.

„Не мога да проверя подобно нещо, докато вие седите тук, госпожо Сейнт Джордж — казва. — Защо не отидете до «Чати Бой» да си поръчате една поничка с чаша хубаво горещо кафе? Като че ли имате нужда от нещо такова. Аз ще Дойда след петнайсет минути. Не, нека да е половин час.“

„Благодаря ви — рекох. — Наистина много ви благодаря.“

Той въздъхна и взе да подрежда листата. „Сигурно съм си изгубил ума“ — рече, а после се засмя малко нервно.

„Не сте — казвам му аз. — Просто помагате на една жена, която няма към кого друго да се обърне.“

„Дамите в беда винаги са били моя слабост — отвърна той. — Дайте ми половин час. Може би дори малко повече.“

„Но нали ще дойдете?“

„Да — каза той. — Ще дойда.“

И наистина дойде, но след четиридесет и пет минути, а не след половин час, затова когато най-сетне пристигна в „Бой“, вече почти бях решила, че ме е отписал. А когато се появи, помислих, че ми носи лоши новини. Стори ми се, че го прочетох върху лицето му. Той спря на прага за няколко секунди и се огледа хубаво, за да се увери, че в ресторанта няма никой, който би могъл да му докара неприятности,

ако ни види заедно след олелията, която бях вдигнала в банката. После дойде до сепарето в ъгъла, където седях, вмъкна се на отсрещното място и рече: „Още са в банката. Поне повечето. Почти три хиляди долара.“

„Слава Богу!“ — рекох аз.

„Е — казва, — това е хубавата новина. Лошата е, че новата сметка е само на негово име.“

„Много ясно — рекох. — Не ми е давал да подписвам никаква карта за откриване на нова спестовна книжка. Това би ми подсказало каква игричка върти, нали така?“

„Повечето жени не биха се запитали — отвърна ми той. Прочисти гърлото си, подръпна вратовръзката си, после бързо се извърна, за да види кой е влязъл при звука от камбанката на вратата. — Повечето жени подписват всичко, което съпрузите им сложат пред тях.“

„Е, аз не съм от повечето жени“ — казвам.

„Забелязах — отвърна ми той някак сухо. — Както и да е, направих каквото пожелаете и наистина трябва да се връщам в банката. Съжалявам, че нямам време да изпия едно кафе с вас.“

„Знаете ли — казвам, — малко се съмнявам, че съжалявате.“

„Всъщност и аз“ — рече той. Обаче на тръгване ми стисна ръката съвсем по мъжки, което приех като комплимент. Останах на мястото си, докато той се отдалечи, а когато момичето дойде да ме попита дали искам още едно кафе, отвърнах, че не искам, защото имам киселини от първото. Наистина имах киселини, не е лъжа, само че не бяха от кафето.

Човек винаги може да намери нещо, за което да е благодарен, независимо колко са се забатачили нещата, и докато се прибирах с ферибота, аз бях благодарна, че поне не съм събрала багажа — така сега нямаше да ми се налага отново да разопаковам всичко. Радвах се също, че не бях казала на Силина. Имах такова намерение, но накрая се уплаших, че тайната може да се окаже непосилна за нея и да я сподели с някоя приятелка, а оттам нещо да стигне и до ушите на Джо. Допусках дори, че може да се заинати и да не иска да тръгне. Не вярвах да стане така, като имах предвид как се стряскаше всеки път, щом Джо се приближеше до нея, но когато си имаш работа с момиче на тая възраст, всичко е възможно, абсолютно всичко.

Тъй че имах няколко успокоения, но никакви идеи. Не можех да изтегля парите от общата ни спестовна книжка с Джо: в нея имаше около четиридесет и шест долара, а чековете ни бяха още по-голяма смешка — ако не бяхме превишили кредита, пак добре. Обаче не можех просто да грабна децата и да избягам — не, благодаря. Ако сторех това, Джо щеше да похарчи парите ей така, от злоба. Знаех го толкова добре, колкото знаех името си. Според господин Пийз той вече бе успял да прахоса триста долара... а от трите хиляди, които оставаха, поне две и петстотин бях внесла самата аз — бях ги спечелила като жулех подове, миех прозорци и цяло лято простирах чаршафите на оная проклета кучка Вера Донован — „шест щипки, не само четири“. През лятото не беше толкова зле, колкото се оказа после, през зимата, но не беше и като песен, никак даже.

Все пак щях да се махна с децата, твърдо го бях решила, но за нищо на света нямаше да тръгна без пукната пара. Смятах да върна спестяванията на децата си. Докато пътувах обратно към острова, застанала на предната палуба на „Принцесата“, а океанският бриз ме биеше в лицето и развяваше назад косата на слепоочията ми, аз знаех, че ще си взема обратно тия пари от него. Само не знаех как ще стане това.

Животът продължаваше. Ако човек погледнеше нещата само отгоре, сякаш нищо не се бе променило. На острова всичко винаги изглежда почти едно и също... ако го гледате само отгоре, искам да кажа. Но в живота има много повече, отколкото може да се види отгоре, и поне за мен през тая есен нещата отдолу изглеждаха съвсем различни. Беше се променил начинът, по който ги виждах, и сигурно това беше най-важното. Сега не говоря само за онова трето око — додето Малкия Пит свали хартиената вещица от прозореца и сложи на нейно място картини на пуйки и богомолци, двете ми добри очи върху лицето вече виждаха всичко, от което се нуждаех.

Например лакомия мръснишки поглед на Джо към Силина, когато тя се появяваше само но халат, или пък начина, по който гледаше дупето ѝ, когато тя се навеждаше да вземе някой парцал изпод мивката. Как тя го заобикаляше отдалече, когато прекосяваше дневната на път към стаята си; как се опитваше ръката ѝ никога да не докосва неговата, когато му подаваше чиния на масата. Сърцето ми се свиваше от срам и жалост, но освен това ме обземаше такъв гняв, че през

повечето време усещах гадене в стомаха. За Бога, та той й беше баща, във вените й течеше неговата кръв, бе наследила черната му ирландска коса и възлестите кутрета, а в същото време очите му щяха да изскочат от орбитите, когато презрамката на сutiена й случайно се смъкнеше от рамото.

Виждах как и Джо Младши го заобикаля, как не отговаря на въпросите му, когато може да се измъкне безнаказано, а когато не може, отговаря със сумтене. Помня деня, в който момчето ми донесе доклада си за Теодор Рузвелт, след като го беше взел от учителката. Имаше шест плюс и на първата страница учителката бе написала, че за първи път през двайсетгодишния си стаж оценява исторически доклад с шест плюс, а също и че според нея той е достатъчно добър, за да бъде публикуван в някой вестник. Попитах Джо Младши дали не иска да го изпрати в елсуъртския „Америкън“, или може би в бархарбърския „Таймс“. Той само поклати глава и се засмя. Не ми хареса много тоя смях — беше остър и циничен, като този на баща му. „И да ми мели на главата шест месеца след това? — възкликна. — Не, благодаря. Не си ли чувала, че татко го нарича Франклин Д. Гъзвелт?“

И сега го виждам, Анди — само на дванайсет години, но вече почти метър и осемдесет висок, застанал на задната веранда, пъхнал дълбоко ръце в джобовете си и вперил очи в мен, докато аз държа доклада му с шестицата плюс отгоре. Спомням си усмивчицата в ъгълчетата на устата му. Нямаше нищо ведро в нея, нищо весело, нищо радостно. Това бе усмивката на баща му, макар че никога не бих казала това на момчето.

„От всички президенти татко най-много мрази Рузвелт — каза той. — Затова избрах него за доклада си. А сега ми го дай, моля те. Ще го изгоря в печката.“

„Не, няма да го изгориш, мойто момче — казвам. — А ако искаш да видиш как собствената ти майка ще те катурне през парапета, та чак в градината, опитай се да го вземеш от ръцете ми.“

Той сви рамене. Това също направи като Джо, но усмивката му се разтегли и стана по-мила от която и да било усмивка, появявала се някога върху лицето набаща му. „Добре — рече. — Само не му давай да го види, чу ли?“

Казах, че няма, и той хукна да играе баскет с приятеля си Ранди Жигор. Гледах го как се отдалечава, държах доклада му и си мислех за

току-що случилото се между нас. Най-вече си мислех за това как е получил единствената шестица плюс, писана от учителката му през двайсетгодишния ѝ стаж, и как го е постигнал, избирайки за доклада си президента, когото баща му най-много мрази.

А от другата страна беше Малкия Пит, който се перчеше важно, въртеше дупе, издаваше долната си устна напред, наричаше хората „мръсни чифути“ и в три от всеки пет дни оставаше след училище заради кашите, които забъркваше. Веднъж се наложи да отида да го взема, защото се беше сбил и така бе ударил едно момченце, че от ухото му бе потекла кръв. А ето какво каза същата вечер баща му по тоя повод: „Сигурно следващия път, когато те види да приближаваш, вече ще знае, че не бива да се изпречва на пътя ти, нали, Пити?“ Видях как очите на малкия светнаха при тия Думи, видях и колко нежно го отнесе Джо в леглото му след около час. Тази есен като че виждах всичко освен онова, което най-много желяех — как да се махна от него.

И накрая знаеш ли кой ми каза как? Вера. Точно така — самата Вера Донован. Тя бе единственият човек, поне досега, който знаеше какво съм направила. И тя бе тази, която ми даде идеята.

През петдесетте години Донованови — е, поне Вера и децата — бяха най-заклетите летовници: пристигаха точно преди Деня на загиналите, цяло лято не напускаха острова и точно за Деня на труда се връщаха в Балтимор. Не знам дали човек можеше да сверява часовника си по тях, но определено знам, че можеше да си сверява календара. В срядата, след като си заминеха, събирах група помощници и лъсвах цялата къща: махах чаршафите, покривах мебелите, прибирах играчките на децата и подреждах картинните им мозайки долу в мазето. Ако питате мен, до шейсета година, когато господинът умря, долу трябва да е имало вече над триста от тия мозайки, натрупани между парчета картон и плесенявали стени. Можех да направя такова пълно почистване, защото знаех, че съществуват всички шансове до Деня на загиналите през следващата година в къщата да не стъпи никой.

Разбира се, имаше и изключения — в годината, когато се роди Малкия Пит, дойдоха за Деня на благодарността (наредиха къщата да се затопли, като че беше зима, и на нас това ни се видя смешно, но, разбира се, повечето летовници по начало са си смешни), а няколко години по-късно се появиха за Коледа. Помня как на другия ден децата

на Донованови взеха Силина и Джо Младши да се пързаят и как след три часа Силина се върна от Сънрайз Хил с червени като ябълки бузи и блеснали като бисери очи. По това време трябва да е била на осем-девет години, не повече, но въпреки това можех със сигурност да кажа, че си е загубила ума по Доналд Донован.

Тъй че те веднъж прекараха на острова празниците на благодарността и една Коледа, но това бе всичко. Бяха летовници... поне Майкъл Донован и децата. Вера идваше отдалеч, но в крайна сметка се оказа такава островитянка, каквато съм и аз. Може би по-истинска.

Въпреки че през шейсета година мъжът ѝ бе загинал при автомобилна злополука, през шейсет и първа нещата започнаха както винаги — тя и децата се появиха в Деня на загиналите и Вера започна с нейното плетене, подреждане на мозайки, събиране на миди, пушене на цигари и организиране на специалния коктейл в стил „Вера Донован“, който започваше в пет и завършваше към девет и половина. Но не беше същото, дори аз го забелязвах, макар да бях само прислужница. Децата бяха тихи и затворени, сигурно още тъгуваха по баща си, а малко след Четвърти юли, по време на един обяд в „Харбърсайд“, между тримата избухнала някаква кавга. Джими Диуит, който по това време работеше там като сервитьор, казваше, че според него ставало дума за колата.

Каквото и да беше, децата си тръгнаха на другия ден. Унгарчугата ги прекара с голямата им моторница до брега, а там сигурно ги е поел някой друг прислужник на семейството. Оттогава не съм виждала никого от двамата. Вера остана. Виждаше се, че не е щастлива, но остана. През това лято бе истински ужас да си около до нея. До Деня на труда бе успяла да уволни пет-шест момичета, а когато я видях да отпътува на борда на „Принцесата“, си помислих: Сто на сто другото лято няма да я видим, а може би и никога повече. Ще се разбере с децата си — няма начин, сега те са всичко, което ѝ остава — и ако Литъл Тол им е писнал, ще отстъпи и ще иде с тях някъде другаде. В крайна сметка вече идва тяхното време и тя ще трябва да го признае.

Кое то само идва да покаже колко малко все още познавах Вера Донован. Що се отнася до тая сладурана, ако не искаше, тя можеше да не признае и нещо, което ще ѝ извади очите. В Деня на загиналите

през шейсет и втора се появи на ферибота сам сама и остана чак до Деня на труда. Дойде сама, не намираше добра дума нито за мен, нито за когото и да било, пиеше повече от всякога и през повечето дни приличаше на самата смърт, но дойде и стоя тук. Редеше мозайките си, разхождаше се по брега — вече самичка — и събираше миди, както обикновено. Веднъж ми каза, че сигурно Доналд и Хелга ще прекарат август в Пайнуд (както наричаха къщата — ти сигурно знаеш това, Анди, но Нанси едва ли), ала те въобще не се появиха.

Точно през шейсет и втора тя започна да идва редовно и след Деня на труда. Обади се в средата на октомври и ми каза да отворя къщата, което и направих. Стоя три дни — унгарчугата дойде с нея, спеше в апартамента над гаража, — после отново си замина. Преди това ми се обади по телефона и заръча да повикам Дъги Тапърт да провери камината, както и да не слагам калъфки на мебелите. „Сега, когато работите на мъжа ми се уредиха, ще ме виждаш много по-често — рече. — Може би по-често, отколкото би искала, Долорес. Надявам се, че и децата ще виждаш.“ Но в гласа ѝ чух нещо, което ми подсказа, че още тогава тя е знаела каква илюзия е това.

После дойде към края на ноември, около седмица след Деня на благодарността, обади ми се веднага и поиска да почистя и да оправя леглата. Децата не бяха с нея, разбира се — беше по учебно време, — но тя каза, че в последния момент може да решат да прекарат уикенда с нея вместо в пансионите си. Сигурно не вярваше на думите си, но Вера си беше борбена по характер — смяташе, че винаги за всичко трябва да си готов.

Имах възможност да отида веднага, защото по това време на острова не се намира много работа за такива като мен. Добрах се дотам пеша в един студен дъжд, сгушила глава между раменете си. Умът ми витаеше някъде, както нравеше постоянно, откак бях открила какво е станало с парите на децата. От посещението ми в банката бе минал един месец и това ме разяждаше отвътре, както солната киселина разяжда ръката или дрехата ти, ако се полееш.

Не можех да се храня като хората, спях само по два-три часа, преди някой кошмар да ме събуди, едва се сещах да си сменям бельото. Мислите ми постоянно се въртяха около това, което Джо беше правил със Силина, около парите, които бе отмъкнал от банката, както и около това как да си ги върна обратно. Разбрах, че за да намеря отговор,

трябва за известно време да престана да мисля по въпроса — ако имаше отговор, може би сам щеше да изскочи, — но не можех да си наложя. Дори когато умът ми успяваше за миг да се откъсне от тия мисли, и най-нищожното нещо го катурваше обратно в познатата стара дупка. Въртях се в омагьосан кръг, който ме побъркваше, и май това е истинската причина, поради която в крайна сметка разказах на Вера за случилото се.

Не че съм имала намерение да и разказвам — откакто се бе появила през май след смъртта на мъжа си, тя беше като раздразнена лъвица с трън в лапата и нямах никакъв интерес да се жалвам пред жена, която се държи така сякаш целият свят се е издрискал върху нея. Но когато пристигнах този ден, настроението ѝ най-сетне се бе подобрило.

Заварих я в кухнята — беше изрязала някаква статия от бостънския „Глоуб“ и я забождаше на дъската за обяви, която висеше до вратата на килера. Щом ме видя, каза: „Гледай тук, Долорес — ако имаме късмет и времето ни помогне, другото лято ще видим нещо доста забележително.“

След всички тия години още си спомням заглавието на статията дума по дума, защото щом го прочетох, нещо в мен сякаш се преобърна. ПЪЛНО СЛЪНЧЕВО ЗАТЪМНЕНИЕ ЩЕ СКРИЕ СЕВЕРНА НОВА АНГЛИЯ СЛЕДВАЩОТО ЛЯТО — така пишеше. Имаше малка карта, която показваше каква част от Мейн ще попадне в зоната на затъмнението. На мястото на Литъл Тол Вера бе поставила червена точка.

„Следващото ще бъде в края на другия век — казва. — Правнуците ни могат да го видят, Долорес, но ние отдавна ще сме си отишли... тъй че по-добре да се насладим на това!“

„Сигурно през тоя ден ще вали като из ведро“ — отвърнах аз, без дори да се замислям, и като се има предвид колко намусена бе постоянно, откак мъжът ѝ умря, помислих ей, че ще ме среже. Вместо това тя само се засмя и тръгна нагоре, като си тананикаше нещо. Помня как си помислих, че времето в главата ѝ наистина се е променило. Не само че си тананикаше, ами нямаше и следа от предишната раздразнителност.

След около два часа се качих в стаята ѝ, за да сменя чаршафите на леглото, в което след години толкова дълго лежа безпомощна.

Седеше на стола си до прозореца, плетеше нещо шарено и продължаваше да си тананика. Камината гореше, но още не се бе стоплило — тия големи къщи страшно бавно се затоплят, дори прозорците да са уплътнени, — тъй че се бе загърнала с розовия си шал. Вятърът от запад се бе усилил и дъждът шибаше прозорците до нея така, сякаш някой ги замеряше с шепи пясък. Когато погледнах навън, видях светлина откъм гаража, която означаваше, че унгарчугата е в апартаментчето си и се спотайва на топло като бълха в одеяло.

Подпъхвах ъглите на подплатения чаршаф (при Вера Донован няма да намериш обикновени чаршафи, бъди сигурен, много лесно би било), тоя път без въобще да мисля за Джо или децата, а долната ми устна изведнъж взе да трепери. Престани — казах си. После и горната се разтрепера. Тогава очите ми се наляха със сълзи, а краката ми отмаляха и аз приседнах на леглото и заплаках.

Не. Не.

Ако ще казвам истината, по-добре да не крия нищо. Всъщност не просто заплаках, а закрих лице с престилката си и започнах да вия. Бях изтощена, объркана и почти обезумяла. Седмици наред не бях спала като хората и въобще не виждах как ще я карам занапред. А в главата ми се въртеше само една мисъл: Май не беше права, Долорес. Май все пак мислеше за Джо и за децата. И, разбира се, че беше така. Бях стигнала дотам да не мога да мисля за нищо друго и точно затова ревах.

Не знам колко време съм вила така, но знам, че когато най-сетне престанах, цялото ми лице беше в сополи, носът ми бе пълен и дишах така тежко, сякаш идвах от състезание. Освен това се боях да смъкна престилката, защото мислех, че щом го направя, Вера ще каже: Добро представление, Долорес. В петък можеш да си получиш последната заплата. Кенопенски — а, ето името на унгарчугата, Анди, сетих се най-сетне, — Кенопенски ще ти я даде. Това щеше да е точно в неин стил. Само дето всичко беше в неин стил. Човек не можеше да предвиди Вера дори тогава, преди мозъкът ѝ да се превърне в каша.

Когато накрая свалих престилката от лицето си, тя седеше там, до прозореца, с плетката в скута си, и ме гледаше така, сякаш бях някакъв нов вид насекомо. Спомням си криволиचेщите сенки, които дъждовните поточета по стъклата хвърляха върху бузите и челото ѝ.

„Долорес — рече, — моля те, не ми казвай, че си била толкова немарлива, та да позволиш онова подло същество, с което живееш, отново да те подреди.“

За момент въобще не загрих за какво говори — когато каза „да те подреди“, умът ми веднага литна към оная вечер, когато Джо ме удари с цепеницата, а аз него — с каничката, после ми просветна и се разкисках. След няколко секунди се смеех точно толкова силно, колкото бях плакала преди това, и не можех да сдържа смеха си също толкова, колкото и сълзите. Знаех, че е главно от ужас — мисълта отново да забременея от Джо беше кажи-речи най-противното нещо, за което можех да се сетя, а фактът, че вече не правехме това, от което се получават бебетата, не променяше нищо, — но какво като знаех? Пак не можех да се спра.

Вера продължи да ме гледа още няколко секунди, после вдигна плетката от скута си и най-спокойно се зае с нея. Дори отново си затананика. Сякаш за нея бе нещо напълно естествено икономката ѝ да седи на неоправеното ѝ легло и да вие като куче срещу луната. Ако беше така, Донованови трябва да са имали доста странни прислужници в Балтимор.

След малко смехът ми отново премина в плач, както понякога дъждът преминава в сняг, когато по време на зимните вихрушки вятърът се обърне някак. После най-накрая всичко стихна и аз просто останах да седя на леглото, като се чувствувах изтощена и засрамена от себе си... но и някак пречистена.

„Съжалявам, госпожо Донован — казвам. — Наистина съжалявам.“

„Вера“ — отвърща тя.

„Моля?“

„Вера — повтори. — Държа всички жени, които изпадат в истерия на леглото ми, от този момент нататък да се обръщат към мен с кръщелното ми име.“

„Не зная какво ми стана“ — казах аз.

„А — отвърща тя веднага, — мисля, че знаеш. Почисти се, Долорес — изглеждаш така, сякаш си пхнала лицето си в купа със спаначено пюре. Можеш да използваш банята ми.“

Отидох да си измия лицето и останах там доста време. Истината е, че малко се боях да изляза. След като ми каза да я наричам Вера, а не

госпожа Донован, вече не мислех, че ще ме уволни — човек не се държи така с някой, когото смята да изхвърли след пет минути, — но не знаех какво смята да направи вместо това. Тя умееше да бъде жестока — ако не сте разбрали поне това от всичко, което ви разказах за нея, значи само си хабя времето. Умееше да жили хората, когато и както пожелаеше, и когато го правеше, обикновено го правеше страшно.

„Да не си се удавила, Долорес?“ — викна тя и разбрах, че не мога повече да се бавя. Спрях чешмата, изтрих лицето си и се върнах в стаята. Веднага започнах отново да се извинявам, но тя махна с ръка. Продължаваше да ме гледа така сякаш бях буболечка, каквато не е виждала досега.

„Знаеш ли, че ми изкара ангелите, жено — казва. — През всички тези години не бях сигурна дали изобщо можеш да плачеш. Мислех си, че може би си от камък.“

Изломотих нещо в смисъл, че напоследък не си почивам достатъчно.

„Виждам — казва. — Под очите ти има ей такива сенки, а ръцете ти са започнали много кокетно да треперят.“

„Моля?“

„Няма значение — казва. — Каж ми какво е станало. Единствената причина, която можах да измисля за такъв неочакван изблик, беше, че си глътнала топката, и да си призная, все още не се сещам за нищо друго. Тъй че трябва да ме просветлиш, Долорес.“

„Не мога“ — рекох и проклета да съм, ако не усетих как всичко отново се готви да ме цапардоса, както правеше манивелата на стария татков Форд, когато не я хванеше както трябва; ако не внимавах, след малко пак щях да седя на леглото й с престилка на лицето.

„Можеш и ще го направиш — рече Вера. — Не може цял ден да виеш до небесата. Ще ме заболи главата и ще трябва да взимам аспирин, а той дразни лигавицата на стомаха.“

Седнах на ръба на леглото и я погледнах. Отворих уста, без да имам никаква представа какво ще излезе от нея. И ето какво излезе: „Мъжът ми се опитва да легне със собствената си дъщеря, а когато отидох да изтегля спестените за колеж пари, за да я отведа заедно с момчетата далеч от него, разбрах, че той е измъкнал всичко, до последния петак. Не, не съм от камък. Въобще не съм от камък.“

Отново се разплаках и плаках доста дълго, но не така силно, както преди, и без да изпитвам нужда да си крия лицето зад престилката. Когато го обърнах само на подсмърчане, тя поиска да ѝ разкажа цялата история от самото начало и без да пропускам нищо.

И аз ѝ разказах. Не бих повярвала, че мога да разкажа тая история на когото и да било, най-малко на Вера Донован с нейните пари, с нейната къща в Балтимор и с нейния домашен унгарчуга, когото не държеше, само за да ѝ лъска колата, но все пак ѝ разказах и при всяка дума усещах как камъкът върху сърцето ми олеква. Излях си всичко, точно както ми беше казала.

„Така че съм притисната до стената — завърших накрая. — Не мога да измисля какво да направя с тоя негодник. Сигурно ако просто събера децата и ги отведа на сушата, бих могла да се установя някъде — никога не съм се бояла от тежка работа, — но не е в това въпросът.“

„Тогава в какво е?“ — попита ме тя. Покривчицата, която плетеше, беше почти готова — тя имаше най-бързите пръсти, които някога съм виждала.

„Той само дете не е изнасилвил собствената си дъщеря — казвам. — Така я е уплашил, че може никога да не се оправи съвсем, а на всичкото отгоре се е наградил с почти три хиляди долара за ужасното си поведение. Няма да го оставя да се измъкне така — ето къде е проклетият въпрос.“

„Така ли?“ — казва тя с онзи благ гласец, а иглите продължават да цък-цък, цък-цък“, дъждът се стича по стъклата, а сенките се гърчат и криволичат по бузите и челото ѝ като черни вени. Като я гледах така, си спомних една история, която баба ми разказваше за трите сестри сред звездите, които плетат съдбите ни... едната преде, другата държи, а третата къса конеца, когато ѝ се прииска. Струва ми се, че името на тази, последната, беше Атропос. Дори да не е, от това име винаги са ме побивали тръпки.

„Да — отвърнах аз, — но проклета да съм, ако виждам как да му се отплатя така, както заслужава.“

Цък-цък, цък-цък. До нея имаше чаша чай и тя спря, за да сръбне глътка от него. Щеше да дойде време, когато се опитваше да пие чая през дясното си ухо, но в тоя есенен ден на шейсет и втора година умът ѝ все още бе остър като бръснача на баща ми. Когато ме погледна, очите ѝ сякаш пронизаха дупки в мен.

„Кое е най-лошото, Долорес? — каза най-накрая, като остави чашата и отново взе плетката си. — Кое би казала, че е най-лошото? Не за Силина или за момчетата, а за теб.“

Нямах нужда дори за миг да се замислям. „Този негодник ми се присмива — рекох. — Това е най-лошото за мен. Понякога го виждам върху лицето му. Не съм му казвала нищо, но той знае, че съм проверила в банката, много добре знае, и знае какво съм открила.“

„Може би просто си въобразяваш“ — рече тя.

„Все едно е дали си въобразявам, по дяволите — изстрелях веднага аз. — Важното е, че така го чувствавам.“

„Да — казва тя, — важното е как го чувстваваш. Съгласна съм. Продължавай, Долорес.“

Какво искаш да кажеш с това, да продължавам? — щях да кажа аз. — Това е всичко. Но явно не беше, защото изскочи още нещо, просто като дървено човече от кутийка. „Нямаше да ми се присмива — казвам, — ако знаеше как на няколко пъти бях на косъм от това да му спра часовника завинаги.“

Тя просто седеше там и ме гледаше, а ония тъмни и тънки сенки се гонеха по лицето ѝ, а после влизаха в очите, тъй че нищо не можех да прочета в тях. В този момент отново се сетих за жените, които плетат сред звездите. Особено за оная, дето държи ножиците.

„Страх ме е — казвам. — Не от него — от самата мен. Ако не махна скоро децата от него, ще се случи нещо лошо. Знам го. Вътре в мен има нещо и то става все по-страшно.“

„Това нещо око ли е? — попита ме спокойно тя, но какви тръпки ме побиха само! Сякаш беше намерила върху черепа ми прозорец и надничаше през него право в мислите ми. — Нещо като око?“

„Откъде знаете?“ — прошепнах аз и както си седях, кожата по ръцете ми настръхна и цялата се разтреиерах.

„Зная — казва тя и започва да плете нов ред. — Зная всичко за него, Долорес.“

„Хм... ако не внимавам, ще го очистя. Ето от какво се страхувам. Само тогава мога да забравя за тия пари. Мога да забравя и всичко останало.“

„Глупости — казва тя, а иглите продължават да цъкват в скута ѝ: «цък-цък, цък-цък». — Всеки ден умират съпрузи, Долорес. Може би и сега умира някой, докато ние седим тук и си говорим! Умират и

оставят своите пари на съпругите си. — Тя свърши реда и вдигна очи към мен, но аз още не можех да видя какво има в очите ѝ, защото сенките, които хвърляше дъждът, продължаваха да пълзят и да се гърчат като змии по бузите ѝ. — Аз знам по-добре, не е ли така? — казва. — В края на краищата, виж какво стана с моя.“

Не можех да кажа нищо. Езикът ми бе залепнал за небцето като хлебарка върху мед.

„Злополука — рече тя с такъв ясен глас, сякаш беше учителка, — понякога е най-добрият приятел на нещастната жена.“

„Какво искате да кажете?“ — попитах аз. Само прошепнах, но все пак малко се изненадах как и това успя да се изтръгне от мен.

„Ами, каквото искаш — казва. После се ухили — не се усмихна, а се ухили. Да ти кажа право, Анди, тази гримаса ми смрази кръвта. — Просто запомни, че всичко твое е и негово и всичко негово е и твое. Ако претърпи злополука, да кажем, парите, които има в банковите си сметки, ще станат твои. Такъв е законът в тази наша велика държава.“

Очите ѝ се впериха в моите, а сенките за миг изчезнаха и този път можах да ги видя ясно. Това, което видях, ме накара бързо да извърна поглед. Отвън Вера беше хладна досущ като бебе, седнало върху леден блок, но отвътре температурата изглежда бе доста по-висока — там бе толкова горещо, колкото сигурно става в центъра на горски пожар. Във всеки случай твърде горещо, за да могат такива като мен да го гледат дълго.

„Законът е велико нещо, Долорес — казва. — И когато една лоша злополука сполети един лош мъж, това също понякога може да бъде велико нещо.“

„Да не искате да кажете...“ — започнах аз. Този път гласът ми се издигна малко над шепота, но не много.

„Нищо не искам да кажа — прекъсна ме тя. Това ставаше още по времето, когато щом решеше, че е приключила с дадена тема, Вера я захлопваше като книга. Пъхна плетката си в кошничката и стана. — Все пак ще ти кажа нещо: ако продължаваш да седиш на това легло, то никога няма да се оправи само. Слизам долу да сложа чайника. Може би щом свършиш тук, ще дойдеш да опиташ парче от ябълковия пай, който донесох от Джонспърт. Ако имаш късмет, може да прибавя дори лъжица ванилов сладолед.“

„Добре“ — отвърнах аз. Мислите ми бяха в пълен хаос и единственото, което можех да кажа със сигурност, беше, че парче пай от джонспъртската сладкарница ще ми дойде съвсем добре. За първи път от четири седмици и повече бях наистина гладна — поне това постигнах, изплювайки камъчето.

Вера стигна до вратата и се обърна да ме погледне. „Не изпитвам жал към тебе, Долорес — рече. — Не ми каза, че си била бременна, когато си се омъжила за него, а и не беше нужно — дори и такъв математически инвалид като мен може да събира и изважда. В кой месец беше, в третия ли?“

„Във втория — отвърнах. Гласът ми отново бе спаднал до шепот. — Силина се роди малко по-рано.“

Тя кимна. „И какво прави едно обикновено островно момиче, когато разбере, че е сгазило лука? Очевидното, разбира се... Но тези, които се женят бързо, често пъти се разкайват дълго, както изглежда си разбрала. Много жалко, че обожаваната ти майка не те е научила и на това заедно с поговорките, че всеки картоф има сърце и че който няма ум, има крака. Но ще ти кажа едно нещо, Долорес: като ревеш до небесата, с лице, завряно в престилката, няма да спасиш моминството на дъщеря си, ако този миризлив стар пръч е решил да ѝ го отнеме, нито ще спасиш парите на децата си, ако е решил да ги похарчи. Понякога обаче мъжете, особено тези, дете пият, наистина преживяват злополуки. Падат по стълби и се давят във вани, а понякога спирачките им отказват и те се блъскат с BMW-тата си в някой дъб, докато бързат към къщи от апартаментите на любовниците си в Арлингтън Хайтс.“

После тя излезе и затвори вратата след себе си. Заех се с леглото и докато го оправях, не ми излизаха от ума думите ѝ... че когато една лоша злополука сполети един лош мъж, това също може да бъде велико нещо. Тогава започнах да виждам онова, което през цялото време бе стояло пред очите ми — което бих видяла по-рано, ако умът ми не се беше мятал в сляпа паника като врабче в таванска стая.

Докато си изядем пая и докато я придружа до горе за следобедната ѝ дрямка, решението почти се бе оформило в главата ми. Исках да се отърва от Джо, исках да върна парите на децата си и най-вече исках да го накарам да плати за всичко, на което ни беше подложил... особено за това, на което бе подложил Силина. Ако на тоя мръсник му се случеше злополука — нужната злополука — всичко

това щеше да стане. Парите, до които не можех да се добера, докато той беше жив, щяха да станат мои, ако умреше. Може да се бе изхитрил да ги вземе, но не се бе изхитрил да направи завещание, с което да ме елиминира. Тук нещата не опираха до ума — начинът, по който бе измъкнал парите, ми показваше, че е много по-коварен, отколкото го бях мислила. Тук ставаше дума просто за начин на мислене. Сигурна бях, че дълбоко в себе си Джо Сейнт Джордж не смяташе, че изобщо някога ще умре.

И като негова жена аз веднага щях да получа всичко обратно.

Когато дойде време да си тръгна от Пайнуд този следобед, дъждът беше спрял и на връщане вървах съвсем бавно. Преди да стигна и средата на пътя, бях започнала да мисля за стария кладенец зад бараката за дърва.

Когато се върнах, къщата бе празна — момчетата играеха някъде, а Силина бе оставила бележка, че е у госпожа Девъро, за да ѝ помогне с прането... нали знаете — по това време тя переше всички чаршафи на хотел „Харбърсайд“. Нямах никаква представа къде е Джо, нито пък ме интересуваше. Важното беше, че камионът му го нямаше, и както заглушителят му едва-едва се държеше, щеше още отдалече да ме предупреди, че се връща.

Постоях малко, загледана в бележката на Силина. Странно е, като се замислиш за подробностите, които карат човек най-накрая да вземе решение — които го запращат от „възможно“, през „вероятно“, до „сигурно“. Дори сега не зная дали този следобед, когато се върнах у дома от Вера Донован, наистина възнамерявах да убия Джо. Да, наистина, смятах да проверя кладенеца, но това можеше да е само игра, както децата се правят на такива или онакива. Ако Силина не беше оставила тая бележка, може би никога нямаше да го направя... и независимо какво ще излезе от цялата работа, Анди, тя никога не бива да го научи.

На бележката пишеше нещо такова: „Мамо, аз съм със Синди Бабкок у госпожа Девъро, за да ѝ помогна с прането от хотела — през уикенда са имали много повече гости, отколкото са очаквали, а знаеш колко се е влошил артритът ѝ. Когато се обади, клетата женица звучеше като обезумяла. Ще се върна да помогна за вечерята. Обич и целувки, Сил.“

Знаех, че Силина ще се върне с не повече от шест-седем долара, но ще им се радва като дете. С готовност щеше да иде отново, ако госпожа Девъро или Синди я помолеха, а предложеха ли й временна работа като камериерка в хотела следващото лято, сигурно щеше да се опита да ме придума да я пусна. Защото парите са си пари, по това време на острова най-обичайното занимание беше търговията със стоки от и към брега, а парите представляваха трудно постижима необходимост. Госпожа Девъро наистина щеше да се обади отново и ако Силина я помолеше, с радост щеше да й напише препоръка за хотела, защото момичето ми беше добра работничка и не се страхуваше да превие гръб или да си изцапа ръцете.

С други думи, тя беше точно като мен на нейните години, но вижте какво излезе от мен — просто още една вещица-чистачка, която постоянно накуцва, а в аптеката си държи шишенце с болкоуспокояващи лекарства за гърба си. Силина не виждаше нищо лошо в това, но тя току-що бе навършила петнайсет, а на петнайсет години едно момиче не знае какво изобщо вижда, дори то да му вади очите. Прочетох няколко пъти бележката ѝ и си помислих: По дяволите, тя няма да свърши като мен — остаряла и почти съвсем изхабена още на трийсет и пет. Няма да стане такава, дори ако трябва да умра, за да го предотвратя. Но знаеш ли какво, Анди? Не смятах, че трябва да се стига чак дотам. Смятах, че смъртта на Джо ще бъде достатъчна, за да се уредят работите у нас.

Оставих бележката ѝ обратно на масата, закопчах отново мушамата и нахлузих гумените си ботуши, след което отидох зад къщата и заставах до белия камък, върху който бяхме седели със Силина оная вечер, когато ѝ казах, че вече не бива да се страхува от Джо, защото той е обещал да я остави на мира. Дъждът бе спрял, но дълбоко в къпинака зад къщата все още се чуваше шум от вода, а капките, които висяха от голите клони, приличаха на Вера-Донованините диамантени обици, само дето не бяха толкова големи.

Къпинакът вече бе обхванал повече от два декара и когато накрая реших да се прибирам, бях страшно радостна, че съм си облякла мушамата и високите ботуши. Водата беше най-малкото зло — бодлите бяха направо ужасни. В края на четиридесетте години това място бе покрито с цветя и полска трева, а кладенецът се намираще отстрани, откъм бараката, но пет-шест години, след като с Джо се

преместихме да живеем на това място, което чичо му Фреди му остави след смъртта си, кладенецът пресъхна. Джо повика Питър Дойон да ни изкопае нов откъм западната страна на къщата и оттогава не сме имали никакви проблеми с водата.

Щом престанахме да използваме стария кладенец, двата декара зад бараката обраснаха с бодливи къпинаци, високи до гърдите, тъй че, докато обикалях напред-назад да търся дъсчения капак на стария кладенец, тръните им деряха и опъваха мушамата ми. След като си одрах ръцете три-четири пъти, смъкнах до долу ръкавите на мушамата.

Накрая открих проклетия кладенец, като едва не паднах в него. Стъпих върху нещо, което бе едновременно неустойчиво и някак гъбесто, под крака ми се чу пукане и успях да отстъпя назад, точно преди дъската да поддаде. Ако късметът ми беше изневерил, щях да падна напред и по всяка вероятност капакът щеше да се продъни. Хайде хоп Вълчо в кладенеца.

Коленичих долу, като държах едната си ръка пред лицето, тъй че къпиновите тръни да не ми издерат бузите или да ми извадят някое око, после внимателно огледах мястото.

Капакът беше около метър и двайсет широк и близо метър и половина дълъг, а дъските бяха целите плесенясали, изкорубени и прогнили. Натиснах една с ръка и все едно натиснах суха съчка. Дъската, върху която бях стъпила, се бе огънала силно надолу и от нея стърчаха прясно откършени трески. Щях да пропадна като едното нищо, а по това време тежах само петдесетина килограма. Джо беше поне с двайсет и пет отгоре.

В джоба си имах кърпичка. Завързах я на върха на храста, който беше откъм страната на бараката, така че да намеря капака веднага, дори ако бързам. После се върнах в къщата. Същата нощ спях като агънце и не сънувах кошмари. Това се случваше за първи път, откакто Силина ми беше казала какво се е опитвал да прави с нея тоя хубостник баща й.

Беше към края на ноември и нямах намерение да предприемам нещо в скоро време. Едва ли би трябвало да ви казвам защо, но все пак ще ви кажа: ако с него се случеше нещо твърде скоро след нашия разговор на ферибота, Силина можеше да се усъмни в мен. Не исках това да се случи, защото една частица от нея все още го обичаше и сигурно винаги щеше да го обича, а и защото се боях от това как тя ще

се почувствува, ако само заподозре какво се е случило. Естествено, боях се какво ще изпита към мен — това май се подразбира, — но още повече се боях какво ще изпита към себе си. Ала нещата се развиха така... е, както и да е. Ще стигна и до там, предполагам.

Така че оставих времето да си тече, макар че, когато си наумя нещо, винаги ми е страшно трудно да чакам. Въпреки това дните продължаваха да преминават в седмици, както обикновено. От време на време питах Силина за него. „Добре ли се държи татко ти?“ — така я питах, но и двете разбяхме какво всъщност имам предвид. Тя винаги казваше, че се държи добре, и слава Богу, защото ако Джо започнеше отново, трябваше да се отърва от него веднага, независимо от рисковете. И от последствията.

Но Коледа отмина, започна шейсет и трета година и аз имах други неща, за които да се тревожа. Едно от тях бяха парите — всяка сутрин се събуждах с мисълта, че точно този ден той може да започне да ги харчи. А и как да не се тревожа? За нула време бе прахосал триста долара, а аз нямаше как да му попреча да прахоса и останалите, докато чаках времето да си каже думата, както обичат да се изразяват на неговите сбирки в клуба на анонимните алкохолици. Не мога да ви кажа колко пъти съм ровила за тая проклета книжка, която трябва да са му дали, когато е открил собствена сметка с ония пари, но така и не успях да я открия. Тъй че всичко, което можех да направя, беше да го наблюдавам дали няма да се върне с някоя нова дърворезачка, или с нов часовник на китката, както и да се надявам, че не е похарчил част от тях или пък всичките за някой залог в покера, който ходеше да играе, така поне казваше, всеки уикенд в Елсуърт и Бангор. Никога през живота си не съм се чувствувала толкова безпомощна.

Другият въпрос беше кога и как ще го направя... ако въобще ми стигнеше кураж да го направя, разбира се. Идеята да използвам стария кладенец като капан беше добра сама по себе си, но проблемът бе, че това не решаваше нещата. Ако умреше кротко и безропотно, както става по филмите, всичко щеше да е наред. Но дори преди трийсет години вече бях видяла достатъчно от живота, за да знам, че нещата почти никога не стават като по филмите. Представете си например, че паднеше долу и започнеше да крещи. По това време островът не беше толкова населен, колкото е сега, но въпреки това в този участък на Ист лейн имахме три съседски семейства — Карънови,

Лангилови и Джоландърови. Те можеха и да не чуят крясъците откъм къпинака зад къщата ни, но можеха и да ги чуят... особено ако имаше силен вятър в тяхната посока. А и това не бе всичко. Ист лейн свързва Хед със селото и понякога доста се оживяваше. Постоянно покрай нас минаваха камиони и коли, наистина по онова време не чак толкова много, но достатъчно, за да разтревожат жена, в чийто ум се въртят мисли като моите.

Почти бях решила, че в крайна сметка не мога да използвам кладенеца, за да му светя маслото, просто защото е твърде рисковано, и тогава разрешението дойде само. Отново ми го подсказа Вера Донован, макар че тоя път тя самата едва ли е разбрала.

Идеята за затъмнението я бе запленила, нали разбирате. Тази година почти цялото време прекара на острова и когато зимата взе да си стяга багажа, всяка седмица на кухненската дъска за обяви увисваше нова изрезка за затъмнението. Когато пролетта започна с обичайните си силни ветрове и студени дъждове, тя почти не си тръгваше оттук, а изрезките започнаха да се появяват почти през ден. Имаше статии от местните вестници, от други издания като „Глоуб“ и „Ню Йорк Таймс“, както и от списания от рода на „Сайънтифик Америкън“.

Вера се вълнуваше, защото бе убедена, че затъмнението най-накрая ще примами Доналд и Хелга обратно в Пайнуд — непрекъснато ми повтаряше това, — но и само по себе си затъмнението я очароваше. В средата на май, когато времето най-сетне взе да се затопля, тя вече съвсем се бе установила на острова — дори не споменаваше за Балтимор. Говореше единствено за това пусто затъмнение. В килера до коридора имаше три камери — при това не от най-евтините, — две от които вече бяха монтирани на стойки. Имаше осем-девет чифта специални очила, някакви специално изработени отворени кутии, които наричаше „наблюдатели“, перископи със специално оцветени огледала в тях и не знам си колко още неща.

После, към края на май, веднъж на влизане в кухнята, видях, че статията върху дъската е от нашето местно вестниче „Уйкли Тайд“. Заглавието гласеше: „ХАРБЪРСАЙД“ ЩЕ БЪДЕ В ЦЕНТЪРА НА ЗАТЪМНЕНИЕТО ЗА ВСИЧКИ ЖИТЕЛИ И ГОСТИ НА ГРАДА. На снимката се виждаха Джими Ганън и Харли Фокс — ковяха някакви дъски върху покрива на хотела, който и тогава беше широк и равен

като сега. И знаете ли какво? Отново усетих как нещо в мен се преобръща, точно както го усетих, когато за първи път видях статия за затъмнението върху същата тази дъска.

В статията се казваше, че в деня на затъмнението собствениците на „Харбърсайд“ възнамеряват да превърнат покрива в нещо като открита обсерватория... само дето на мен това ми звучеше като „Преоблякъл се Илия...“, нали се сецате? Пишеше, че покривът „се обновява специално за случая“ (самата идея, че Джими Ганьон и Харли Фокс могат да обновят нещо, звучи доста смешно, като си помислиш) и че очакват да продадат триста и петдесет специални „билети за затъмнение“. Летовниците се ползуваха с предимство, а след тях се нареждаха постоянните жители на града. Цената всъщност бе доста разумна — два долара за билет, — но, разбира се, те възнамеряваха да сервират храна и да предложат напитки, а точно за тия неща хотелите винаги най-много скубят хората. Особено за пиенето.

Още четях статията, когато влезе Вера. Не я бях чула, тъй че, когато проговори, подскочих две педи над земята.

„Е, Долорес — казва тя, — кое избра? Покривът на «Харбърсайд» или «Островната принцеса»?“

„Защо «Островната принцеса»?“ — попитах я аз.

„Наела съм я за деня на затъмнението“ — казва. „Сериозно!?“ — възкликнах, но още не беше излязло от устата ми, когато разбрах, че точно така е направила — Вера не си губеше времето за празни приказки, нито пък за празни хвалби. И все пак мисълта, че е наела такъв голям ферибот като „Принцесата“ направо ми взе ума.

„Да — рече тя. — Струваше ми цяло състояние, Долорес, особено за другия ферибот, който ще пътува между двата бряга вместо «Принцесата», но наистина го направих. И ако дойдеш на моята екскурзия, ще пътуваш безплатно, а всички питиета ще бъдат за сметка на заведението. — След това, надничайки някак изпод клепачите си към мен, добави: — Това последното сигурно ще се хареса на мъжа ти, не мислиш ли?“

„Боже мой — рекох, — защо си наела тоя пусти ферибот, Вера? — Малкото й име все още ми звучеше странно всеки път, когато излизаше от устата ми, но вече отдавна бе станало ясно, че не се е шегувала — тя нямаше да ми позволи да се върна към «госпожо

Донован», дори да го желяех, а аз понякога наистина го желяех. — Тоест зная, че се вълнуваш от това затъмнение и въобще, но можеше да наемеш почти толкова голям екскурзионен кораб от Вайнълхейвън, при това сигурно за половината от тази цена.“

Тя присви леко рамене и тръсна дългата си коса назад — това беше Нахаканата Вера Донован в най-чистия ѝ вид. „Наех «Принцесата», защото обичам тази дундеста стара мръсница — каза. — Литъл Тол е най-любимото ми място в целия свят, Долорес — знаеш ли това?“

Истината е, че го знаех, затова кимнах.

„Разбира се, че го знаеш. И именно «Принцесата» почти винаги ме е довеждала тук — смешната, тлъста, тромава стара «Принцеса». Казаха ми, че може да поеме четиристотин души, които да се чувствуват удобно и сигурно, което е петдесет повече, отколкото побира покривът на хотела, и съм готова да взема всеки, който иска да дойде с мен и децата. — После се ухили и този път в изражението ѝ нямаше нищо лошо — ухили се като момиче, което е щастливо, просто защото се радва на живота. — И знаеш ли какво още, Долорес?“ — пита.

„Тц — цъкам с език. — Шашната съм.“

„Няма да е нужно да лижеш ничии подметки, ако... — В същия миг прекъсна и ме изгледа много изненадано. — Долорес? Добре ли си?“

Но аз не можех да кажа нищо. В ума ми се бе появила най-ужасната и най-прекрасната картина. Бях видяла големия равен покрив на „Харбърсайд“, претъпкан с хора, които стоят, отметнали глави назад, бях видяла и „Принцесата“, застинала на сред път между острова и сушата, също претъпкана от хора, които зяпат нагоре, а над всичко това — един голям черен кръг, ограден от огнени пламъци и увиснал в някакво странно небе, обсипано със звезди по никое време. Това беше доста зловеща картина, от която би настръхнала косата и на мъртвец, но не от нея бях онемяла. Онемях от мисълта за останалата част от острова.

„Долорес? — повтори тя и сложи ръка на рамото ми. — Спазъм ли получи? Прималя ли ти? Ела и седни на масата, ще ти наля чаша вода.“

Не бях получила спазъм, но изведнъж наистина малко ми прималя, тъй че отидох, където ми посочи, и седнах на стола... или по-точно коленете ми така омекнаха, че почти паднах върху него. Гледах я как ми носи водата и си спомних нещо, което ми беше казала предишния ноември — че дори такъв математически инвалид като нея можел да събира и изважда. Е, дори такъв като мен самата можеше да събере триста и петдесетте от покрива на хотела с четиристотинте от борда на „Островната принцеса“ и да получи седемстотин и петдесет. Това число не включваше всички хора, които щяха да бъдат на острова в средата на юли, но, Боже мой, останалите щяха да са съвсем малко. Бях сигурна, че те или ще си събират мрежите от морето, или ще наблюдават затъмнението от брега и пристанищата на острова.

Вера ми донесе водата и аз я изпих до капка на един дъх. Седна насреща ми със загрижено изражение. „Добре ли си, Долорес? — попита. — Искаш ли да си полегнеш?“

„Не — рекох. — Просто за няколко секунди се почувствувах особено.“

И така си беше. Ако изведнъж разберете в какъв ден възнамерявате да убиете мъжа си, сигурно и вие ще се почувствувате особено.

Около три часа по-късно, когато свърших с прането, пазаруването, прибирането на покупките и почистването на килимите, сложих в хладилника малката тенджерка с яденето за самотната й вечеря (тя може и да споделяше от време на време леглото си с унгарчугата, но никога не я видях да споделя масата с него) и започнах да събирам нещата си, за да си тръгна. Вера седеше на кухненската маса и решаваше кръстословицата от вестника.

„Помисли си дали да не дойдеш с нас на ферибота на двадесети юли, Долорес — рече. — Сред водата ще бъде далеч по-приятно, отколкото на този горещ покрив, повярвай ми.“

„Благодаря ти, Вера — казах, — но ако ще почивам в този ден, едва ли ще отида някъде — сигурно просто ще си остана у дома.“

„Ще се обидиш ли, ако ти кажа, че това звучи много тъпо?“ — попита тя, като вдигна поглед към мен.

Кога те е било грижа дали ще обидиш мен, или когото и да било, кучко надута? — мина ми през ум, но, разбира се, не го казах. А освен това тя наистина бе изглеждала загрижена, когато си помисли, че може

да припадна, макар че нищо чудно да е било така, просто защото се е бояла да не си разбия носа на пода и да окървавя целия кухненски под, който беше лъскан точно предишния ден.

„Не — казвам. — Аз съм си такава, Вера — тъпа като галош.“

Тогава тя ме изглежда странно. „Така ли? — отвърна. — Понякога си мисля, че е така... а понякога се чудя.“

Сбогувах се и поех към къщи, като по пътя обмислях идеята и търсех недостатъците ѝ. Не открих нищо — само някои вероятности, а вероятностите са част от живота, нали така? Винаги може да те сполети лош късмет, но ако хората твърде много мислят за това, нищо никога не би се извършило. Освен това смятах, че ако нещо се обърка, винаги мога да се откажа. Можех да се откажа дори накрая.

Месец май свърши. Денят на загиналите дойде и си отиде, и започна училищната ваканция. Пригответих се да разубеждавам Силина, ако реши да ме навива да я пусна на работа в „Харбърсайд“, но още преди да сме провели и един спор, се случи нещо съвсем неочаквано. Преподобният отец Хъф, свещеникът на методистката църква по това време, дойде да говори с Джо и мен. Каза, че лагерът на методистката църква в Уинтърп има две свободни места за момичета съветнички с добра подготовка по плуване. Е, Силина и Таня Карън плуваха като рибки, Хъфи го знаеше, и за да не ви отнемам още повече от времето, ще кажа, че през седмицата след последния учебен ден аз и Мелиса Карън изпратихме дъщерите си на ферибота — те махаха от палубата, ние от брега, и всички заедно плачехме като глупачки. Силина беше облечена в чудесно розово костюмче за пътуването и за първи път можах ясно да различа в нея красивата жена, в която щеше да се превърне. Това едва не разби сърцето ми и все още се чувствавам така. Някой от вас да има случайно кърпичка?

Благодаря ти, Нанси. Много благодаря. Та докъде бях стигнала?

А, да.

Проблемът със Силина се разреши; оставаха момчетата. Накарах Джо да се обади на сестра си в Ню Глостър и да я попита дали не биха ги взели за последните две седмици на юли и началото на август, защото техните двама палавници, когато бяха по-малки, прекараха няколко лета по месец и нещо при нас. Мислех, че Джо ще се възпротиви на идеята да изпратим някъде Малкия Пит, но той не го

направи — сигурно просто си е помислил колко тихо ще е като ги няма и тримата и идеята му е харесала.

Алиша Форбърт — такава бе името на сестра му след брака — каза, че те ще се радват да приемат децата. Рекох си, че Джек Форбърт сигурно ще се радва малко по-малко от нея, но Алиша умееше да го строява, тъй че нямаше никакъв проблем — поне в това отношение.

Проблемът бе там, че нито Джо Младши, нито Пит искаха да отидат. Не ги обвинявах — и двете момчета на Форбъртови бяха поголеми и едва ли щяха да си прекарват дните с двама малчовци като нашите. Но това не можеше да ме спре — не можех да си го позволя. Накрая просто се наложих и ги накарах да заминат. Джо Младши се оказа по-костеливият орех. Накрая го отведох настрана и му казах: „Приеми го просто като една почивка от баща си.“ Тези думи го убедиха така, както нищо друго не бе успяло, а като се замисли човек, това звучи доста тъжно, не мислите ли?

Щом уредих лятното заминаване на момчетата, не ми оставаше нищо друго освен да чакам и ми се струва, че накрая вече и те самите го искаха. От Четвърти юли Джо бе започнал да пие твърде много и май дори Малкия Пит не го намираще за особено приятна компания.

За мен пиянствата му не бяха изненада — самата аз му помагах да се напива. Когато за първи път намери нова бутилчица уиски в шкафа под мивката, той доста се учуди — помня, че ме попита дали не съм си паднала на главата, или нещо подобно. След това обаче престана да задава въпроси. А и защо да ги задава? От Четвърти юли до деня на смъртта си през една част от времето Джо беше пиян до козирката, а през останалата — полупиян. За човек в такова състояние е нужно съвсем малко, за да почне да приема добрия си късмет като едно от конституционните си права... особено пък за човек като Джо.

За мен това беше добре дошло, но дните след Четвърти — седмица преди момчетата да заминат и седмица-две след това — все пак не можеха да се нарекат приятни. В седем тръгвах към Верини, а той оставаше да лежи в леглото като буца прокиснало сирене. Хъркаше ужасно, а косата му стърчеше чорлава на всички страни. Към два-три се прибирах и тогава вече лежеше проснат на верандата (беше извадил навън гадния си стар люлеещ се стол) с любимия си „Америкън“ в едната ръка и второто или третото питие за деня в другата. Никога не

си викаше компания за уискито — моят Джо не беше от ония мъже, които бихте нарекли щедросърдечни.

Почти всеки ден този юли на първата страница на „Америкън“ имаше статия за затъмнението, но според мен, въпреки че непрестанно четеше вестници, Джо имаше само смътна представа за необичайното нещо, което щеше да се случи към края на месеца. Той просто пет пари не даваше за подобни неща, разбирате ли? Джо се интересуваше само от комунистите, от радетелите за човешки права (само че той ги наричаше „негърски копои“) и от оня „католически защитник на мръсните чифути“ в Белия дом. Ако знаеше какво ще се случи с Кенеди четири месеца по-късно, сигурно щеше да умре почти щастлив, толкова отвратителен беше.

Все пак аз сядах до него и слушах как бръщолеви за това, с което е намерил да се хване от вестника в този ден. Исках да свикне да бъда около него, след като си дойда от работа, но ако ви кажа, че това беше лесно, ще бъда мръсна лъжкия. Пиенето му нямаше да ми пречи почти никак, ако се държеше по-своято. Знаем, че при някои мъже е така, но Джо не беше от тях. Пиенето събуждаше у него жената, а жената у Джо винаги беше два дена преди най-ужасната си менструация.

С приближаването обаче на големия ден, на тръгване от Вера започнах да чувствавам истинско облекчение, въпреки че у дома ме чакаше само един пиан вонящ съпруг. През целия юни тя се суетеше насам-натам, бърбеше за това и онова, проверяваше отново и отново оборудването си за затъмнението и звънеше по телефона — през последната седмица на юни сигурно по два пъти на ден се обаждаше на компанията, която щеше да снабдява ферибота, а тези обаждания бяха само една от точките в ежедневния й списък.

През юни ми помагаха шест момичета, а след Четвърти юли вече бяха осем — Вера не е имала повече домашни помощници нито преди, нито след смъртта на съпруга си. Къщата бе лъсната от горе до долу — лъсната до блясък, — а всички легла бяха оправени. Господи, дори прибавихме допълнителни легла — в солариума и на верандата на втория етаж. Очакваше в уикенда на затъмнението да приеме за нощуване поне десетина души, а по-вероятно към двайсет. Часовете на деня не й стигаха и хвърчеше насам-натам като Мойсей на велосипед, но беше щастлива.

След това обаче, около деня, в който изпратих момчетата при леля им Алиша и чичо им Джак — трябва да е било около десети юли, повече от седмица преди затъмнението, — доброто ѝ настроение се изпари.

Изпари ли, казах? Глупости. Изгърмя като балон, боцнат с карфица. Един ден буча като реактивен самолет, на другия сви устни, а очите ѝ придобиха оня гаднярски блуждаещ поглед, който виждах често, откакто бе започнала да прекарва повече време на острова сама. Същия ден уволни две момичета: едното, защото сложило възглавничка под краката си, докато мие прозорците в салона, а другото задето се засмяло в кухнята с един от доставчиците. Вторият случай беше особено неприятен, защото момичето се разплака. Каза на Вера, че с младежа се познават от гимназията, но оттогава не са се виждали и просто са си спомнили нещо от едно време. Каза, че съжалява и взе да моли да не я изгонва — майка ѝ щяла да побеснее като хала, щом разбере.

Това ни най-малко не трогна Вера. „Погледни го откъм добрата му страна, скъпа — каза тя с най-гадния си глас. — Майка ти може да се ядоса, но ще имаш толкова много време да говориш за някогашните веселби в Джонспъртската гимназия.“

Момичето — това беше Сандра Мълкейхи — си тръгна по пътеката с наведена глава и така силно ридаеше, сякаш сърцето му щеше да се пръсне. Вера стоеше в коридора леко приведена, за да може да я наблюдава през прозореца до входната врата. Като я видях така, кракът ме засърбя да я ритна в задника... но и малко ми дожаля за нея. Не беше трудно човек да предположи какво е променило настроението ѝ, а не след дълго вече го знаех със сигурност. Децата ѝ в крайна сметка нямаше да дойдат, за да наблюдават затъмнението заедно с нея. Фериботът не бе свършил работа. Може би просто имаха други планове, както обикновено правят децата, без да се замислят за евентуалните чувства на родителите си, но аз разбрах, че какъвто и да беше, техният конфликт явно си оставаше неразрешен.

Когато на шестнайсети и седемнайсети първите ѝ гости взеха да пристигат, тя малко се поободри, но въпреки това се радвах, когато дойдеше време да си тръгвам, а в четвъртък, на осемнайсети, тя уволни още едно момиче — тоя път Карън Джоландър. Огромното ѝ престъпление беше, че изгървала една чиния, която по начало си беше

пукната. Карън не плачеше, докато вървеше по пътеката, но се виждаше, че просто се сдържа, а щом се отдалечи, ще избухне в сълзи.

Хм, тогава направих нещо глупаво — но не забравяйте, че вече и аз самата бях много изнервена). Наложих си да изчакам, докато Карън се скрие от погледа ми, но след това тръгнах да търся Вера. Открих я в градината зад къщата. Беше си нахлупила сламената шапка чак до ушите и така яростно щракаше с градинарската ножица, сякаш беше садист, който кълца човешки глави, а не Вера Донован, която реже рози за салона и трапезарията.

Приближих се решително до нея и казах: „Жестоко беше да изгониш така момичето.“

Тя се изправи и ме погледна възможно най-надменно и презрително. „Така ли смяташ? Толкова се радвам да чуя мнението ти, Долорес. Копнея за него, знаеш ли? Всяка вечер, преди да заспя, лежа в тъмното, припомням си деня и при всяко събитие, което преминава пред очите ми, си задавам все един и същи въпрос: «Какво ли би направила Долорес Сейнт Джордж на мое място?».“

Хм, аз направо побеснях. „Ще ти кажа нещо, което Долорес Клейборн не би направила — рекох, — и това е да си го изкара на някого, когато е сърдита и разочарована от нещо друго. Сигурно не съм чак такава мръсница, щом не го правя.“

Долната ѝ устна увисна, сякаш някой бе развинтил болтовете, които държаха челюстите ѝ затворени. Сигурна съм, че това беше първият път, когато наистина я изненадах, след което се отдалечих бързо, докато не е разбрала колко съм изплашена. Докато стигна до кухнята, краката ми така трепереха, че трябваше да седна. Ти си луда, Долорес — рекох си. — Как може така да я настъпваш по мазола? Надигнах се, за да я видя през прозореца над мивката, но тя стоеше гърбом и с пълна пара работеше с ножицата — розите падаха в кошницата ѝ като мъртви войници с окървавени глави.

Когато се готвех да си тръгнам този следобед, тя се приближи — бях с гръб към нея — и ми каза да почакам за минута, искала да говори с мен. Усетих как сърцето ми пада в петите. Въобще не се усъмних, че е дошъл и моят час — ще ми каже, че вече не се нуждае от услугите ми, ще ме изгледа за последен път с оня поглед на Нахаканата Вера Донован, след което ще си тръгна, тоя път завинаги. Сигурно смятате, че би било облекчение да се отървеш от нея и предполагам, че в

известен смисъл щеше да е точно така, но въпреки това сърцето ме заболя. Бях на трийсет и шест, работех от шестнайсетгодишна и никога не бях уволнявана. Все пак има някои мръсни и тъпи неща, срещу които човек трябва да се опълчва, и точно затова се опитвах да събера цялата си сила, преди да се обърна и да я погледна.

Когато застанах лице в лице с нея, разбрах, че не е дошла да ме уволни. Целият грим, с който излезе сутринта, беше изтрит, а подутите ѝ клепачи ме наведоха на мисълта, че или е спала, или е плакала в стаята си. В ръцете си държеше кафяв пазарски илик, който ми подаде. „Ето“ — рече.

„Какво е това?“ — попитах.

„Два наблюдателя и две рефлекторни кутии — отвърна тя. — Помислих си, че може да ги харесате с Джо. Случайно имам... — Тук спря и се изкашля в шепа, преди отново да ме погледне в очите. За едно нещо ѝ се възхищавах, Анди — независимо какво казваше и колко трудно ѝ беше да го каже, винаги те гледаше в очите. — Случайно имам по две излишни“ — рече.

„Така ли? — казвам. — Съжалявам.“

Тя махна с ръка, сякаш гонеше муха, после ме попита дали не съм си променила решението и няма ли да отида все пак на ферибота с нея и компанията ѝ.

„Не — рекох. — Сигурно ще го гледаме с Джо от верандата. Или ако той реши да изгаднее, ще ида до Ист Хед.“

„Като споменавах за изгадняване — рече тя, продължавайки да ме гледа в очите, — искам да се извиня за тази сутрин... и да те помоля да се обадиш на Мейбъл Джоландър и да ѝ кажеш, че съм променила решението си.“

Много сила ѝ трябваше, за да каже това, Анди — ти не я познаваше така добре, както аз, тъй че просто трябва да ми повярваш. Казвам ти, че ѝ трябваше страшно много сила. Що се отнася до извиненията, Вера Донован беше почти пълна въздържателка.

„Разбира се, че ще се обадя — рекох аз почти нежно. Едва не протегнах ръка да помилвам нейната, но в крайна сметка не го направих. — Само че тя е Карън, не Мейбъл. Мейбъл работи тук преди шест-седем години. Майка ѝ казва, че сега живеела в Ню Хампшър — работела за телефонната компания и се справяла чудесно.“

„Тогава Карън — рече тя. — Повикай я обратно. Просто ѝ кажи, че съм променила решението си, Долорес. Нито дума повече, разбираш ли?“

„Да — рекох. — И благодаря за нещата за затъмнението. Ще ни свършат работа, сигурна съм.“

„Няма защо — каза тя. Отворих вратата да си тръгвам, а тя ме извика: — Долорес?“

Погледнах през рамо, а тя ми кимна леко с някакво странно изражение, сякаш знаеше нещо, които въобще не ѝ влизаха в работата.

„Понякога трябва да станеш мръсница, за да оцелееш — рече. — Понякога това е единственото, за което може да се хване една жена.“ След това затвори вратата под носа ми... но леко. Не я хлопна.

И така — стигаме до деня на затъмнението и ако ще ви разказвам какво се случи — всичко, което се случи, — няма да го правя със сухо гърло. Като гледам часовника си, вече говоря близо два часа без прекъсване, което е достатъчно да изгори маслото на кой да е двигател, а още съм далеч от финала. Тъй че чуй какво ще ти кажа, Анди — или ще се разделиш с два пръста от тоя „Джим Бийм“, дето ти е в шкафа, или приключваме за днес. Какво решаваш?

Ха така, благодаря. Божичко, точно навреме ми идва! Не, прибери я. Едно ще задвижи помпата, но две могат да я задавят.

Е, добре, продължаваме.

Когато на деветнайсети вечерта си легнах, почти ми се гадеше от притеснение, защото по радиото бяха казали, че е много вероятно да вали. Толкова се бях улисала да подготвям това, което щях да правя, както и да тренирам нервите си, за да мога да го направя, че мисълта за дъжд въобще не ми беше хрумвала. Цяла нощ ще се въртя и ще се мятам — помислих си аз, а после си рекох: — Не, Долорес, няма, и ще ти кажа защо: не можеш да направиш нищо, за да промениш времето, а и то няма значение. Знаеш, че ще му видиш сметката, дори цял ден да вали като из ведро. Стигна твърде далеч, за да се връщаш сега. — И наистина знаех това, тъй че си затворих очите и заспах като заклана.

Съботата — двайсети юли хиляда деветстотин шейсет и трета — започна с горещо, знойно и облачно време. По радиото казаха, че все пак най-вероятно няма да има дъжд, най-много привечер да прегърми и превали тук-там, но че цял ден ще бъде облачно, така че шансовете

хората по крайбрежието да видят затъмнението са не повече от петдесет на петдесет.

Въпреки това от плещите ми сякаш падна товар и когато отидох у Верини да помогна за зареждането на големия бюфет, който бе запланивала, умът ми бе спокоен, а тревогите бяха зад гърба ми. Нямаше значение, че е облачно, разбирате ли, дори да преваляваше, пак нямаше да има значение. Щом нямаше да вали порой, хората от хотела щяха да са на покрива, тези на Вера щяха да са на ферибота и всички щяха да се надяват, че ще се появи поне една малка пролука в облаците, която да им позволи да видят това, което повече никога в живота им няма да се повтори... поне не в Мейн. В човешката природа надеждата е голяма сила — никой не го знае по-добре от мен.

Доколкото си спомням, в петък вечер Вера имаше осемнайсет гости, но за късната закуска в събота дойдоха още — събраха се общо около трийсет-четиридесет души. Останалите, които щяха да излязат с нея на ферибота (повечето от тях бяха жители на острова, а не пришълци), започнаха да се събират на долния пристан към един, защото старата „Принцеса“ трябваше да отплува в два. До часа на самото затъмнение — около четири и половина — първите две-три бъчвички бира сигурно щяха да са празни.

Очаквах да намеря Вера изправена на нокти и готова да си разкъса кожата, но понякога си мисля, че тази жена можеше да натрупа състояние от умението си да ме изненадва. Беше облякла някакво черно-бяло бухнато нещо, което приличаше повече на пелерина, отколкото на рокля — май всъщност ги наричат кафтани — и беше събрала косата си отзад в обикновена опашка, която нямаше нищо общо с петдесетдоларовите прически, които обикновено си правеше тогава.

Непрекъснато обикаляше дългата маса, сервирана на задната поляна, близо до розовата градина, разговаряше и се смееше с всичките си гости — повечето бяха от Балтимор, ако се съди по вида и говора им, — но този ден беше различна от дните през седмицата преди затъмнението. Помните ли като ви казах — че сновеше напред назад и бучеше като реактивен самолет? В деня на затъмнението приличаше повече на пеперуда, която прехвърква от цвят на цвят, а смехът ѝ не бе нито толкова остър, нито толкова висок.

Видя ме да се появявам с поднос с бъркани яйца и забърза към мен да ми даде някакви наставления, но не вървеше така, както през изминалите дни — сякаш иска да полети, — а и усмивката не слезе от лицето ѝ. Помислих си, че е щастлива и това е всичко — примирила се е, че децата ѝ няма да дойдат и е решила въпреки това да бъде щастлива. И наистина бе така... освен ако не я познавахте и не знаехте колко рядко се случва Вера Донован да бъде щастлива. Ще ти кажа нещо, Анди — бях с нея още близо трийсет години, но ми се струва, че никога повече не я видях истински щастлива. Успокоена и примирена да, но щастлива? Сияеща и щастлива като пеперуда, прелитаща от цвят на цвят в полето в топъл летен следобед? Не мисля.

„Долорес! — казва. — Долорес Клейборн!“ — Много по-късно ми просветна, че ме бе нарекла с моминското ми име, въпреки че оная сутрин Джо бе още жив и здрав, а и тя никога преди не се бе обръщала към мен така. Когато си го спомних, по цялото ми тяло полазиха тръпки, както става, когато някой изрече на глас най-лошите ти предчувствия.

„Добро утро, Вера — отвърнах аз. — Съжалявам, че е толкова мрачно днес.“

Тя вдигна поглед към небето, което беше забулено от ниски, плътни летни облаци, после се засмя. „До три часа слънцето ще изгрее“ — рече.

„Казваш го така, сякаш си го поръчала“ — отвърнах аз.

Разбира се, само се шегувах, но тя кимна сериозно и каза: „Да, точно така направих. Сега тичай в кухнята, Долорес, и виж защо тъпият доставчик още не е донесъл нова кана с кафе.“

Тръгнах да изпълня поръчката ѝ, но не бях направила и пет крачки към кухненската врата и тя извика след мен, както бе направила преди два дни, когато ми каза, че понякога жената трябва да стане мръсница, за да оцелее. Обърнах се, а в главата ми се завъртя мисълта, че отново ще ми каже същото, но тя не го направи. Стоеше там в красивата си черно-бяла рокля-палатка с ръце на хълбоците, с опашка, полегнала на рамото и с вид на не повече от двайсет и една годишно момиче на утринната светлина.

„Слънце в три часа, Долорес! — каза. — Ще видиш дали не съм права!“

Закуската свърши към единайсет. Аз и момичетата останахме в кухнята до обяд, тъй като доставчикът и неговите хора отидоха долу при „Островната принцеса“, за да подготвят второ действие. Самата Вера тръгна доста късно, към дванайсет и петнайсет, вземайки със себе си последните трима-четирима от гостите си в своя голям стар Форд Ранч, който държеше на острова. До към един и половина се занимавах с миенето на чиниите, после казах на Гейл Лавеск, която в известен смисъл бе моят заместник-командир този ден, че имам леко главоболие и малко ми се гади, тъй че ще си тръгна, защото основната работа е свършена. Преди да изляза, Карън Джоландър ме прегърна и ми благодари. Отново плачеше. Кълна се в небето, през всичките години, докато я познавах, тя все си беше с насълзени очи.

„Не знам кой какво ти е казал, Карън — рекох, — но няма за какво да ми благодариш — не съм сторила абсолютно нищичко.“

„Никой нищо не ми е казал — рече тя, — но зная, че сте вие, госпожо Сейнт Джордж. Никой друг не би се осмелил да спори със стария дракон.“

Аз я целунах по бузата и й казах, че няма за какво да се тревожи, стига да не изпуска повече чинии. След това си тръгнах.

Помня всичко, което се случи, Анди — всичко, — но от момента, в който излязох от портата на Вера и стъпих на Сентръл Драйв, спомените ми са като от неща, които са се случили в най-яркия, най-реалния сън, който съм имала през живота си. Непрекъснато си мислех все едно и също: Отивам у дома да убия съпруга си, отивам у дома да убия съпруга си, сякаш ако проявах достатъчно упорство, можех да го забия в главата си, както човек забива гвоздей в твърдо дърво — тик или махагон например. Но като си мисля сега, струва ми се, че тая мисъл през цялото време си е била в главата ми. Онази част от мен, която не можеше да проумее, бе сърцето.

Когато стигнах в селото, беше само един и петнайсет и до затъмнението оставах повече от три часа, но въпреки това улиците бяха толкова пусти, че в тях имаше нещо зловещо. Напомниха ми за онова градче в южната част на щата, където казват, че не живеел никой. После погледнах към покрива на „Харбърсайд“ и картината там бе още по-зловеща. Горе сигурно вече имаше над сто души, които крачеха насам-натам и час по час поглеждаха към небето като фермери по време на сеитба. Погледнах надолу от хълма към пристанището и

видях там „Принцесата“, чийто мост бе спуснат, а автопалубата бе пълна с хора вместо с коли. Всички се разхождаха с чаши в ръце и си устройваха голям коктейл на открито. Самото пристанище бе претъпкано от хора и сигурно имаше около петстотин лодки — във всеки случай повече, отколкото съм виждала някога тук, събрани накуп, — които бяха вече изкарани в морето и чакаха закотвени на място. И сякаш всички, както тези на покрива на хотела, така и другите на пристанището и „Принцесата“, носеха тъмни очила и държаха в ръце или опушени стъкла, или рефлекторни кутии. Нито преди, нито след това на острова е имало подобен ден, тъй че дори да нямах в главата си такива мисли, пак щях да се почувствувам като в сън.

Затъмнение или не, магазинът за хранителни стоки беше отворен — тоя тип сигурно ще търгува, както обикновено, и в деня на апокалипсиса. Отбих се, купих бутилка „Джони Уокър“ с червен етикет, после си стигнах у дома по Ист лейн. Най-напред дадох бутилката на Джо — без да се обяснявам, просто я пуснах на коленете му. После влязох в къщата и взех плика с наблюдателите и рефлекторните кутии, които Вера ми беше дала. Когато отново излязох на задната веранда, той бе вдигнал бутилката скоч пред очите си, за да види цвета.

„Ще я пиеш ли, или само ще й се любиш?“ — попитах го аз.

Той ме погледна някак с подозрение и попита: „Какво, по дяволите, означава това, Долорес?“

„Подарък по случай затъмнението — рекох. — Ако не го искаш, винаги мога да го излея в мивката.“

Посегнах, сякаш да му я взема, а той бързо я дръпна назад.

„Напоследък много подаръци ми правиш — казва. — Не можем да си позволим такива неща, все едно дали има, или няма затъмнение.“ — Това обаче не му попречи да си извади джобното ножче и да резне капачката. Дори не се поколеба.

„Е, честно да ти кажа, не е само заради затъмнението — рекох. — Чувствувам се толкова добре, толкова успокоена, че пожелах да споделя малко от радостта си. И тъй, като съм забелязала, че това, което прави тебе щастлив, обикновено излиза от бутилка...“

Загледах се в него, докато развинтваше капачката и си наливаше. Ръката му потреперваше, но не го съжалих. Колкото по-съсипан беше, толкова по-добри щяха да са шансовете ми.

„За какво пък можеш ти да си радостна? — попита той. — Да не би някой да е измислил лекарство против грозотия?“

„Доста гадно е да казваш такова нещо на някого, който току-що ти е донесъл бутилка най-качествен скоч — рекох. — Може би наистина трябва да си я взема обратно.“ — Отново посегнах и той отново я дръпна.

„Не си познала“ — рече.

„Тогава се дръж добре — казах аз. — Какво стана с всичката онази благодарност, на която уж се учите в клуба на анонимните алкохолици?“

Той все едно, че не ме чу, само продължи да ме гледа като продавач, който се опитва да разбере дали не са му пробутали фалшива десетачка. „Какво те кара да се чувствуваш толкова добре? — попита отново. — Заради дечурлигата е, нали? Защото ги няма.“

„Тц, те вече ми липсват“ — отвърнах аз и това си беше самата истина.

„А-ха, предполагам — рече той и си изгълта питието. — И какво е тогава?“

„Ще ти кажа по-късно“ — рекох и понечих да стана.

Той ме сграбчи за ръката и каза: „Сега ми кажи, Долорес. Знаеш, че не обичам, когато се правиш на много умна.“

Погледнах го и рекох: „Махни си ръката от мен, иначе тая скъпа бутилка може да се разбие в главата ти. Не желая да си меря силите с теб, Джо, особено днес. Имам малко хубав салам, малко швейцарско сирене и бисквити.“

„Бисквити! — вика той. — Какво ти става, жено?“

„Няма значение — казвам. — Ще направя ордъоври, не по-лоши от тези, които Верините гости ще ядат на ферибота.“

„От такива специалитети ми прилошава — казва той. — Зарежи тия орди-морди и ми направи само един сандвич.“

„Добре — съгласих се. — Ще ти направя.“

Той вече гледаше към морето — сигурно, като споменах ферибота, си бе спомнил за това, — а долната му устна се издаде напред по обичайния грозен начин. Там долу имаше повече лодки от всякога и ми се стори, че небето над тях сякаш малко е просветляло. „Глей ги само! — рече с онзи подигравателен тон, на който малкият му син толкова усилено се опитваше да подражава. — Ще стане нещо,

дето е просто като облак, който закрива слънцето, а те още малко и ще се надрискат в гащите. Дано да завали! Дано така да завали, че да удави тая надута курва, за която работиш, и всички останали заедно с нея!“

„Такъв си е моят Джо — отвръщам аз. — Винаги приветлив, винаги добросърдечен.“

Той се извърна към мен, все още притиснал бутилката скок към гърдите си като мечка, сграбчила нита мед. „Какво, за Бога, те е прихванало, жено?“

„Нищо — казвам. — Отивам вътре да приготвя храната — за тебе сандвич, а за мен ордъовър. После ще поседим, ще пийнем и ще погледаме затъмнението — Вера ни изпрати по един наблюдател и по една рефлекторна кутия, — а когато свърши, ще ти кажа защо съм толкова радостна. Изненада е.“

„Не ми харесват шибаните ти изненади“ — казва.

„Зная — отвръщам му аз. — Но от тая наистина ще паднеш, Джо. Никога няма да отгатнеш каква е.“ След това отидох в кухнята, за да има време да се захване с бутилката, която му бях купила в магазина. Искях да ѝ се наслади — наистина исках. В крайна сметка това щеше да е последното пиене през живота му. Пък и там, където отиваше, нямаше да има нужда от клуба на анонимните алкохолици, който да го държи далеч от къркането.

Това бе най-дългият следобед в живота ми, а и най-странният. Той си седеше на верандата в люлеещия се стол, държеше в едната ръка вестника, а в другата питието си и ми викаше през отворения кухненски прозорец за нещо, което демократите били направили в Огъста. Съвсем беше забравил както опитите си да разбере защо съм толкова радостна, така и затъмнението. Аз стоях в кухнята, приготвих му сандвич, тананиках си нещо и си мислех: Направи го хубав, Долорес — сложи повече от любимия му червен лук и достатъчно горчица, че да стане пикантен. Направи го вкусен, защото това е последното нещо, което ще изяде през живота си.

Оттам, където стоях, можех да погледна навън към бараката и да видя белия камък и края на къпиновите трънаци. Кърпичката, която бях вързала на върха на един от храстите, още си стоеше там — и това също виждах. Тя кимаше леко от повеите на вятъра. При всяко нейно поклащане се сецах за оня гъбест дъсчен капак точно под нея.

Помня как птичките пееха този следобед и как хората в лодките си подвикваха един на друг с изтънели и далечни гласове — приличаха ми на гласове от радиото. Дори помня какво си тананиках: „Чудна Благодат, какви прекрасни звуци“. Продължих да си тананикам и докато приготвих моите бисквити със сирене (не ми беше до тях, но не исках Джо да се чуди защо аз не ям).

Сигурно е било към два и петнайсет, когато излязох пак на верандата с поднос на едната ръка, като сервитьорка, и с Вериния плик в другата. Небето още бе облачно, но се усещаше, че вече е станало доста по-светло.

Оказа се, че съм приготвила доста добро хапване. Джо не беше много по комплиментите, но от начина, по който остави вестника и гледаше сандвича си, докато ядеше, разбрах, че му е харесал. Спомних си нещо, което бях чела някъде, или пък бях видяла в някой филм: „Осъденият здраво си похапна“. Щом веднъж ми влезе в главата, вече не можех да се отърва от тая пуста мисъл.

Но това не ми попречи да се справя с моя обяд — започнах го и не спрях, докато не изчезна и последната бисквита със сирене, а освен това изпих цяла бутилка пепси. Веднъж-дваж се улових да се питам дали всички ексекютори имат толкова добър апетит в дните, когато трябва да вършат работата си. Не е ли смешно какви работи могат да му хрумнат на човек, когато събира кураж да извърши нещо?

Слънцето разкъса облаците точно когато привършвахме. Спомних си какво ми бе казала Вера сутринта, погледнах часовника си и се засмях. Беше точно три. Горедолу по същото време Дейв Пелетиър — тогава той беше пощенският раздавач на острова — отпътува обратно към града, оставяйки зад себе си дълга опашка от прахоляк. Не видях друга кола по Ист лейн чак до късен мрак.

Наведох се да оставя чиниите и празната си бутилка на подноса и преди да успея да стана, Джо направи нещо, което не бе правил от години: сложи едната си ръка на тила ми и ме целуна. И по-добри целувки съм получавала — сега дъхът му миришеше на алкохол, лук и салам, а не се беше и бръснал, но все пак си беше целувка и в нея нямаше нищо мръснишко, подправено или злобно. Беше просто една хубава целувка, а аз не можех да си спомня кога за последен път ме е целувал така. Затворих очи и го оставих да го направи. Помня това —

как си затворих очите и усетих устните му върху своите, а слънцето върху челото си. И двете бяха еднакво топли и добри.

„Не беше лошо, Долорес“ — рече той. От неговата уста това звучеше като висока оценка.

За секунда някак потреперах — няма какво да ви лъжа. В тоя миг не виждах тоя Джо, който опипваше дъщеря си Силина, а виждах челото му в оная класна стая през четиресет и пета година — как го гледах и исках да ме целува точно така, както ме бе целунал сега. Ако ме целуне, ще вдигна ръка и ще докосна челото му... и ще видя дали е толкова гладко, колкото изглежда — така си мислех тогава.

И сега вдигнах ръка и го докоснах, точно както бях мечтала през всичките онези години, когато бях само едно невръстно девойче, ала в мига, в който го сторих, онова вътрешно око се отвори по-широко от всякога. То видя, че той ще продължи, стига да го оставя да продължи — не само ще вземе, каквото пожелае от Силина и не само ще похарчи парите от спестовните сметки на децата си, но ще ги обработва — ще се присмива на Джо Младши за добрите му оценки и любовта му към историята, ще потупва Пит по рамото винаги, когато малкия нарече някого „мръсен чифут“ или каже, че някой от съучениците му е мързелив като негър, и така ще ги обработва, непрекъснато ще ги обработва. Ако го оставех, щеше да продължи по тоя начин, докато те се разхайтят или съсипят, а накрая ще умре и ще ни остави само сметки и една дупка, в която да го заровим.

Е, аз вече му бях приготвила дупка, дълбока десет метра, вместо само два, и облицована с камъни, вместо само с пръст. Бях му я приготвила, не ще и дума, и една целувка за три години, а може би дори за пет, нямаше да промени нищо. Нито пък докосването на челото му, което ми бе създавало много повече проблеми от провисналото му украшение отдолу... но въпреки това го докоснах — прокарах пръст по него и си спомних, как ме бе целунал на верандата на „Сомъсет Ин“, докато оркестърът вътре свиреше „Мунлайт Коктейл“, и как когато го направи, усетих дъха на бащиния му одеколон.

После отново вкамених сърцето си.

„Радвам се — рекох и отново вдигнах подноса. — Защо не видиш какво може да се направи с тия стъкла и рефлекторни кутии, докато аз измия чиниите?“

„Пет пари не давам за това, дето ти е дала твоята богаташка курва — рече той, — и пет пари не давам за тъпото затъмнение. Виждал съм тъмнина. Всяка вечер я виждам.“

„Добре — рекох. — Както искаш.“

Бях вече при вратата, когато каза: „Може после дяволски да се позабавляваме. Какво би казала за това, Ди?“

„Може“ — отвърнах и си помислих, че наистина забавлението ще бъде дяволско, не ще и дума. Преди да се стъмни за втори път през тоя ден, дяволите щяха добре да се позабавляват с Джо Сейнт Джордж.

Докато стоях на мивката и миех няколкото чинии, продължавах да го държа под око. От години не беше правил в леглото нищо друго освен да спи, да хърка и да пърди и според мен той знаеше не по-зле от мен, че причината за това е колкото в грозното ми лице, толкова и в пиенето... и може би повече в пиенето. Уплаших се, че желанието му да се прави по-късно на мъж може да го накара да сложи капачката на бутилката „Джони Уокър“, но късметът не ми изневери. За Джо чуването (извини ме за грубия израз, Нанси) бе просто фантазия, както и целувката му преди това. Бутилката бе нещо много по-реално. Тя стоеше точно пред него и той можеше да я докосне. Бе извадил един от наблюдателите, държеше го високо за дръжката, обръщаше го от двете му страни и с примижали очи гледаше слънцето през него. Напомни ми за нещо, видяно веднъж по телевизията — шимпанзе, което се опитва да настрои радио. После остави стъклото и си наля поредната чаша.

Когато излязох отново на верандата с шивашката си кошничка, видях, че вече е започнал да придобива онзи бухалски, кръвясал поглед, който се появяваше в очите му всеки път, когато от леко подпийнал ставаше напълно отрязан. Този път ме погледна доста остро — очевидно се питаше дали няма да му се развикам.

„Не ми обръщай внимание — казвам аз, сладка като мед, — просто ще седна тук, ще позакърпя нещо и ще изчакам затъмнението. Много е хубаво, че слънцето се показва, нали?“

„Господи, Долорес, да не би да мислиш, че днес ми е рожденият ден?“ — казва той. Гласът му бе започнал да става по-нисък и плътен.

„Ами, може би е нещо такова“ — рекох аз и се зах да кърпя една цепка в джинсите на Малкия Пит.

Следващият час и половина премина по-бавно от който и да е период от време след оня случай, когато бях малко момиче и леля Клорис ми обеща за първи път да ме заведе на кино в Елсуърт. Заших джинсите на Пит, сложих кръпки на два чифта от платнените панталони на Джо Младши (още тогава това момче категорично отказваше да носи джинси — сигурно част от него вече бе решила, че като порасне, ще стане политик), после подгънах две поли на Силина. Накрая сложих нов цип на един от няколкото прилични панталона на Джо. Беше стар, но не съвсем износен. Помня как си помислих, че ще можем да го погребем с него.

И когато вече си мислех, че никога няма да започне това затъмнение, забелязах, че светлината върху ръцете ми изглежда помътняла.

„Долорес — рече Джо, — май това чакахте ти и останалите глупаци.“

„Аха — рекох, — май да.“ Светлината в градината бе преминала от онова силно следобедно жълто, което е характерно за юли, в някакво убиторозово, а сянката на къщата, просната върху пътеката, изглеждаше някак изтъняла, каквато никога не я бях виждала и каквато не съм я виждала оттогава насам.

Взех един наблюдател от плика, вдигнах го, както Вера ми беше показвала около стотина пъти през последните десетина дни, и когато го направих, мина ми през ум някаква странна мисъл: И момиченцето прави същото — така си помислих. — Момиченцето, което седи на коленете на баща си. И то прави съвсем същото.

Тогава не знаех какво всъщност означава тази мисъл, Анди, и сега не зная, но все пак ти го казвам, защото реших да кажа всичко и защото по-късно отново се сетих за това момиченце. Само дете следващия път не само мислех, а направо го виждах, както човек вижда хората в сънищата си и както, предполагам, пророците от Стария Завет са виждали виденията си: малко момиче на около десет години с рефлекторна кутия в ръце. Беше облечено в къса рокличка на червени и жълти райета — от ония, с презрамките, нали се сещате, — а на устните си имаше червило с цвят на ментови бонбони. Косата му бе руса и прибрана назад, сякаш за да изглежда по-голямо, отколкото е всъщност. Видях и още нещо, нещо, което ме накара да си помисля за

Джо — ръката на бащата беше на крачето ѝ, доста нагоре. По-нагоре, отколкото би трябвало да бъде, струва ми се. После всичко изчезна.

„Долорес — рече Джо, — добре ли си?“

„Какво да ми е? — отвърнах и аз с въпрос. — Разбира се, че съм добре.“

„В един момент имаше доста странен вид.“

„Заради затъмнението е“ — рекох аз и наистина мисля, че причината беше в него, Анди, но освен това смятам, че момиченцето, което видях тогава, и което видях по-късно, беше истинско и седеше с баща си някъде другаде в зоната на затъмнението по същото време, когато аз седях на верандата с Джо.

Погледнах надолу в кутията си и видях едно мъничко-мъничко бяло слънце, което бе толкова ярко, че приличаше на горяща петдесетцентова монета, а от едната му страна имаше тъмна дъга. Наблюдавах го известно време, после погледнах към Джо. Той бе вдигнал единия наблюдател и надничаше през него.

„Мамка му — рече, — наистина изчезва.“

Точно тогава щурците засвириха в тревата — сигурно бяха решили, че залезът е подранил и е време да извадят цигулките. Погледнах надолу към лодките и видях, че водата под тях сега е потъмносиня — в тях имаше нещо едновременно злоещо и пленително. Мозъкът ми непрекъснато се опитваше да повярва, че всички тези лодки, застинали под причудливо потъмнялото лятно небе, са просто халюцинация.

Погледнах часовника си и видях, че приближава пет без десет. Това означаваше, че през следващия близо един час всички на острова ще мислят само за едно и ще гледат само едно. Ист лейн бе напълно пуста — съседите ни бяха или на „Островната принцеса“, или на покрива на хотела — и ако наистина възнамерявах да му видя сметката, часът за това бе настъпил. Вътрешностите ми сякаш стояха навити на някаква голяма пружина, а и не можех да се отърва от онова видение с момиченцето, седнало на коленете на баща си, но не биваше да позволявам тези неща нито да ме спрат, нито дори за един миг да ме разсеят. Знаех, че ако не го сторя сега, никога няма да го сторя.

Оставих рефлекторната кутия до нещата за кърпене и се обърнах към него: „Джо?“

„Какво?“ — попита той. Преди това се беше подигравал за затъмнението, но сега, когато то наистина започна, сякаш не можеше да откъсне поглед от него. Главата му бе отметната назад, а наблюдателят хвърляше върху лицето му странна бледа сянка.

„Време е за изненадата“ — рекох.

„Каква изненада?“ — попита той и когато ме погледна, смъквайки наблюдателя, който представляваше просто двоен слой поляризирано стъкло в рамка, видях, че в крайна сметка не бе запленил от затъмнението или поне не напълно. Беше вече пиян-залян и толкова грохнал, че малко се поуплаших. Ако не разбереше каквото щях да му кажа, планът ми щеше да се провали, още преди да е започнало осъществяването му. И какво щях да правя тогава? Не знаех. Единственото, което знаех, ме уплаши до смърт: нямаше да се откажа. Независимо колко щяха да се объркат нещата и какво щеше да се случи после, нямаше да се откажа.

Товага той протегна ръка, сграбчи ме за рамото и ме разтърси. „Какво, за Бога, искаш да кажеш, жено?“ — попита.

„Сещаш ли се за ония пари в спестовните книжки на децата?“ — започнах аз.

Очите му се присвиха и видях, че съвсем не е толкова пиян, колкото ми се бе сторило на пръв поглед. Разбрах и още нещо — оная целувка нищо не бе променила. В края на краищата всеки може да целуне — точно по същия начин Юда Искариотски е посочил Исус на римляните.

„Какво за тях?“ — пита.

„Взел си ги.“

„И още как!“

„Да, наистина — казвам. — Щом разбрах как си тормозил Силина, отидох в банката. Искях да изтегля парите, после да взема децата и да ги махна от теб.“

Долната му устна увисна и няколко секунди той ме гледа със зяпнала уста. После взе да се смее — просто се облегна назад в стола си и се разкикоти, а денят около него все повече притъмняваше. „Е, тоя път те изиграха, нали? — рече. После си наля още малко скоч и отново погледна нагоре през стъклото. Сега вече сянката върху лицето му едва се различаваше. — Половината го няма, Долорес! Половината, а може и малко повече!“

Погледнах надолу в рефлекторната кутия и видях, че е прав — от петдесетцентовата монета беше останала само половинка, а и тя непрекъснато намаляваше. „А-ха — рекох. — Половината го няма, наистина. А що се отнася до парите, Джо...“

„Просто забрави за тях — рече той. — Не си тормози хитрата главичка за това. Парите са си много добре.“

„О, въобще не се тормозя — казвам. — Никак даже. Друго ми тежи — това как ме изигра.“

Той кимна някак сериозно и замислено, сякаш за да ми покаже, че разбира и дори ми съчувствува, но не може да задържи това изражение. След малко отново избухна в смях като дете, смъррено от учител, когото въобще не признава за авторитет. Толкова силно се смееше, че избълва цял облак слюнка през устата си.

Когато отново беше в състояние да говори, рече: „Съжалявам, Долорес, не исках да се смея, но наистина те изпреварих, нали?“

„О, да, наистина“ — съгласих се аз. В крайна сметка, точно така си беше.

„Хубаво те изиграх“ — рече той, като се смееше и клатеше глава, както човек прави, когато друг изтърси някой голям майтап.

„А-ха — съгласих се, — но нали знаеш какво казват хората?“

„Не — рече той. Пусна стъклото на коленете си и се обърна да ме погледне. Беше се смял толкова силно, че в кръвясалите му свински очички бяха избили сълзи. — Ти си тази, дете знае поговорка за всяка ситуация, Долорес. Какво казват хората за съпрузите, които накрая надцакват досадните си наперени съпруги?“

„Изиграй ме веднъж — срам за тебе, изиграй ме дважд — срам за мене — отвърнах аз. — Веднъж ме изигра със Силина, а после и с парите, но май накрая успях да си наваксам.“

„Може и да си, може и да не си — рече той, — но ако се тревожиш да не би да са похарчени, недей, защото...“

Тук го прекъснах. „Не се тревожа — рекох. Вече ти казах. Въобще не се тревожа.“

Тогава той ме изгледа втренчено, Анди, а усмивката му малко по малко взе да се стопява. „Изглежда пак се правиш на много умна — казва, — но хич не ми пука.“

„Лошо“ — отсякох.

Той ме изгледа доста продължително, опитвайки се да разбере какво става в главата ми, но, изглежда, както винаги, това си остана загадка за него. Отново издаде напред устната си и въздъхна така силно, че кичурът, който бе паднал на челото му, литна нагоре.

„Повечето жени не разбират основното нещо за парите, Долорес — започна, — и ти не правиш изключение. Събрах ги всичките на една сметка, защото... за да се събира повече лихва. Не ти казах, защото не исках да слушам безкрайните ти невежи дрънканици. Е, наложи се да чуя малко, както обикновено, но да не прекаляваме.“ След което отново вдигна наблюдателя, за да ми покаже, че темата е приключена.

„Една сметка, но на твое име“ — рекох.

„Е, и? — попита той. Вече седяхме в доста гъста здрачина, а на хоризонта дърветата бяха започнали да избледняват. Иззад къщата чувах да пее козодой, а от някъде се чуваше и друга птица. Температурата също като че бе започнала да пада. Всичко това ме изпълни с някакво странно усещане... сякаш живееш в сън, който някак бе започнал да се превръща в действителност. — Защо да не е на мое име. Нали съм им баща?“

„Е, да, носят твоята кръв. Ако това те прави техен баща, значи си такъв.“

Забелязах как се опитва да разбере дали трябва да се по-заяжда по този въпрос, но накрая реши, че не си заслужава. „Не говори повече за това, Долорес — рече. — Предупреждавам те.“

„Е, може би още съвсем малко — продължавам аз и се усмихвам. — Ти съвсем забрави за изненадата, разбираш ли?“

Той отново ме изгледа с подозрение. „За какво, по дяволите, продължаваш да ломотиш, Долорес?“

„Ами, отидох и се срещнах с човека, който отговаря за спестовния отдел в банката — рекох. — Приятен човек на име господин Пийз. Обясних му какво е станало и той ужасно се притесни. Особено когато видя, че оригиналните книжки не са се изгубили, както ти си ми казал.“

В този момент Джо изгуби и малкия интерес, който имаше към затъмнението. Просто седеше в гадния си люлеещ се стол и ме зяпаше с ококорени очи. На челото му се събираха буреносни облаци, а устните му бяха стиснати в тънка побеляла черта, подобна на белег. Бе

оставил наблюдателя на коленете си, а пръстите му се разтваряха и свиваха съвсем бавно.

„Оказа се, че не е трябвало да постъпваш така — рекох. — Господин Пийз провери дали парите са все още в банката. Когато разбра, че са там, и двамата въздъгнахме с облекчение. Попита ме дали искам да извика ченгетата, за да им кажа какво се е случило. По лицето му виждах, че от сърце се надява да не поискам това. Попитах го дали може да прехвърли парите на мое име, а той провери в една книга и каза, че може. «Така ще направим тогава» — рекох аз и той го направи. Тъй че вече не се тревожа за парите на децата, Джо — сега те са при мен, вместо при тебе. Това не е ли страхотна изненада?“

„Лъжеш! — кресна той и така скочи, че столът му едва не се преобърна. Наблюдателят падна на пода на верандата и се пръсна на парчета. Как ми се щеше да мога да го снимам в същия миг — добре го бях подредила, не ще и дума, по-добре не можеше да се желае. Изражението върху лицето на тоя мръсен негодник почти си заслужаваше всичко, което бях преживяла след онзи следобед на ферибота със Силина. — Няма право да правят такова нещо! — крещеше той. — Не можеш да пипнеш и един цент от тези мангизи, не можеш дори да погледнеш шибаната книжка...“

„Така ли? — казвам. — Тогава откъде зная, че вече си похарчил триста долара? Благодарна съм, че не са повече, и все пак, щом се сетя за това, побеснявам. Ти си просто един крадец, Джо Сейнт Джордж — толкова долен крадец, че обираш и собствените си деца!“

В здрача лицето му изглеждаше мъртвешки бледо. Само очите му бяха живи и пламтяха от омраза. Бе протегнал ръце напред и непрекъснато свиваше и разтваряше юмруци. Погледнах надолу и видях слънцето — вече бе по-малко от половината, само един широк сърп, — отразено многократно в пръснатите около краката му парчета поляризирани стъкла. После отново вдигнах поглед. Не биваше за дълго да отделям очи от него — не и при това му състояние.

„За какво похарчи тия триста долара, Джо? За курви? За покер? Или по малко и за двете? Знам, че не е за нова таратайка, защото няма такава в задния двор.“

Той не каза нищо, просто стоеше, свиваше и разтваряше пръстите си, а зад него първите светулки проблясваха с фенерчетата си из двора. Лодките в морето бяха вече като призраци и тогава си

помислих за Вера. Реших, че ако още не е на седмото небе, сигурно е в преддверието му. Не че ми беше работа да се сещам за Вера — Джо беше този, за когото трябваше да мисля. Исках да го накарам да тръгне и реших, че му трябва още едно хубаво предизвикателство.

„Всъщност май не ми пука за какво си ги похарчил — казвам. — Останалите са у мен и това ми стига. Можеш просто да си го начукаш... стига да успееш да вдигнеш провисналия си паток, разбира се.“

Той се запрепъва по верандата към мен, а стъклата хрущяха под обувките му. Сграбчи ме за ръцете. Можех да се измъкна, но не исках. Не и в този момент.

„Затваряй си хитрата уста — прошепна той, бълвайки облаци алкохолна пара в лицето ми, — за да не я затворя аз.“

„Господин Пийз искаше отново да внесе парите в банката му, но аз не го направих — реших, че щом си успял да ги измъкнеш от книжките на децата, ще намериш начин да ги измъкнеш и от моята. После искаше да ми даде чек, но се страхувах, че ако откриеш какво съм направила, преди аз да пожелая, може да спреш някак изплащането му. Затова казах на господин Пийз да ми ги даде в брой. Това не му хареса, но накрая го направи, тъй че сега ги имам, до последния цент, и съм ги скрила на сигурно място.“

Тогава той ме сграбчи за гърлото. Бях сигурна, че ще го направи и се страхувах, но въпреки това го исках — така щеше по-лесно да повярва последното, което имах да му кажа. Но дори това не бе най-важното. Най-важното беше, че като ме сграбчи така за гърлото, покъсно случаят щеше да изглежда като самозащита от моя страна. И наистина беше самозащита, независимо какво казва законът по въпроса — знам това, защото бях там, а законът не беше. В крайна сметка защитавах себе си и децата си.

Той ми спря дъха и започна да ме влачи напред-назад, като в същото време непрекъснато крещеше. Не си спомням всичко — струва ми се, че веднъж или два пъти блъсна главата ми в един от стълбовете на верандата. Каза ми, че съм проклета кучка, че щял да ме убие, ако не върна парите, че те били негови — разни такива глупости. Взех да се опасявам, че наистина ще ме убие, преди да успея да му кажа това, което исках да чуе. Дворът бе притъмнял още повече и изглеждаше изпълнен с блещукащи фенерчета — сякаш към стотината или двеста

светулки, които бях видяла преди, се бяха присъединили още десет хиляди или повече. А гласът му сякаш идваше много, много отдалече. Дори си помислих, че всичко се е объркало — че аз съм паднала в кладенеца вместо него.

Накрая ме пусна. Опитах се да остана на крака, но те не ме задържаха. Опитах се да се свлека на стола, върху който седях преди това, но той ме бе дръпнал твърде далеч от него, тъй че задникът ми само обърса седалката, а после се приземих на пода до пръснатите стъкла, които представляваха остатъците от наблюдателя. Бе останало едно голямо парче, в което слънчевият сърп блестеше като някакъв накит. Понечих да взема стъклото, но се отказах. Нямах да го порежа, дори да ми дадеше тая възможност. Такова порязване — от стъкло — по-късно можеше да изглежда съмнително. Тъй че виждаш как разсъждавах тогава... няма и съмнение, че става въпрос за параграфа „предумишлено“, нали Анди? Вместо да взема стъклото, грабнах рефлекторната си кутия, която бе от някакво тежко дърво. Бих могла да кажа, че съм мислела да го ударя с нея, ако стане нужда, но не беше така. Точно в тоя момент май въобще нищо не мислех.

Обаче кашлях — толкова силно кашлях, че ми се виждаше чудно как така не изхвърлям и кръв заедно със слюнката. Гърлото ми сякаш гореше.

Той ме дръпна да се изправя на крака, но го направи толкова рязко, че едната презрамка на комбинезона ми се скъса. После ме стисна през врата в сгъвката на ръката си и ме дръпна така близо до себе си, че можехме да се целунем — само дето вече не беше в настроение за целувки.

„Казах ти какво ще стане, ако не престанеш да ми се правиш на много умна — рече. Очите му бяха мокри и странни, сякаш бе плакал, но най-много ме уплаши начинът, по който гледаха през мен — сякаш вече ме нямаше. — Милион пъти съм ти го казвал. Сега вярваш ли ми, Долорес?“

„Да — рекох. Така ми беше наранил гърлото, че говорех като през шепка кал. — Да, вярвам ти.“

„Повтори го! — казва. Все още държеше шията ми в сгъвката на лакътя си и сега я стисна толкова силно, че прищипа там някакъв нерв. Изпищях. Не можах да се сдържа — ужасно ме заболя. Това го накара да се ухили. — Кажи го убедително!“ — вика.

„Вярвам ти! — изпищях аз. — Наистина ти вярвам!“ Бях планирала да се преструвам на уплашена, но Джо ми спести усилията — в крайна сметка тоя ден въобще не се наложи да се преструвам.

„Добре — рече той. — Радвам се да го чуя. Сега ми кажи къде са парите и дано са там до последния цент.“

„Зад бараката са“ — рекох. Вече не говорех като през шепа кал, вече звучах като Граучо Маркс в „Кълна се в живота си“, което доста подходеше на ситуацията, ако се сецате какво имам предвид. После му казах, че съм прибрала парите в един буркан и съм го заровила в къпиновите храсти.

„Женска история! — присмя се той, после ме повлече към стълбите на верандата. — Е, хайде сега да идем да ги вземем.“

Тръгнах надолу по стълбите и покрай къщата, а Джо ме следваше. Вече бе тъмно като през нощта и когато стигнахме бараката, видях нещо, което бе толкова странно, че ме накара за миг да забравя всичко останало. Спрях и посочих нагоре към небето над къпиновите храсталаци. „Гледай, Джо! — извиках. — Звезди!“

И наистина имаше звезди — Голямата мечка се виждаше ясно като в зимна нощ. Цялата настръхнах, но за Джо това не представляваше нищо. „Звезди ли? — рече той. — Много звезди ще ти се привидят, ако не престанеш да шикалкавиш, жено — гарантирам ти.“

Отново тръгнах напред. Сенките ни бяха напълно изчезнали, а големият бял камък, на който двете със Силина бяхме седяли една вечер предишната година, се открояваше ясно почти като прожекторен кръг, както съм забелязала че става при пълнолуние; Светлината не беше като при пълнолуние, Анди — не мога да опиша колко бе мрачна и причудлива, — но ще трябва да се задоволите с това описание. Знаех, че разстоянията между нещата са станали трудно определими, както се получава на лунна светлина, и че отделните къпинови храсти вече не могат да се различат — всичките представляваха просто едно голямо петно, а светулките продължаваха да танцуват насам-натам пред тях.

Вера сто пъти ми беше казала, че е опасно да погледнеш към затъмнението с невъоръжено око — казваше, че може да ти изгори ретината и дори да ослепееш. Въпреки това не можах да устоя и извърнах глава, за да хвърля един бегъл поглед през рамо, както жената

на Лот не е устояла да не погледне назад към Содом. Това, което видях, все още не се е изтрило от паметта ми. Седмици и дори месеци минават, без да си спомня за Джо, но едва ли минава ден, в който да не се сетя за това, което видях онзи следобед, когато погледнах през рамо нагоре към небето. Жената на Лот се е превърнала в стълб от сол, защото не е могла да задържи погледа си напред, а ума върху задачите си, и понякога си мисля, че е истинско чудо как не се наложи и аз да платя същата цена.

Пълното затъмнение още не бе настъпило, но приближаваше. Небето бе добило наситен виолетов цвят и това, което видях да виси в него над морето, приличаше на голяма черна зеница, оградена от мътен огнен воал. От едната страна все още личеше тънък слънчев сърп, подобен на капки разтопено злато в доменна пещ. Знаех, че не бива да гледам това нещо, но щом веднъж го бях видяла, сякаш не можех да откъсна поглед от него. Все едно, че... е, може да ми се смеете, но все пак ще го кажа. Все едно, че онова вътрешно око някак се бе отделило от мен, бе отплувало в небето и гледаше отгоре как ще се справя. Но то бе много по-голямо, отколкото си го бях представяла! Много по-черно!

Сигурно щях да го гледам, докато ослепея напълно, но Джо отново ме блъсна и се ударих в стената на бараката. Това някак ме събуди и отново тръгнах. Пред мен увисна голямо синьо петно, както става, след като са те снимали със светкавица, и аз си помислих: Ако е изгорило ретината ти и трябва да виждаш това до края на живота си, ти си го заслужи, Долорес — няма да е по-голям белег от онзи, който е трябвало да носи Каин.

Минахме покрай белия камък, като Джо ме следваше по петите, хванал роклята ми отзад за деколтето. Усещах как комбинезонът ми се свлича откъм страната, където презрамката се бе скъсала. В тъмнината и при това огромно синьо петно, увиснало пред очите ми, всичко изглеждаше объркано и не на място. Покривът на бараката не бе нищо друго освен някакво тъмно очертание — сякаш някой с ножица бе изрязал в небето дупка с формата на покрив.

Той ме блъсна към края на къпиновите храсти и когато първият трън се забодде в прасеца ми, сетих се, че тоя път съм забравила да си обуя джинсите. Това ме накара да се запитам какво ли друго може да съм забравила, но, разбира се, вече бе твърде късно да променям

каквото и да било — видях как онова парче плат се развява в последната светлина и ми остана време точно колкото да си спомня, че под него стои капакът на кладенеца. Тогава се изскубнах от пръстите му и се втурнах стремглаво между храстите.

„Не, не смей, кучко такава!“ — изрева той и чух как храстите запрацяха след мен под тежките му стъпки. Усетих, че ръката му се протяга отново да ме хване за роклята и почти успя. Но все пак се изплъзнах и продължих напред. Беше ми трудно да тичам, защото комбинезонът ми се свличаше и постоянно се закачаше за храстите. Накрая те съдраха голяма ивица от него, а с нея отнесоха и част от кожата на крака ми. Бях окървавена от коленете до глезените, но не забелязах това, докато не се прибрах в къщата, а това стана много по-късно.

„Връщай се!“ — ревна той и тоя път усетих пръстите му върху лакътя си. Дръпнах се и той сграбчи комбинезона ми, който вече се развяваше зад мен като булченски воал. Ако комбинезонът бе издържал, той щеше да ме изтегли към себе си като огромна риба, но дрехата бе стара и изтъняла от двеста или триста пранета. Усетих как се цепи в ръката му и го чух да псува някак високо и задъхано. Чувах и трънливите клонаци, които се трошаха, пукаха и свистяха във въздуха, но не виждах почти нищо — щом навлязохме в хралалака, стана потъмно от задник и в крайна сметка кърпичката, която бях вързала, се оказа безполезна. Вместо нея зърнах ръба на капака — не повече от бял проблясък в тъмнината пред мен — и с всички сили скочих над него. Прескочих го на косъм и понеже гледах напред, всъщност не видях как той е стъпил върху него. Чу се едно „ххррряс!“, а после той извика...

Не, това не е думата.

Той не извика и сигурно вие го знаете не по-зле от мен. Изпищя като заек, чиято лапа е прищипана в капан. Обърнах се и видях голяма дупка в средата на капака. Главата на Джо стърчеше от нея и той с последни сили се крепеше за една от прогнилите дъски. Ръцете му кървяха, а от едното ъгълче на устата му към брадата се стичаше кървава струйка. Очите му бяха като чинии.

„О, Господи, Долорес — казва. — Това е старият кладенец. Бързо ми помогни, преди да съм паднал.“

Аз просто стоях там и след няколко секунди очите му се промениха. Видях в тях, че той започва да разбира за какво е било всичко това. Никога не съм била така уплашена, както тогава, когато стоях там, от другата страна на кладенеца и гледах в него, а черното слънце висеше в небето на запад от нас. Бях забравила джинсите си и той не бе паднал направо вътре, както бях очаквала. Струваше ми се, че всичко е тръгнало към провал.

„Ах, ти — рече той. — Ах, ти, кучко.“ Сетне взе да драци и да се измъква нагоре.

Казах си, че трябва да бягам, но краката ми не помръдваха. В крайна сметка, ако успееш да излезе, къде можеш да избягам? Ето какво открих в деня на затъмнението: ако живееш на остров и се опиташ да убиеш някого, постарай се добре да си свършиш работата. Защото ако не го направиш, няма нито къде да избягаш, нито къде да се скриеш.

Чувах как ноктите му отчекват трески от старата дъска, докато той полака-лека се опитваше да се измъкне. Тоя звук е нещо като гледката, която бях видяла, когато вдигнах очи към затъмнението — нещо, което винаги е било много по-близо до мен, отколкото бих желала. Понякога дори го чувам в сънищата си, само че в сънищата Джо се измъква и пак тръгва да ме гони, а в действителност не стана така. Стана така, че дъската, по която дращеше, внезапно изпраця под тежестта му и той полетя надолу. Случи се толкова бързо, сякаш никога не бе стоял там — вече не се виждаше нищо друго освен сивеещият прогнил дъсчен квадрат с назъбена черна дупка в средата и светулки, прелитащи над него.

Докато падаше, той отново изпищя и писъкът му отекна в стените на кладенеца. Това също не бях предвидила — вика при падането. Последва тупване и той замлъкна. Изведнъж замлъкна. Както лампата престава да свети, щом някой дръпне щепсела от контакта.

Аз коленичих на земята, обхванала с ръце кръста си, и зачаках да видя дали ще има още. Мина известно време, не зная колко, но и последната светлинка от деня се стопи. Пълното затъмнение бе настъпило и стана тъмно като в рог. От кладенеца все още не идваше никакъв звук, но сякаш отвътре полъхваше ветреца и аз усетих миризмата му — познаваш ли тая миризма, която понякога се усеща

във водата от плитки кладенци? Миризма на метал — влажна и не много приятна. Усетих я там и от нея ме побиха тръпки.

Видях, че комбинезонът ми виси почти до върха на лявата обувка. Целият беше окъсан и съдран. Бръкнах отдясно в пазвата си и скъсах и другата презрамка. После го изхлузих. Смачках го на топка в ръката си и тъкмо мислех какъв ще е най-добрият начин да заобиколя дупката, когато изведнъж пак се сетих за онова момиченце, което споменах по-рано, и пак така неочаквано го видях ясно като посред бял ден. То също бе коленичило, гледаше под леглото си. Тогава си помислих: То е толкова нещастно и усеща същата миризма. Миризмата, която напомня монети и стриди. Само че не е дошла от кладенец — тая миризма има нещо общо с баща му.

И в същия миг то сякаш внезапно се обърна и ме погледна, Анди... струва ми се, че ме видя. И когато това стана, разбрах защо е толкова нещастно: баща му някак се бе възползувал от него и то се опитваше да го прикрие. Отгоре на всичко изведнъж бе разбрало, че някой го гледа, че някаква жена от не знам си колко километра, но все още в зоната на затъмнението — жена, която току-що е убила съпруга си, — гледа към него.

То ми проговори, макар че не чух гласа му с ушите си — той идваше дълбоко от центъра на съзнанието ми. „Коя си ти?“ — попита.

Не зная дали щях да отговоря, или не, но още преди да ми се даде тази възможност, от кладенеца долетя протяжен треперлив вик: „Дъ-лоррррр-иссс...“

Кръвта ми сякаш се смръзна в жилите и съм сигурна, че сърцето ми спря за миг, защото когато отново затуптя, трябваше да си навакса с три-четири удара накуп. Бях вдигнала комбинезона, но когато чух тоя вик, пръстите ми се отпуснаха, той падна от ръката ми и се закачи на един от къпиновите храсти.

Просто съзнанието ти е претоварено и си въобразяваш, Долорес — казах си аз. — Момиченцето, което гледа под кревата си, а също и Джо, който пици така... всичко е въображение. Едното е халюцинация, дошла заедно с полъха, който усети от кладенеца, а другото е просто гузната ти съвест. Джо лежи на дъното на тоя кладенец с разбита глава. Той е мъртъв и никога отново не ще тормози нито тебе, нито децата.

Отначало не си повярвах, но мина още време и не долетя никакъв звук освен бухането на някакъв бухал в далечината. Помня как си помислих, че звучи така, сякаш пита защо смяната му е започнала толкова рано този ден. През клоните на хресталака премина ветрец и те леко просъскаха. Вдигнах очи към звездите, изгрели по никое време, после отново погледнах надолу към капака на кладенеца. Той почти сякаш плуваше в тъмното, а дупката, през която Джо бе паднал, ми заприлича на око. Двайсети юли хиляда деветстотин шейсет и трета година за мене бе ден, в който навсякъде виждах очи.

Сетне гласът му отново долетя от кладенеца. „Помогни ми, Дъ-лорррр-иссс...“

Изстенах и закрих лице с шепи. Този път нямаше смисъл да си казвам, че това е просто въображение, гузната ми съвест, или каквото и да било друго освен това, което беше наистина: Джо. Звучеше ми така, сякаш плачеше.

„Помогни мииии, мооолк тееее... МООООЛЯААА...“. стенеше той.

Заобиколих някак капака и хукнах обратно по пътеката, която бяхме проправили в трънаците. Не бях напълно обзета от паника и ще ви кажа защо съм толкова сигурна: защото спрях, за да вдигна рефлекторната кутия, която бях държала, преди да се насочим към къпинака. Не помнех да съм я изпускала, докато тичах, но щом я видях да виси на едно клонче, веднага я грабнах. И сигурно е добре, че го направих, като се има предвид как се развиха нещата с този проклет доктор Маколиф... но дотам още не сме стигнали. Важното е, че наистина се спрях, за да я вдигна, и за мен това означава, че още съм била под контрола на разума си. Все пак усещах как паниката се опитва да го докопа, както гладна котка се опитва да докопа нещо под капака на кутия, от която се разнася миризма на храна.

Помислих си за Силина и това ми помогна да отпъдя паниката. Представих си я как стои на брега на езерото Уинтърп заедно с Таня и четиридесет-петдесет малки лагерници, вторачени в своите рефлекторни кутии, изработени в работилницата, и двете момичета им показват как точно да наблюдават затъмнението. Видението ми не бе толкова ясно, колкото онова при кладенеца, с момиченцето, което търсеше шортите и блузката си под леглото, но бе достатъчно ясно, че да чуя как Силина говори на малките със своя бавен и спокоен глас,

как ободрява уплашените. Представих си това и си помислих, че когато тя и братята ѝ се върнат, трябва да бъда тук... но ако се предам на паниката, вероятно няма да съм тук. Бях стигнала твърде далеч и бях сторила твърде много, а нямаше на кого друго да разчитам освен на себе си.

Влязох в бараката и намерих големия четириклетков фенер на Джо върху работната му маса. Включих го, но нищо не стана — беше оставил батериите да се изтощят, точно в негов стил. Но аз винаги държа долното чекмедже на масата му пълно с нови батерии, защото през зимата токът много често спира. Извадих шест от тях и се опитах да сменя старите. Ръцете ми трепереха толкова силно, че отначало изтървах няколко на пода и трябваше да ги търся пипнешком. Вторият път успях да ги сложа, но сигурно в бързината съм поставила някои наопаки, защото фенерът и този път не светна. Мина ми през ум просто да го зарежа — в крайна сметка слънцето скоро щеше да се появи отново. Само че в дъното на кладенеца и тогава щеше да е тъмно, а освен това от най-дълбокото кътче на съзнанието ми един глас ми казваше да се мотая колкото се може по-дълго, защото ако се забавя достатъчно, когато се върна там, може да открия, че той най-сетне е предал Богу дух.

Накрая оправих фенера и той заработи. Светлината му бе силна и ярка, тъй че поне можах да намеря пътя към кладенеца, без повече да си дера краката. Нямах никаква представа колко време е минало, но все още беше тъмно, а в небето грееха звезди, тъй че сигурно още нямаше шест и почти цялото слънце бе затулено.

Още по средата на пътя разбрах, че не е мъртъв — чух го как стене, вика ме по име и моли да му помогна да излезе. Не зная дали Джоландърови, Лангилови или Карънови щяха да го чуят, ако си бяха у дома, но реших да не се чудя толкова — и без това си имах достатъчно проблеми. Трябваше да измисля какво да го правя, това беше най-важното, но за момента не можех да стигна доникъде. Опитвах се да намеря отговор, а онзи глас отвътре започваше да вие срещу мен. Не е честно — пищеше той, — това не влизаше в уговорката, той трябваше вече да е мъртъв, мъртъв, мамка му мръсна!

„Помооощ, Дъ-лоррр-иссс!“ — излетя отдолу гласът му. Звучеше приглушено и кухо, сякаш викаше от пещера. Включих фенера и се опитах да погледна надолу, но не можах. Дупката в капака бе твърде

далеч по средата и светлината ми показваше само горната част на тунела — големи гранитни камъни, целите обрасли с мъх. В лъча на фенера мъхът изглеждаше черен и отровен.

Джо бе видял светлината. „Долорес? — извика той. — За Бога, помогни ми! Целият съм изпотрошен!“

Сега звучеше така, сякаш говореше през шепа кал. Аз не му отвърнах нищо. Усещах, че ако трябва да му проговоря, неминуемо ще полудея. Вместо това оставих фенера настрани и успях да хвана здраво една от дъските, през които бе пропаднал. Дръпнах я и тя се откърти лесно като прогнил зъб.

„Долорес! — извика той като чу това. — О, Господи! О, Господи, благодаря Ти!“

Аз не отговорих, а продължих да къртя дъските една след друга. Вече виждах, че денят е започнал да просветлява, а птичките пееха като при изгрев слънце през лятото. Все пак небето бе по-тъмно, отколкото би трябвало да е в този час. Звездите се бяха прибрали, но светулките продължаваха да кръжат наоколо. Междувременно продължавах да махам дъските, като се придвижвах отстрани на капака.

„Долорес! — долетя отново гласът му. — Можеш да задържиш парите! Всичките! И никога вече няма да докосна Силина, кълна се пред Всемогъщия Бог и пред всички ангели! Моля те, скъпа, само ми помогни да се измъкна от тая дупка!“

Откъртих и последната дъска — трябваше да я дръпна силно, за да я измъкна от пипалата на къпинака, — след което я хвърлих зад гърба си. Сетне насочих светлината надолу в кладенеца.

Първото, което лъчът освети, бе извърнатото му нагоре лице, и щом го видях, изпищях. То представляваше голям бял кръг с две черни дупки в него. За миг си помислих, че поради някаква причина в очите му са се забили камъни. После мигна и видях, че в крайна сметка са самите очи, вперени в мен. Чудех се какво ли вижда — сигурно само тъмен женски силует в кръг от ярка светлина.

Беше коленичил и по брадата, шията и предницата на ризата му имаше много кръв. Щом отвори уста и извика името ми, от нея бликна още. При падането си беше счупил много ребра и те сигурно стърчаха от дробовете му като таралежови бодли.

Не знаех какво да правя. Приклеках, чувствувайки как топлината започва отново да изпълва деня — усещах я по врата, ръцете и краката си — и продължих да държа фенера, насочен надолу към него. После той вдигна ръце и някак ги размаха, сякаш се давеше. Не издържах — изключих светлината и се дръпнах назад. Седнах там, на ръба на кладенеца, свих се цялата на топка, прегърнах коленете си с ръце и се разтреперах от главата до петите.

„Моля те! — извика той. — Моля! — После: — Мооляаа! — а накрая: — Мооооляаа, Дъ-лорррр-иссс!“

Ох, ужасно беше, по-ужасно, отколкото човек би могъл да си представи, и продължи така доста дълго време. Накрая вече мислех, че ще полудея. Затъмнението свърши, птичките престанаха да пеят утринните си песни, светулките престанаха да кръжат (или просто вече не ги виждах) и взех да чувам как долу в морето лодките си свиркат една на друга с обичайното двойно бипкане, а той все още не млъкваше. Ту ме молеше и ме наричаше „сладка“, изреждайки всички неща, които щял да направи, ако го извадя: как щял да се промени, как щял да построи нова къща и да ми купи буикът, който смяташе, че искам открай време, ту започваше да ме псува и да ми казва как щял да ме върже и да ме промуши отдолу с нажежено желязо, а после щял да ме гледа как се гърча, преди да ме убие окончателно.

По едно време попита дали не бих му хвърлила долу бутилката скоч. Представяте ли си? Искаше си тъпата бутилка, а като видя, че няма да му я спусна, започна да ме псува и да ме нарича мръсна дърта изхабена путка.

Най-сетне отново взе да се стъмва — този път наистина, — тъй че сигурно е било осем и половина, може би дори девет. Вече бях започнала да се ослушвам за коли по Ист лейн, но все още не се чуваше нищо. Това бе добре, но знаех, че не мога да очаквам късметът ми да издържи до края.

По едно време се ококорих и вдигнах глава от гърдите си — явно бях задрямала. Едва ли е било за дълго, защото в небето още се виждаха слънчеви отблясъци, но светулките се бяха върнали за обичайните си занимания, а бухалът отново се обаждаше. Сега вече звучеше малко по-спокойно.

Поразмърдах се и трябваше да стисна зъби, за да издържа на игличките, които прободоха изтръпналите ми крака — толкова дълго

бях стояла на колене, че прасците ми бяха заспали. От кладенеца обаче не чувах нищо и започнах да се надявам, че вече е умрял — че е свършил, докато съм спяла. Сетне чух тихи звуци от някакво влачене, а също стонове и плач. Това беше най-ужасното — да го чувам как при всяко движение плаче от болка.

Подпрях се на лявата ръка и отново осветих с фенера дъното на кладенеца. Беше ми ужасно трудно да го сторя, особено сега, когато вече бе съвсем тъмно. Той някак бе успял да се изправи на крака и виждах как светлината се отразява от три-четири мокри петна върху работните му обувки. Това ми напомни за натрошените стъкла, които бях видяла по пода на верандата, след като му бе омръзнало да ме души и бях паднала.

Когато погледнах по-внимателно надолу, най-сетне разбрах какво се е случило — как бе успял да падне от десет-дванайсет метра и само да се натроши, вместо тутакси да умре. Кладенецът вече не бе напълно сух, разбирате ли? Не се бе напълнил — ако беше така, той сигурно щеше да се удави като плъх в дъждовен казан, — но дъното му бе мокро и тинесто. Това беше онемотило удара при падането, а поради пиенето сигурно не го бе заболяло много.

Стоеше с наведена глава, олюлявайки се насам-натам, опрял двете си ръце в стените, за да не падне отново. След миг вдигна поглед към мен и се ухили. Тази гримаса ме прониза със студени тръпки, Анди, защото беше гримаса на мъртвец — мъртвец с окървавено лице и окървавена риза, мъртвец с нещо като камъни в очите.

След това започна да се катери по стената.

Гледах го и не можех да повярвам на очите си. Пъхна пръсти между два големи камъка, които се подаваха от стената, и се повдигна, додето успя да пъхне крак между други два камъка. Там си почина за минутка, а после видях как едната му ръка отново започва да опипва камъните над главата. Приличаше ми на тлъст бял бръмбар. Намери друг камък, за който да се хване, вкопчи се в него, след което вдигна и другата ръка. Отново се придърпа нагоре. Когато спря да почине за втори път, извърна окървавеното си лице към светлината на фенера ми и видях как парченца мърх се ронят изпод пръстите и падат по брадата и раменете му.

Продължаваше да се хили.

Може ли да пийна още малко, Анди? Не, не от онова — стига от него за днес. Само чиста вода ще ми свърши чудесна работа до края.

Благодаря. Много благодаря.

И така, докато опипваше стената за следващия процеп, краката му се подхлъзнаха и той падна. Задникът му плъосна сякаш в кална локва. Той изкрещя и се хвана за гърдите, както правят ония по телевизията, когато уж получават инфаркт, после главата му клюмна напред.

Вече не издържах. Запрепъвах се обратно през къпинака и изтичах в къщата. Влязох в банята и си издрайфах червата. После отидох в спалнята и легнах. Треперех цялата и си мислех: ами ако още не е умрял? Ами ако не умре цяла нощ, ако не умре няколко дена, а преживее с водата, която се стича измежду камъните или извира през тинята? Ами ако продължи да вика за помощ, докато някой от Карънови, Лангилови или Джоландърови го чуе и се обади на Джарет Тибодо? Или пък ако някой дойде утре у нас — някой негов приятел, някой, който иска да го вземе на риболов или пък да му даде двигател за поправка — и чуе виковете откъм къпинака? Тогава какво, Долорес?

В този момент се обади друг глас, който отговори на всички тези въпроси. Сигурно принадлежеше на онова вътрешно око, но ми звучеше много повече като Вера Донован, отколкото като Долорес Клейборн — звучеше остро и сухо и сякаш казваше: ако не ти харесва, майната ти. Той отговори така: разбира се, че е мъртъв, а дори да не е, скоро ще умре. Ще умре от шока, студа и надупчените дробове. Сигурно някои не биха повярвали, че в юлска нощ човек може да умре от студ, но това са хора, които никога не са прекарвали няколко часа на десет метра под земята, седнали върху влажна островна скала. Зная, че всички тези мисли са неприятни, Долорес, но поне означават, че можеш да спреш да се тревожиш. Поспи малко, а като се събудиш и отидеш там, ще видиш.

Не знаех дали тоя глас е разумен, или не, но поне изглеждаше такъв, тъй че наистина се опитах да поспя. Ала не можах. Щом започнех да се унасям, струваше ми се, че чувам Джо да се промъква покрай бараката към задната врата, а щом нещо в къщата проскърцваше, подскачах.

Накрая не издържах. Съблякох роклята, навлякох едни джинси и пуловер (след дъжд качулка, сигурно ще кажете), после взех фенера от

банята, където го бях пуснала зад тоалетната чиния, когато коленичих да повърна. После излязох навън.

Беше по-тъмно от всякога. Не помня дали тази нощ имаше някаква луна, но дори да имаше, щеше да е все едно, защото облаците отново се бяха скупчили по небето. Колкото повече се приближавах към къпинака зад бараката, толкова повече натежаваха стъпалата ми. Додето отново видях отвора на кладенеца в светлината на фенера, вече почти не можех да ги вдигам.

Все пак успях — насилих се да пристъпя досами дупката. Останах заслушана така почти пет минути, но не чух нищо друго освен щурците, вятъра, който шумолеше в клоните на къпинака, и бухала, който се обаждаше отнякъде... може би същия, който бях чула по-рано. А, да, далече на изток чувах и как вълните се разбиват в брега, само че като живееш на остров, толкова свикваш с тоя шум, че почти не го чуваш. Стоях там, с фенера на Джо в ръка, насочила светлината към дупката, и се чувствувах мръсна и плувнала в лепкава пот, а драскотините и убожданията от къпиновите тръни пареха кожата ми. Казах си, че трябва да коленича и да надникна в кладенеца. В крайна сметка нали точно това бях дошла да направя!

Да, но щом вече бях стигнала до мястото, не можех да го направя. Само треперех, а от гърлото ми излизаше някакъв тънък стенец звук. Сърцето ми не туптеше истински, а само пърхаше в гърдите като крилце на колибри.

И в този миг една бяла ръка, цялата окървавена и изцапана с пръст и мър, изпълзя като змия от кладенеца и ме сграбчи за глезена.

Изпуснах фенера. Той падна в храстите, точно до ръба на кладенеца, което беше добре за мен — ако бе паднал вътре, щях наистина здравата да загазя. Но аз не мислех за фенера, нито за добрия си късмет, защото точно в тоя миг бях достатъчно загазила и единственото, за което можех да мисля, бе тая ръка на глезена ми — ръката, която ме теглеше към дупката. Мислех и за още нещо, за един стих от Библията. Кънтеше в главата ми като голяма желязна камбана: Изкопах гроб другиму и сама паднах в него.

Изпищях и се помъчих да се изскубна, но Джо ме държеше толкова здраво, сякаш ръката му бе залята с цимент. Очите ми бяха привикнали достатъчно към тъмнината и го виждах дори сега, когато фенерът светеше в друга посока. В крайна сметка той почти бе успял

да се измъкне. Бог знае колко пъти сигурно бе паднал обратно, но накрая бе стигнал почти до върха. Сигурно дори би успял да излезе, ако в този момент не се бях върнала.

Главата му беше на не повече от половин метър под остатъците от капака. Пак така се хилеше. Долната му челюст стърчеше някак напред — все още виждам това така ясно, както виждам тебе насреща си, Анди — и ми приличаше на озъбен кон. Някои от зъбите му изглеждаха черни от кръвта по тях.

„Дъ-лоррр-иссс! — изхриптя той и продължи да ме дърпа. Аз изпищях, паднах по гръб и продължих да се влача към проклетата дупка. Чувах как къпиновите бодли пукаат и съскат по джинсите ми, докато се плъзгах покрай тях и отгоре им. — Дъ-лорр-ииссс, кууууч-кооо“ — говореше той, но вече по-скоро сякаш пееше. Помня, че си помислих: Още малко и ще започне с „Мунлайт котейл“.

Вкопчих се в някакви клонаци и ръцете ми се напълниха с бодли и прясно бликнала кръв. Замахнах към главата му със свободния си крак, ала не успях да го ритна — на няколко пъти обърсах косата му с петата на маратонката, но това бе всичко.

„Хайде, Дъ-лоррр-иссс“ — рече той, сякаш искаше да ме изведе на сладолед или може би на танци в заведението на Фъджи.

Задникът ми се закачи за една от все още неразкованите дъски отстрани на дупката и разбрах, че ако не направя нещо веднага, и двамата ще полетим надолу и там ще си останем, може би прегърнати. И когато ни намерят, ще се появят хора — най-вече рожбички като Ивет Андерсън, — които да кажат, че това само показва колко много сме се обичали.

Тая мисъл свърши работа. Напрегнах се и със сетни сили се дръпнах назад. Той едва не ме задържа и този път, но ръката му се изхлузи. Сигурно маратонката ми го е ударила в лицето. Изкрещя, ръката му блъсна стъпалото ми няколко пъти, след това изчезна. Изчаках да го чуя как се преобръща надолу към дъното, но не го чух. Не се предаде до края, мръсникът му гаден — ако беше живял, както умря, сигурно двамата с него нямаше да имаме никакви проблеми.

Вдигнах се на колене и го видях да се олюлява назад в дупката... но успя да се задържи някак. Вдигна поглед към мен, тръсна окървавен кичур коса от очите си и се ухили. После ръката му отново се подаде от кладенеца и се вкопчи в пръстта.

„Дъл-Ооо-ръссс — сякаш изстена той. — Дъл-Ооо-ръссс, Дъл-Ооо-ръссс, Дъл-ОоооХХХ-ръсссс!“ И започна да се измъква.

„Пръсни му черепа, рожбо“ — рече тогава Вера Донован. Но не в главата ми, както гласът на онова момиченце, което бях видяла по-рано. Разбирате ли? Чух го така, както вие тримата ме чувате сега, и ако тогава Нанси Банистър беше там, можеше да върне назад лентата на касетофона си и да го чуе сто пъти, ако пожелае. Сигурна съм в това, както знам името си.

Във всеки случай сграбчих един от камъните, вкопани острани на кладенеца. Той посегна към китката ми, но аз изтръгнах камъка преди да успее да ме стисне здраво. Камъкът беше голям и целият покрит със сух мъх. Вдигнах го над главата си. Той го погледна. Главата му вече беше над дупката и очите му сякаш стърчаха забити на клечки в орбитите си. Стоварих камъка с всичка сила върху него. Чух как онази долна челюст се троши на парчета. Все едно да изпуснеш порцеланова чиния върху кахлен под. След това той се прекатури надолу в кладенеца и камъкът изчезна заедно с него.

Тогава съм загубила съзнание. Не помня как е станало, просто лежах по гръб и гледах нагоре, но нищо не се виждаше от облаците, тъй че затворих очи... само че когато ги отворих, небето отново бе осеяно със звезди. Трябваше ми малко време, за да осъзная какво се е случило — че съм припаднала и междуременно облаците са се разпръснали.

Фенерът все така си лежеше в къпинака отстрани на кладенеца и светлината му бе още чиста и ярка. Вдигнах го и го насочих надолу в дупката. Джо лежеше на дъното с килната на едното рамо глава, с ръце на бедрата и разперени настрани крака. Камъкът, с който го бях фраснала, стоеше между тях.

Задържах светлината върху него цели пет минути, за да видя дали няма да помръдне, но той остана неподвижен. След това станах и се отправих обратно към къщата. На два пъти трябваше да спирам, защото погледът ми се замъгляваше, но най-сетне успях. Влязох в спалнята, като се събличах в движение и оставях дрехите по пътя си. Влязох под душа и през следващите десетина минути стоях под почти нетърпимо горещата вода, без да се сапунисвам, без да мия косата си, без да правя нищо — просто стоях с вдигнато лице, а струите го шибаха. Сигурно съм можела да заспя там, само че водата започна да

изстива. Побързах да измия косата си, преди да се е вледенила, после излязох. Целите ми ръце и крака бяха издрани, а гърлото още ме болеше ужасно, но не смятах, че ще умра от това. Нито за миг не ми хрумна какво би могъл някой да си помисли за всички тия драскотини, да не говорим за синините по врата ми, след като намерят Джо на дъното на кладенеца. Поне тогава не се замислих.

Навялякох си нощницата, тръшнах се на леглото и веднага заспах на включена лампа. Не бе минал и час, когато се събудих с писък, а ръката на Джо ме държеше за глезена. Разбрах, че е било само сън, и за миг се успокоих, но после си помислих: Ами ако отново се катери по стената на кладенеца? Знаех, че това е невъзможно — бях го довършила с камъка и втория път той бе паднал завинаги, — но част от мен бе сигурна, че се изкачва и след секунда-две ще е навън. Излезеше ли веднъж, щеше да дойде за мен.

Опитах се да полежа и да изчакам да ми мине, но не можех — само продължих да го виждам все по-ясно как се изкачва по камъните, а сърцето ми биеше така силно, сякаш щеше да изскочи. Накрая си обух маратонките, грабнах отново фенера и се затичах натам по нощница. Този път пропъльзах до ръба на кладенеца — не можех да стъпвам там, за нищо на света. Твърде много ме беше страх, че бялата му ръка ще изпълзи от мрака и ще ме сграбчи.

Накрая насочих светлината надолу. Той лежеше точно както го бях оставила, с ръце на бедрата и килната настрани глава. Камъкът все още бе на същото място, между разтворените му крака. Гледах го дълго време и когато този път се върнах в къщата, бях започнала да се уверявам, че наистина е мъртъв.

Пъхнах се в леглото, угасих лампата и не след дълго потънах в сън. Помня, че последното, което си помислих, беше: Сега съм добре — но всъщност не бях. Няколко часа по-късно се събудих с убеждението, че съм чула някой да ходи в кухнята. Бях уверена, че съм чула Джо да ходи в кухнята. Опитах се да скоча от леглото, но краката ми се оплетоха в одеялото и паднах на пода. Станах и заопипвах наоколо за ключа на лампата, убедена, че той ще ме стисне за гърлото, преди да съм го намерила.

Това, разбира се, не стана. Запалих лампата и обиколих цялата къща. Празна беше. После си обух маратонките, грабнах фенера и отново изтичах до кладенеца.

Джо все още бе на дъното с ръце на бедрата, а главата килната на рамото му. Трябваше обаче да го гледам дълго, преди да убедя себе си, че е килната към същото рамо. А по едно време реших, че съм видяла крака му да помръдва, макар най-вероятно да се бе помръднала само някаква сянка. Сенките доста мърдаха, да ви кажа, защото ръката, дето държеше фенера, никак не бе спокойна.

Както стоях там коленичила, прибрала назад косата си и може би с вида на жената от етикетите на „Уайт Рок“, споходи ме някакъв странен порив — прииска ми се просто да се наведе напред и да се оставя да падна в кладенеца. Щяха да ме намерят заедно с него — що се отнася до мен, това нямаше да е идеалното положение, — но поне нямаше да съм в обятията му... и нямаше да ми се налага да се събуждам с мисълта, че е в стаята при мен, нито с чувството, че трябва да изтичам отново навън с фенера, за да се уверя, че наистина е мъртъв.

Тогава гласът на Вера отново проговори, само че тоя път в главата ми. Знам това, както знам, че първия път ми проговори в ухото. Ще паднеш единствено в леглото си, никъде другаде — рече тоя глас. — Поспи малко и когато се събудиш, затъмнението наистина ще е свършило. Ще се изненадаш, като видиш колко различни са нещата на слънчева светлина.

Това звучеше като добър съвет и аз реших да го последвам. Все пак заключих и двете входни врати, а преди да си легна, направих нещо, което не съм правила никога преди или след това: подпрях един стол под дръжката на вратата. Срам ме е да го призная — усещам бузите ми да горят, тъй че сигурно се изчервявам, — но това трябва да е помогнало, защото заспах в мига, в който главата ми докосна възглавницата. Когато отново отворих очи, през прозореца струеше чиста дневна светлина. Вера ми бе дала почивка тоя ден — каза, че Гейл Лавеск и още няколко момичета могат да се погрижат да сложат къщата в ред след голямото празненство, което бе планирала за вечерта на двадесети, — тъй че бях почти доволна.

Станах, взех още един душ и се облякох. Това ми отне половин час, защото бях като пребита. Най-много ме болеше кръстът — той бе слабото ми място още от вечерта, когато Джо ме удари в бъбреците с цепеницата, и сто на сто го бях напрегнала отново, най-напред, като вадох от земята оня камък, с който го фраснах, а после, като го вдигнах

над главата си, преди да го стоваря върху него. Независимо от причината мога да ви кажа, че дяволски болеше.

Щом накрая се облякох, седнах в кухнята на ярката слънчева светлина, изпих чаша черно кафе и помислих върху нещата, които трябваше да сторя. Не бяха много, въпреки че нищо не бе протекло точно както го бях планирала, но все пак трябваше да се свършат добре — ако забравех нещо или нещо останеше недоогледано, щях да ида в затвора. В Литъл Тол не обичаха твърде Джо Сейнт Джордж и нямаше да са много онези, които биха ме обвинили за стореното, но все пак на човек не му дават медал и не му устройват парад за това, че е убил някого, независимо че жертвата е бил само едно нищо и никакво лайно.

Налях си нова чаша кафе и излязох на верандата да го изпия... и да поогледам наоколо. Двете рефлекторни кутии и наблюдателя бяха пак в пазарския илик, който Вера ми даде. Парчетата от другото стъкло лежаха точно там, където Джо бе скочил внезапно, а то се бе счупило върху дъските на верандата. Доста време мислих за тия парчета стъкло. Накрая влязох вътре, взех метлата и лопатката и ги събрах. Помислих си, че каквато съм си и каквато ме знаят толкова хора на острова, ще събудя повече подозрения, ако ги оставя.

Най-напред ми хрумна да твърдя, че не съм виждала Джо целия следобед. Мислех да казвам, че когато съм се върнала от Верини, той е бил изчезнал, без дори да остави бележка, за да ме осведоми къде си е завлякъл скапания задник, а аз в яда си съм изляла тая скъпа бутилка уиски на земята. Ако направеха тестове, които да покажат, че при падането в кладенеца е бил пиан, това въобще нямаше да ме притесни — Джо можеше да си е намерил пиене на много места, включително под собствената ни мивка в кухнята.

Един поглед в огледалото ме убеди, че това няма да свърши работа — щом Джо не е бил вкъщи да ме насини така, щяха да попитат кой го е сторил, и какво щях да им кажа тогава? Дядо Коледа ли? За щастие си бях оставила изход — бях казала на Вера, че ако Джо започне да изгаднява, най-вероятно ще го оставя да си беснее сам и ще ида да гледам затъмнението от Ист Хед. Когато казвах тези думи, няхах никакъв план в главата си, но сега ги благославях.

Самият Ист Хед нямаше да свърши работа — там имаше хора и те щяха да знаят, че не съм била с тях, — но Ръшън Медоу е по пътя за

Ист Хед, има добро западно изложение и там не бяха отишли никакви хора. Видях това от мястото си на верандата, а после и от кухнята, докато миех чиниите. Единственият истински проблем...

Какво, Франк?

Не, ни най-малко не се притеснявах, че камионът му е в двора. В края на петдесет и девета бе получил три-четири поредни дупки в талона си, разбираш ли, тъй че накрая му взеха книжката за един месец. Едгар Шерик, който ни беше полицаи по това време, дойде у нас и му каза, че ако иска, може да се налива от сутрин до вечер, но когато следващия път го хване да кара пиян, ще го заведе в окръжния съд и ще направи всичко възможно да му отнеме книжката за цяла година. През четиресет и осма или четиресет и девета Едгар и жена му загубиха дъщеричката си заради един пиян шофьор и макар да беше доста мек за други неща, за пияните шофьори бе самата смърт. Джо знаеше това и след разговора с него на верандата, изпиеше ли повече от едно-две питиета, не сядаше на волана. Не, когато съм се върнала от Ръшън Медоу и не съм заварила Джо, аз съм помислила, че някой негов приятел го е завел някъде да отпразнуват деня на затъмнението — такава беше историята, която смятах да представя.

Друго бях започнала да казвам: че единственият истински проблем беше какво да направя с бутилката от уиски. Хората знаеха, че напоследък му купувам пиене, но нищо — те си мислеха, че го нравя, за да престане да ме бие, сигурна съм. Какво би станало с бутилката, ако съчиняваната от мен история бе действителна? Това можеше и да не е от значение, но можеше и да е. Когато си извършил убийство, никога не знаеш коя сянка може по-късно да те подгони. Не зная по-добра причина да не се убива. Поставих се на мястото на Джо — не ми беше толкова трудно, колкото бихте си помислили — и веднага разбрах, че той не би отишъл никъде и с никого, ако в бутилката е останала дори една глътчица. Трябваше да иде долу при него и тя отиде... само че без капачката. Нея изхвърлих в боклука, върху купчинката натрошени стъкла.

Тръгнах обратно към кладенеца с последния скок в бутилката и си помислих: Захванал се е да пие, но нищо, очаквала съм това от него, но после като че ли е взел шията ми за дръжка на помпа и това вече не е било нищо, тъй че съм грабнала рефлекторната кутия и съм отишла сама на Ръшън Медоу, проклинайки се за тъпата идея да му купя

„Джони Уокър“. Когато съм се върнала, него го е нямало. Не съм знаела къде и с кого е, но не ми е пукало. Просто съм почистила боклука му и съм се надявала, че като се върне, ще бъде в по-добро настроение. Реших, че това звучи твърде достоверно и ще мине.

Най-неприятното нещо във връзка с тая пуста бутилка, струва ми се, беше, че за да се отърва от нея, трябваше пак да се върна там и да видя Джо. Ала вече нямаше значение какво ми е приятно и какво не.

Тревожих се за състоянието на къпиновите храсти, но те не бяха толкова изпотъпкани, колкото се опасявах, а някои вече се бяха вдигнали. Помислих си, че когато съобщя за изчезването на Джо, сигурно вече ще изглеждат както обикновено.

Надявах се кладенецът да няма толкова зловещ вид на Дневна светлина, но той си беше все такъв. Дупката в капака изглеждаше дори по-зловеща. Сега, когато липсваха страничните дъски, вече не приличаше на око, но дори това не помагаше. Вместо на око приличаше на празна орбита, в която нещо толкова е изгнило, че накрая съвсем се е разкапало. И отново усетих оня влажен мирис на метал. Той ми напомни за момиченцето, което бях видяла в ума си, и се запитах как ли се е чувствувало то на следващата сутрин.

Обзе ме желание да се обърна и да се прибера в къщата, но вместо това пристъпих смело досами дупката, без дори да провлача крак. Исках онова, което щях да направя, час по-скоро да остане зад гърба ми... и повече да не се обръщам назад. Оттам нататък трябваше да мисля само за децата си, Анди, и в никакъв случай да не поглеждам назад.

Приклекнах и надникнах вътре. Джо все още лежеше там с ръце на бедрата и килната към едното рамо глава. По лицето му лазеха буболечки и чак когато ги видях, веднъж завинаги разбрах, че наистина е мъртъв. Протегнах напред бутилката, която държах за гърлото с една кърпичка — не заради отпечатъците, просто не исках да я докосвам, — и я пуснах. Тя падна в тинята до него, но не се счупи. Буболечките, обаче, се разбягаха — стрелнаха се надолу по шията и влязоха под яката на ризата му. Никога не ще забравя това.

Канех се да си тръгвам — от вида на тия буболечки, които се шмугнаха под яката му, отново ми се повдигаше, — но изведнъж очите ми се приковаха върху купчината дъски, които бях откъртила в

началото, за да мога да го видя на дъното. Не биваше да ги оставям така — можеха да предизвикат всякакви въпроси.

Замислих се минута-две, но после, когато осъзнах, че времето тече и всеки миг може да намине някой, който да побъбри за затъмнението или за голямото представление на Вера, казах си да вървят по дяволите и ги нахвърлях долу в кладенеца. После се върнах в къщата. Би трябвало да кажа „разчистих пътя си“ до къщата, защото по доста тръни висяха парченца от роклята и комбинезона ми и аз събрах колкото можах от тях. По-късно същия ден се върнах и събрах останалите няколко, които бях пропуснала първия път. По тръните имаше и влакънца от фланелената риза на Джо, но тях ги оставих. Нека Гарет Тибодо си мисли каквото ще за тях — рекох си аз. — Нека който каквото си ще да мисли. При всички случаи ще изглежда, че се е напил и е паднал в кладенеца, а при репутацията, която Джо има тук, каквото и да решат, най-вероятно ще бъде в моя полза.

Все пак тия парченца плат не отидоха в боклука при стъклата и капачката от уиски — тях хвърлих в океана по-късно през деня. Бях прекосила двора и вече тръгнах по стълбите към верандата, когато ме прониза една мисъл. Джо беше скъсал парче от комбинезона, който се вееше зад мен — ами ако все още го държеше? Ами ако все още го стискаше в единия от юмруците си, отпуснати на коленете му, долу, на дъното на кладенеца?

Тая мисъл ме смрази... буквално ме вледени. Стоях там на двора, под жаркото юлско слънце и по гърба ми лазеха тръпки, а в костите си усещах празнота, както гласеше една поема, която помня от гимназиалните си години. Тогава в ума ми отново проговори Вера. Тъй като по този въпрос не можеш да направиш нищо, Долорес — рече тя, — съветвам те да го забравиш. Тоя съвет звучеше много разумно, тъй че се качих по стълбите и влязох вътре.

Почти цяла сутрин обикалях напред-назад из къщата и по верандата, търсейки... ами, не знам. Не знам точно какао търсех. Може би очаквах това вътрешно око да съзре още нещо, което трябва да се свърши, или за което трябва да се погрижа, както бе попаднало на купчината дъски. Ала не видях нищо.

Към единайсет часа направих следващата стъпка, която беше да се обадя на Гейл Лавеск в Пайнуд. Попитах я какво смята за

затъмнението и така нататък, после се осведомих как вървят нещата при Нейна Светлост.

„Ами, не мога да се оплача — рече тя, — понеже не съм видяла още никого освен възрастния мъж с плешивото теме и щръкналите мустаци — сещаш ли се за кого говоря?“

Казах, че се сещам.

„Слезе към девет и половина, излезе отзад в градината и бавно тръгна да се разхожда. Сякаш едва държеше главата си изправена, но поне беше станал, което не може да се каже за другите. Когато Карън Джоландър го попита дали не иска чаша пресен портокалов сок, той изтича до парапета на верандата и повърна в петуниите. Само да го беше чула, Долорес: Блииии-аааа!“

Избухнах в смях и продължих така, докато едва не ми потекоха сълзи. Никой смях не ми е действувал толкова ободряващо.

„Трябва да е паднала голяма веселба, след като са се върнали от ферибота — рече Гейл. — Ако ми бяха дали по един петак за всеки фас, който прибрах тая сутрин — само по петак, забележи, — можех да си купя чисто нов шевролет. Но когато госпожа Донован смъкне махмурлука си по стълбите, всичко ще бъде тип-топ, можеш да разчиташ на мен.“

„Зная — рекох. — А ако имаш нужда от някаква помощ, знаеш на кого да се обадиш, нали?“

Гейл се засмя. „Няма нужда — казва. — Миналата седмица ти се съсипа от работа и госпожа Донован го знае не по-зле от мен. Тя каза да не ѝ се мяркаш пред очите до утре сутрин, нито пък аз.“

„Хубаво — рекох, а после млъкнах за малко. Тя очакваше да кажа «чао» и когато вместо това кажех нещо друго, щеше да ѝ направи впечатление... а аз точно това исках. — Не си виждала Джо напоследък, нали?“ — попитах я.

„Джо ли? — рече тя. — Твоя Джо?“

„Аха.“

„Не, изобщо не съм го виждала насам. Защо питаш?“

„Снощи не се прибра.“

„О, Долорес! — рече тя, а в гласът ѝ звучеше едновременно ужас и интерес. — Запил ли се е?“

„Разбира се — казвам. — Не че наистина съм разтревожена — не за първи път излиза нощем да вие срещу луната. Ще се върне — черен

гологан не се губи.“

После затворих с чувството, че съм се справила добре с посяването на първото зрънце.

За обяд си направих печен сандвич със сирене, но не можах да го изям. От миризмата на сиренето и хляба усетих корема си горещ и потен. Вместо това взех два аспирина и си легнах. Не вярвах, че ще заспя, но заспах. Когато се събудих, часовникът показваше четири и беше време да засея още няколко семена. Обадох се на приятелите му — на ония, които имаха телефони, разбира се — и попитах всеки от тях дали не го е виждал. Казах, че миналата нощ не се е прибрал, че още го няма и че започвам да се притеснявам. Всички, разбира се, ми казаха, че не са го виждали, и всеки искаше да чуе подробности, но единственият, на когото казах повече, бе Томи Андерсън — може би защото знаех, че Джо му се е хвалил как строява жена си, а Томи бе попил всичко. Дори с него внимавах да не преиграя — казах само, че с Джо сме имали кавга и той най-вероятно е излязъл ядосан. Същата вечер се обадох на още няколко души, както и на някои, на които вече бях звънила. С радост установих, че вече се разнасят слухове.

През нощта не спях много добре — сънувах ужасни сънища. Един от тях беше за Джо. Стоеше на дъното на кладенеца, вдигнал нагоре бялото си лице, и ме гледаше с онези тъмни кръгове, които изглеждаха така, сякаш бе пъхнал въглища в очите си. Казваше, че се чувствувал самотен и непрекъснато ме молеше да скоча долу, за да му нравя компания.

Другият бе още по-лош, защото засягаше Силина. В него тя беше на три-четири години, облечена в розовата рокличка, която баба й Триша й купи точно преди да умре. Силина дойде при мен на двора и видях, че носи в ръка шивашката ми ножица. Посегнах да я взема, но тя поклати глава! Аз съм виновна и аз трябва да платя — рече. После вдигна ножицата и си отрязва носа — клъц. Той падна в пръстта между черните й лачени обуцета и аз се събудих с писък. Беше само четири часът, но спането ми за тая нощ бе свършило, не бях толкова глупава, че да не го разбера.

В седем отново се обадох у Верини. Тоя път вдигна Кенепенски. Казах му, че Вера сигурно ме очаква тая сутрин, но не мога да отида, поне докато не намеря съпруга си. Казах, че от две нощи го няма, а когато се е напивал преди, винаги е отсъствувал само за по една нощ.

Към края на разговора ни Вера се намеси от другия апарат и ме попита какво става. „Май съм изгубила някъде мъжа си“ — рекох.

Няколко секунди тя не каза нищо, а аз какво ли не давах, за да разбера какво си мисли. После проговори и каза, че ако била на мое място, изчезването на Джо Сейнт Джордж въобще нямало да я разтревожи.

„Е — рекох, — имаме три деца и освен това някак съм свикнала с него. Ако се появи, по-късно ще дойда.“

„Чудесно — рече тя, а после продължи: — Още ли си там, Тед?“

„Да, Вера“ — отвръща той.

„Е, направи нещо като мъж — казва тя. — Строши или пък събори нещо. Все едно какво.“

„Да, Вера“ — повтори той, после се чу леко щракване — беше затворил.

Все пак Вера не проговори още няколко секунди. После каза: „Може да го е сполетяла злополука, Долорес.“

„Да — рекох аз, — никак не бих се изненадала. От няколко седмици насам пиеше ужасно много и когато в деня на затъмнението се опитах да говоря с него за парите на децата, едва не ме удуши.“

„О, нима? — рече тя. Минаха още няколко секунди, после каза: — Стискаш ти палци, Долорес.“

„Благодаря — рекох. — Може да свърши работа.“

„Ако мога да направя нещо, обади се.“

„Много мило от твоя страна“ — рекох.

„Нищо подобно — отвръща тя. — Просто не искам да те загубя. Днес е трудно човек да намери помощници, които не смятат боклука под килима.“

Да не говорим за помощници, които никога не забравят да поставят изтривалките с надписите в правилната посока — рекох си аз, но не го казах. Само й благодарих и затворих. Изчаках още половин час, после позвъних на Гарет Тибодо. По това време нямаше такива модерни неща като началник на полицията — Гарет беше градският полицай. Той дойде на мястото на Едгар Шерик, след като през шейсета година оня получи инсулт.

Казах му, че Джо не се е прибирал от две нощи и че започвам да се тревожа. Гарет звучеше доста замаяно — явно беше станал скоро и още не се бе ободрил от първата чаша кафе, — но каза, че ще се обади

на щатската полиция отгатак и ще поразпита няколко души на острова. Знаех, че ще бъдат същите, на които вече бях звънила — на някои даже по два пъти, — но не му казах. Накрая Гарет ме увери, че до обяд ще видя Джо, сигурен бил. Да, да, дърти глупако — рекох си, докато затварях, — на кукуво лято. Тоя човек сигурно имаше мозък, колкото да изпее „Янки Дудъл“, докато си върши работата в клозета, но се съмнявам дали помнеше всичките думи.

Цяла седмица мина, докато го намерят, тъй че накрая бях почти обезумяла. Силина се върна в сряда. Късно следобед във вторник се обадох, за да й съобщя, че баща й е изчезнал и започва да става сериозно. Попитах я дали иска да се върне у дома и тя отговори, че иска. Мелиса Карън, майката на Таня, отиде да я посрещне. Оставих момчетата, където си бяха — за начало бе достатъчно да се справя със Силина. В четвъртък — цели два дни преди най-сетне да открият Джо — тя ме хвана в малката ми зеленчукова градина и рече: „Мамо, искам да те питам нещо.“

„Кажы, мила“ — отвърщам аз. Мисля, че звучах достатъчно спокойно, но много добре знаех какво ще последва — ох, как знаех!

„Направила ли си му нещо?“ — попита тя.

Изведнъж пак видях оня сън — четиригодишната Силина с хубавата си розова рокличка вдига шивашката ножица и си отрязва носа. И тогава си помислих, не, помолих се: Господи, моля Те, помогни ми да излъжа дъщеря си. Моля Те, Господи. Никога за нищо повече няма да Те моля, ако сега ми помогнеш да я излъжа така, че да ми повярва и никога да не се усъмни.

„Не съм — отвърнах. Бях с градинските ръкавици, но ги свалих, за да сложа ръце върху раменете й. Погледнах я право в очите. — Не, Силина — рекох. — Той беше пиян й ужасен и така ме души, че остави тези синини по шията ми, но нищо не съм му направила. Само дето излязох, и то защото се страхувах да остана. Ти можеш да ме разбереш, нали? Да ме разбереш и да не ме обвиняваш? Ти знаеш какво е да се страхуваш от него. Нали?“

Тя кимна, но очите й не се откъснаха от моите. Синият им цвят беше по-тъмен, отколкото някога съм го виждала — синевата на морето точно преди буря. В съзнанието си видях как остриетата на ножицата проблясват, а нослето й тупна в прахта. И ще ви кажа какво мисля — мисля, че този ден Господ изпълни молитвата ми наполовина.

Забелязала съм, че обикновено така прави. Никоя лъжа, която изрекох по-късно за Джо, не беше по-добра от тази, която казах на Силина в горещия юлски следобед сред фасула и краставиците... но дали тя ми повярва? Дали ми повярва и никога не се усъмни? Колкото и да ми се ще отговорът да е „да“, не мога да кажа. Именно от съмнението очите ѝ бяха така потъмнели, тогава и оттогава насетне.

„Най-голямата ми вина — казвам — е, че му купих бутилка уиски, че се опитах да го подкупя, за да се държи добре, а трябваше да съм се научила вече.“

Тя ме гледа още минута, после се наведе и взе кошницата с краставиците, които бях набрала. „Добре — рече. — Аз ще отнеса кошницата.“

И това бе всичко. Повече не сме говорили по този въпрос, нито преди да го открият, нито по-късно. Сигурно е чувала много приказки по мой адрес както на острова, така и в училището, но повече никога не сме отваряли дума за това. Но хладината помежду ни започна да прониква тогава, през оня следобед в градината. Именно тогава се появи между нас пукнатината в онази стена, с която семействата се ограждат от останалия свят. Оттогава тая пукнатина непрекъснато расте. Силина ми се обажда и ми пише редовно, като по часовник, няма грешка в това отношение, но въпреки това сме си далечни. Отчуждени сме една от друга. Извърших това най-вече заради нея, не заради момчетата или заради парите, които баща ѝ се бе опитал да открадне. Най-вече заради нея му скъсих дните, но това ми струваше най-съкровеният ѝ любов към мен. Веднъж чух собствения си баща да казва, че Бог много се е вайкал в деня на Сътворението и с течение на годините започнах да разбирам какво е искал да каже. И знаете ли кое е най-лошото? Понякога изглежда смешно. Понякога е толкова смешно, че не можеш да не прихнеш, дори когато всичко около теб се разпада.

Междувременно Гарет Тибодо и неговите приятелчета от бръснарницата продължаваха да се занимават с ненамирането на Джо. Вече бях стигнала дотам, да смятам, че ще трябва сама да го откроя, колкото и да не ми се нравеше тази идея. Ако не бяха парите, с удоволствие щях да го оставя да си лежи там, в кладенеца, до Второто Пришествие. Но парите бяха оттагък, в Джонспърт, прибрани в сметка, върху която стоеше неговото име, и няхах намерение да чакам седем

години, че официално да го обявят за мъртъв и да мога да ги получа обратно. Силина трябваше да се запише в колеж след по-малко от две години и щеше да се нуждае от известна сума, за да се уреди.

Най-сетне започна да се носи мълвата, че Джо може да е тръгнал с бутилката си из гората зад къщата и да е паднал в някой трап или да се е пребил, докато се е прибирал залитайки в тъмното. Гарет твърдеше, че идеята била негова, но като се има предвид, че бяхме съученици, много ми е трудно да го повярвам. Както и да е. В четвъртък следобед той закачи на вратата на градския съвет лист за набиране на доброволци, а в събота сутринта организира издирване с помощта на четиридесет-петдесет мъже.

Те се разтеглиха в редица в края на Хайгейт Удс, откъм страната на Ист Хед, и тръгнаха оттам към къщата, най-напред през гората, а после и през Ръшън Медоу. Към един часа ги видях да прекосяват Ръшън Медоу със смях и закачки, но когато стигнаха до двора ни и навлязоха в къпинака, закачките спряха и започнаха ругатни.

Аз стоях на портата и ги гледах как приближават, а сърцето ми тупкаше чак в гърлото. Помня как си помислих, че, слава Богу, поне Силина не е у дома — беше отишла у Лори Лангил. После ми хрумна мисълта, че всички тия трънаци ще ги накарат да кажат „майната му“ и да се откажат от търсенето, далеч преди да са приближили стария кладенец. Но те продължиха да напредват. Изведнъж чух Сони Беноа да крещи: „Хей, Гарет! Насам! Ела насам!“ и разбрах, че за добро или за зло, Джо е намерен.

Разбира се, имаше аутопсия. Направиха я същия ден, в който го откриха, и сигурно още я правеха, когато привечер Джак и Алиша Форбърт доведоха момчетата у дома. Пит плачеше, но изглеждаше много объркан — едва ли изобщо разбираше какво се е случило с баща му. Джо Младши обаче разбираше и когато ме дръпна настрана, помислих си, че ще ми зададе същия въпрос като Силина, тъй че се стегнах, за да мога да изрека същата лъжа. Но той ме попита нещо съвсем друго.

„Мамо — рече, — ако се радвам, че е умрял, дали Господ ще ме изпрати в ада?“

„Джоуи, човек няма особена власт над чувствата си и Мисля, че Господ знае това“ — отвърнах му аз.

Тогава той се разплака и каза нещо, което ме покърти. „Опитвах се да го обичам — рече. — Непрекъснато се опитвах, но той не ми даваше възможност.“

Взех го в обятията си и го притиснах с всички сили до гърдите си. Мисля, че в цялата история това беше моментът, в който стигнах най-близо до сълзите... но, разбира се не бива да се забравя, че не бях спала добре и все още нямах и най-малка представа как ще се развият нещата.

Във вторник щеше да има разпит и Люсиен Мерсие, който отговаряше за единствената морга на Литъл Тол по това време, ми каза, че в сряда най-сетне мога да погребя Джо в гробището „Оукс“. Но в понеделник, един ден преди разпита, Гарет ми се обади по телефона и ме попита дали мога да се отбия за десетина минути в кабинета му. Това беше обаждането, което очаквах и от което се опасявах, но нямаше какво друго да направя освен да отида, тъй че помолих Силина да сложи на момчетата да обядват и тръгнах. Не заварих Гарет сам. С него беше и доктор Джон Маколиф. Това също малко или много бях очаквала, но въпреки всичко сърцето ми примря в гърдите.

По това време Маколиф беше медицинският инспектор в града. Той умря три години по-късно, когато налетя на един снегорин със своя Фолксваген-бръмбар. След смъртта му мястото зае Хенри Брайъртън. Ако той беше медицинският ни инспектор през шейсет и трета година, щях да се чувствавам много по-спокойна преди разговора този ден. Брайъртън е по-умен, отколкото беше клетия стар Гарет Тибодо, но съвсем малко по-умен. Джон Маколиф обаче... неговият ум блестеше като морски фар.

Той си беше чистокръвен шотландец, който се появи по нашите места веднага след Втората световна война с типичния си шотландски акцент и всичко останало. Сигурно беше американски гражданин, щом работеше едновременно като доктор и като общински служител, но определено въобще не звучеше като тукашен. Не че това имаше значение за мен — знаех, че ще трябва да го преклоня, независимо дали е американец, шотландец или див китаец.

Косата му бе съвсем бяла, макар че сигурно нямаше повече от четиридесет и пет години, а сините му очи бяха толкова ярки и пронизващи, че сякаш забиваха свредели в тебе. Щом те погледнеш,

като че проникваше направо в главата ти и започваше да подрежда мислите ти по азбучен ред. Щом го видях да седи зад бюрото на Гарет и чух вратата към останалата част на градския съвет да щраква зад гърба ми, разбрах, че това, което ще се случи на другия ден оттаък, на сушата, няма ни най-малко значение. Истинският разпит щеше да се проведе точно тук, в мъничкото полицейско кабинетче с календара на „Уебър Ойл“ на едната стена и портрета на Гаретовата майка на другата.

„Съжалявам, че трябва да те тревожа в скръбта ти, Долорес — рече Гарет. Той разтриваше ръце някак притеснено и ми заприлича на господин Пийз в банката. Но Гарет сигурно имаше по ръцете няколко мазола повече, защото звукът, който издаваха, напомняше за шкурка, търкаща суха дъска. — Ала доктор Маколиф има няколко въпроса, които би искал да ти зададе.“

От смутения поглед на Гарет към доктора разбрах, че не знае какви може да са въпросите и това още повече ме уплаши. Не ми харесваше тоя лукав шотландец да има в ума си толкова сериозни мисли, че да ги пази само за себе си и да не дава на клетия Гарет Тибодо никакъв шанс да се добере до тях.

„Моите най-дълбоки съболезнования, госпожо Сейнт Джордж — казва Маколиф с твърдия си шотландски акцент. Беше нисък, но стегнат мъж и като цяло добре сложен. Имаше хубаво оформени мустачки, бели като косата му, носеше вълнен костюм с жилетка и по външния си вид приличаше на местните хора толкова, колкото и по говора си. Сините му очи пронизаха челото ми и разбрах, че независимо от думите си, той не изпитва абсолютно никакво съчувствие към мен. Нито пък към когото и да било, вероятно... включително и към самия себе си. — Много, много съжалявам за вашата скхърб и нещастие.“

Разбира се, и ако ти повярвам, ще ми кажеш още нещо — помислих си аз. Последният път, когато наистина си съжалявал, докторе, е било когато ти се е наложило да платиш за тоалетна и конецът на монетата ти се е скъсал. Но в този момент реших да не му показвам колко съм уплашена. Може да ме беше хванал натясно, а може и да не беше. Не забравяйте, че ако питахте мен, той щеше да ми каже, че когато са положили тялото на Джо върху масата в мазето на Окръжната болница и са разтворили пръстите му, от едната ръка е

изпаднало парченце бял найлонов плат — късче от женски комбинезон. Можеше и така да стане, не ще и дума, но въпреки това нямаше да му доставя удоволствието да ме види как се гърча под погледа му. А той беше свикнал хората да се гърчат, щом ги погледне — бе започнал да приема това като свое задължение и то му харесваше.

„Много благодаря“ — рекох.

„Бихте ли седнали, мадам?“ — попита той, сякаш бяхме в неговия кабинет, а не в кабинетчето на горкия стар объркан Гарет.

Седнах и той ме запита дали ще бъда така добра да му позволя да запуши. Казах, че що се отнася до мен, има зелена улица. Той захихика, сякаш бях казала нещо смешно... очите му обаче съвсем не хихикаха. Извади от джоба на сакото си голяма стара черна лула и я напълни. Но докато правеше това, очите му не се откъсваха от мен. Дори след като я ухапа и тя задимя, продължи да ме гледа. Настръхвах от пронизващия му поглед през дима и отново си помислих за морския фар — той свети почти две мили напред дори в нощ, когато мъглата е толкова гъста, че с нож да я режеш.

Под тоя негов поглед започнах да се гърча, независимо от смелите си намерения, но тогава си спомних думите на Вера Донован: Глупости — всеки ден умират съпрузи, Долорес. Хрумна ми, че Маколиф може да се взира във Вера, докато очите му изтекат и да не постигне нищо, освен да я накара да си кръстоса краката обратно. Тая мисъл ме успокои малко и отново се овладях — само сложих ръце върху чантата си и зачаках да проговори.

Най-накрая, когато видя, че няма да падна от стола и да призная, че съм убила съпруга си — макар че според мен би предпочел да има и порой от сълзи, — той извади лулата от устата си и рече: „Казале сте на полицаия, че вашият съпруг е причинил тези синини на врата ви, госпожо Сейнт Джордж.“

„Аха“ — отговарям.

„Че вие и той сте седнале на верандата да гледате затъмнението и тогава между вас се е започнала кавга.“

„Аха.“

„И за какво, позволете да попитам, беше тази кавга?“

„Привидно за пари, а всъщност за пиенето“ — отвръщам аз.

„Но нали вие самата сте купиле бутилката, с която той се е напил този ден, госпожо Сейнт Джордж! Не е ли така?“

„Аха“ — казвам. Усещах как искам да добавя нещо, да се изясня, но не го направих, въпреки че можех. Точно това искаше Маколиф, разбирате ли — просто да препусна напред. Да се изясня така, че да се озова някъде в затворническа килия.

Накрая се отказа да чака. Повъртя палци малко раздражено, после отново впери в мен своите очи-фарове. „След инцидента с душето вие сте оставиле съпруга си. Отишле сте на Ръшън Медоу, по пътя към Ист Хед, за да гледате затъмнението сама.“

„Аха.“

Най-неочаквано той се приведе напред, подпрял малките си ръце на малките си колене, и рече: „Госпожо Сейнт Джордж, знаете ли каква беше посоката на вятъра този ден?“

Почувствувах се като в онзи ден, през ноември шейсет и втора, когато за малко да намеря стария кладенец, като падна в него — сякаш чух същия пукот под краката си и си помислих: Внимавай, Долорес Клейборн, много, много внимавай. Днес навсякъде има кладенци и тоя човек знае къде се намира всеки един от тях.

„Не — казвам. — Не зная. А когато не зная откъде духа вятърът, това обикновено означава, че денят е тих.“

„Всъщност имаше само лек ветрец“ — започна Гарет, но Маколиф вдигна ръка и го пресече като с нож.

„Духаше от запад — казва. — Западен вятър, или ветрец, ако предпочитате, с десет, до дванайсет метра в час и пориви от порядъка на двайсет и няколко метра в час. Изглежда ми малко странно, госпожо Сейнт Джордж, че този вятър не е довял до вас виковете на съпруга ве, след като сте биле на Ръшън Медоу, по-малко от километър от дома ве.“

Поне три секунди останах в мълчание. Бях решила, че ще броя до три, преди да отговоря на който и да било от въпросите му. Това можеше да ме предпази от прибързаност, за която да заплатя, като падна в някой от траповете, изкопани от него за мен. Но Маколиф сигурно си беше помислил, че съвсем ме е объркал, защото се приведе напред от стола си, и съм готова да заявя под клетва, че за секунда-две очите му преминаха от нажежено-синьо в нажежено-бяло.

„Не се учудвам — рекох. — Първо защото в задушен ден дванайсет метра в час не прави нищо повече от полъх, и второ, защото в морето имаше поне хиляда лодки, които си свиркаха една на друга. А и откъде знаете, че въобще е викал? Вие поне със сигурност не сте го чули.“

Той се облегна назад с леко разочарован вид. „Доста логично разсъждение — казва. — Знаем, че самото падане не го е убило, а медицинското изследване води към заключението, че вероятно е имал поне един продължителен период на съзнание. Госпожо Сейнт Джордж, ако вие паднете в пресъхнал кладенец и се озовете със счупен пищял, счупен глезен, четири счупени ребра и изкълчена китка, не бихте ли викали за помощ и подкрепа?“

Дадох си три секунди, като броях и „тра-ла-ла“ между тях, после отговорих: „Не аз паднах в кладенеца, доктор Маколиф. Джо е паднал, а той беше пил.“

„Да — отвърща доктор Маколиф. — Вие сте му купиле бутилка скоч уиски, макар всички, с които говорих, да казват, че сте мразеле пиенето му, макар той да е ставал неприятен и избухлив, когато е пиел — купиле сте му бутилка скоч и той не просто е пил, той е бил пиян. Бил е много пиян. Освен това устата му е била пълна с кхръв, а ризата му е била изцапана с кхръв, чак долу до колана. Когато прибавите факта с тази кхръв към факта за счупените му ребра и съответните наранявания на белите дробове, които е получил, знаете ли какво предполага това?“

Едно, тра-ла-ла... две, тра-ла-ла... три, тра-ла-ла. „Гц“ — отвърщам аз.

„Няколко от счупените ребра са пронизале дробовете му. Такива наранявания винаги водят до кхървене, но рядко до такова обилно кхървене. Това кхървене вероятно е било причинено, заключавам аз, от непрестанно повтарящи се викове за помощ.“

Това не беше въпрос, но въпреки това преброих до три, преди да кажа: „Смятате, че той е викал отдолу за помощ? Това ли е цялата работа?“

„Не, мадам — казва. — Не смятам — изпълнен съм с вътрешна увереност.“

Тоя път не изчаках. „Доктор Маколиф — казвам, — мислите, че съм бутнала съпруга си в кладенеца ли?“

Това малко го стресна. Неговите очи-фарове не само примигнаха, но за няколко секунди направо потъмняха. Известно време той повъртя лулата в пръстите си, после я пъкна обратно в устата си и дръпна от нея, като през цялото време се опитваше да реши как трябва да се справи с тоя въпрос.

Преди да успее, се обади Гарет. Лицето му бе почервенияло като репичка. „Долорес — казва, — сигурен съм, че никой не смята... тоест на никого дори не му е хрумнало да...“

„О, да — прекъсва го Маколиф. За няколко секунди бях извела влака на мисълта му от релсите, но сега видях, че е успял отново да го вкара в коловоза без особени проблеми. — На мене ми е хрумнало. Нали разбирате, госпожо Сейнт Джордж, че част от задълженията ме...“

„О, стига вече с това «госпожо Сейнт Джордж» — казвам. — Ако ще ме обвинявате, че най-напред съм блъснала съпруга си в кладенеца, а после съм стояла отгоре, докато той е викал за помощ, направо почвайте да ме наричате Долорес.“

Тоя път нямах конкретно намерение да го шашвам, Анри, но да пукна, ако въпреки това не успях да го направя — за две минути, два удара. Съмнявам се да са го смущавали така, откак е завършил медицинската школа.

„Никой не ве обвинява в нищо, госпожо Сейнт Джордж“ — казва той, целият някак скован, а това, което видях в очите му, казваше: Поне засега.

„Е, добре тогава — казвам, — защото идеята, че съм бутнала Джо в кладенеца, е просто глупава, разбирате ли. Той беше поне с двайсет килограма по-тежък от мен, а може и малко повече. През последните няколко години доста затлъстя. Освен това не се страхуваше да използва юмруците си, ако някой го ядосаше или се изпречеше на пътя му. Казвам ви го като негова съпруга от шестнайсет години, а ще намерите и много други хора, които ще ви кажат същото.“

Разбира се, Джо отдавна не ме беше удрял, но аз никога не се бях опитвала да поправа общото впечатление, че той продължава в същия дух, и точно в тоя момент, под пронизващия поглед на Маколиф, се почувствувах много доволна, че не съм го направила.

„Никой не казва, че сте го блъснале в кладенеца — рече шотландецът. Сега той бързо отстъпваше. По лицето му виждах, че го

съзнава, но няма представа как се е стигнало дотам. Лицето му казваше, че аз съм тази, от която се очаква да отстъпва. — Но той сигурно е викал, разбирате ли. Сигурно е зовял доста време — може би часове, — при това доста силно.“

Едно, тра-ла-ла... две, тра-ла-ла... три. „Може би сега ви разбирам — рекох. — Може би мислите, че е паднал в кладенеца случайно, а аз съм го чула да вика, но съм се направила на глуха. Натам ли биете?“

Видях по лицето му, че точно натам бие. Видях също как беснее, че нещата не се развиват така, както е очаквал, както винаги са се развивали при подобни разпитчета. На двете му бузи се бяха появили яркочервени петънца. Зарадвах се, като ги видях, защото исках той наистина да побеснее. С човек като Маколиф е много по-лесно да се справиш, когато е бесен, защото такива хора са свикнали да запазват самообладание, докато другите губят своето.

„Госпожо Сейнт Джордж, ще ни бъде много трудно да свършим нещо съществено тук, ако продължавате да отговаряте на въпросите ми с въпроси.“

„Как, че вие не ми зададохте въпрос, доктор Маколиф — отвърнах аз и невинно ококорих очи. — Казахте, че Джо сигурно е викал — всъщност казахте «зовял», — затова просто попитах дали...“

„Добре, добре — рече той и остави лулата си в месинговия пепелник така рязко, че той издрънча. Сега очите му горяха, а заедно с червените петна по бузите, на челото му се бе издула и една жила, която го разсичаше на две. — Чухте ли го да зове за помощ, госпожо Сейнт Джордж?“

Едно, тра-ла-ла... две, тра-ла-ла...

„Джон, едва ли има някаква причина да тормозиш жената“ — намеси се Гарет, който звучеше по-притеснен от всякога и проклета да съм, ако това отново не изкара от релси тоя изтупан шотландец. Едва не се изсмях на глас. Лошо ми се пишеше, ако го бях сторила, но тъй или иначе, за малко да стане.

Маколиф рязко се извърна и каза на Гарет: „Ти се съгласи аз да поема случая.“

Горкият стар човечец се сгърчи назад в стола си така, че едва не се катурна с него. Сигурна съм, че някоя жила на врата му се е изметнала. „Добре, добре, не се горещи“ — измънка той.

Маколиф се обърна отново към мен, готов да повтори въпроса, но аз не му позволих да го стори. Вече бях имала време да преброя почти до десет.

„Не — рекох. — Не чух нищо освен хората в морето, които занадуваха свирките на лодките си и закрепяха като луди, веднага щом видяха, че затъмнението е почнало.“

Той чакаше да кажа още нещо — старият му номер да мълчи и да оставя хората сами да влязат в устата на вълка, — тъй че помежду ни се възцари мълчание. Аз просто седях с ръце върху чантата и не продумвах. По някое време си срещнахме погледите.

Ще ми кажеш всичко, жено — говореха очите му. — Ще ми кажеш всичко, което искам да чуя... ще го повториш дори, ако така искам аз.

А моите очи отвърщаха: Не, няма, приятелче. Можеш да си седиш там и да ме пронизваш със сините си диамантени остриета, докато адът се превърне в ледена пързалка, но няма да измъкнеш и дума от мен, ако не отвориш уста и сам не ме помолиш за нея.

Така продължихме почти цяла минута — в двубой с погледи, може да се каже — и към края почувствах как отслабвам и ми се приисква да му кажа нещо, дори то да е само: Майка ти не ти ли е казвала, че е неприлично да се блещиш така? Тогава проговори Гарет — или по-скоро стомахът му. Издаде дъвълъг къргорещ звук.

Маколиф го погледна, отворен до ента степен, а Гарет извади джобно ножче и взе да човърка под ноктите си. Маколиф измъкна някакво тefтерче от вътрешния джоб на вълненото си сако (вълна! през юли!), погледна нещо в него, после пак го прибра.

„Опитал се е да излезе“ — рече накрая толкова небрежно, колкото човек би казал: „Имам среща за обяд“.

Сякаш някой заби шиш в кръста ми, където Джо ме бе ударил с цепеницата, но се опитах да не покажа как се чувствавам. „О, така ли?“ — рекох.

„Да — отвърна Маколиф. — Стените на кладенеца са покрити с големи камъни (само че той каза «кхамъни», Анди, както те си говорят) и върху няколко от тях открихме следи от кхръв. Изглежда се е изправил на крака и е започнал да се катери нагоре. Сигурно това е изисквало херкулесовски усилия, направени въпреки болката, която е била невъобразимо мъчителна.“

„Съжалявам, че е страдал — рекох. Гласът ми бе спокоен, както обикновено — поне така мисля, — но вече чувствавах как потта се стича под мишниците ми и помня, че се боях да не избие по челото или във хлътнатинките на слепоочията, където можеше да я види. — Клетият стар Джо.“

„Да, наистина — казва Маколиф, а очите му фарове пронизват и блестят. — Кхлетият... старх... Джо. Според мен той може би е щял сам да се измъкне от кладенеца. Сигурно е щял да умре малко след излизането си, но да — наистина мисля, че е можел да се измъкне. Само че нещо му е попречило.“

„Какво му е попречило?“ — попитах.

„Пострадал е от фрактура на черепа — рече той. Очите му бяха все така ярки, но гласът му омекна като котешко мъркане. — Намерихме между краката му камък. Беше покрит с кхръвта на съпруга ви, госпожо Сейнт Джордж. И в тази кхръв открихме известен брой порцеланови късчета. Знаете ли какво заключавам от този факт?“

Едно... две... три.

„Изглежда този камък трябва да е разбил не само главата, но и изкуствените му зъби — рекох. — Много лошо — Джо бе привързан към тях и при това положение не знам как Люсиен Мерсие ще успее да му придаде приличен вид за погребението.“

При тези мои думи устните на Маколиф някак се подвиха и успях да видя добре неговите собствени зъби. Никакви протези. Сигурно бе изчислил това като усмивка, но не стана. Въобще.

„Да — рече той, показвайки ми чак до венците двата си реда подредени зъбки. — Да, това е и моето заключение — порцелановите късчета са от долната му протеза. А сега, госпожо Сейнт Джордж, имате ли някаква представа как така този камък е ударил съпруга ве, точно когато той е бил на път да се измъкне от кладенеца?“

Едно... две... три.

„Не — рекох. — А вие?“

„Аз да — казва. — Подозирам, че някой е измъкнал камъка от земята и го е стоварил жестоко и злоумишлено върху умолително извърнатото му нагоре лице.“

След това никой не каза дума. Аз исках да кажа, Бог ми е свидетел — исках веднага да скоча и да кажа: Не съм аз. Може някой

да го е направил, но не съм аз. Обаче не можех, защото отново бях сред къпинака и този път тия проклети кладенци бяха навсякъде.

Вместо да кажа нещо, само седях и го гледах, но чувствавах как потта се опитва да избие отново по мен, а събраните ми ръце напират да се впият една в друга. Ако направеха това, ноктите щяха да побелеят... и той щеше да забележи. Маколиф бе човек, роден да забелязва такива неща. Това щеше да е още един процеп, към който да насочи фаровете си. Опитах се да помисля за Вера и за това как тя би го гледала — сякаш е само едно кучешко лайно върху обувката ѝ, — но при начина, по който очите му ме пронизваха в тоя момент, не постигнах особен успех. По-рано като че тя присъствуваше в стаята заедно с мен, но вече не беше така. Сега вече нямаше никой друг освен тоя дребен изтупан шотландски доктор, който вероятно се мислеше за някакъв любител детектив, като онези от историите в списанията (и чиито показания вече бяха изпратили дузина хора в пандиза, както установих по-късно), тъй че чувствавах как вече всеки момент ще отворя уста и ще изтърся нещо. И най-ужасното беше, Анди, че нямах ни най-малка представа какво ще бъде то. Чувах как цъка часовникът върху бюрото на Гарет — звукът бе силен и кух.

И наистина щях да кажа нещо, когато човекът, когото бях забравила — Гарет Тибодо — проговори вместо мен. Проговори с тревожен припрян глас и аз разбрах, че той също не може повече да издържа на това мълчание — сигурно си е мислел, че то ще продължи, докато накрая се наложи някой да изпищи, за да намали напрежението.

„Е, Джон — рече, — нали решихме, че ако Джо е издърпал камъка по определен начин, той може сам да се е откъртил и да...“

„Няма ли да млъкхнеш, човечше!“ — кресна му Маколиф с някакъв изтънял и объркан глас, и аз се отпуснах. Всичко бе свършило. Знаех го и вярвах, че тоя дребен шотландец също го знае. Сякаш двамата с него бяхме стояли в тъмна стая и той бе гъделичкал лицето ми с нещо като бръснач... а сетне полицаи Тибодо се препъна, блъсна се в прозореца и щорите се вдигнаха с трясък, отваряйки път на светлината, при което видях, че в крайна сметка той ме е докосвал само с едно перце.

Гарет измънка нещо в смисъл, че нямало нужда Маколиф да му говори по тоя начин, но докторът не го удостои с никакво внимание. Обърна се пак към мен и каза: „Е, госпожо Сейнт Джордж?“ Тонът му

бе някак твърд, сякаш ме бе хванал натясно, само че вече и двамата знаехме как всъщност стоят нещата. Той можеше само да чака и да се надява, че ще сгреша... но аз имах три деца, за които трябваше да мисля, а това прави човека внимателен.

„Казах ви каквото знам — рекох. — Докато чакахме затъмнението, той се напи. Направих му сандвич, като мислех, че това може малко да го отрезви, но не стана. Разкрещя се, после взе да ме души и да ме бие, тъй че отидох на Ръшън Медоу. Когато се върнах, него го нямаше. Помислих, че е излязъл с някой от приятелите си, но през цялото време е бил в кладенеца. Сигурно се е опитвал да намери пряк път към улицата. Може дори да е търсил мен, да е искал да се извини. Това никога няма да узная... и може би то няма значение. — После го погледнах решително и добавих: — Можете и вие да си го представите така, доктор Маколиф.“

„Оставете съветите, мадам — рече Маколиф, а ония цветни петна на бузите му пламнаха още по-силно и ярко. — Радвате ли се, че е мъртъв? Кажете ми!“

„Но, дявол да го вземе, какво общо има това със случилото се? — възкликнах. — Исусе Христе, какво ви става?“

Той не отговори — само вдигна лулата си и отново се зае да я пали. Ръката му лекичко потрепваше. Не зададе повече никакъв въпрос — последният въпрос, който чух този ден, излезе от устата на Гарет Тибодо. Маколиф не го зададе, защото за него той нямаше значение — поне за него. За Гарет обаче имаше, а за мен още повече, защото, когато излезех този ден от сградата на Градския съвет, нищо нямаше да е свършило — в някои отношения това щеше да е само началото. Този последен въпрос и моят отговор имаха огромно значение, защото обикновено именно нещата, които не биха означавали нищо в съда, започват да се обсъждат шепнешком през оградите, докато жените простират прането си, или долу в лодките за ловене на раци, докато мъжете седят облежнати на кабината и обядват. Тия неща може да не те изпратят в затвора, но като нищо ще те обесят в очите на града.

„В името на Христа, защо въобще си му купила тази бутилка? — сякаш изблея Гарет. — Какво те беше прихванало, Долорес?“

„Мислех си, че ако има нещо за пиене, ще ме остави на мира — рекох аз. — Мислех си, че можем да поседим двамата спокойно, да погледаме затъмнението и той да ме остави на мира.“

Не заплаках, почти, но усетих как една сълза се търкулва по бузата ми. Понякога си мисля, че това е причината, поради която можах да продължа да живея на Литъл Тол през следващите трийсет години — тази единствена сълза. Ако не беше тя, можеха да ме пропъдят от градчето със своите шушукания, заяждане и сочене с пръст зад гърба ми — да, в крайна сметка може би щяха да го сторят. Аз съм доста жилава, но не зная дали има толкова жилав човек, който да устои на трийсет години клюки и анонимни бележчици с думи като: „Измъкна се безнаказано, убийца такава“. Наистина получих няколко подобни бележки — и много добре знам кой ги изпращаше, макар че това няма значение след толкова много години, — но те престанаха, преди още новата учебна година да започне. Затова сигурно може да се каже, че целия си по-нататъшен живот, включително и тази му част, сега, дължа на онази единствена сълза... и на Гарет, който пусна мълвата, че в крайна сметка не съм толкова коравосърдечна и съм заплакала за Джо. И в тази сълза нямаше нищо изчислено, не си мислете, че е имало. Мислех си колко съжалявам, че Джо е страдал така, както казваше тоя дребен спретнат шотландец. Въпреки всичко, което бе извършил, и въпреки омразата, която бях натрупала към него, след като узнах какво се е опитвал да върши със Силина, никога не бях имала намерение да му причинявам страдания. Мислех, че падането ще го убие, Анди, кълна се в името Господне — мислех, че падането ще го убие на секундата.

Клетият стар Гарет Тибодо стана червен като светофар. Засуети се за някаква хартиена кърпичка в бюрото си и я тикна към мен, без да ме погледне — сигурно си е мислел, че тази първа сълза ще премине в порой, — после се извини, че са ме подложили на такъв „изтощителен разпит“. Обзалагам се, че това бяха общо взето най-сложните думи, които знаеше.

Като чу това, Маколиф издаде едно „хъм!“, каза нещо в смисъл, че ще бъде на разпита, за да чуе показанията ми, после излезе — всъщност изгърмя от стаята, като затръшна вратата след себе си толкова силно, че прозорците издрънчаха. Гарет го изчака да се отдалечи, после ме хвана под ръка и ме отведе до вратата, но все още без да ме поглежда (всъщност имаше нещо комично в това), и през цялото време мънкаше нещо. Не съм сигурна какво точно, но предполагам, че при всички случаи е било някакви извинения. Тоя

човек имаше меко сърце и не понасяше някой наоколо да е нещастен, това ще кажа за него... ще кажа нещо и за Литъл Тол: къде другаде такъв човек би могъл не само да е полицай в продължение на повече от двайсет години, но и в края на кариерата си да бъде почетен с вечеря и овации със ставане на крака? И ето какво мисля аз: място, където един добродушен човек може да успее като полицай, не е толкова лошо за живеене. Хич даже. Въпреки това никога не съм се чувствувала по-добре при затваряне на врата зад гърба си, както когато Гарет щракна вратата този ден.

Тъй че това бе гвоздеят на програмата и разпитът на следващия ден не представляваше нищо в сравнение с него. Маколиф ми зададе много от същите въпроси, които сами по себе си бяха трудни, но вече нямаха власт над мен, и двамата го знаехме. Моята единствена сълза свърши добра работа, но въпросите на Маколиф — плюс факта, че всеки можеше да види колко го е яд на мен — спомогнаха много за приказките, които плъзнаха оттогава по мой адрес. Е, дявол да го вземе — при всички случаи щеше да има някакви приказки, не е ли така?

Съдебното заключение беше „смърт при злополука“. Това не хареса на Маколиф и накрая той изреди разкритията с мъртвешки равен глас, без нито веднъж да вдигне поглед, но онова, което каза, бе достатъчно потвърждение: Джо е паднал в кладенеца в пияно състояние, вероятно е викал за помощ доста продължително, без да получи отговор, после се е опитал да излезе със собствени сили. Стигнал е почти до горе, след това се е опитал да се хване за един камък, който се е оказал неподходящ. Изтръгналият се камък се е стоварил върху главата му достатъчно силно, че да строши черепа (да не говорим за зъбната протеза), и го е съборил обратно на дъното, където той е издъхнал.

Най-важното — макар да го разбрах едва по-късно, — бе може би това, че не са могли да намерят мотив, чрез който да ме уличат. Разбира се, хората в града (а без съмнение и доктор Маколиф) смятаха, че аз съм го извършила — убила съм го, за да се отърва от побоищата, но само по себе си това не бе достатъчно основателен мотив. Само Силина и господин Пийз знаеха колко основателни са истинските ми мотиви, но никой, дори старият умник Маколиф, не се сети да разпита господин Пийз. Нито пък той дойде по свое желание. Ако беше го сторил, нашето разговорче в „Чати Бой“ щеше да излезе наяве и той

най-вероятно щеше да си навлече неприятности с банката. Нали в крайна сметка го бях придумала да наруши правилника.

Що се отнася до Силина... хм, струва ми се, че тя ме подложи на свой собствен съд. Често виждах как очите ѝ се приковават в мен — потъмнели и навъсени, а в ума си я чувах да ме пита: Направи ли му нещо? А, мамо? Аз ли съм виновна? Аз ли трябва да платя?

Мисля, че тя наистина плати — това е най-лошото. Малкото островно момиче, което за първи път прекрачи границата на щата Мейн, когато на осемнайсет години отиде в Бостън за едно състезание по плуване, сега е интелигентна, преуспяваща журналистка в Ню Йорк Сити — преди две години в „Ню Йорк Таймс“ имаше статия за нея, знаете ли? Пише в толкова много списания и въпреки това всяка седмица намира време да пише и на мен... но ги чувствавам като писма по задължение, точно както и двата телефонни разговора в месеца. Струва ми се, че тия разговори, както и писмата, са нейният начин да утеша сърцето си, че никога не идва тук, че е скъсала връзките си с мен. Да, според мен тя плати, не ще и дума — според мен най-малко виновният плати най-много и все още плаща.

Тя е на четиридесет и четири, никога не се е омъжвала, твърде слабичка е (виждам го по снимките, които ми изпраща понякога) и имам усещането, че пие — понякога личи по гласа ѝ, когато ми се обажда. Предполагам, че това е една от причините да не идва вече у дома — не иска да видя, че и тя като баща си пие. Или може би се бои от онова, което може да ми каже, когато пийне малко повече. Кое то може да попита.

Но както и да е — това няма отношение към разказа ми. Измъкнах се безнаказано — това е най-важното. Ако имаше застраховка и ако Пийз не си беше мълчал, не съм сигурна, че щях да се измъкна. Някоя тлъста застрахователна полица сигурно щеше да е по-лошият от двата варианта. Последното нещо, от което се нуждаех, бе един хитър следовател по застраховките да души около мен заедно с хитрия дребен шотландец, който вече бе адски побеснял, че е надигран от някаква си невежа островитянка. Да, ако бяха двама, сигурно можеха да ме хванат.

Та какво стана в крайна сметка? Е, сигурно това, което става винаги в подобни случаи — когато е извършено убийство, но то остане неразкрито. Животът продължи, това е. Никой не се появи в последния

миг с решаваща информация, както става по филмите, не се опитах да убия друго, а и Господ не ме уби на място с мълния. Сигурно е усетил, че да ме убива с гръмотевица за такъв като Джо би било чиста загуба на електричество.

Животът просто си продължи. Върнах се при Пайнуд и при Вера. Когато наесен учебната година започна, Силина възобнови старите си приятелства и на няколко пъти я чух да се смее по телефона. Когато най-сетне осъзна случилото се, Пит го понесе много тежко... както и Джо Младши. Всъщност Джоуи го понесе много по-тежко, отколкото очаквах. Поотслабна и известно време сънуваше кошмари, но до следващото лято изглеждаше вече горе-долу добре. Единственото нещо, което наистина се промени до края на шейсет и трета, беше, че повиках Сет Рийд да циментира отвора на стария кладенец.

Шест месеца след смъртта на Джо съдът се разпореди с имуществото му. Аз дори не присъствувах. Десетина дни по-късно получих писмо, с което ме уведомяваха, че всичко е мое — можех да го продам, изям или пратя по дяволите. След като прегледах какво е оставил, помислих си, че последният вариант изглежда най-добър. Открих обаче нещо изненадващо: ако съпругът ти умре внезапно, може да се окаже полезно приятелите му да са идиоти, каквите бяха приятелите на Джо. Старото късовълново радио, с което той се занимаваше почти десет години, продадох на Норис Пинет за двайсет и пет долара, а трите таратайки от задния двор — на Томи Андерсън. Тоя глупак беше щастлив да ги купи, а с парите аз си взех шевролет, модел петдесет и девета година. Клапаните му чукаха, но иначе работеше добре. Освен това прехвърлих на мое име спестяванията на Джо и пак открих сметките на децата.

А, и още нещо — през януари шейсет и четвърта отново приех моминското си име. Не че съм го обявила на всеослушание, но по-скоро щях да пукна, отколкото да влача „Сейнт Джордж“ до края на живота си като тенекия на кучешка опашка. Може да се каже, че отрязах връвта, която държеше тенекията... но, честно казано, от него не се отървах толкова лесно, колкото от името му.

Не че съм очаквала това да стане — сега съм на шейсет и пет години и поне през петдесет от тях съм знаела, че щом си човек, работата ти е да правиш избор и когато му дойде времето, да си платиш сметката. Случва се изборът да е ужасно противен, но това не

дава право на човека просто да го избегне — особено ако този човек има около себе си други, които разчитат той да направи за тях това, което сами не могат да направят за себе си. В подобен случай трябва да прибегнеш към възможно най-добрия избор и след това да си платиш цената. За мен цената бяха многото нощи, в които се събуждах от ужасни сънища, обляна в студена пот, и още повече нощи, в които изобщо не можех да заспя. И друго — звукът, който чух, когато камъкът го удари в лицето, пръсвайки черепа и ченето му — тоя звук, който напомняше порцеланова чиния, разбита в кахлен под. Чувам го от трийсет години. Понякога ме събужда, понякога ми пречи да заспя, а понякога ме изненадва посред бял ден. Може да мета верандата вкъщи, да лъскам сребърните сервизи на Вера или да седя на обяд и да гледам телевизия, когато изведнъж го чувам в ушите си. Тоя звук. Или тупването му на дъното. Или гласа му, който излиза от кладенеца: Дъ-лоррр-иссс...

Едва ли звуците, които понякога чувам, са много по-различни от онова, което виждаше Вера, когато се разпищяваше от жици в ъглите или от кълбета прах под леглото. Имаше случаи — особено след като тя започна съвсем да отпада, — когато се вмъквах в леглото при нея, прегръщах я и си мислех за звука от камъка, а щом затварях очи, виждах порцеланова чиния да се пръсва на парчета върху кахлен под. При това видение аз я прегръщах така, сякаш ми беше сестра или дори сякаш бях самата аз. Лежахме в леглото, всяка със собствения си страх, и накрая заедно се унасяхме — тя, защото е с мен и я пазя от кълбетата прах, а аз, защото съм с нея и ме пази от звука на тази порцеланова чиния — и често преди да заспя, си мислех: Така е. Така се плаща за това да бъдеш мръсница. И няма смисъл да си казваш, че ако не си била мръсница, е нямало да плащаш, защото понякога животът те принуждава да бъдеш мръсница. Когато навън има само гибел и мрак, а вътре си ти, която си длъжна най-напред да запалиш светлината, а после да я запазиш, просто трябва да бъдеш мръсница. Но на каква цена, Господи! На каква ужасна цена!

Анди, дали бих могла да получа една мъ-ъ-ъничка глътчица от твоята бутилка? Ще мълча като гроб.

Благодаря ти. Благодаря и на тебе, Нанси Банистър, задето търпиш такава дърта мелница като мен. Как издържат пръстите ти?

Така ли? Добре. Не губи кураж, още малко — вярно, че тръгнах отзад напред, но май накрая все пак стигнах до оная част, която наистина бихте искали да чуете. Това е добре, защото вече е късно и се уморих. Цял живот съм работила, но не помня някога да съм била по-уморена отсега.

Вчера сутринта бях навън и простирах прането — като че е било преди години, но всъщност бе едва вчера, — а Вера имаше ден на просветление. Ето защо бе толкова неочаквано и отчасти затова толкова се шашнах. В дните си на просветление тя често се държеше като мръсница, но този бе първият и последен път, когато наистина подлудя.

И така, аз бях долу в страничния двор, а тя седеше горе в инвалидната количка и надзираваше операцията по обичайния си навик. От време на време изкрещяваше: „Шест щипки, Долорес! Шест щипки на всеки чаршаф! Не се опитвай да се измъкнеш само с четири, защото те гледам!“

„О, да — казвам. — Зная. Само че сто на сто ти се иска да беше с двайсет градуса по-студено и да фучеше северен вятър.“

„Какво? — кряка тя надолу към мен. — Какво каза, Долорес Клейборн?“

„Казах, че сигурно някой тори градината си — рекох, — защото повече от всякога ми мирише на нещо лайняно.“

„На много умна ли се правиш, Долорес?“ — отвърща тя с предрезгавелия си треперлив глас.

Звучеше почти така, както звучеше в дните, когато в кратуната ѝ проникваха малко повече слънчеви лъчи от обикновено. Знаех, че по-късно може да направи някоя беля, но не ми пукаше особено — в тоя момент просто се радвах, че говори толкова разумно. Да ви кажа право, звучеше както едно време. През последните три-четири месеца беше по-безжизнена от ударен палец и имаше нещо приятно в това да видиш, че се е завърнала... или поне една част от нея, която въобще бе способна да се завърне, ако разбирате какво имам предвид.

„Не, Вера — извиках ѝ аз. — Ако бях много умна, отдавна да съм престанала да работя за теб.“

Очаквах начаса да кресне нещо в отговор, но тя не го направи. Тъй че продължих да простирам чаршафите ѝ, пелените, кесиите ѝ за баня и всичко останало. По някое време спрях, макар че половината

кош бе още пълен. Имах някакво лошо предчувствие. Не мога да кажа защо, нито пък от какво започна. Просто се появи изведнъж. И за миг през ума ми мина странна мисъл: Онова момиче е в беда... момиченцето, което видях в деня на затъмнението, и което също ме видя. Пораснало е, сега е почти на възрастта на Силина, но е в ужасна беда.

Обърнах се и погледнах нагоре, едва ли не с очакването да видя порасналото момиче с ярката му раирана рокля и розово червило, но не видях никого, а това не бе в реда на нещата. Не беше, защото там трябваше да седи Вера, почти повесена през перваза на прозореца, за да се увери, че съм сложила точно колкото трябва щипки. Но тя бе изчезнала и не разбирах как може да е станало, при положение че самата аз я бях наместила на стола ѝ, а после бях запънала спирачката, след като я нагласих до прозореца, както тя пожела.

След миг чух вика ѝ.

„Дъ-лоррр-иссс!“

Божичко, Анди, какви тръпки ме побиха, когато чух това! Сякаш Джо се бе върнал. За миг просто се вкамених на място. После изкрепя отново и този път разбрах, че е тя.

„Дъ-лоррр-иссс! Кълбетата прах! Тук са, навсякъде! О, Боже мили! О, Боже мили! Дъ-лоррр-иссс, помощ! Помогни ми!“

Обърнах се да хукна към къщата, спънах се в проклетия кош за пране и се проснах напред върху чаршафите, които току-що бях закачила на простора. Омотах се някак в тях и трябваше да се измъкна с борба. За момент изглеждаше така, сякаш им бяха поникнали ръце и се опитваха да ме удушат и да ме издърпат назад. И през цялото това време Вера пицеше, а аз си мислех за оня сън, който ми се бе явил веднъж, оня с главата от прах и дългите остри зъби. Само че това, което сега си представях, беше главата на Джо с тъмни и кухи очи, сякаш някой бе пъхнал две бучки въглища в облак прах и там те висяха и плаваха.

„Долорес, о, моля те, ела бързо! О, моля те, ела бързо! Кълбетата прах! КЪЛБЕТАТА ПРАХ СА НАВСЯКЪДЕ!“

След това започна само да пици. Беше ужасно. Дори и най-развихреното въображение не би могло да си представи, че дебела дърта кучка като Вера Донован би могла да пици толкова тънко.

Сякаш всички пожарища и потоци се бяха събрали ведно с края на света.

Успях някак да се измъкна от чаршафите и когато станах, усетих как едната презрамка на комбинезона ми се скъса, точно както в деня на затъмнението, когато Джо едва не ме уби, преди да успее да му се изплъзна. Нали познавате онова усещане, когато ви се струва, че и по-рано сте били някъде и знаете всичко, каквото хората биха казали, още преди да са го казали? Това усещане ме обзе толкова силно, че сякаш около мен бе пълно с призраци, които ме гъделичкаха с невидими пръсти.

И знаете ли какво още? Сякаш тези призраци бяха от прах.

Втурнах се през вратата на кухнята и хукнах нагоре по задното стълбище, колкото ми държаха краката, а през цялото време тя пищеше ли, пищеше. Комбинезонът ми взе да се свлича и имах чувството, че когато стигна до задната площадка и се обърна, несъмнено ще видя Джо, който се препъва зад мен и го сграбчва за подгъва.

После отново погледнах напред и тогава видях Вера. Беше с гръб към мен, изминала почти целия път по коридора към предното стълбище, и се клатушкаше, пищейки с пълно гърло. Отзад на нощницата ѝ имаше голямо кафяво петно — беше се изпуснала. И този последен път не от подлост или гаднярство, а от искрен нечовешки ужас.

Инвалидната ѝ количка бе заклещена на пряко на вратата на спалнята. Сигурно при вида на това, което толкова я бе уплашило, тя бе освободила спирачката. По-рано, когато изпаднаше в някое от състоянията си на ужас, тя можеше единствено да седи или да лежи на място и да крещи за помощ. Има доста хора, които ще ви кажат, че не можеше да се придвижва сама, но вчера го направи — кълна се в това. Беше освободила спирачката на инвалидната количка, беше я обърнала и придвижила през стаята, а когато тя се е заклезила на прага, бе станала по някакъв начин от нея и бе тръгнала, залитайки, надолу по коридора.

За няколко секунди останах замръзнала на място, гледах я как се люшка и се питах какво толкова ужасно е видяла, че да направи това — да ходи, когато способността ѝ да ходи уж бе изчезнала. Какво бе това нещо, което можеше да нарича единствено „кълбета прах“?

Но тогава видях накъде се бе упътила — право към предното стълбище.

„Вера! — изкрещях. — Вера, престани с тия глупости! Ще паднеш! Спри!“

И с всички сили хукнах след нея. Онова усещане, че преживявам нещо за втори път, отново ме споходи, само че този път сякаш аз бях Джо, сякаш аз бях тази, която се опитваше да догони и да улови.

Не знаей дали ме чу, или пък не ме чу, но с помрачения си ум помисли, че съм пред нея, а не отзад. Със сигурност знаех единствено това, че продължи да вика: „Долорес, помощ! Помогни ми, Долорес! Кълбетата прах!“ — и малко по-бързо се заклатушка напред.

Почти бе стигнала до края на коридора. Аз прелетях покрай вратата на спалнята ѝ и здравата си фраснах единия глезен в ръба на инвалидната количка — ето, можете да видите синината. Тичах с всички сили и виках: „Спри, Вера! Спри!“, докато си продрах гърлото.

Тя прекоси площадката и пусна единия си крак в пространството. В никакъв случай не бих могла да я спася при това положение — можех единствено да се хвърля надолу заедно с нея, — но в подобна ситуация човек няма време да мисли или да пресмята цената. Сkochих към нея, точно когато кракът ѝ стъпи в празното и тя политна напред. Видях израза на лицето ѝ. Според мен тя не разбираше, че пада — в него нямаше нищо освен изцъклена паника. Бях виждала този израз и преди, макар и не така дълбок, и мога да ви кажа, че той няма нищо общо със страха от падането. Тя мислеше за онова, което е след нея, не за това, което е отпред.

Посегнах да я хвана, но не улових нищо освен крайчеца на нощницата ѝ между показалеца и средния пръст на лявата си ръка. Той се изплъзна измежду тях като шепот.

„Дъ-лоррррр...“ — чу се писък, след което нещо плътно и тежко тупна долу. Кръвта ми се смразява при спомена за този звук — той беше точно като онзи, който се чу, когато Джо тупна на дъното на кладенеца. Видях я как се превъртя настрани, а после нещо изпука. Звукът бе отчетлив и остър, като от чупене на съчка с коляно. Видях как отстрани на главата ѝ бликна кръв и това ми стигаше. Извърнах се толкова рязко, че краката ми се преплетоха и паднах на колене. Несъзнателно погледнах по коридора към нейната стая и онова, което видях, ме накара да изпищя. Беше Джо. За няколко секунди го видях

така ясно, както сега виждам тебе, Анди — видях лицето му от прах да се хили изпод инвалидната ѝ количка, надничайки между спиците на колелото, което се бе заклешило на прага.

После изчезна и чух Вера да стене и плаче.

Не можех да повярвам, че е оживяла след това падане, още не мога да го повярвам. Разбира се, Джо също не умря веднага, но той беше мъж в разцвета на силите си, а тя бе разплута старица, прекарала десетина малки инсулта и поне три големи. Освен това нямаше кал и влага, които да омекотят падането ѝ, както стана при него.

Не исках да слизам при нея, не исках да виждам изпотрошеното ѝ и кървящо тяло, но нямах друг избор, разбира се — нямаше хора наоколо, което означаваше, че на мен ми бе писано да го направя. Когато станах (трябваше да се хвана за колоната на перилата, — толкова се бяха размекнали краката ми), настъпих с единия крак подгъва на комбинезона си. Скъса се и другата презрамка, и аз повдигнах малко роклята си, за да мога да го изхлузя... и това също стана точно както преди. Помня как погледнах краката си, за да видя дали не са издрани и окървавени от тръните на къпиновите храсти, но, разбира се, нямаше нищо такова.

Втресе ме. Ако някога наистина сте се разболявали и температурата ви се е покачвала много, много високо, ще разберете какво имам предвид — не че се чувствуваш съвсем извън света, но определено не се чувствуваш и вътре в него. Като че всичко се е превърнало в стъкло и не е останало нищо, за което можеш да се хванеш здраво — всичко е хлъзгаво. Ето как се чувствувах, докато стоях на площадката, уловена за колоната на перилата и загледана към мястото, където тя бе паднала.

Лежеше малко по-надолу от средата на стълбището, а двата ѝ крака бяха толкова силно извити под тялото, че почти не се виждаха. Отстрани на клетото ѝ старческо лице се стичаше кръв. Когато стигнах някак до там, където лежеше, едното ѝ око се обърна в орбитата си, за да погледне към мен. Това бе поглед на животно, хванато в капан.

„Долорес — прошепна тя. — Този мръсник ме преследва през всичките тези години.“

„Шшт — рекох. — Не се опитвай да говориш.“

„Така е — продължи тя, сякаш го бях оспорила. — Ах, този негодник. Този развратен негодник.“

„Слизам долу — рекох. — Трябва да повикам доктор.“

„Не — отвърна тя. Протегна ръка и ме хвана за китката. — Никакъв доктор. Никаква болница. Кълбетата прах... дори там. Навсякъде.“

„Ще се оправиш, Вера — успокоих я, като измъкнах ръката си. — Ако лежиш така и не мърдаш, всичко ще се оправи.“

„Долорес Клейборн казва, че ще се оправя! — рече тя, но с онзи сух и остър глас, който използваше, преди да получи инсултите и главата ѝ да се размъти. — Колко успокоително действа едно професионално мнение!“

Да чуя този глас след всичките години, в които бе изчезнал, ми подейства като шамар. Така ме шокира, че излязох от паниката и за първи път наистина погледнах лицето ѝ, както човек гледа някого, който знае точно какво говори и го казва съвсем сериозно.

„На прага на смъртта съм — рече тя — и ти го знаеш не по-зле от мен. Струва ми се, че гръбнакът ми е счупен.“

„Не си сигурна в това, Вера“ — рекох, но вече не бързах толкова да стигна до телефона. Струва ми се, че знаех за какво ще ме помоли след миг, и не виждах как бих могла да ѝ откажа. Бях ѝ задължена още от онзи дъждовен есенен ден през хиляда деветстотин шейсет и втора година, когато седнах на леглото ѝ и изплаках очите си, закрила лице с престилката, а Клейборнови винаги са изплащали дълговете си.

Когато отново ми проговори, бе толкова ясна и конкретна, колкото и преди трийсет години, когато Джо беше жив, а децата още бяха у дома. „Зная, че е останало само едно, което си струва да се реши — рече тя, — и то е кой ще определи кога да умра — аз или болницата. Тя може да определи много дълъг срок. Аз казвам сега, Долорес. Писна ми, когато съм объркана и слаба, да виждам лицето на съпруга си по ъглите. Писна ми да виждам как измъкват на лунната светлина онзи корвет от кариерата, как водата се излива от прозореца на вратата откъм мястото до шофьора...“

„Вера, не разбирам за какво говориш“ — рекох.

Ръката ѝ се вдигна и за секунда-две нетърпеливо се размаха срещу мен, както едно време, после тупна обратно на стълбите до нея. „Писна ми да си опикавам краката и да забравям кой е бил при мен, половин час след като си е отишъл. Искам да свърша. Ще ми помогнеш ли?“

Аз коленичих до нея, вдигнах ръката, която бе паднала на стълбите, и я притиснах до гърдите си. Помислих си за звука при удара на камъка в лицето на Джо — звука, който напомняше за порцеланова чиния, пръсната на парченца върху кахлен под. Запитах се дали ще имам сили още веднъж да чуя този звук, без да изгубя разсъдък. А знаех, че наистина ще бъде същият звук, защото тя по същия начин бе извикала името ми, по същия начин се бе чуло падането, което я натроши на парчета, на каквито тя се боеше, че прислужниците могат да натрошат фините стъклени фигурки, които държеше в салона, а комбинезонът ми лежеше на горната площадка, смачкан на топка и с две скъсани презрамки, също както по-рано. Ако я довърших, щеше да звучи, както когато довършвах Джо, знаех това. Да-а. Знаех го толкова добре, колкото зная, че Ист лейн стига до ония разнебитени стълби, които се спускат надолу, отстрани на Ист Хед.

Държах ръката ѝ и си мислех как е устроен светът — че понякога лошите мъже ги сполетяват злополуки, а добрите жени се превръщат в мръсници. Видях как ужасно и безпомощно очите ѝ се обърнаха да ме погледнат в лицето и забелязах как кръвта от пукнатината в черепа ѝ се стича по дълбоките бръчки на бузата ѝ, както пролетният дъжд се стича по браздите, прокарани от ралото надолу по хълма. Казах ѝ: „Ако наистина искаш това, Вера, ще ти помогна.“

Тогавя тя заплака. Това бе единственият случай, в който я видях да плаче, без да е със замъглено и кухо съзнание. „Да — рече. — Да, наистина го искам. Бог да те благослови, Долорес.“

„Не се вълнувай“ — казах. Вдигнах старческата ѝ набръчкана ръка до устните си и я целунах.

„Побързай, Долорес — рече. — Ако наистина искаш да ми помогнеш, моля те, побързай.“

Преди и двете да сме изгубила кураж — сякаш казваха очите ѝ.

Целунах отново ръката ѝ, после я поставих на корема ѝ и се изправих. Тоя път нямах проблеми със ставането — силата отново се бе вляла в краката ми. Слязох по стълбите и отидох в кухнята. Преди да изляза да просна прането бях извадила брашното да меся хляб — струваше ми се, че ще е добре да опека. Имаше една точилка — голямо, тежко нещо, направено от сив мрамор с черни жилчици. Лежеше на плота до жълтата пластмасова кутия с брашното. Вдигнах я, все още с усещането, че сънувам или имам висока температура,

после тръгнах през салона обратно към коридора при входа. Докато вървах през тази стая с всичките ѝ красиви старинни неща, спомних си случаите, когато бях правила на Вера номера с прахосмукачката, и как за известно време я бях надхитряла. Накрая тя винаги успяваше да ме изпревари и излизаше по-хитра... дали това не е причината да съм тук сега?

Излязох от салона в коридора и тръгнах по стълбите към нея, хванала точилката за една от дървените ѝ дръжки. Бях решила да не спирам, щом стигна до мястото, където лежеше с клюмнала глава и извити под тялото крака — знаех, че ако спра, никога не ще мога да го направя. Нямах да има повече разговори. Смятах, когато стигна до нея, да приклепна на едно коляно и да я халосам с точилката по главата възможно най-силно и най-бързо. Може би щеше да изглежда така, сякаш се е случило при падането, а може би нямаше да изглежда така, но при всички случаи смятах да го извърша.

Когато коленичих до нея, видях, че няма нужда — в крайна сметка бе издъхнала сама, както бе вършила повечето неща в живота си. Докато съм била в кухнята за точилката или докато съм се връщала през салона, тя просто бе затворила очи и бе отплувала в небитието.

Седнах до нея, оставих точилката на стълбите, взех ръката ѝ и я задържах в скута си. В човешкия живот има случаи, когато минутите не съществуват, така че не можеш да ги преброиш. Знам само, че седях известно време и бях при нея. Не зная дали съм говорила нещо, или не. Мисля, че казах — мисля, че ѝ благодарих, задето се освободи, задето ме освободи мен, задето не ме накара отново да премина през всичко това, — но може и само да съм си го помислила. Помня, че допрых ръката ѝ до бузата си, после я обърнах и целунах дланта ѝ. Помня, че я гледах и си мислех колко е розова и чиста. Бръчките почти се бяха изгладили и приличаше на бебешка ръчица. Знаех, че трябва да стана и да телефонирам на някого, да съобщя за случилото се, но бях отмаляла, страшно отмаляла. Струваше ми се по-лесно просто да седя и да държа ръката ѝ.

После на вратата се позвъни. Ако това не бе станало, сигурно щях да седя там още дълго време. Но знаете как е със звънциите — човек има чувството, че трябва да отвори независимо от всичко. Станах и заслизах по стълбите, стъпало по стъпало, сякаш бях с десет години по-стара (истината е, че се чувствавах с десет години по-стара)

и през цялото време се държах за перилата. Помня как си помислих, че светът все още изглежда като направен от стъкло и трябва да съм много внимателна, за да не се подхлъзна и да се порежа на него, щом се наложи да пусна перилата и да прекося антрето към вратата.

Беше Сами Марчънт, глупашки килнал пощальонската си фуражка назад, както той си прави — сигурно смята, че така прилича на рок звезда. В едната си ръка държеше обичайната поща, а в другата — един от ония плътни пликове, които идваха почти всяка седмица с препоръчана поща от Ню Йорк — разбира се, това бяха новините за финансовите ѝ дела. За парите ѝ се грижеше някакъв човек на име Грийнбуш, това казах ли ви?

Казала съм го? Добре, благодаря. Толкова много приказки изприказвах, че почти не помня какво съм споменала и какво не.

Понякога в тия препоръчани пликове имаше книга, които трябваше да се подпишат, и в повечето случаи Вера успяваше да го направи сама, като аз придържах ръката ѝ, но на няколко пъти, когато беше съвсем не на себе си, аз ги подписах с нейното име. Това беше всичко и никой никога не се е обаждал за подписаните от мен книга. И без друго през последните три-четири години подписът ѝ представляваше само една драскулка. Тъй че това е още нещо, за което бихте могли да ме хванете, стига да поискате — фалшификаторство.

Веднага, щом вратата се отвори, Сами понечи да ми подаде плътния плик — за да се разпиша за него, както винаги правех за препоръчаните писма, — но когато ме позагледа, очите му се разшириха и той отстъпи крачка назад на площадката. Всъщност беше повече някакво кълчене, отколкото крачка — а като се има предвид, че говорим за Сами Марчънт, май това е най-точната дума. „Долорес! — казва. — Добре ли си? По тебе има кръв!“

„Не е моя — рекох аз и гласът ми бе толкова спокоен, сякаш ме бе попитал какво гледам по телевизията. — На Вера е. Тя падна по стълбите. Мъртва е.“

„Свети Боже“ — възкликна той и се втурна покрай мен в къщата, а пощальонската му чанта го тупкаше по хълбока. Изобщо не съм и помисляла да го задържа, а и като се запита човек: каква полза?

Последвах го бавно. Онова стъклено усещане ме напускате, но като че ли подметките ми се бяха налели с олово. Когато стигнах в подножието на стълбището, Сами го бе изкачил наполовина и стоеше

коленичил до Вера. Преди това си бе свалил чантата и тя се бе свлякла почти до долу, разпилявайки по стъпалата писма, сметки и каталози.

Изкачих се при него, като влачех крака от едно стъпало на друго. Никога не съм се чувствувала така отпаднала. Дори след като убих Джо не се чувствавах толкова уморена, колкото вчера сутринта.

„Тя е мъртва, наистина“ — рече той и се озърна наоколо.

„Аха — потвърдих аз. — Нали ти казах.“

„Смятах, че не може да ходи — продължи той. — Ти винаги си ми казвала, че тя не може да ходи, Долорес.“

„Е — рекох, — изглежда не съм била права.“ Почувствувах се глупаво да казвам това, докато тя лежи така, но какво друго можех да кажа? В известен смисъл беше по-лесно да се говори с Джон Маколиф, отколкото с клетия тъп Сами Марчънт, защото бях извършила доста неща от онова, в което Маколиф ме подозираше. Когато си невинен, проблемът е, че си притиснат малко или много от истината.

„Какво е това?“ — попита тогава и посочи точилката. Бях я оставила на стъпалото.

„А ти какво мислиш? — казвам. — Клетка за птици?“

„Прилича на точилка“ — рече той.

„Много добре — отвърнах. Сякаш чувах гласа си от много далеч, като че той беше на едно място, а останалата част от мен на съвсем друго. — Можеш за изненада на всички в крайна сметка да се окажеш достоен за колеж, Сами.“

„Да, но какво ще прави една точилка на стълбите?“ — попита той и най-неочаквано забелязах как ме гледа. Сами е на двайсет и пет години, не повече, но баща му взе участие в експедицията, която откри Джо, и изведнъж ми проблясна, че сигурно Дюк Марчънт е внушил на Сами и на останалите си „умници“ идеята, че Долорес Клейборн Сейнт Джордж е видяла сметката на своя старец. Помните ли, като ви казах, че, когато си невинен, малко или много си притиснат от истината? Е, когато видях как ме гледа Сами, изведнъж реших, че в тоя случай сигурно важи правилото: „Колкото по-малко, толкова по-добре“.

„Бях в кухнята и се готвех да меся хляб, когато тя падна“ — рекох. Още едно нещо за случаите, когато си невинен — всички лъжи, които в крайна сметка решиш да кажеш, са непланирани лъжи — невинните хора не прекарват часове в подготвяне на истории като

моята за това как съм отишла на Ръшън Медоу да гледам затъмнението и съм видяла отново съпруга си чак в погребалния дом. Щом тая лъжа излезе от устата ми, разбрах, че скъпо ще платя за нея, но ако беше видял погледа му, Анди — потъмнял, подозрителен и уплашен едновременно, — може би и ти щеше да излъжеш.

Той се изправи, понечи да тръгне, но се закова на място, когато погледна нагоре. Проследих погледа му. Това, което видях, бе комбинезонът ми, смачкан на топка върху площадката.

„Явно си е свалила комбинезона, преди да падне — отново се извърна той към мен. — Или преди да скочи. Или каквото и да е онова, което е направила. Съгласна ли си, Долорес?“

„Не — рекох. — Това е мое.“

„Щом си месила хляб в кухнята — казва той страшно бавно, като не особено умно дете, което се опитва да реши на дъската някаква задача, — какво тогава прави комбинезонът ти на площадката?“

Не можех да измисля нищо в отговор. Сами слезе едно стъпало надолу, после още едно, като се движеше толкова бавно, колкото и говореше, хванал перилата с едната ръка, без да откъсва поглед от мен. Изведнъж осъзнах какво прави — бягаше. Бягаше, защото се боеше, че може да ми хрумне и него да блъсна, както си мислеше, че съм блъснала нея. В този момент разбрах, че не след дълго ще седя тук, където съм сега, и ще разказвам това, което разказвам. Очите му сякаш говореха на глас и казваха: Веднъж си се измъкнала безнаказано, Долорес Клейборн, и като се има предвид какъв човек е бил Джо Сейнт Джордж според думите на баща ми, може би така е трябвало. Но какво ти е направила тази жена, освен дето ти е давала подслон, храна и прилична заплата! А това, което най-вече казваха очите му, беше, че жена, която веднъж е блъснала някого и безнаказано се е измъкнала, може да блъсне и втори път; че при подходящи обстоятелства тя със сигурност би блъснала втори път. И ако блъскането не свърши онова, което е решила, тя няма много-много да му мисли, преди да потърси друг начин да приключи нещата. Например с мраморна точилка.

„Това не те засяга, Сам Марчънт — рекох аз. — Най-добре си гледай своята работа. Трябва да повикам линейката. Само не забравяй да си събереш пощата, преди да тръгнеш, че иначе много кредитни компании ще ти трият сол на главата.“

„Госпожа Донован не се нуждае от линейка — рече той, като слезе още две стъпала надолу и продължи втренчено да ме гледа, — а аз още няма да ходя никъде. Струва ми се, че вместо за линейка, най-добре ще е да се обадиш на Анди Бисет.“

Което и направих, както знаеш. Сами Марчънт стоеше там и ме наблюдаваше. След като оставих слушалката, той си събра пощата (от време на време хвърляше по един поглед през рамо, вероятно за да се увери, че не се промъквам зад гърба му с точилката в ръка), след което просто застана пред стълбите като полицейско куче, заловило крадец. През цялото време не проговори, нито пък аз. Хрумна ми, че мога да мина през трапезарията и кухнята към задните стълби, за да си взема комбинезона. Но каква полза? Той го беше видял, нали така? А и точилката лежеше на стълбите.

Не след дълго вие с Франк дойдохте, Анди, а малко след това слязох до чудесния ни нов полицейски участък и дадох показания. Това беше вчера сутринта, тъй че едва ли има нужда да го припомням. Знаеш, че не казах нищо за комбинезона, а когато ме попита за точилката, отвърнах, че всъщност не зная как се е озовала там. Това бе всичко, което можех да измисля, преди да дойде някой, който да свали от мозъка ми табелата: ПОВРЕДЕН.

След като подписах показанията, се качих в колата и се прибрах у дома. Всичко стана страшно бързо и безшумно — имам предвид показанията и всичко останало, — и в крайна сметка почти успях да си внуша, че няма за какво да се тревожа. Та аз наистина не я бях убила — тя наистина падна сама. Повтарях си го непрекъснато и когато стигнах до пътеката пред къщи, бях едва ли не сигурна, че всичко ще се нареди.

Това усещане се задържа само докато стигнах от колата до задната врата. На нея имаше бележка, забита с кабарче. Най-обикновен лист от тетрадка. Върху него имаше мазно петно, сякаш човекът го бе носил в задния си джоб. Там пишеше: **ТОЗИ ПЪТ НЯМА ДА СЕ ИЗМЪКНЕШ**. Само това. По дяволите, и то беше достатъчно, не мислите ли?

Влязох вътре и отворих кухненските прозорци, за да прогоня мириса на застоял въздух. Мразя тая миризма, а тя като че непрекъснато е в къщата, все едно дали проветрявам или не. Не е само защото вече живея главно при Вера — или поне живеях, — макар че,

разбира се, това също оказва влияние. Главната причина обаче е в това, че къщата е мъртва... както са мъртви Джо и Малкия Пит.

Къщите наистина имат свой собствен живот, който поемат от хората, живеещи в тях — убедена съм. Нашият малък двуетажен дом преживя смъртта на Джо и напускането на двете по-големи деца: Силина отиде да учи във „Васар“ с пълна стипендия — нейният дял от спестените пари, за които толкова много се тревожех, похарчихме за дрехи и учебници, а Джо Младши се отправи директно към Мейнския университет в Ороно. Къщата преживя дори вестта, че Малкия Пит е убит при експлозията в оная казарма в Сайгон. Случило се веднага след пристигането му, и то месец-два, преди да приключи цялата история. Гледах на Вериния телевизор как последните хеликоптери излитат от покрива на посолството и просто плачех, плачех... Можех да си го позволя, без да се страхувам какво би казала тя, защото бе отишла на пазар в Бостън.

След погребението на Малкия Пит животът си отиде от къщата. Последните роднини си тръгнаха и останахме само тримата — аз, Силина и Джо Младши. Джо беше говорил за политика. Тъкмо го бяха назначили за градски управител на Макайъс — което съвсем не е лошо за момче, върху чиято диплома мастилото още не е засъхнало, — и той вече мислеше след година-две да кандидатствува за място в щатския съд.

Силина разказа едно-друго за курсовете, които водеше в колежа в Олбъни — това беше, преди да замине за Ню Йорк и да започне непрекъснато да пише, — а после изведнъж замлъкна. Двете прибирахме съдовете, когато внезапно усетих нещо. Веднага се обърнах и видях, че ме гледа с онзи тъмен поглед. Мога да ви кажа, че прочетох мислите ѝ — според мен родителите понякога са в състояние да го правят, — но истината е, че не бе нужно. Знаех за какво мисли, знаех, че то никога не е напускало напълно съзнанието ѝ. Видях в очите ѝ същия въпрос, който ми бе задала преди дванайсет години, когато дойде при мен в градината, сред фасула и краставиците: Направила ли си му нещо?, Аз ли съм виновна?, Колко дълго ще трябва да плащам?

Приближих се до нея, Анди, и я прегърнах. Тя също ме прегърна, но усетих тялото ѝ сковано — сковано като дъска — и това бе моментът, в който почувствах, че животът си отива от къщата. Излетя

като последен дъх на умиращ човек. Мисля, че Силина също го почувства. Джо Младши не — той слага снимка на къщата върху някои от предизборните си листовки, защото това му помага да изглежда народен човек, а избирателите обичат такива, забелязала съм, — но Джоуи не разбра, че къщата умря, защото по начало никога не я бе обичал. А и защо да я обича, Господи? За него къщата бе просто мястото, където се връщаше след училище, мястото, където баща му го тормозеше и наричаше „мамино синче“ и „читанка“. За Джо Младши Къмбърланд Хол — пансионът, в който живееше, докато учеше в университета, бе много по-уютен, отколкото някога е била къщата на Ист лейн.

Ала за мен тя беше истински дом, за Силина също. Струва ми се, че доброто ми момиче е продължило да живее тук доста време, след като е изтрило от подметките си прахта на острова. Мисля, че живееше тук в спомените си... в сърцето си... в сънищата си. Кошмарите си.

Тая пуста миризма на застояло — влезе ли веднъж, никога не можеш да се отървеш от нея.

Седнах до един от отворените прозорци, за да взема глътка свеж въздух от морския бриз, после се почувствувах някак странно и реших, че трябва да заключа вратите. С предната беше лесно, но ключалката на задната заяде и трябваше доста да се поизпотя, докато се справя с нея. Накрая ключът се завъртя и чак тогава разбрах каква е причината да заяжда — обикновена ръжда. Понякога прекарвах при Вера по пет-шест дни, без да се връщам, но въпреки това не можех да си спомня кога за последен път съм си направила труда да заключа къщата.

Като си помислих това, сякаш всичките ми вътрешности се разляха. Отидох в спалнята, легнах и захлупих главата си с възглавницата, както правех, когато бях малка и ме наказваха да си легна рано, защото не съм била послушна. Плаках, плаках, плаках... Никога не бих повярвала, че имам в себе си толкова сълзи. Плаках за Вера, за Силина, за Малкия Пит, сигурно съм плакала дори за Джо. Но най-вече плаках за себе си. Плаках, докато носът ми се напълни и усетих спазми в корема. Накрая заспах.

Когато се събудих, беше тъмно и телефонът звънеше. Станах и тръгнах пипнешком към дневната, за да го вдигна. Щом казах „ало“, някой — някаква жена — каза: „Не можеш току-тъй да убиваш. Надявам се, че знаеш това. Ако законът не те хване, ние ще те хванем.“

Не си толкова хитра, колкото си мислиш. Не сме длъжни тук да живеем с убийци, Долорес Клейборн — не и докато на острова все още има няколко почтени християни, които да попречат на това.“

Главата ми бе толкова замаяна, че отначало помислих всичко за сън. Докато осъзная, че наистина съм будна, тя беше затворила. Тръгнах към кухнята с намерението да сложа кафеника или може би да взема една бира от хладилника, но в същия миг телефонът отново иззвъня. Пак беше жена, но не същата. Започна да сипе мръсотии и аз бързо затворих. Отново ми се доплака, но по-скоро бих пукнала, отколкото да заплача. Вместо това изключих телефона от контакта. Отидох в кухнята, извадих една бира, но не ми хареса и в крайна сметка почти цялата я излях в мивката. Струва ми се, че всъщност се нуждаех от малко скоч, но откакто Джо умря, никога не съм държала дори капка концентрат в къщата.

Налях си чаша вода и усетих някак противна миризмата ѝ — миришеше ми сякаш на шепа монети, които някое хлапе цял ден е носило в потна ръка. Това ми напомни за оная нощ в къпиновите храсти — как същият мирис долетя до мен с полъха на вятъра, — а това пък от своя страна ми напомни за момичето с розовото червило и раираната рокличка. Спомних си как ми се бе сторило, че жената, в която то се е превърнало, сега е в беда. Запитах се къде ли е и как е, но нито за миг не се запитах дали съществува, ако разбирате какво имам предвид — знаех, че съществува. И сега знам. Никога не съм се съмнявала в това.

Впрочем това няма значение — умът ми отново блуждае, а устата ми неотклонно бърза след него, като кутре след майка си. Бях започнала да разправам, че водата от кухненската ми чешма не свърши по-добра работа от най-добрия продукт на господин Будвайзер — дори няколко ледени кубчета не успяха да убият тоя мирис на метал, — затова накрая се озовах пред телевизора, вторачена в някакво тъпо комедийно предаване, в ръка с един от хавайските сокове, които държа в дъното на хладилника за малките близнаци на Джо Младши. Направих си вечеря от замразени продукти, но щом вече бе готова, загубих апетит и накрая я изхвърлих в боклука. Вместо това си взех още един от соковете, занесох го обратно в дневната и седнах пред телевизора. Започна друго комедийно предаване, но не видях

абсолютно никаква разлика между двете. Сигурно защото не му обръщах особено внимание.

Не се опитвах да мисля какво ще правя — има някои мисли, с които е по-добре да не се захващаш посред нощ, защото точно по това време умът е най-склонен да ти погоди някой номер. Каквото и да измислиш след залез слънце, в девет от десет случая ще трябва отново да го премислиш на сутринта. Тъй че просто си седях и малко след като свършиха местните новини и започна предаването „Тази нощ“, отново заспах.

И сънувах един сън. Беше за мен и Вера, само че Вера от времето, когато се запознах с нея, когато Джо бе още жив и всичките ни деца, нейните и моите, все още през повечето време се навъртаха край нас и бяха послушни. В съня ми двете с нея миехме чиниите — всъщност тя ги миеше, а аз ги бършех. Само че не бяхме в кухнята — стояхме пред малката печка в нашата дневна. А това беше странно, защото Вера никога не е идвала в къщата ми — нито веднъж през целия си живот.

Ала в този сън бе дошла. Държеше чиниите в пластмасов съд върху печката — не моите обикновени чинии, а нейните съдове от първокласен порцелан. Измиваше чинията, даваше ми я, а после тя се изплъзваше от ръцете ми и падаше на кахления под, върху който стои печката у дома. Вера казваше: „Трябва повече да внимаваш, Долорес, когато стават злополуки, а ти не внимаваш, винаги се получава ужасна бъркотия.“

Аз ѝ обещавах да внимавам, опитвах се да внимавам, но следващата чиния отново се изплъзваше от ръцете ми, после следващата, и следващата, и следващата.

„Това няма смисъл — рече накрая Вера. — Погледни какъв боклук правиш!“

Погледнах надолу, но вместо с парчета от счупени чинии, подът бе осеян с късчета от протезата на Джо и от някакъв камък. „Не ми подавай повече, Вера — казах аз и заплаках. — Изглежда не ме бива да се справям с чиниите. Може твърде много да съм остаряла, не знам, но не искам да ги изпотроша всичките, това знам със сигурност.“

Въпреки това тя продължи да ми ги подава, а аз продължих да ги изпускам. Звукът, който се чуваше при падането им, ставаше все по-кънтящ и по-дълбок, докато накрая заприлича повече на грохот,

отколкото на крехкия звук, който се чува при пръсването на порцеланов съд върху нещо твърдо. Изведнъж осъзнах, че сънувам и че този грохот не е част от съня ми. Стреснах се толкова силно, че едва не паднах от стола на земята. Отново нещо изгърмя и този път разбрах какво е — пушка.

Станах и се приближих до прозореца. По пътя минаваха два пикапа. В тях имаше мъже — един в каросерията на първия и, струва ми се, двама в каросерията на втория. Като че ли всичките имаха пушки и на всеки няколко секунди някой вдигаше своята и стреляше във въздуха. От дулото изскачаше огнен блясък, последван от силен гръм. Като се има предвид как се люшкаха напред-назад тия мъже (трябва да бяха мъже, макар да не мога да кажа със сигурност) и как колите криволичеха насам-натам, мога да кажа, че цялата компания беше пияна до козирките. Освен това разпознах един от пикапите.

Какво?

Не, няма да ти кажа — аз самата достатъчно съм затънала. Нямам намерение да завличам и друго със себе си заради няколко пиянски нощни гърмежа. Може пък и в крайна сметка да не съм разпознала колата.

Както и да е — затворих прозореца, защото видях, че не пробиват нищо освен няколко ниски облака. Реших, че ще използват широкото място в подножието на хълма, за да обърнат. Така и направиха. Единият едва не затъна, а това щеше да бъде голям майтап, нали? Тръгнаха да се връщат, като свиркаха, бибипкаха и крещяха до съдиране. Аз сложих ръце около устата си и с всички сили им викнах: „Махайте се отгук! Някои хора се опитват да спят!“ Един от пикапите направи по-широка криволица и за малко да влезе в канавката, така че явно съм ги стреснала, не ще и дума. Мъжът, който стоеше в каросерията на тая кола (същият, който допреди няколко секунди смятах, че съм разпознала), се друсна по задник. Имам си чифт доста здрави бели дробове, можете да ми вярвате, и когато пожелае, мога да ги използвам до дупка.

„Махай се от Литъл Тол, убийцо мръсна!“ — изкрещя в отговор един от тях и пусна още няколко изстрела във въздуха. Но това беше само за да ми се изежат, струва ми се, защото не минаха отново. Чух как отгърмяха към града — и към тъпия бар, отворен там по-миналата година, бас хващам, — а заглушителите на колите им стържеха, докато

тръбите отзад пухтяха и пускаха огън при всеки от чудатите им завои. Нали знаете какви са мъжете, когато са пияни и карат пикапи.

Е, това ми пооправи настроението. Вече не се страхувах и със сигурност не ми се плачеше. Бях добре и се чувствавах ядосана, но не толкова побесняла, че да не мога да мисля или да разбера защо хората вършат онова, което вършеха. Когато ядът се опита да ме прогони от това място, не му позволих да го направи, защото си помислих за Сами Марчънт, за това как изглеждаха очите му, когато коленичи на стълбите, поглеждайки най-напред към точилката, а после към мен — потъмнели като океана точно преди буря. Такива бяха, също като очите на Силина в онзи отдавнашен ден в градината.

Вече знаех, че ще трябва пак да дойда тук, Анди, но чак след като ония мъже си отидоха, престанах да се самозаблуждавам, че все още мога да избирам какво да кажа и какво да премълча. Разбрах, че ще трябва да разкажа абсолютно всичко от игла до конец. Върнах се в леглото и спях спокойно до девет и петнайсет сутринта. Никога не съм спала толкова до късно от времето, преди да се омъжа. Сигурно съм си отпочивала, за да мога да говоря през цялата тази дяволска нощ.

Щом станах, реших да го направя по възможно най-бързия начин — горчивото лекарство трябва да се изпива веднага, — но преди да изляза от къщи, стана нещо, което ме отклони от пътя ми, иначе щях да се озова тук много по-рано.

Изкъпах се и преди да се облека, отново включих телефона. Вече не беше нощ и вече не се чувствах като в някакъв сън — наполовина вътре и наполовина вън от него. Реших, че ако някой иска да ми се обаждат и да ме наричат с разни имена, аз също ще измисля туй-онуй, започвайки със „страхопъзльо“ и „мръсен подъл никаквец“. Във всеки случай още не си бях обула чорапите, когато телефонът наистина иззвъня. Вдигнах го, готова да наговоря сума работи на оня отсреща, когато някакъв женски глас рече: „Ало? Може ли да говоря с мадам Долорес Клейборн?“

Веднага разбрах, че разговорът е междуградски, и не само заради ехото, което се получава тук, когато ни се обаждат от друг град. Разбрах го, защото тук никой не нарича жените „мадам“. Може да си „госпойца“, може да си и „гуспужа“, но думата „мадам“ още не е преминала от онзи бряг до този, като се изключи един ден в месеца, когато идва на стойката за списания долу при дрогерията.

„На телефона“ — отвърщам аз.

„Обажда се Алън Грийнбуш“ — продължава тя.

„Странно — казвам, от нагло по-нагло, — не ми звучите като Алън Грийнбуш.“

„Обаждам се от кабинета му — рече тя, сякаш бях най-тъпото същество, което е срещала. — Бихте ли изчакали, за да ви свържа?“

Хвана ме толкова неочаквано, че отначало името не проникна в съзнанието ми — знаех, че съм го чувала и преди, но не знаех къде.

„За какво става дума?“ — попитах.

Последва пауза, сякаш не ѝ влизаше в задълженията да дава такава информация, а после рече: „Струва ми се, че се отнася до госпожа Вера Донован. Ще изчакате ли така, мадам Клейборн?“

Тогаваш изведнъж ми светна — Грийнбуш, който ѝ изпращаше всички препоръчани писма в плътните пликкове.

„Аха“ — рекох.

„Моля?“ — не разбра тя.

„Ще изчакам.“

„Благодаря“ — отвърна жената. Последва щракване и за известно време бях оставена да стоя по долни дрехи и да чакам. Не беше дълго, но ми се стори дълго. Точно преди той да се обади, ми хрумна, че сигурно е за ония книжа, върху които бях имитирала подписа на Вера — бяха ме хванали. Изглеждаше доста вероятно — не сте ли забелязали, че когато нещо се обърка, след него всичко се обърква като по верига?

После той вдигна и рече: „Мадам Клейборн?“

„Да, Долорес Клейборн е“ — отвърнах.

„Нотариусът на Литъл Тол ми се обади вчера следобед и ми съобщи, че Вера Донован е починала — продължи той. — Получих вестта доста късно и реших да изчакам и да ви се обадя тази сутрин.“

Помислих си да му кажа, че на острова има люде, които не се тревожат толкова по кое време ми звънят, но, разбира се, не го направих.

Той се прокашля, после рече: „Преди шест години получих от госпожа Донован писмо със специални указания до двадесет и четири часа след нейната смърт да ви дам определена информация относно имуществото ѝ.“ — Прочисти отново гърлото си и продължи: „Въпреки че оттогава често съм говорил с нея по телефона, това бе

фактически последното писмо, което съм получавал.“ Гласът му беше сух и изискан. От ония гласове, които кажат ли ти нещо, не може да не го чуеш.

„За какво говорите, човече? — попитах аз. — Стига сте го усуквали, ами кажете!“

Той каза: „Имам удоволствието да ви съобщя, че като се изключи малкото дарение за Новоанглийския дом за малолетни сираци, вие сте единствената наследница на госпожа Донован.“

Езикът ми залепна за небцето и мислите ми се въртяха само около номера с прахосмукачката и как след време тя го бе усетила.

„По-късно днес ще получите телеграма с потвърждение — допълни той, — но много се радвам, че имам възможността да говоря с вас доста преди получаването ѝ — госпожа Донован заяви изричното си желание по този въпрос.“

„Аха — рекох, — тя умееше да бъде изрична, не ще и дума.“

„Убеден съм, че смъртта на госпожа Донован ви е опечалила — всички сме опечалени, — но искам да знаете, че ще бъдете много богата жена и ако мога да направя нещо, за да ви улесня при новите обстоятелства, ще бъда толкова щастлив да ви помагам, колкото бях щастлив да помагам на госпожа Донован. Разбира се, ще ви се обаждам, за да ви уведомявам за хода на делото по влизането в сила на завещанието, но на практика не очаквам никакви проблеми или забавяне. Всъщност...“

„Ч'ай малко, приятел — рекох аз, а думите излязоха от устата ми като грак. Прозвуча като жабешко крякане в пресъхнало блато. — За колко пари става дума?“

Разбира се, аз знаех, че е заможна, Анди — фактът, че през последните няколко години носеше само фланелени нощници и преживяваше на постоянна диета от бебешки храни и диетични супи, не променяше нищо. Виждах къщата, виждах колите, понякога се позаглеждах и в книжата, които идваха в ония плътни пликкове, а не само в мястото за подписа. Някои от тях представляваха формуляри за прехвърляне на акции, а аз знаех, че когато човек продава две хиляди дяла от „Ъпджон“ и купува четири хиляди от „Мисисипи Вали Лайт енд Пауър“, той не е точно окаян скитник, който се тътри към бедняшкия приют.

Но не го попитах, че да изискам веднага кредитни карти и да хукна да си поръчвам разни неща от каталога на „Сиърс“ — не оставайте с това впечатление. Имах много по-сериозна причина. Знаех, че броят на хората, които смятат, че съм я убила, ще се покачи с всеки долар, който ми е оставила, и исках да зная колко тежък ще бъде ударът. Помислих си, че може да се окаже до шейсет или седемдесет хиляди... макар той да бе казал, че е оставила нещо и на някакъв дом за сираци, а това може би щеше да намали сумата.

Гризеше ме и още нещо — гризеше ме като конска муха, кацнала на врата ми. Нещо, което не беше наред в цялата тази история. Обаче не можех да се сетя точно какво е — както не можах да се сетя точно кой е Грийнбуш, когато секретарката му ми спомена името. Той каза нещо, което не можах да разбера добре. Звучеше като „ала-бала-около-трийсет-милиона-долара“.

„Какво казахте, сър?“ — попитах.

„Че след влизането в сила, законните такси и още някои дребни разходи, общата сума ще възлезе на около тридесет милиона долара.“

Ръката, с която държах слушалката, започна да се скована така, сякаш се бях събудила и бях разбрала, че цяла нощ съм спала върху нея... в лакътя беше безчувствена, а иначе цялата я пробождаха иглички. Краката ми също изтръпнаха и най-неочаквано светът отново ми се видя като от стъкло:

„Съжалявам — рекох. Чувах как устата ми говори съвсем ясно и разбрано, но като че нямах нищо общо с думите, които излизаха от нея. Тя просто се отваряше и затваряше като капак на прозорец при силен вятър. — Връзката не е много добра. Стори ми се, че споменахте «милион».“ — После се засмях, просто за да покажа, че знам колко е глупаво това, но част от мен сигурно въобще не го е смятала за глупаво, защото това бе най-фалшивият смях, излизал някога от устата ми. Звучеше горе-долу така: „Хра-хра-хра“.

„Наистина споменах «милион» — рече той. — Всъщност казах «тридесет милиона».“ — И знаете ли, струва ми се, че той би се изкискал, ако не получавах тези пари през трупа на Вера Донован. Според мен беше развълнуван — под този сух превзет глас се криеше страхотно вълнение. Сигурно се е чувствувал като Джон Биърсфорд Типтън — богаташа, дето пръскаше милиони за онова старо телевизионно предаване. Искаше да поеме бизнеса, разбира се, това бе

едната страна на въпроса — за хора като него парите сякаш са някакви електрически влакове и той не искаше да види как му се изплъзва такъв огромен вагон като този на Вера, — но, изглежда, най-смешно му беше от моето пелтечене.

„Не разбирам“ — рекох и сега гласът ми бе толкова слаб, че едва го чувах.

„Мисля, че зная как се чувствувате — рече той. — Сумата е много голяма и, естествено, се иска малко време, за да свикнете с нея.“

„Каква е всъщност тая сума?“ — попитах аз и тоя път той наистина се изкиска. Ако беше някъде по-наблизо, Анди, щях да го ритна в задника.

Отново повтори „трийсет милиона долара“ и аз си помислих, че ако ръката ми продължава така да тъпее, ще изтърва слушалката. Започнах да усещам някаква паника. Като че в главата ми имаше някой, който човъркаше насам-натам с желязо. Мислех си: Трийсет милиона долара, но това бяха само думи. Когато се опитах да проумея какво означават, единственото, което можех да си представя, приличаше на картинка от комиксите за Чичо Скрудж Макдък, които Джо Младши четеше на Малкия Пит, когато той беше на три-четири годинки. Виждах огромна зала, пълна с монети и банкноти, само че вместо из тях да се разхожда Чичо Скрудж с ципите на краката си и ония кръгли очилца на човката, разхождах се аз, обути с домашните си пантофи. Сетне тая картина изчезна и видях очите на Сами Марчънт, които се отместват от точилката към мен, а после обратно към точилката. Изглеждаха точно като очите на Силина в градината — потъмнели и пълни с въпроси. После си помислих за жената, която се обади по телефона и каза, че на острова все още има почтени християни, които не са длъжни да живеят с убийци. Запитах се какво ли биха си помислили тази жена и приятелките ѝ, когато разберат, че Верината смърт ми е оставила трийсет милиона долара... и мисълта за това едва не ме хвърли в паника.

„Не можете да го направите! — извиках аз, почти обезумяла. — Чувате ли? Не можете да ме накарате да ги взема!“

Сега дойде неговият ред да каже, че не чува добре — че някъде по линията връзката се губи. И никак не се изненадвам. Когато човек като Грийнбуш чуе, че някой не иска трийсет милиона долара, той си мисли, че грешката е някъде в техниката. Отворих уста да кажа, че

трябва да си ги вземе обратно, че може да ги даде до последния цент на Новоанглийския дом за малолетни сираци, но изведнъж разбрах къде куцаше цялата история. Мисълта не просто ме споходи, тя ме халоса по главата като изпуснат товар от тухли.

„Доналд и Хелга!“ — извиках. Сигурно съм прозвучала като участник в телевизионно състезание, който намира верния отговор в последните една-две секунди на времето си.

„Моля?“ — попита той някак предпазливо.

„Децата й! — казвам. — Синът и дъщеря й! Тия пари са техни, не мои! Те са роднините! Аз съм само една обикновена икономка!“

От негова страна последва извънредно продължително мълчание и накрая реших, че са ни прекъснали. Въобще не съжалих. Тъкмо обаче се канех да затворя, когато той проговори с оня равен и странен глас: „Значи не знаете.“

„Какво не зная? — креснах аз. — Зная, че тя има син — Доналд, и дъщеря — Хелга! Зная, че бяха прекалено мили, за да не дойдат да я посетят, въпреки че тя постоянно държеше готови стаи за тях, но едва ли ще са толкова мили, че да не си поделят тлъстата сума, за която говорите! Сега, когато тя вече е мъртва!“

„Значи не знаете — повтори той. А сетне, сякаш задавайки въпроси на себе си, вместо на мен, рече: — Възможно ли е да не знаете, след всички тези години, през които сте работили за нея? Възможно ли е? Нима Кенепенски не би ви казал? — И преди да успея да схвана и дума от всичко това, започна сам да си отговаря. — Разбира се, че е възможно. Като се изключи краткото съобщение в местния вестник на следващия ден, цялата история остана в сянка. Благодарение на нея, разбира се — преди тридесет години човек можеше да си го позволи, стига да плати за привилегията. Не съм сигурен дали въобще имаше некролози. — Млъкна, после като човек, току-що открил нещо ново — нещо страхотно — за някого, когото е познавал цял живот, каза: — Тя е говорила за тях като за живи, нали? През всичките тези години!“

„Какви ги дрънкате? — креснах му аз. Имах чувството, че в стомаха ми слиза някакъв асансьор и изведнъж в ума ми се появиха най-различни дребни подробности, които започнаха да се нареждат по местата си. Не го правех съзнателно, но то, така или иначе, ставаше. — Разбира се, че е говорила за тях като за живи! Те са си живи! Той

притежава компания за недвижими имоти в Аризона — «Голдън Уест Асошиътс»! Тя е моден дизайнер в Сан Франциско...“Гейлорд Фашънс”!“

Само дето Вера непрекъснато четеше ония дебели булевардни романи с историческа тематика, в които късополи жени целуват голи до кръста мъже, а търговското име на тия романи беше „Голдън Уест“, пишеше го на кориците им. И изведнъж ми проблесна, че тя бе родена в градчето Гейлорд в Мисури. Искаше ми се да мисля, че е друго име — Гейлън или може би Гейлсбърг, — но знаех, че не е. И все пак дъщеря ѝ може да е нарекла фирмата си на родното градче на майка си... или поне аз така си казах.

„Мадам Клейборн — рече Грийнбуш с нисък и някак загрижен глас. — Съпругът на госпожа Донован загина при нещастен случай, когато Доналд беше на петнадесет, а Хелга на тринадесет години...“

„Това го знам!“ — казах аз, сякаш исках да го уверя, че щом зная това, значи несъмнено зная всичко.

„... И след него между госпожа Донован и децата се установи период на хладни отношения.“

Това също знаех. Помня как хората говореха колко мълчаливи са били децата, когато са се появили в Деня на загиналите през шейсет и първа година за обичайното си летуване на острова, и как няколко души споменаха, че никой вече не може да ги види тримата заедно, което бе особено странно, като се има предвид смъртта на господин Донован предишната година — такова нещо обикновено сближава хората... макар да предполагам, че гражданите може да са по-различни в това отношение. И тогава си спомних нещо друго, нещо, което Джими Диуиг ми бе казал през есента на същата година.

„Скоро след Четвърти юли шейсет и първа те доста, са се скарали — рекох. — Момчето и момичето си тръгнаха на другия ден. Помня, че унгарчугата — имам предвид Кенепенски — ги закара до другия бряг с голямата моторница, която имаха по това време.“

„Да — каза Грийнбуш. — Случайно зная от Тед Кенепенски за какво са се скарали. Същата пролет Доналд бил получил шофьорска книжка и госпожа Донован му купила кола за рождения ден. Хелга, дъщерята, казала, че също иска кола. Вера — госпожа Донован — очевидно се е опитала да обясни на момичето, че тази идея е глупава, защото колата би била безполезна за нея, след като няма книжка, а и тя

не може да получи такава, преди да навърши петнайсет години. Хелга възрази, че това може да е така в Мериленд, но не и в Мейн — там щяла да получи книжка и на четиринадесет... на колкото беше. Възможно ли е това да е било вярно, мадам Клейборн, или е било просто младежка измислица?“

„По онова време бе точно така — рекох, — макар че сега, струва ми се, трябва да си най-малко на петнайсет. Господин Грийнбуш, колата, която тя е подарила на момчето за рождения му ден... корвет ли беше?“

„Да — отвърна той. — Откъде знаете, мадам Клейборн?“

„Сигурно съм я видяла някъде на снимка“ — рекох, но почти не чувах собствения си глас. Гласът, който чувах, бе Вериният. Писна ми да виждам как вадят на лунната светлина онзи корвет от кариерата — говореше ми тя, умирайки легнала на стълбите. — Писна ми да виждам как водата се излива от прозореца на вратата откъм мястото до шофьора.

„Изненадан съм, че е пазила снимка — рече Грийнбуш. — Доналд и Хелга Донован загинаха в тази кола, разбирате ли? Това стана през октомври шестдесет и първа, почти година след смъртта на баща им. Изглежда е карало момичето.“

Той продължи да говори, но аз почти не го чувах, Анди — бях твърде заета да попълвам белите полета и го правех толкова бързо, че сигурно през цялото време трябва да съм знаела, че са мъртви... някъде дълбоко в себе си трябва да съм знаела това. Грийнбуш каза, че са били пияни и са карали корвета с повече от сто и двацет километра в час, когато момичето не могло да вземе един завой и колата полетяла към кариерата. Каза, че сигурно и двамата отдавна са били мъртви, когато онова двуместно спасително съоръжение се спуснало на дъното.

Каза също, че било злополука, но като че ли аз знаех за злополуките малко повече от него.

А може би и Вера, може би тя винаги е знаела, че кавгата им през онова лято не е имала нищо общо с проблема за Хелга и нейната шофьорска книжка — това просто е бил първият възможен повод. Когато Маколиф ме попита за какво сме се карали с Джо, когато започнал да ме души, аз му казах, че привидно е било за пари, но всъщност за пиенето. Забелязала съм, че привидната страна на хорските кавги обикновено е доста различна от истинската причина, и

е възможно истинската причина за тяхната кавга онова лято да е била злополуката с Майкъл Донован предишната година.

Тя и унгарчугата са го убили, Анди — Вера ми го каза почти направо. Не я хванаха, но понякога някои хора от семейството притежават онези елементи от мозайката, които законът никога не вижда. Някои хора като Силина, например... и може би като Доналд и Хелга Донован. Чудя се как ли са я гледали онова лято, преди да се скарат в ресторанта на „Харбърсайд“ и да напуснат острова за последен път. Как ли не се опитвах да си спомня какви бяха очите им, когато гледаха към нея — дали бяха като тези на Силина, когато тя гледаше мен, — но просто не можах. Може би след време ще си спомня, но не жадувам това да стане, ако разбирате какво имам предвид.

Зная обаче, че шестнайсет години са твърде малко за буйно момче като Дон Донован да има книжка — твърде, твърде малко, — а като се прибави и тази бърза кола, хм, получава се рецепта за нещастие. Вера бе достатъчно умна, за да го знае и сигурно е била уплашена до смърт — може да е мразила бащата, но сина обичаше като живота си. Зная това. Ала все пак му я е дала. Каквато си беше опака, оказа се, че сама го е подложила на тази опасност — и Хелга също — още през първата му година в гимназията, когато едва бе започнал да се бръсне. Струва ми се, че изпитваше вина, Анди. И май ми се ще да вярвам, че е било само вина, защото не ми харесва идеята да е имало и страх, идеята, че две богати деца като тях биха могли да изнудват майка си за някакви прищевки, използвайки като коз смъртта на баща си. Не смятам, че наистина... но е възможно, знаеш ли — възможно е. Според мен в свят, където един мъж може месеци наред да се опитва да спи с дъщеря си, всичко е възможно.

„Те са мъртви — казах на Грийнбуш. — Това искате да ми кажете.“

„Да“ — отвърна той.

„Те са мъртви от трийсет и повече години“ — казвам.

„Да“ — повтори той.

„И всичко, което ми е говорила за тях, е било измислица.“

Той отново се прокашля — ако разговорът ни този ден може да бъде критерий, Грийнбуш е световен рекордьор по кашляне. Когато

проговори, звучеше почти, почти човешки. „А какво ви е говорила, мадам Клейборн?“ — попита.

И като се замислих, Анди, видях, че ми е говорила доста много, като се започне от лятото на шейсет и втора, когато се появи с вид на десет години по-възрастна и беше с десет килограма по-лека от предишната година. Помня как ми каза, че Доналд и Хелга може да прекарат лятото при нея, тъй че да проверя дали има достатъчно овесени кифлички — те ядяха само от тях за закуска. Върна се през октомври — същата есен Кенеди и Хрущов решаваха дали да не вдигнат всичко във въздуха — и ми каза, че занапред ще я виждам доста по-често. „Надявам се, че и децата ще виждаш“ — каза тя, но в гласа ѝ имаше нещо, Анди... и в очите също...

Докато стоях със слушалката в ръка, мислех най-вече за очите ѝ. През годините тя ми каза много неща с устата си — къде ходели на училище, какво правели, с кого се срещали (според Вера Доналд се оженил и имал две деца, а Хелга се омъжила и развела), но аз осъзнах, че още от лятото на шейсет и втора очите ѝ са ми повтаряли все едно и също — че те са мъртви. Да-а... но може би не съвсем мъртви. Не и докато на един остров край бреговете на Мейн е съществувала една кокалеста грозновата прислужница, която все още е вярвала, че са живи.

Оттам умът ми отскочи към лятото на шейсет и трета — лятото, когато убих Джо, лятото на затъмнението. То я бе запленило, но не само защото бе събитие, което се случва веднъж в живота. Съвсем не. Тя се бе влюбила в затъмнението, защото смяташе, че то е нещо, което отново ще върне Доналд и Хелга в Пайнуд. Непрекъснато ми повтаряше това. И през пролетта и ранното лято на тази година онова нещо в очите ѝ, онова нещо, което знаеше, че те са мъртви, изчезна за известно време.

Знаете ли какво си мисля? Мисля си, че между март или април и средата на юли шейсет и трета, Вера Донован беше луда. Според мен през тия месеци тя наистина вярваше, че са живи. Бе изтрила от паметта си гледката на онзи корвет, беше си повярвала, че са живи само чрез силата на волята. Повярвала ли? Не, това не е точната дума. Тя се бе затъмнила, че са живи.

Тя полудя и според мен искаше да си остане луда — може би за да ги върне, може би за да накаже себе си, може би заради двете неща

едновременно, — но в крайна сметка се оказа, че у нея има твърде много непоклатимо здрав разум и не успя да го постигне. В последните десетина дни преди затъмнението всичко започна да рухва. Спомням си го, сякаш бе вчера — времето, когато ние, дето работехме за нея, се готвехме за онази умопомрачителна експедиция за затъмнението, както и за празненството след нея. През целия юни и в началото на юли тя бе в отлично настроение, но някъде около деня, в който изпратих децата, всичко просто отиде по дяволите. Точно тогава Вера започна да се държи като Червената Кралица от „Алиса в страната на чудесата“ — кряскаше на всекиго, който просто я е погледнал накриво, и час по час изхвърляше по някоя прислужница. Струва ми се, че точно тогава се провали последният ѝ опит да ги върне към живот. Тогава тя разбра, че са мъртви и до последния си ден непрекъснато го знаеше, но въпреки това си устрои празника, който бе запланивала. Представяте ли си колко смелост ѝ е трябвала за това? Колко истинска, дълбока, жестока смелост?

Спомних си и нещо, което тя каза — каза го, след като ѝ се бях оперила, задето уволни момичето на Джоландърови. Когато дойде след това, бях сигурна, че ще уволни и мен. Вместо това ми даде пълен плик с уреди за наблюдаване на затъмнението и се извини — поне според разбиранията на Вера Донован това бе извинение. Каза, че понякога на жената се налага да бъде истинска мръсница. „Понякога — рече ми тя — жената може да оцелее само като стане мръсница.“

Да-а — помислих си аз. — Когато нищо друго не остава, остава това. То винаги остава.

„Мадам Клейборн? — рече един глас в ухото ми и тогава си спомних, че той още е отсреща. Съвсем го бях изключила. — Мадам Клейборн, още ли сте на телефона?“

„Още“ — рекох. Беше ме попитал какво ми е говорила за тях и това ми бе стигнало, за да се замисля за ония тъжни стари времена... но не виждах как мога да му разкажа всичко това — не и на някакъв си човек от Ню Йорк, който не знае нищо за живота ни тук, на Литъл Тол. За нейния живот на Литъл Тол. Казано с други думи, Грийнбуш знаеше страшно много за „Ъпджон“ и „Мисисипи Вали Лайт енд Пауър“, но нищо не знаеше за жиците в ъглите.

Нито за кълбетата прах.

„Попитах какво ви е...“ — поде той.

„Нареди ми да държа леглата им оправени и в килера винаги да има овесени кифлички — отвърнах. — Каза, че трябвало да е готова, защото те по всяко време можели да решат да се върнат.“ И това бе съвсем близо до истинската ситуация, Анди — във всеки случай доста приемливо за Грийнбуш.

„Но това е изумително!“ — възкликна той; сякаш някакъв смахнат доктор бе казал: „Но това е мозъчен тумор!“

После говори още, но нямам особена представа за какво. Струва ми се, аз отново му казах, че не искам парите, нито пени дори, а от гласа му — мил, приятен и някак придумващ — разбихах, че когато е приказвал с тебе, Анди, сигурно ти още не си бил чул нищо от ония светкавични новини, които Сами Марчънт вероятно е разказвал на тебе и на всекиго от Литъл Тол, който би го слушал. Може би си решил, че това не е негова работа, поне засега.

Помня, че му казах да даде всичко на дома за сираци, а той отвърна, че не можел. Каза, че можело аз да го направя, щом завещанието влезе в сила (макар и за най-големия идиот да беше ясно, че не вярва да направя подобно нещо, щом веднъж осъзная какво притежавам), но той нищичко не можел да стори по въпроса.

Накрая обещах пак да му се обадя, щом се почувствувам с „малко по-прояснен ум“, както той се изрази, после затворих. Дълго време останах да стоя просто така — трябва да е било петнайсет минути и повече. Усещах... нещо зловещо. Имах чувството, че тия пари ме притискат — сякаш бяха полепнали по мен, както буболечките полепваха по мухоловките, които татко окачваше всяко лято на бараката ни, когато бях малка. Страхувах се, че ако се размърдам, ще започнат да полепват все по-здро и ще ме омотаят цялата, докато не ми остане никакъв шанс някога да се измъкна.

Додето отново наистина се раздвижа, съвсем бях забравила, че се канех да идвам в полицейския участък при тебе, Анди. Честно казано, почти забравих и да се облека. В крайна сметка навлякох едни стари джинси и един пуловер, макар че роклята, с която смятах да дойда, лежеше изгладена на леглото (и още лежи, стига някой да не е влязъл с взлом и да не си е изкарал на дрехата това, което би желал да си изкара на притежателката ѝ). Надянах старите галоши и готово.

Поех покрай големия бял камък между бараката и къпиновите храсти, като се поспрях малко, за да ги погледам и да послушам как

вятърът просъсква в бодливите им клони. Видях да белее капакът върху кладенеца. От тази гледка ме побиха тръпки, както става, когато се разболяваш от лоша настинка или грип. Поех по прекия път през Ръшън Медоу, после слязох долу, където Лейн свършва в Ист Хед. Постоях там известно време, като оставих океанския вятър да развява косите ми назад и да ме пречисти, както става винаги, после заслизах по стълбите.

О, не гледай така тревожно, Франк — въжето и предупредителната табела пред тях си стоят на мястото, — след всичко, което бях преживяла, просто не ми пукаше особено от тия разнебитени стълби.

Слязох чак до долу, като се клатушках напред-назад, докато стигнах до скалите в основата. Там бе старото градско пристанище, знаете ли, — което старите хора наричаха пристанището „Симънс“, — но сега от него са останали само няколко стълба и две големи железни халки, забити в гранита, целите ръждясали и налющени. Изглеждат така, както, предполагам, биха изглеждали орбитите на очите в драконов череп, ако наистина е имало подобни неща. Когато бях малка, Анди, често ловях риба на това пристанище и сигурно съм си мислела, че то винаги ще е там, но в крайна сметка морето прибира всичко.

Седнах на най-долното стъпало, провесих крака и прекарах там следващите седем часа. Докато си тръгна, успях да видя отлива, а след това и почти целия прилив.

Отначало се опитах да мисля за парите, но не можех да се съсредоточа върху тях. Може би хора, които цял живот са имали толкова пари, могат, но не и аз. Щом се опитвах, просто виждах как Сами Марчънт поглежда най-напред точилката... а после мен. В тоя момент парите означаваха за мен само това, Анди, и сега също означават само това — Сами Марчънт, който ме гледа с онзи потъмнял облещен поглед и казва: „Мислех, че не може да ходи. Ти винаги си ми казвала, че тя не може да ходи, Долорес.“

След това мислих за Доналд и Хелга. „Изиграй ме веднъж — срам за теб — рекох на въздуха, докато седях там, провесила крака толкова ниско над прилива, че от време на време вълните се разплискваха в тях с пенливи гребени. — Изиграй ме дважд — срам за мене.“ Само дето тя никога не ме изигра... очите ѝ никога не ме изиграха.

Спомних си как един ден — трябва да е било в края на шейсетте — бях осъзнала факта, че не съм ги виждала нито веднъж от деня, в който унгарчугата ги закара обратно на брега в онзи юлски ден на шейсет и първа. И това толкова ме бе потресло, че наруших едно отдавнашно мое правило — да не отварям дума за тях, ако Вера не заговори първа. „Как са децата, Вера? — попитах. Думите просто изскочиха от устата ми, преди още да съм се усетила — Бог ми е свидетел, че беше точно така. — Как са всъщност?“

Помня, че тогава тя седеше в салона и плетеше на стола до еркерния прозорец, а когато я попитах, спря и вдигна поглед към мен. Този ден слънцето бе силно и хвърляше върху лицето ѝ ярка светла ивица, а в начина, по който ме погледна, имаше нещо толкова страховито, че за секунда-две едва не изпищях. Чак когато този порив отмина, разбрах, че всичко идва от очите ѝ. Те бяха доста вкопани и представляваха два тъмни кръга в тази слънчева лента, която цялата бе толкова ярка и светла. Приличаха на неговите очи, когато той ме погледна от дъното на кладенеца... като два черни камъка или две бучки въглища, боднати в бяло тесто. За тези една-две секунди сякаш виждах призрак. После тя помръдна леко глава и отново си стана Вера, която седеше там и гледаше така, сякаш предишната вечер е препила. Ако наистина бе препила, не ѝ се случваше за първи път.

„Всъщност не зная, Долорес — рече тя. — Отчуждили сме се.“ Това бе всичко, което каза, и всичко, което имаше нужда да каже. Всички истории, които ми разправяше за живота им — сега зная, че са били измислени — не казваха толкова, колкото казаха тези три думи: „Отчуждили сме се.“ През доста от времето, което днес прекарах на пристанището „Симънс“, мислех върху това колко ужасна е тази дума. Отчуждени. Дори от звученето ѝ ме побиват тръпки.

Седях там и за последен път се порових в тия отминали времена, после ги оставих настрана и станах от мястото, където бях прекарала почти цял ден. Реших, че не ми пука какво си мислиш ти или който и да било. Всичко е свършено, разбираш ли — за Джо, за Вера, за Майкъл Донован, за Доналд и Хелга... а също и за Долорес Клейборн. По един или друг начин всички мостове между онова време и настоящето са изгорени. Времето е също като онази част от океана, която дели островите и брега на континента, но единственият ферибот,

който може да я прекоси, е паметта, а тя прилича на призрачен кораб — ако искаш да изчезне, след време наистина ще изчезне.

Но като изключим всичко това, пак е странно как се развиха нещата, нали? Помня какво ми мина през ума, когато се надигнах и се обърнах отново към разнебитените стълби — същата мисъл, която ме споходи, когато Джо протегна ръка от кладенеца и едва не ме завлече с него: Изкопах гроб другиму и сама паднах в него. Когато поставих ръка върху старите напукани перила и се приготвих да изкача отново всички тези стъпала (стига да можеха да ме издържат втори път, разбира се), обзе ме чувството, че най-сетне това е станало и аз винаги съм знаела, че ще стане. Само дето на мен ми отне повече време, отколкото на Джо.

Вера също си имаше изкопан гроб — и ако има за какво да съм благодарна, то е, че не ми се наложи, както на нея, да си въобразявам, че децата ми са живи... въпреки че понякога, когато говоря със Силина по телефона и чувам как заваля думите, започвам да се питам дали за някого от нас съществува спасение от болката и тъгата на живота ни. Не можах да я изиграя, Анди — срам за мене.

Все пак ще взема каквото мога да взема и ще стисна зъби така, че да изглежда като усмивка, както винаги съм правила. Опитвам се да не забравям, че две от трите ми деца все още са живи, че преуспяха така, както никой на Литъл Тол не е предполагал, че ще преуспеят, когато бяха малки, и както може би не биха преуспели, ако през онзи юлски следобед на шейсет и трета техният непрокопсан баща не си бе навлякъл злополука. Животът не оставя място за избор, знаете ли, и ако някога забравя да съм благодарна за това, че моето момиче и едно от момчетата ми са живи, докато децата на Вера са мъртви, ще трябва да обяснявам греха на неблагодарността пред трона на Всевишния. Не искам да го правя. Вече имам достатъчно товар върху съвестта си — а може би и върху душата си. Но чуйте ме, вие тримата, и ако не сте чули нищо досега, чуйте поне това: всичко, което съм извършила, извършила съм го от любов... любовта, която всяка истинска майка изпитва към децата си. Това е най-силната любов, която съществува на света, а също и най-страховитата. Няма по-голяма мръсница от майката, уплашена за децата си.

Когато отново стигнах до върха на стълбите и заставах на площадката зад вѐжето, загледана към океана, спомних си оня сън —

съня, в който Вера ми подаваше чинии, а аз непрекъснато ги изпусках. Спомних си и звука от камъка, когато се стовари върху лицето му, и как двата звука бяха съвсем еднакви.

Но най-вече си мислех за нас двете с Вера — две мръсници върху един скален къс край бреговете на Мейн, живели почти непрекъснато заедно през последните години. Мислех си как тези две мръсници спяха заедно, когато по-старата беше изплашена, и как прекараха годините в тая огромна къща — две мръсници, които накрая използваха по-голямата част от времето да си погаждат мръсни номера една на друга. Мислех си как ме изиграваше, как веднага след това и аз я изигравах и как всяка от нас се чувствуваше щастлива, когато спечелеше някой кръг. Мислех си как се държеше, когато я нападнах кълбетата прах, как пицеше и трепереше като животно, хванато натясно от по-голям звяр, който се кани да го разкъса на парчета. Помня как сядах на леглото при нея, как я прегръцах и усещах, че трепери като крехко стъкло, чукнато с дръжка на нож. Усещах сълзите ѝ по врата си, милвах оредялата ѝ суха коса и шепнях: „Шшш, мила... шшш. Всички тия гадни кълбета прах си отидоха. Няма страшно. Няма страшно при мен.“

Но ако съм открила нещо, Анди, то е, че те никога не си отиват, не съвсем. Решаващ, че си се отървал, че си ги измел всичките навън и никъде няма нито едно кълбо прах, и тогава те се завръщат, те приличат на лица, те винаги приличат на лица, а лицата, на които приличат, винаги са онези, които си искал никога повече да не виждаш, нито насън, нито наяве.

Мислех си и за това как лежеше на стълбите и казваше, че е уморена, че иска да свърши. И както стоях на ония разнебитени стълби с мокрите галоши, разбрах съвсем ясно защо съм избрала да отида на това място, на тия толкова прогнили стълби, че дори най-големите палавници не играят по тях след училище или когато бягат от часовете. Аз също бях уморена. Изживях живота си по най-добрия възможен за мен начин. Никога не съм клинчила от работа, никога не съм се оплаквала от нещата, които е трябвало да върша, дори когато тия неща са били ужасни. Вера бе права, когато каза, че понякога жената трябва да е мръсница, за да оцелее, но да бъдеш мръсница не е лесно, нека всеки знае това, тъй че бях страшно уморена. Исках да свърша и ми

хрумна, че още не е късно да сляза обратно по стъпалата и че тоя път няма да се налага да спирам там... не и ако не го желая.

И тогава отново я чух. — нея, Вера. Чух я както в онази нощ при кладенеца — не само в главата, но и в ухото си. Тоя път, да ви кажа, бе доста по-зловещо — през шейсет и трета тя поне беше жива.

„За какво можеш да мислиш ти, Долорес? — попита тя с оня неин нафукан и надменен глас. — Аз платих по-скъпо от теб — аз платих по-скъпо, отколкото някой някога ще разбере, но въпреки това живях със сделката, която бях направила. Нещо повече — когато накрая ми останаха единствено кълбетата прах и фантазиите за онова, което можеше да бъде, аз избрах фантазиите и ги превърнах в свои собствени.

Кълбетата прах ли? Е, може и да ме хванаха накрая, но преди това доста години живях с тях. Сега ти имаш цял куп такива, с които да се справяш, но ако си изгубила куража, който имаше в деня, когато ми каза, че е много долно нещо, дето съм уволнила момичето на Джоландърови, давай. Хайде, скачай. Защото без куража си, Долорес Клейборн, ти си само поредната глупава старица.“

Аз се дръпнах и се озърнах, но видях само Ист Хед — тъмен и мокър от ситните капчици, които се носят във въздуха през ветровитите дни. Никого нямаше наоколо. Постоях там още малко и погледах как облаците пътуват по небето. Обичам да ги гледам — толкова са високо и така тихо и волно следват пътя си там горе. После се извърнах и поех обратно към къщи. По пътя трябваше на два-три пъти да спирам, защото от дългото седене на влажния въздух долу на стълбите гърбът страшно ме беше заболял. Но все пак успях. Щом се прибрах, изпих три аспирина, качих се в колата и дойдох направо тук.

Това е.

Нанси, гледам, че си натрупала кажи-речи дузина от тия касетчици, а това сладко касетофонче трябва да се е изтощило вече. Аз също се изтощих, но аз дойдох тук, за да си излея всичко, и го направих — до последната думичка, и всяка от тях е истина. Прави каквото трябва да правиш с мене, Анди — аз свърших моя дял и се чувствавам в мир със себе си. Май това е единственото важно нещо — както и да знаеш точно кой си. Аз зная коя съм: Долорес Клейборн, на шейсет и шест години без два месеца, регистриран член на

Демократическата партия, жител на острова Литъл Тол от началото на живота си.

Струва ми се, че искам да кажа още две неща, Нанси, преди да натиснеш СТОП-а на тая играчка. В крайна сметка оцеляват мръсниците... а колкото до кълбетата прах: майната им!

АЛБУМ

Из Елсуъртския „Америкън“, 6 ноември 1992 г. (Стр. 1)

ОБВИНЕНИЯТА СНЕТИ ОТ ОСТРОВИТЯНКАТА

Долорес Клейборн от остров Литъл Тол, дългогодишна компаньонка на госпожа Вера Донован, също жителка на острова, бе освободена от всякакви обвинения във връзка със смъртта на госпожа Донован. Това стана по време на специален следователски разпит вчера в Макайъс. Целта на разпита е била да се установи дали госпожа Донован е починала от „неестествена смърт“, което означава смърт в резултат на небрежност, или криминално деяние. Подозренията, свързани с ролята на госпожа Клейборн в смъртта на работодателката ѝ, бяха подхранени от факта, че госпожа Донован, която по всеобщо мнение е страдала от старческа деменция, завещала цялото си състояние на своята компаньонка. Някои източници твърдят, че това състояние възлиза на повече от десет милиона долара.

Из Бостънския „Глоуб“, 20 ноември 1992 г. (Стр. 1)

ЩАСТЛИВО ПОСРЕЩАНЕ НА ДЕНЯ НА БЛАГОДАРНОСТТА В СОМЪРВИЛ

АНОНИМЕН БЛАГОДЕТЕЛ ДАРЯВА ТРИДЕСЕТ МИЛИОНА НА СИРОПИТАЛИЩЕ

На спешно свиканата пресконференция късно следобед изумените директори на Дома за малолетни сираци в Ню Ингленд обявиха, че сто и петдесет годишното сиропиталище празнува Коледа малко по-рано тази година, благодарение на анонимно дарение от тридесет милиона долара.

„Получихме съобщението за това невероятно дарение от Алън Грийнбуш — уважаван нюйоркски адвокат и професионален експерт-

счетоводител — заяви очевидно замаяният Брандън Джегър, председател на управителното тяло на сиропиталището. — Всичко изглежда съвсем наред, но човекът зад това дарение — ангелът-хранител, би трябвало да кажа — съвсем сериозно държи на своята анонимност. От само себе си се разбира, че всички ние, свързаните с дома, сме повече от щастливи.“

Ако дарението се окаже действително, нечуваният късмет на това сиропиталище ще бъде най-големият благотворителен акт за такава институция в Масачузетс от 1938 година, когато...

Из „Уйкли Тайд“, 14 декември 1992 г. (Стр. 16)
Вести от Литъл Тол Съобщава „Любопитната Нети“

Госпожа Лоти Макандлес взе голямата печалба от коледната игра на бинго миналата седмица в Джонспърт — наградата възлиза на 240 долара, а това прави доста коледни подаръци! Любопитната Нети стра-а-ашно ѝ завивда! Поздравления, Лоти!

Фило, братът на Джон Карън, пристигна от Дери, за да помогне на Джон в поправката на лодката „Дийпстар“, която е на сух док. В тези благословени дни няма нищо по-добро от „братската обич“, нали, момчета?

Джолийн Объшон, която живее с внучката си Патриша, миналият петък намести двехилядния елемент от мозайка с изображение на връх Сейнт Хелънс. Джолийн казва, че догодина ще отпразнува деветдесетгодишнината си, като подреди мозайка от пет хиляди елемента с изображение на Сикстинската капела. Браво, Джолийн! Любопитната Нети и всички в „Тайд“ харесват твоя стил!

Долорес Клейборн ще пазарува за още един човек тази седмица! Тя знаеше, че синът ѝ Джо — „Господин Демократ“ — ще пристигне със семейството си от Огъста за „островната Коледа“, но сега казва, че дъщеря ѝ, известната журналистка Силина Сейнт Джордж, ще посети дома си за първи път след повече от двадесет години! Долорес твърди, че се чувства „благословена“. Когато Любопитната запита дали ще обсъждат последната публикация на Силина в месечника „Атлантик“, Долорес само се усмихна и отвърна: „Сигурна съм, че ще намерим за какво да си поприказваме, и то доста.“

От отделението за бързо възстановяване Любопитната дочува, че Винсънт Браг, който счупи ръката си, докато играеше футбол миналия октомври...

Октомври 1989 — Февруари 1992

[\[1\]](#) Първият понеделник от септември — Б. пр. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.